

ΕΡΕΙΠΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

Τὰ ἐν Ἐφέσῳ ἐρείπια διαιροῦμεν :

α) εἰς τὰ τοῦ χωρίου Ajasolouk, οὗ δεσπόζει ὁ πετρώδης λόφος τοῦ Ἑλιβάτου·

β) εἰς τὰ μεγάλα ἐρείπια, ἔνθα ἡ κυρίως παλαιὰ Ἐφεσος, ἡμίσειαν ὥραν τοῦ Ajasolouk ἀπέχοντα, καὶ

γ) εἰς τὸν Χειλεῶνα ἢ τὸ Χεῖλεον ὄρος, ἐφ' οὗ τὸ σπήλαιον τῶν ἐπὶ παίδων, ὁ τάφος τοῦ Τιμοθέου, Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς κλπ.

Α'.) ΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ AJASOLOUK ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΛΙΒΑΤΟΥ'

ΤΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟΝ

Ἀρκα τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εὐρισκόμεθα πρὸ τῶν ἡρειπωμένων ἀψίδων τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτισθέντος ὑδραγωγείου, δι' οὗ ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Πακτύου Ἀλιταίας πηγῆς¹ (Παυσαν. Ζ'. ε'. 5) ἤρχετο τὸ ὕδωρ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐφεσον.

Ἐπὶ τῶν ἀψίδων τούτων εἰσὶν ἐντετοιχισμένοι πολλαὶ ἀρχαὶ ἐπιγραφαί· ἐπὶ μιᾶς δὲ τούτων ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ,² ὃς κατεσκεύασε τὸ ἐν ἐν Ἀθήναις στάδιον καὶ τὸ πρὸς τὴν τῆς Ρηγίλλης τῆς συζύγου αὐτοῦ θέατρον, τὸ ὀπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καίμενον.

Τοῦ ὑδραγωγείου τούτου ἐπὶ Chandler τῷ 1764 ἰσώζοντο 45 βάσεις (piliers), ἐπὶ δὲ τοῦ Choiseul-Gouffrier τῷ 1776 37 (Chandl. I. 256.425). Δὲν ὑπάρχει δὲ οἰκία, αὐλὴ καὶ τοίχος τοῦ χωρίου τούτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ μὴ εὐρισκῶνται ἐντετοιχισμένα συντρίμματα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, Ρωμαϊκῆς ἢ Χριστιανικῆς τέχνης.

Μετὰ τὸ χωρίον τοῦτο προχωροῦμεν πρὸς τὸν λόφον τοῦ Ἑλιβάτου, ἐφ' οὗ τὸ δεσπόζον Βυζαντινὸν φρούριον, ἡ Πύλη τοῦ διωγμοῦ, τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸ νέον ναίδιον τούτου, τὸ νεκροταφεῖον, τὸ ἐγγὺς τέμενος Σελίμ καὶ τὰ ποικίλα συντρίμματα. (Φωτ. 5961—5963 καὶ 6302· ἀποφῆς Ἑλιβάτου καὶ Ἀγιασουλουκ φωτ. 6304. Εἰκὼν 35).

1. Περὶ τούτου ἰδὲ καὶ Choiseul-Gouffrier Τόμ. I. σ. 191 pl. 120.

2. Chandler. I. σ. 256. Choiseul-Gouffrier. I. σ. 190. Prokesch. Denkw. II. 128. Ὁ ἐν Κιρκιντζὲ Ἑλληνομαθέστατος καὶ διακεκριμένος ἱατρός κ. Σακελλαρίδης νομίζει ὅτι πηγὴ τις περὶ τὸν Κιρκιντζὲ ἐστὶν αὕτη· ἀναμένει δὲ ἡμᾶς πρὸς ἐπίσκεψιν ταύτης.

3. Chandler I. σ. 256.

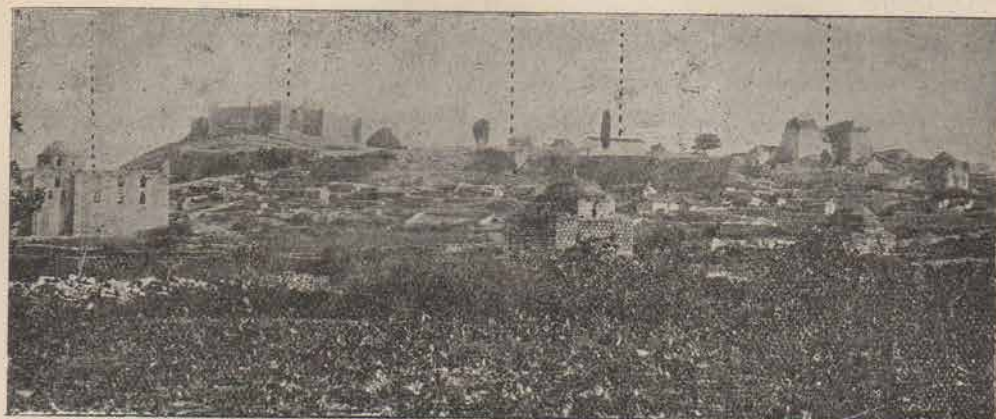
τέμενος Σελίμ

Βυζαντινόν φρούριον

ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ
Ἰωάννου Θεολόγου

ναῖδιον ἀγ. Ἰωάννου
Θεολόγου

Πύλη διοικητοῦ

Εἰκ. 33. Ἀποψὶς Ἡλιδάτου.

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ

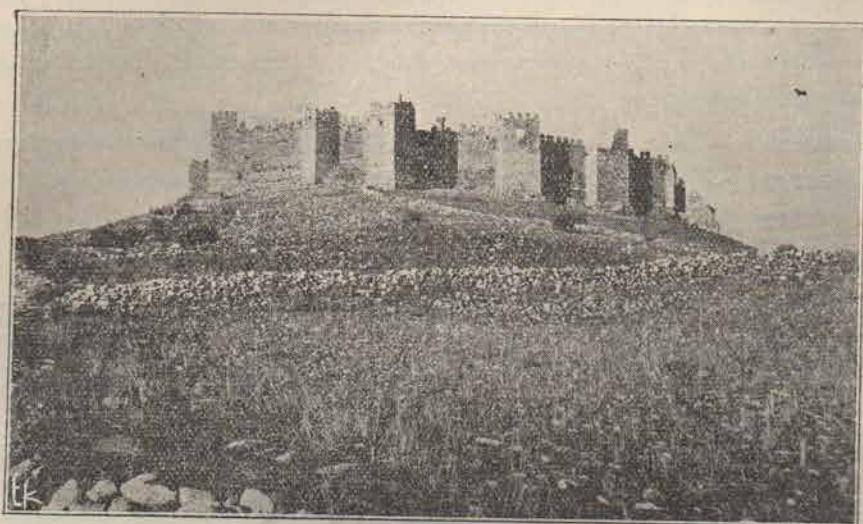
Ἰνα ἀπὸ τοῦ καταφανεστέρου ἀρξῶμαι· τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου γρασι-
κώτατον φρούριον, τὸ μυρίας ἐξεγείρον ἀναμνήσεις τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ πολεμικῆς δό-
ξης καὶ εὐκλείας, ἐστὶν ὄχι μόνον ἔργον τῶν πολεμικωτάτων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαν-
τίου, κτισθὲν ἐκ παντοδαπῶν λίθων ἀρχαίων καὶ Χριστιανικῶν οἰκοδομημάτων, φέρον
δὲ ἐπίσκευας τῶν διαφόρων φυλῶν τῶν δι' Ἐφέσου διελθόντων. (Φωτ. 5968. Εἰκ. 36).

Αἱ ἐντὸς αὐτοῦ ἀτακτοὶ σωρεῖται τῶν πετρῶν, τὰ ἀγρία χόρτα καὶ τὰ νῦν ὅλως
ἀχρηστά ταῦτα ἔργα τῶν προηγηθεῖσιν γενεῶν πολλὰς προκαλοῦσι σκέψεις!

Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἐδέσποζον ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἀρχηγοὶ καὶ στρατηλάται, συνε-
χεῖς δ' ἠκούοντο φωναὶ ὀδοῦ, νίκης καὶ ἥττης, ἐκεῖ ἀπόλυτος νῦν βασιλεύει ἡρεμία·
ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ ἀλλάλαγμοὶ ἦσαν συνεχεῖς καὶ ἀτελεύτητοι,
σήμερον ὄφεις καὶ σκορπιστοὶ εἰσὶν οἱ μόνοι κάτοικοι. (Chandler I. 254).

Ἐν τῷ μέσῳ τούτου ὑψοῦται τὸ Ὀθωμανικόν τέμενος ἀπὸ πολλοῦ ὠσανύτως καὶ
τοῦτο ἡρειπωμένον¹.

1. Ἐπὶ δύο τεμαχίων μαρμάρου ὁ κ. Μυστακίδης ἀνέγνω τὸ ὄνομα ΘΕΟΔΩΡΟΥΝΑ.
(Ἑκκλ. Ἀλήθεια 24 Μαρτίου 1907. Οἱ ἐν Ἀθήναις λόγιοι. 1907. σελ. 95).

Εικ. 36. Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἡλιαδάτου Βυζαντινὸν φρούριον.

Περὶ τῆς ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ 1403 ἐγκλείσεως τοῦ Καρασούμπαση, πατρὸς τοῦ Τζινέκτ καὶ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Μαντζχίαν ἰδὲ ἱστορικὸν Δούκα (σελ. 81).

Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΔΙΩΓΜΟΥ

Πρὸ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν ἐρείπων Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εὕρηται πύλη, ἡ καὶ «Πύλη τοῦ διωγμοῦ» καλουμένη (Εικ. 37). Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη εἰνεσυμπλήμα μαρμάρων διαφόρων αἰώνων Ἑλληνικῆς, Ρωμαϊκῆς καὶ Χριστιανικῆς τεχνικῆς οὕτως ἐν τῶν μαρμάρων αὐτῶν ἦν διαστύλον Χριστιανικὸν ε'—ζ' αἰῶνος. (Φωτ. 5964—5965).

Τινὲς νομίζουσιν ὅτι ὠνομάσθη οὕτω ἐξ ἀναγλύφων ἐντετυγισμένων εἰς τὸ ἄνω μέρος, παριστάντων κατὰ τινες τὸν Ἑκτορα σφδόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (Spon. I. 325) κατ' ἄλλους τὴν ἱστορίαν τοῦ Ρωμαίου Μάρκου Κουρτίου (Le Brun. σ. 30), κατ' ἄλλους ἐρετὴν τοῦ Βάκχου (Tournef. III. 564), κατ' ἄλλους τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλη (Chandler I. 254—425) καὶ κατ' ἄλλους ὅτι τοῦτο παρίσται διωγμὸν Χριστιανῶν μαρτύρων, ἐξ οὗ καὶ Πύλη τοῦ διωγμοῦ¹. Ἄλλοτε ἐσώζοντο τρία κατὰ σειρὰν ἀνάγλυφα², νῦν δὲ ἐσώθη ἐν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὑπεράνω τῆς Πύλης³.

Πιθανὸς βαθέως ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Χριστιανῶν διεσώθη παραδόσις μεγάλου

1. Spon. I. 325. Choiseul—Gouffier I. 196.

2. Tournefort III. 564 καὶ σ. 572, ἐνθα ἀπεικονίζεται ἀκριβῶς ἡ Πύλη.

3. Κατὰ τὸν Prokesch τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἐκλάπησαν περὶ τὸ 1810 ὑπὸ τινος ἐκ Σικελίας ἀγοράσαντος τὰῦτα ἀντὶ 200 γροσίων (Denkwürd. τόμ. II. σ. 95).

τινός κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπισυμβάντος διωγμοῦ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα: «Πύλη τοῦ διωγμοῦ»· αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἀναφερόμενον ὅτι ὁ λαὸς ἐξάγει τοῦτο ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς Πύλης ἀναγλύφου ταύτης παραστάσεως, σημαίνει ὅτι ὁ λαὸς ἔλαβεν ἤδη παραδόσιν περὶ συμβάντος τινός διωγμοῦ, ὃν προσφυῶς προσήρμωσεν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου.

Κατὰ ταῦτα ἡ Πύλη τοῦ διωγμοῦ δύναται ν' ἀναφέρηται εἰς διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, διενεργηθέντα εἰς ἄγνωστον ἡμῖν ἐποχὴν. Ἀκριβέστερον ὅμως τὴν Πύλην ταύτην ἐξετάζοντες, ἡμεῖς φρανοῦμεν, ὅτι αὕτη, ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ

Εἰκ. 37. Ἡ Πύλη τοῦ διωγμοῦ.

Χριστιανικῶν συντριμμάτων 5'. καὶ 7'. αἰῶνος καὶ τῆς ἀτέχνου συναρμολογήσεως τοῦ ὕλικου (ἰδίᾳ πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ ὀρώντι) ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ τὸν Αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν χρόνους καὶ δὴ, ὅτι αὕτη δὲν εἶνε ἀπλῶς Πύλη εἰσόδου, ἀλλὰ μᾶλλον θριαμβευτικὴ ἀψὶς ἐγερεῖσα ὅπως περικοσμήσῃ θρίαμβον μεγάλου τινὸς γεγονότος.

Τοιοῦτον μέγα γεγονός πολέμου θρίαμβου γινώσκομεν ἤδη ὅτι ἐωρτάσθη ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὸν 7'. αἰῶνα, καὶ ὅτι τῷ 795, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ 5'. κατὰ τρωπώσας τοὺς Ἀραβίας, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (8 Μαρτίου), ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου

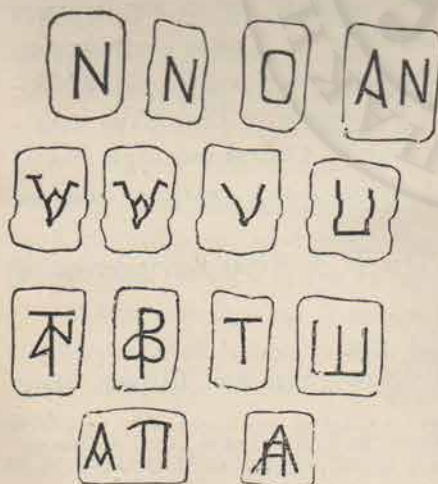
ὅπως βραδύτερον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν Βασιλεῖος ὁ Βουλγαροκτόνος, ὅπως προσφέρει τῷ ἡγαπημένῳ Θεολόγῳ τὰ εὐχαριστήρια αὐτοῦ διὰ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὑπέροχον νίκην.

Ἡ Πύλη ἄλλως αὕτη εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἀντίγραφον τῆς ἐν Βυζαντίῳ γνωστῆς Χρυσῆς Πύλης, δι' ἧς τοσαυτὴς νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι διήλθον οἱ τοῦ Βυζαντίου Αὐτοκράτορες· ὑπενθυμίζει δ' ἡμῖν ὡσαύτως καὶ τὴν Χρυσὴν Πύλην τῶν ἀνατολικῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Γνωστὸν πρὸς τοῦτοις ὅτι ἡ θριαμβευτικὴ ἀψὶς ἐπὶ τοῖς νικητηρίαις εἰσόδοις τῶν Αὐτοκρατόρων ἦν ἀπαραιτήτος.

Ἄν δὲ πάλιν στενοχωρήσωμεν τὸ ζήτημα, ὅτι ἡ Πύλη, καὶ οὐχὶ ἡ θέσις, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, φέρει τὸ ὄνομα τοῦ διωγμοῦ, τότε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ διωγμὸς οὗτος δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ ς'. γενόμενον διωγμὸν κατὰ τῶν Ἀράβων, οὓς ὁ χρονογράφος Θεοφάνης βραχέως λέγει ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος «νικήσας καὶ τρέψας ἤλασεν ἕως τοῦ ποταμοῦ» (I. σ. 727—728)· τότε ἐπομένως ἡ Πύλη αὕτη εἶναι θριαμβευτικὴ ἀψὶς Κωνσταντίνου τοῦ ς'. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον διωγμὸν τῶν Ἀράβων, ὅτε δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἐκφρασις «Πύλη Κωνσταντίνου τοῦ ς'· ἐπὶ τῷ διωγμῷ τῶν Ἀράβων» καὶ συντομώτερον «Πύλη τοῦ διωγμοῦ τῶν Ἀράβων» καὶ ἐτι συντομώτερον «Πύλη τοῦ διωγμοῦ».

Θίγομεν ἀπλῶς τὸ ζήτημα τοῦτο· ἱστορικαὶ μελέται τοῦ μέλλοντος ἴσως καὶ ἄλλοθεν ἐνισχύσωσι τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην.

Ἀντώνιος Φρ(;) Ἀπ[όστολος:]

Εἰκ. 38. Γράμματα ἐπὶ τῆς Πύλης τοῦ διωγμοῦ.

Σημειώσεως ἄξιον ὅτι ἤδη ὁ Prokesch ἔκαμεν ἤδη τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πιθανῶς Πύλη αὕτη νὰ ὠνομάσθῃ οὕτως, ἐκ λησμονηθείσης ἱστορίας. (Denkw. II. σ. 96).

Ἐπὶ τῶν διαφορῶν τῆς Πύλης πετρῶν ἀναγιγνώσκονται διάφορα ἄρθρα ἢ ἀνεστραμμένα γράμματα καὶ μονογράμματα, (Εἰκ. 38) περὶ ὧν ἤδη μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Prokesch (Denkw. II. 94).

Ἐπὶ τῶν ἀψίδων δὲ ἐσωτερικῶς διαφαίνονται ἐφ' ὑγροῖς (fresco) ἀγιογραφίαι ἐννέα ἀγίων ἱεραρχῶν, τριῶν μὲν ἐντὸς κύκλων, ἑξ δὲ ἐκατέρωσε.

Πιθανῶς εἰκόνες τῶν τιμωμένων ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἐφέσῳ ἀγίων ἱεραρχῶν¹.

¹ Ὑπόχρισμα τῶν ἀγιογραφιῶν τούτων ἰδὲ Χριστ. Μουσ. ἀριθμ. 5785.

ΤΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΗΛΙΒΑΤΟΥ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Τὸ Ἡλίβατον.—Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 8 Μαΐου λεγομένων «καλεῖται δὲ Ἡλίβατον τὸ ὄρος, ἐν ᾧ ἴσταιται ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου», οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ ὀνομασία τούτου «Ἡλίβατον» δὲν κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐπιθετικῇ σημασίᾳ, ὡς ἐν βίαις διαφόρων ἀσκητῶν, ἡλίβατα ὄρη καταλαμβάνοντων, ὡς ἐν παραδείγματι «ὄρος δὲ τοῦτο ἡλίβατον ὑποδέχεται»¹ ἀλλ' ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄρος ἐν ᾧ κεῖται ὁ ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καλεῖται Ἡλίβατον, ἐπομένως τὸ Ἡλίβατον ἐνταῦθα εἶνε κύριον ὄνομα τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἴστατο ὁ θαυμασίος ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου².

Ὁ Wheler ἐν τῷ τοπογραφικῷ αὐτοῦ χάρτι (1682) ἀφίνει τὸν λόφον ἀνώνυμον³, ὁ Choiseul—Gouffrier (1782) ὀνομαζοῖ αὐτὸν «Πίον»⁴, ὁ δὲ Wood (1876) «Mt Solmissus»⁵ δεχόμενος τοῦτον ὡς τὸν Σολμισσὸν τοῦ Στράβωνος⁶ (ΙΔ. σελ. 640).

Περίεργον δὲ ὅτι τὸ τοῦ Στράβωνος Σολμισσός, λατινιστὶ μεταφραζόμενον Solmissus (Sol-mittere) συμπίπτει πῶς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἡλίβατον («Ἡλιον-βαίνειν»), ὅτε ἡ ἔννοια τοῦ Ἡλίβατου ἀναλογεῖ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Λυκαθητοῦ (λύκ=φῶς=βαίνειν).

Νῆ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ εἰς τὸ λατινικὸν μετάφρασις τοῦ ἀρχαίου Σολμισσός εἰς Solmissus ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἡμέτερόν τινα νὰ ἐξελληνίσῃ τοῦτο εἰς Ἡλίβατον καὶ νὰ ἐκλάβῃ τοῦτο ὡς κύριον ὄνομα τοῦ ὄρους; ἀγνοοῦμεν.

Ἐπὶ τοῦ Ἡλίβατου δὲ τούτου ἡ ἀρχαιοτάτη παράδοσις τίθησι τὰς ἐξωτέρας παραδόσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν Χριστιανικὴν δόξαν τῆς Ἐφῆσου· ἐνταῦθα ἐτίθετο ὁ ταφος Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ· ἐνταῦθα μέχρι τοῦ 7^{οῦ} αἰῶνος τῷ 722 ἔδεικνυτο ἡ θέσις, ἐν ᾗ ὁ Ἰωάννης προσήχθετο καὶ ἐν ᾗ συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιον⁷.

Ἦδὴ ὁ Πολυκράτης κατὰ τὸν β' αἰῶνα, Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀρχὰς τοῦ 8^{οῦ} αἰῶνος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὑπαινίσσονται τοιοῦτους ἱεροὺς χώρους ἀναφερομένους εἰς Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Ἡ ἔδρασις τοῦ πρώτου ναοῦ.—Ὅτε δὲ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τῷ

1. Grégoire. Ὁ ἅγ. Δημήτριος. Byz. Zeit. XIV. σ. 223.

2. Delaye. Synaxarium Constantinum Μαΐου 8 «λίβατον» τοῦτο, ἀντὶ Ἡλίβατον καλεῖ· πρβλ. Forschungen in Eph. σ. 52.

3. Ἐν αὐτῷ, no 4, σημειοῖ τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, no 6, τὸ σπήλαιον τῶν 7 παίδων καὶ no 7 ἐρείπια Χριστιανικοῦ ναοῦ.

4. Forschungen in Ephesus 55.

5. Discoveries at Ephesus. 1877. ἐν ἀρχῇ.

6. Forschungen in Eph. σ. 237.

7. Forschungen in Ephesus σ. 42 σμ. 4. σ. 107.

312 ἐξέδωκε τὸ διάταγμα τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἐκκλησίας, βεβαίως ἐκ τῶν πρώτων ἰδρυθέντων Χριστ. ναδῶν ἦν ὁ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ ἰδρυθεῖς.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἰδρυσις τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀνάγεται ἀμέσως μετὰ τὸ 312, ἥτοι ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος.

Τὸν ναὸν τοῦτον, ὡς εἶδομεν, τῷ 412 ἐπεσκέφθησαν οἱ ἐξ Ἀθηνῶν Βαρνάβας καὶ Σωφρόνιος, προσεκύνησεν ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος, ἐμνημόνευσεν ἡ Γ'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (413) καὶ ἐν αὐτῷ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον αὐτοῦ λόγον, ἐν ᾧ πλήρως ζήλου καὶ ἁγίου ἐνθουσιασμοῦ ἀποστεινόμενος πρὸς τὸν Ἰωάννην λέγει :

«Μυσταγωγῆσον, Εὐαγγελιστά, εἰπὲ καὶ νῦν, ὦ μακάριε Ἰωάννη· Υἱὸς ἐκλήθης βροντῆς· μέγα τι καὶ ἐξαίσιον κατεκτύπησας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἀθανάτους ἔχεις φωνάς, καὶ λήθη καὶ χρόνος τοῖς σοῖς παραχωροῦσι λόγοις. Ἰδοὺ, τοσαύτη ποιμένων ἄθροισις ἦλθε παρὰ σοί· ἀποκλύσον ἡμῖν τὸν λίθον, ὡς ὁ μακάριος Ἰακώβ τοῖς ποιμέσιν ἀποκάλυψεν τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δὸς ἀρύσασθαι καὶ νῦν ἐκ τῶν τοῦ σωτηρίου πηγῶν· μᾶλλον δὲ τὴν σὴν παράθεε ἡμῖν πηγὴν. Οὐκοῦν· ἀκούσωμεν λέγοντος. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος....».

Περζίνει δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ ἀποκλῶν τὸν Θεολόγον «ἄστρον ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ περιφανέστατον, ἄστρον χρησιμώτατον, οὗ τοῖς τὴν αἰσθητὴν διαπορευομένοις θάλατταν, ἀλλὰ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἐμπόροις, τοῖς τῆς ἀληθείας ἐρασταῖς, τοῖς δοθὴν ἐθέλουσιν ἔχειν καὶ ἀπλανῇ πίστιν»¹.

Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ναῷ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξεφώνησε καὶ τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον, ἐν ᾧ τόσον ἀξιοματικῶς λέγει : «παῦσαι μαχόμενος τῷ Χριστῷ οὐκ οἶδεν ἡτῶσθαι, νικᾷ δ' αἰεὶ καὶ πάντως»².

Ὁ ναὸς ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.—Ἀλλὰ τὸν ναὸν τοῦτον, ὃν καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Προκοπίου : «οἱ ἐπιχώριοι ἐν τοῖς ἅνω χρόνοις» εἶχον ἰδρῦσθαι τῷ Ἰωάννῃ, «βραχύν τε ὄντα καὶ καταπεπονηκότα τῷ μήκει τοῦ χρόνου καθελὼν εἰς τὸ ἔδαφος» ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὠκοδόμησε λαμπρὸν καὶ μέγαν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὃν ὁ αὐτὸς εἶχεν ἐγείρει ἐν Βυζαντίῳ· ἰδοὺ ἐπὶ λέξει ὡς ἔχει τὸ πολῦτιμον τοῦτο τοῦ Προκοπίου χωρίον :

«Χῶρόν τινα πρὸ τῆς Ἐφεσίων πόλεως ἐν δοθίῳ κείμενον ξυνέβαιεν εἶναι, οὗ γήλοφον οὐδὲ δυνατὸν ἀφεῖναι καρπούς, εἴ τις παρῴτο, ἀλλὰ σκληρόν τε καὶ τραχὺν ὅλως νεῶν ἐνταῦθα οἱ ἐπιχώριοι ἐν τοῖς ἅνω χρόνοις Ἰωάννῃ τῷ ἀποστόλῳ ἀνέθηκαν, Θεολόγῳ τὴν ἐπικλήσιν. Θεολόγος δὲ ἀπόστολος οὗτος ὠνόμασται, ἐπεὶ τὰ γε ἀμφὶ τῷ Θεῷ ἄμεινον αὐτῷ ἢ κατὰ ἀνθρώπου δεδιήγεται φύσιν, τοῦτον δὴ τὸν νεῶν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς βραχύν τε ὄντα καὶ καταπεπονηκότα τῷ μήκει τοῦ

1. Κυρ. Ἀλεξανδρ. ὁμιλία ἐν Ἐφέσῳ ῥηθείσα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Πατρὸλ. Migne τομ. 77 σελ. 988—989.

2. Κυρίλλου Ἀλεξανδρ. ὁμιλ. Α'. λεχθεῖσα ἐν Ἐφέσῳ. Πατρ. Migne τίμ. 77 σ. 935.

χρόνον καθελών εἰς τὸ ἔδαφος, ἐς τοσόνδε μεθρημόσατο μεγέθους καὶ κάλλους, ὥστε δὴ, ξυνελόντα εἰπεῖν, ἐμφερέστατος καὶ παντ' ἁπασιν ἐνάμιλλος τῷ ἱερῷ ἐστίν, ὅπερ ἐν πόλει τῇ βασιλίδι τοῖς Ἀποστόλοις ἀνέθηκε πᾶσιν, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἐμπροσθεν δεδῆλωται λόγοις»¹.

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου παρατηροῦμεν ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν πετρώδη σκληρὰν καὶ τραχεῖαν αὐτοῦ φύσιν: ὅτι τὸν πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ναὸν εἶχον ἰδρύσει οἱ ἀρχαῖότατοι Χριστιανοὶ τῆς Ἐφέσου «οἱ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις», ὅτι αὐτὸς ἦν βραχὺς καὶ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς εὐρὼν αὐτὸν σεσαθρωμένον ἐκρήμνισεν μέχρις ἑδάφους καὶ ἀνήγειρεν αὐτὸν ἐμπερέστατον καὶ ἐνάμιλλον πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Ὅποια δ' ἦν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἐν Βυζαντίῳ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, περιγράφει ἡμῖν ὁ αὐτὸς Προκόπιος ἐν τῷ περὶ κτισμάτων βιβλίῳ αὐτοῦ².

«Μετὰ δὲ καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἅπαντας ὑπερφυῶς σέβων ἐποίει τοιάδε· ἦν τις ἐν Βυζαντίῳ ἐκ παλαιοῦ τοῖς Ἀποστόλοις νεὼς ἅπασι· μήκει δὲ χρόνον κατασεισθεὶς ἤδη καὶ πρὸς τὸ μηκέτι ἐστήξειν γεγονὼς ὑποπιος, τοῦτον περιελὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὅλον οὐχ ὅσον ἀνανεώσασθαι διὰ σπουδῆς ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ μεγέθους καὶ κάλλους πέρι ἀξιώτερον κατακτήσασθαι ἐπετέλεσε δὲ τὸ σπουδάσμα τρόπῳ τοιῷδε, εὐθείαι συνημμέναι κατὰ μέσον ἀλλήλαι· ἐπὶ σταυροῦ σχήματος πεποιήνται δύο, ἡ μὲν ὀρθὴ πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύνοντα τὸν ἥλιον οὖσα, ἐγκαρσία δὲ ἡ ἑτέρα πρὸς τε ἄρκτον τετραμμένη καὶ ἄνεμον νότιον, τοίχοις μὲν ἐκ περιφεροῦς ἀποπεφραγμέναι τὰ ἔξωθεν, ἐντὸς δὲ περιβαλλόμεναι κίον· ἄνω τε καὶ κάτω ἐστῶσι· κατὰ δὲ ταῖν δυοῖν εὐθείαι·ν τὸ ζεύγμα, εἴη δ' ἂν κατὰ μέσον αὐταῖν μάλιστα, τοῖς οὐκ ὀργιάζουσιν ἄβατος τετέλεσται χώρος, ὅνπερ ἱερατεῖον, ὡς τὸ εἰκός, ὀνομάζουσι καὶ αὐτοῦ αἱ μὲν ἐφ' ἐκάτερα πλευρὰι τῆς ἐν τῷ ἐγκαρσίῳ κειμένης εὐθείας ἴσαι ἀλλήλαις τυγχάνουσιν οὖσαι, τῆς μὲντοι ὀρθῆς ἡ πρὸς δύνοντα ἥλιον ἐς τόσον τῆς ἑτέρας πεποιήται μείζων ὅσον ἀπεργάσασθαι τὸ τοῦ σταυροῦ σχῆμα, τῆς δὲ ὀροφῆς τὰ μὲν τοῦ ἱερατεῖου καλουμένου καθύπερθεν τῷ τῆς Σοφίας ἱερῷ κατὰ γε τὰ μέσα ἐμφερῶς εἰργασται, πλήν γὰρ ὅτι ταῦτα ἐκείνων ἐλασσοῦσθαι μέγεθει συμβαίνει· αἱ τε γὰρ ἀψίδες τέσσαρες οὖσαι κατὰ τὸν αὐτὸν ῥῶσθονται τε καὶ συνδέονται ἀλλήλαις τρόπον καὶ τὸ κυκλοτερὲς ὑπερανεστηκὸς κατὰ τὰς θυρίδας διήρηται, τό τε σφαιροειδὲς κυρτούμενον ὑπερθευ μετεωρίζεσθαι που δοκεῖ καὶ οὐκ ἐπὶ στεροῇ τῆς οἰκοδομίας ἐστάναι, καίπερ

1. Προκόπ. Περὶ τῶν κτισμάτων. V. σελ. 310 πρὸς. καὶ Holtzinger. Die Altchristl. Architecture σελ. 98 καὶ ἰδίᾳ 113.

2. Πρὸς. καὶ Holtzinger σ. 111. Ὁ ναὸς οὗτος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνστ. Δ'. νη'. —ξ'), σήμερον δὲν ὑπάρχει. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης κεῖται νῦν τὸ τέμενος Σουλτὰν Μεχμέμ (Πασπάτ. Βυζ. Ἐκκλ. σ. 398. Γεδεών Ἐορτ. σ. 119). Εἰκόνα τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἰδὲ Hübsch. Taf. 32 fig. 5-6 καὶ σ. 78 Holtzinger σ. 113.

ἀσφαλείας εὖ ἔχον τό μὲν οὖν τῆς ὁροφῆς μέσον τῇδε πεποιῆται· κατὰ δὲ τὰς πλευρὰς τέσσαρας οὐσας, ἥπερ μοι εἴρηται, κατὰ ταῦτά τῷ μέσῳ τὸ μέγεθος εἰσάγει, τοῦτον δὴ μόνον ἐνδεόντος, ὅτι δὴ τοῦ σφαιρικοῦ ἔνεσθαι οὐ διήρηται ἡ οἰκοδομὴ θυρίσιν»¹.

Χρόνος οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.—Ἐπειδὴ ὁ Προκόπιος λέγει ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνίδρυσε τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου ὁμοίον πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βυζαντίῳ ἰδρυμέντῳ ναὸν τῶν ἁγ. Ἀποστόλων, ὁ δὲ Κωδινὸς (ἐκδ. Βόννης σ. 147) ἀναφέρει ὅτι τὸν ναὸν τοῦτον ὁ Ἰουστινιανὸς ἰδρυσε μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ὅτι τὴν «ὑλὴν ἅπασαν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ἁγίας Σοφίας μετὰ τὸ τελειωθῆναι αὐτόν», ἐτελειώθη δὲ ἡ οἰκοδομὴ τῆς ἁγίας Σοφίας τῷ 537, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἤρξατο οἰκοδομεῖσθαι ἀπὸ τοῦ 537 ἔτους².

Ο ναὸς διὰ τῶν αἰώνων.—Τῷ 722 ὁ Willibald ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ αὐτοῦ ποιεῖται μνησίαν τοῦ ναοῦ τούτου³.

Τῷ 1102 ἔρχεται εἰς Ἐφεσον ὁ Ἰσλανδὸς προσκυνητὴς Saewulf⁴.

Τῷ 1106 ὁ ἡγούμενος Δανιὴλ, ὅστις ὡς εἶδομεν (σ. 59) ἔλεγεν ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐσώζετο ἐν Ἐφέσῳ καὶ ὁ μανδύας Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου κτλ.

Τῷ δὲ 1116 Ἄννα ἡ Κομνηνὴ μνημονεύει τοῦ ναοῦ τούτου⁵.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 16. αἰῶνος μαρτυροῦμεν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Γεωργίου τοῦ Τορνίκη, ἐξ ὧσων οὗτος γράφει «πρὸς τὸν Ἀθηνῶν Μητροπολίτην Μιχαὴλ τὸν Ἀκομινᾶτιν» ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶχε περιέλθει εἰς ἀθλίαν κατὰστασιν,

1. Προκ. περὶ τῶν κτισμ. III. Βόνν. 187—188, πρὸς καὶ Holtzinger σελ. 111.

2. Ἄν ὑπολογίσωμεν δὲ κατὰ μέσον ὅρον ὅτι ἡ πρώτη οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ ἐγένετο περὶ τὸ 312 ἢ 313, ἡ δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τῷ 537, ὁ πρῶτος ναὸς δὲν σφαλλόμεν ἐάν εἴπωμεν ὅτι διατηρήθη ἐπὶ 225 περίπου ἔτη.

Ἔσον δ' ἀφορᾷ τὸ ζήτημα, ὅπερ προβάλλει ὁ κ. Strzygowski (Kleinasien σ. 144) τίς τῶν δύο ἱστορικῶν ἔχει δίκαιον, ὁ Προκόπιος λέγων ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου ἐλήφθη ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων, ἢ ὁ Κωδινός, ὅστις λέγει τὸ ἀντίθετον, ὅτι τὰ σκάρφα καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων ὁ Ἰουστινιανὸς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου (ἐκδ. Βόνν. σ. 147), εἰς τοῦτο οὐδεμίαν δυσκολίαν ἔχομεν ν' ἀπαντήσωμεν ὅτι ὁ Προκόπιος ἀληθεύει, διότι οὗτος ἦν οὐ μόνον ἀγγελλόμενος, ἀλλὰ καὶ γραμματεὺς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐν ᾧ ὁ Κωδινὸς γράφει μετὰ δ' ἐκ αἰῶνας (περὶ τὸ 1453—1460), γνωρίζομεν δὲ πόσας ἐπ' ἔσαν ἐν ἀμφιβολίᾳ αἱ κρίσεις καὶ αἱ παραδόσεις αὐτοῦ.

3. Academy Λονδίν. 1878.

4. Academy 1878.

5. Ἄννα Κομνηνὴ ἐκδ. Βον. σ. 817.

6. Nessel. Κατάλογος τῶν ἐν Βιέννῃ χειρογρ. ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. Gr. Philol. CCCXXI ἀποσπάσματι τῶν ἐπιστολῶν τούτου.

7. Μιχ. Ἀκομιν. Α'. κζ' ἐκδ.

καὶ ὅτι ἐσωτερικῶς ἦν κεκοσμημένος διὰ ψηφιδῶν, αἰτίνας πίπτουσαι μετὰ τοῦ ἀσβέστου ἠπειλοῦν νὰ θραύσωσι τὰς κεφαλὰς τῶν ἐκκλησιαζομένων.

Τῷ 1308 πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐσολήθησαν τὰ ἱερὰ αὐτοῦ σκεύη. (Παχυμ. II. 589).

Ἀρχὰς δὲ τοῦ 15 αἰῶνος φαίνεται ὅτι ἐπῆλθε πλήρης καταστροφὴ εἰς τὸν λαμπρὸν καὶ ἀγιώτατον τοῦτον ναὸν τῶν Χριστιανῶν, ὅτε τῷ 1404 ὁ Ἀμούρ βαλὼν πῦρ εἰς τὰς 4 ἄκρας τῆς Ἐφέσου, ὡς ἤδη εἶδομεν, ἐν δυσὶν ἡμέραις, κατὰ τὸν Δούκαν (Ἐκδ. Βόνν. σ. 81—82), μετέβαλεν αὐτὴν εἰς τέφραν καὶ κόνιν.

Ἐκτοτε δὲ κεῖται σωρὸς ἐρείπιων, ὁ ποτὲ περίλαμπρος καὶ περίσεμνος οὗτος ζύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἱερώτατος καὶ ἀγιώτατος ναός.

Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἠκούοντο αἱ ὑμνωδαὶ πρὸς τὸν Υἱὸν τῆς βροντῆς, καὶ μυρεφικὰ θυμιάματα ἀνέβαινον πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου, νῦν τῶν ἀγρίων πτηνῶν

Εἰκ. 39. Ἐρείπια τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ἀκούονται κρωγαὶ καὶ πάμπτωχοί τινες Ὀθωμανῶν Γιουρούκων οἰκογένηται ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἱεροῦ τούτου λόφου οἰκοῦσαι, τρέφουσι τὰς ἰσχνὰς καὶ πειναλέους αὐτῶν καμῆλους. (Φωτ. 5964. 5971. 5994. 5995).

Μάτην ὁ εὐσεβὴς περιηγητὴς θὰ ζητήσῃ τι ἐκ τῆς παλαιᾶς τοῦ ναοῦ εὐκλείας ἐξ ἧς οὐδὲν ἄλλο ἔμεινεν εἰ μὴ οἱ ἐκεῖ ἐκ τιτάνου καὶ πλινθῶν καταπεσόντες ὄγκοι οἵτινες ὡς κουρασμένοι τινες Γίγαντες ἀναπαύονται (Εἰκ. 39), πολλὰ ἰδόντες, πολλὰ παθόντες οὐδὲν ὅμως ἀπὸ τῆς παλαιᾶς τοῦ ναοῦ δόξης δυνάμενοι ἡμῖν νὰ εἴπωσιν ! (Φωτ. 5966. 5967).

Ἀληθῶς δὲ περιέργον καὶ θέξις ἄξιον πῶς δένδρον αὐτομάτως ἀναφυῖν ἐν μέσῳ ξηροῦ τοιοῦτου ὄγκου, διεχώρισεν αὐτὸν εἰς δύο. Τίς θὰ ἔλεγε ποτὲ ὅτι ὁ ὄγκος οὗτος ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ ἀρχαίου ναοῦ καταπίπτων θὰ περιήρχετο εἰς τοιαύτην κατὰπτω-

σιν, μετὰ αἰῶνας δὲ θαλερόν δένδρον θὰ ἀνεγεννᾷτο ἐν μέσῳ αὐτοῦ ; Εἴθε ἡ ἀνέλπιστος ἀναβλάστησις αὕτη νὰ συμβολίζῃ τὴν καὶ πάλιν ἐπανίδρυσιν τοῦ θεοῦ τούτου ναοῦ !

ΠΕΡΙΣΩΘΕΝΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ

Ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ διεσώθησαν αἱ βάσεις τῶν ἐσωτερικῶν πενσῶν τοῦ ναοῦ, οὓς προσανατολίσαντες εὗρομεν ὅτι ὁ ἄξων τοῦ ναοῦ ἦν ἀκριβῶς πρὸς Ἀνατ. τετραμμένος, ὡς καὶ ὁ ναὸς τοῦ χωρίου τοῦ Ὑψιπέτου (Κιρκιντζές).

Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τοῦ ναοῦ περισώθησαν κατὰ γῶρον αἱ ἐκ φαιῦ μαρμάρου παραστάδες μιᾶς τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ, βαθείας καὶ εὐθυγράμμως ὑπὸ μεγαλοπρεποῦς τέχνης διακυλακούμεναι. (Strzygowski σελ. 144).

Ὁ Wood ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῆς Ἀνατολ. πλευρᾶς τοῦ λόφου ἀνεῦρε τεμάχια ψηφιδωτῶν, προερχομένων ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ ναοῦ τούτου διακοσμήσεως (σ. 36).

Ἐξῶθεν δὲ τοῦ νῦν ναιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου περισώθη ἓν καὶ μόνον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου Κορινθιακὸν κιονόκρανον λαμπρᾶς Χριστιανικῆς τέχνης, ἀνῆκον εἰς τοὺς κίονας τοῦ θαυμασίου τούτου ναοῦ καὶ πρὸς μικρόν μὲν θὰ ἐλέγομεν ὅτι τὸ κιονόκρανον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ἂν μὴ πρὸς τὰ κάτω ἐβλέπομεν κεχαραγμένον τὸ σύμβολον τοῦ νικητηρίου τροπαίου, τὸν τίμιον Σταυρόν. (Φωτ. 6273 Εἰκ. 40).

Εἰκ. 40. Κιονόκρανον μόνον περισωθὲν ἐκ τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἐκ τῆς λαμπρότητος δὲ τοῦ κιονοκράνου τούτου συμπεραίνομεν, οἷα ἡ ἔκπαγλος

καὶ ἑντεχνὸς λαμπρότης τοῦ θείου τούτου ναοῦ. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ εὗρομεν ἐκ λευκοῦ μαρμαῦ ἐπιτύμβιον πλάκα 1,35×0,88.

Εἰκ. 41. Ἐπιτύμβιος πλάξ τοῦ 1136 Θεοδώρου τοῦ δομεστίκου.

Ἐπ' αὐτῆς ἀναγινώσκomen :

† ΕΚΟΙΜΗΘΗ Ο ΔΟΥΛ(ΟΣ) ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΟΜΕΣΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΨΑΛΤΩΝ
ΤΟΥ ΗΓΑΠΗΜΕΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΤ(ΟΥΣ) ΞΧΜΕ ΙΝΔΙΕ ΜΗ(ΝΙ) ΣΕ ΠΤ(Ε ΒΡΙΩ) Ζ†

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀπλῶς δημοσιεύει ὁ Wood σελ. 36 χωρὶς νὰ ἀναγινώσκη. Εἶτα δημοσιεύει ταύτην ὁ Richter ἐν τῇ Academy λίαν ἐσφαλμένως ἀναγινώσκων «Θεόδωρος ὁ δεσποτικὸς . . . ἔτει 1021».

Τοῦτον ἐπικρίνων καὶ διορθῶν ὁ κ. Σ. Λάμπρος (Παρνασσ. 1878 σ. 880—882) ἀναγινώσκει ΞΧΛ' (=1022). Ἀμφότεροι ὅμως σφαλλονται διττῶς α) [διότι τὸ ἔτος δὲν εἶναι ΞΧΛ' (=6630), ἀλλὰ ΞΧΜΕ' (=6645¹), β) διότι καὶ ἂν ἦτο ΞΧΛ', ἡ ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογία τοῦ ΞΧΛ' εἶναι 1121 καὶ οὐχὶ 1021, ὡς ἔχει ὁ Richter, οὐδὲ 1022, ὡς τοῦτον διορθῶν ὁ κ. Λάμπρος λέγει. Σφαλλονται δὲ ἀμφότεροι ὁ μὲν Richter κατὰ ὀλίγηρον αἰῶνα, ὁ δὲ κ. Λάμπρος κατὰ 99 ἔτη.

Ὁ κ. Λάμπρος ὅμως σφαλλεται καὶ ἄλλως· διότι γνωστοῦ ὄντος ὅτι, προκειμένου περὶ μηνὸς Σεπτεμβρίου, ἀφαιροῦμεν 5509 εἰς τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτος, ὁ κ. Λάμπρος ἀφαιρεῖ 5508 δηλαδὴ ΞΧΛ' = 6630—5508 = 1022· ἐν ᾧ ΞΧΛ' = 6630—5509 = 1121, καὶ κατὰ τοῦτο εἶχε δίκαιον μᾶλλον ὁ Richter ἀναγινώσκων 1021. Ὡς αὐτῶς δὲ ὁ κ. Λάμπρος σφαλλεται λέγων ὅτι ὁ Θεόδωρος ἀπέθανεν

1. Τοῦτο ἤδη λίαν ὀρθῶς πρὸ ἡμῶν παρετήρησε καὶ ὁ βαθὺς τῶν τοιούτων γνώστης ὁ κ. Μυστακίδης (Ἑκκλ. Ἀλήθεια 24 Μαρτίου 1903, καὶ αἱ ἐν Ἀθήναις λόγιοι. 1907. σ. 94).

«*ἡμέραν τινὰ τοῦ Σεπτεμβρίου*» (Παρνασ. 1878 σ. 882), ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται ὡρισμένως ὅτι οὗτος ἀπέθανεν τὴν ΙΕ'. τοῦ Σεπτεμβρίου¹.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πληροφορούμεθα τὸ ὄνομα καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ Θεοδώρου, ὅτι οὗτος ἦν Δομῆστικος τῶν ψαλτῶν (=πρωτοψάλτης²), ὅτι οὗτος ἀπέθανεν τῷ 1136, ἐπομένως ἐπὶ Ἰωάννου Β'. τοῦ Κομνηνοῦ (1117—1140) τῇ 7 Σεπτεμβρίου, καὶ ὅτι εἰς τὸν Ἰωάννην ἀπέδιδον μᾶλλον τὸ ἐπίθετον τοῦ ἡγαπημένου Θεολόγου, ἢ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου³.

Ἐν τέλει ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ Ψ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τεχνίτης προυτίμησε νὰ χαράξῃ τοῦτο ἐν σχήματι τοῦ τιμίου σταυροῦ +, ὅπερ καὶ εἰς ἄλλας ἐπιγραφὰς εὐρηται⁴.

Ἐκ τῆς καλῆς δὲ ἐπεξεργασίας τῶν ἐν τῇ ἐπιθυμῳ ρομβοειδῶν καὶ ἐλικοειδῶν κοσμημάτων τῶν ὑπενθυμιζόντων τὴν Μυκηναϊκὴν τέχνην, ἐκ τῆς γλυφῆς καὶ τῆς ὀρθῶς γεγραμμένης ἐπιγραφῆς, βλέπομεν ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ τέχνη ἤκμαζον ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· γνωστὸν ἄλλως ὅτι ἐπὶ Κομνηνῶν ἤκμαζεν ἡ τέχνη, ὡς βλέπομεν ἐκ τῆς Χριστ. ἀρχιτεκτονικῆς, ἐκ τῶν χειρογράφων κωδικῶν, ἐκ τῆς καθ' ὅλης τέχνης καὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν (Sabatier pl. XLIX—LVIII)· κατὰ τὸν Τορνίκην ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ναὸς εἶχε περιέλθει εἰς ἀθλίαν κατάστασιν.

1. Ὁ κ. Λάμπρος (Παρνασ. 1878. σελ. 889). γράφει περὶ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς ὅτι ὁ Wood ἐδωμοσίευσεν τὴν εἰκόνα ταύτης· «*περιορισθεὶς εἰς μόνην τὴν δημοσίευσιν ταύτην, δὲν ἀπεπειράθη τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς ἐπιγραφῆς*», καὶ ὁ κ. Λάμπρος ὁμοίως οὕτως δωμοσίευσεν ταύτην ἀπλῶς χάριν διακοσμῆσεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ (τόμ. Δ. σελ. 39), ἐν ᾧ ὁ Wood δωμοσίευσεν ταύτην σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν Ἐφέσῳ μελέτας αὐτοῦ. Σημειῶν δὲ περὶ τοῦ σχήματος τοῦ Δ, ὅπερ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φέρει σχῆμα Δ παραπέμπει εἰς Χριστ. ἐπιγραφὰς τῆς Ρώμης, τοῦ Λούβρου κλπ., ἐν ᾧ ἡδύνατο νὰ παραπέμψῃ εἰς Χριστ. ἐπιγραφὰς ὑπαρχούσας ἐν Ἑλλάδι καὶ δι' ἐν Ἀθήναις, οἷα ἐστὶν ἐν τῷ ναυτίῳ τοῦ ἀγίου Νικολάου εἰς θέσιν Γουδῆ κλπ.

2. Περὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου ἰδὲ Ράλλη καὶ Ποτλ. Σύνταγμ. τόμ. Ε'. σ. 410. 443. 533. 539. Χρυσάνθου. Περὶ ὁφικ. σ. λζ'.

3. Τὸ ἡγαπημένος ἀναφέρεται πάντοτε ὡς ἐπίθετον τοῦ Ἰωάννου, οὐχὶ δὲ τοῦ Ναοῦ, ὡς ἀναφέρει ὁ κ. Λάμπρος (Παρνασ. 1878 σελ. 876) λέγων : «*Ἐπειδὴ δ' ἐλατρεῦετο ὡς ὁ ἡγαπημένος τῷ Χριστῷ μαθητῆς, ἔμεινε καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ ὄνομα τοῦ ἡγαπημένου καὶ πολλάκις εὐρίσκομεν αὐτὴν διὰ μόνης ταύτης τῆς κλήσεως ὀνομαζομένην παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, οἵτινες συνεχῶς ποιοῦνται μνηρὰν τῆς ἐκκλησίας ταύτης*». Παραπέμπει δὲ πρὸς μαρτυρίαν εἰς Παχυμέρην (II. 689) «*σκεὺν μὲν ἐκεῖνα τῷ ναῷ ἀφιερωμένα τοῦ ἡγαπημένου τῷ Χριστῷ καὶ Παρθένου*», ἐξ οὗ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον ἀποδείκνυται ὅτι οὐχὶ εἰς τὸν ναόν, ἀλλ' εἰς τὸν Ἰωάννην ἀποδίδεται τὸ ἐπίθετον «*ἡγαπημένος*». Φέρει πλὴν ταύτης καὶ ἑτέραν μαρτυρίαν ἐκ τοῦ Κεδρηνοῦ (II. 526) «*ἡ ἀδελφὴ τοῦ Βασιλέως . . . ἀπεινῶν ἐν Ἐφέσῳ εἰς προσκύνησιν τοῦ ἡγαπημένου*». Ἐνταῦθα τὸ «*ἡγαπημένος*» ἀναφέρεται ὡσαύτως εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ναόν αὐτοῦ. Προσκυνοῦνται δὲ οἱ Ἅγιοι καὶ οὐχὶ λατρεύονται, ὡς ἐν τῇ ἀνωτέρω περιχοπῇ ὁ κ. Λάμπρος λέγει, καθόσον ἡ λατρεῖα προσήκει μόνῃ τῇ θείᾳ οὐσίᾳ. Ἡ ἀνασκευὴ πασῶν τῶν ἀνακριθειῶν τοῦ κ. Λάμπρου περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου ἐστὶν ἡμῖν ἀδύνατος.

4. Jahres Heft. d. Östs. Archäol. Inst. Τόμ. VIII. σελ. 158. fig. 42.

ΕΤΕΡΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

Εικ. 42. Τεμάχιον μαρμαρίνου Σταυρού.

Ἐπὶ τοῦ ναυιδίου τούτου εὗρηται ἐντέτοιχισμένα καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδρύματος πλείστα συντρίμματα ἀρχαίας Χριστ. τέχνης· ἀλλὰ ποῖον σύντριμμα ἐν Ἐφέσῳ δὲν φέρει χάραγμα τέχνης!

Οὕτως ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ εὗρηται τὸ ἀπλούστατον τοῦτο ἐπὶ τεμαχίου μαρμαρίου (0,10×0,10) σύντριμμα, ὅπερ ἀνήκεν εἰς Σταυρόν (Εἰκ. 42).

Ἐπὶ τοῦ ἰδρύματος δὲ ἐν τῷ ἱερῷ βήματι εὗρομεν ἀποκεκρούσμενην πλάκα (0,65×0,51) ποικιλοσχήμους φέρουσαν ὠραίους ῥόδας καὶ ἐν μέσῳ σταυρόν.

ΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΣΕΛΙΜ

Ἐγγύτατα τῶν ἑρείπιων τοῦ ναοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου, εὗρηται ἡρειπωμένον ὡσαύτως τὸ τεμένος Σελίμ (φωτ. 5972. Wood σελ. 4), ἰδρυθὲν κατὰ τὴν ἀνω τῆς θύρας ἐπιγραφὴν 13 Ἰαν. 1375 ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἰδινίου Σουλτάν Ἰσά τοῦ Β'.

Εἰς τὴν οἰκοδομὴν τούτου ἐχρησίμευσαν τὰ μαρμάρια τῶν ἀνωτέρω ναῶν.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἶναι ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας Τουρκοαραβικῆς τέχνης, οὗ ἡ δυτικὴ μάλιστα προσοφίς προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν πάντων τῶν φίλων τῆς τέχνης διὰ τὴν ποικιλίαν καὶ λεπτότητα τῆς Ἀραβικῆς τέχνης.

Ἐσωτερικῶς δὲ διασώζει θαυμαστοὺς, ἀληθῶς, μονολίθους κίονας ἐκ γρανίτου, φαιοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος, προσεχομένους ἐκ μνημείων ἀρχαίας τέχνης¹.

Ὡς ἐκ τῆς γειτνιασέως δ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ναὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πάντες σχεδὸν οἱ περιηγηταί, ὁ εἰς ἀντιγράφω τὸν ἄλλον, ὅλοι ἀνακριθῶς ἀναφέρουσιν ὅτι οὗτος ἦν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου².

Λαμβρά σχεδιογραφήματα τοῦ τεμένους τούτου ἰδὲ Forschungen in Ephesus ὑπὸ N. Niemann.

Περὶ τῆς διασώσεως δὲ τοῦ μνημείου τούτου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχαιοτήτων τῶν 7 ἰδίως ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας ἰδιῶν ἐκθεσιν ὑπεβάλλομεν τῷ Μεγάλῳ Βεζύρη διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας. Μετὰ χρόνου δὲ εἶδομεν ὅτι αἱ περὶ ἐπιτηρώσεως προτάσεις ἡμῶν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει.

ΠΟΙΚΙΛΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

Ἀπασαὶ ἀνεξαίρετως αἱ οἰκίαι τοῦ Ἡλιόπου, ὡς καὶ τοῦ Ajasolouck, τὰ νεκροταφεῖα, αἱ μάνδραι καὶ οἱ αὐλότοιχοι κτλ. συνίστανται ἐκ λειψάνων ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, Ῥωμαϊκῆς καὶ Χριστιανικῆς τέχνης.

1. Le Brun. σ. 29. Texier II. σ. 278—279.

2. Tevernier. I. σ. 80, Le Brun σ. 29, Tournefort. III. σ. 564. Pococke. III. 77. Prokesch. Denkwürd. II. 99.

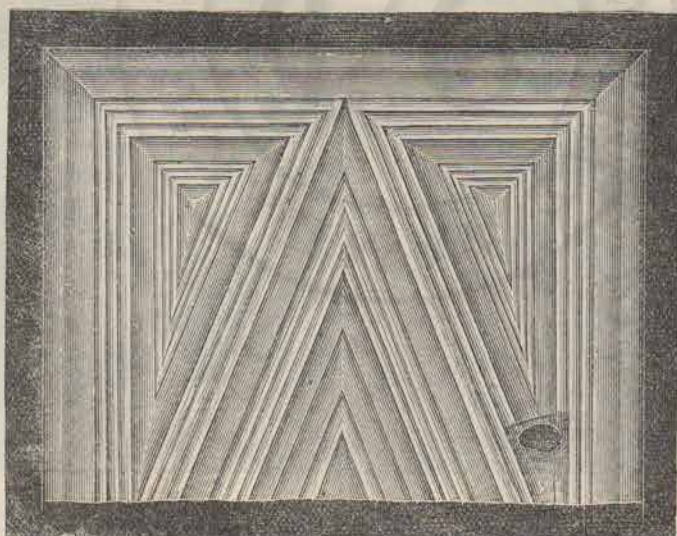
Πᾶς λίθος ἐν Ἐφέσῳ φέρει χάραγμα τέχνης καὶ ἔχει τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ.

Ὡ! ἐὰν ἠδύναντο νᾶ ὁμιλήσωσιν! καὶ ὁμῶς τινὲς αὐτῶν ὁμιλοῦσιν θαυμάσια!

Οὕτως ἐν γωνίᾳ οἰκίας κειμένης εἰς τοὺς πρόποδες τοῦ Ἡλίου, εὗρομεν τὸν Χριστιανικὸν κιονίσκον (Εἰκ. 43), ἐφ' οὗ εὐρηται ἡ δίφθογγος ΑΥ. Ἐν Ἐφέσῳ γνωρίζομεν ἤδη (σελ. 54) ὅτι ὑπῆρχε μαρτύριον τοῦ Ἁγίου ΑΥ(δάκτου), ὅπερ ἀνήγειρεν Καλλινίκη ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, εἶναι ὡσαύτως γνωστὴ ἡ συνήθεια τῶν μονογραμμαμάτων τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κιονίσκος οὗτος δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον τοῦ ἁγίου Αὐδᾶκτου;

Πρὸ τῆς Πύλης τοῦ διωγμοῦ εὗρηται ἡρειπωμένον μικρὸν Ὀθωμανικὸν τέμενος· ἐπὶ τῶν παραστάδων τῆς ὑψους αὐτοῦ φέρει ὠραία Χριστιανικῆς τέχνης ἀναγεγλυμμένα κοσμήματα ἰβ'.—ιγ'. αἰῶνος· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνακτ. τοίχου αὐτοῦ διάστημα ζ'.—η'. αἰῶνος. Ἐπὶ σωροῦ δὲ μαρμάρων μετὰ τὸν τοῦτον καὶ τῆς Πύλης τοῦ διωγμοῦ εὗρισκομεν ἀποκεκρουσμένον φαιὸν μάρμαρον ($0,68 \times 0,22$), ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή:

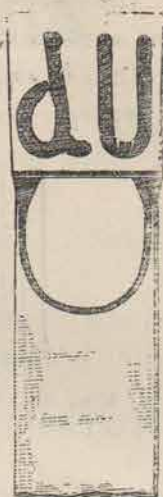
ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ ΔΙΑΦΕΡΟΝ †
ΤΩ ΕΔΕΧΗΣ
ΗΚΕ ΑΡΓΥΡΟ †

Εἰκ. 44. Ἀρχαιότατον Χριστιανικὸν θωράκιον.

Κάτω ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐπὶ μικροῦ Ὀθωμανικοῦ τεμένους εὗρομεν γραμμικῶς ηὐλακωμένον θωράκιον ($1,38 \times 0,99$) (Εἰκ. 44) ὡς ἡ Πύλη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (σ. 75),

1. Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκη Εὐαγγελικῆς Σχολῆς 1880. σελ. 178.

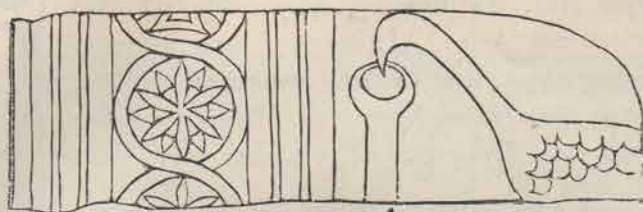

Εἰκ. 43. Κιονίσκος ἐκ τοῦ ναοῦ Αὐδᾶκτου τοῦ μάρτυρος.

ὅπερ νομιζομεν ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν ναὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Φωτ. 5996).

Ὡσαύτως τοιοῦτον γραμμικὸν θωράκιον ἐγκρίτου ἀρχαίας Χριστ. τέχνης εὑρηται εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τοῦ ξενοδοχείου τοῦ καλοῦ ἐκεῖ κ. Σ. Πατερᾶκη.

Ὅπερ δὲ σπουδαιότατον, ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τοῦ ἀπέναντι μαγαζίου ἀνεύρομεν ἐπὶ μαρμαρέου τὴν ὁραίαν μυστικὴν συμβολικὴν παράστασιν ταύτην (Εἰκ. 45), ἐν ᾗ

Εἰκ. 45. Συμβολικὴ παράστασις τῆς διὰ τῆς θείας Μεταλήψεως τῆς Ἀθανασίας τῶν ψυχῶν

παρίσταται τὰς πίνων¹ ἐκ φιάλης, συμβολίζων τὴν διὰ τῆς Ἱερᾶς Μεταλήψεως (φιάλα—ποτήριον) τῶν ψυχῶν Ἀθανασίαν (Ταῶς)².

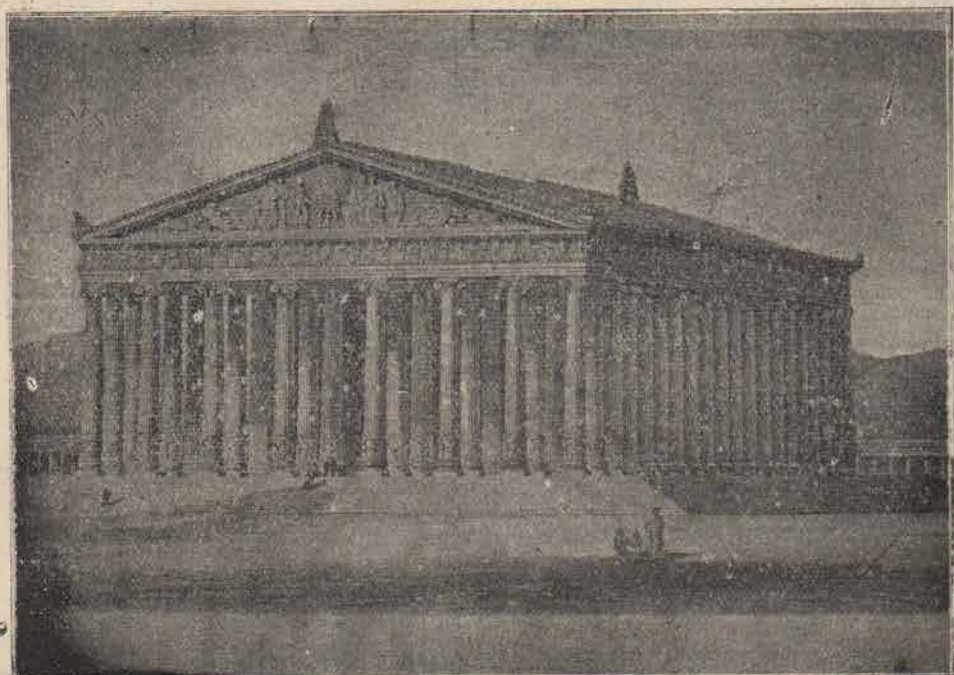

Εἰκ. 46. Συμβολικὴ παράστασις τῆς διὰ τῆς Ἱερᾶς Μεταλήψεως Ἀθανασίας τῶν ψυχῶν. (Εὐρέθ, ὅς' ἦμῶν ἐν Λαμάρ).³

1. Τὸ μάρμαρον ταῦτο ἤδη ἐκυλάχθη ἐν τῇ οὐλῃ τοῦ ἰδρυτήτου.

2. Περὶ τῆς συμβολικῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν ἰδὲ Λαμπόκη, Ἀγ. οὐραγία. 1898.

οὗτοι εἶναι περισσότεροι τῶν ἀστέρων τοῦ Οὐρανοῦ ! (Γενικὴ ἀπόψις τῶν μεγάλων φρενιῶν φωτ. 6301).

Εἰκ. 47. Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

ΘΕΑΤΡΟΝ

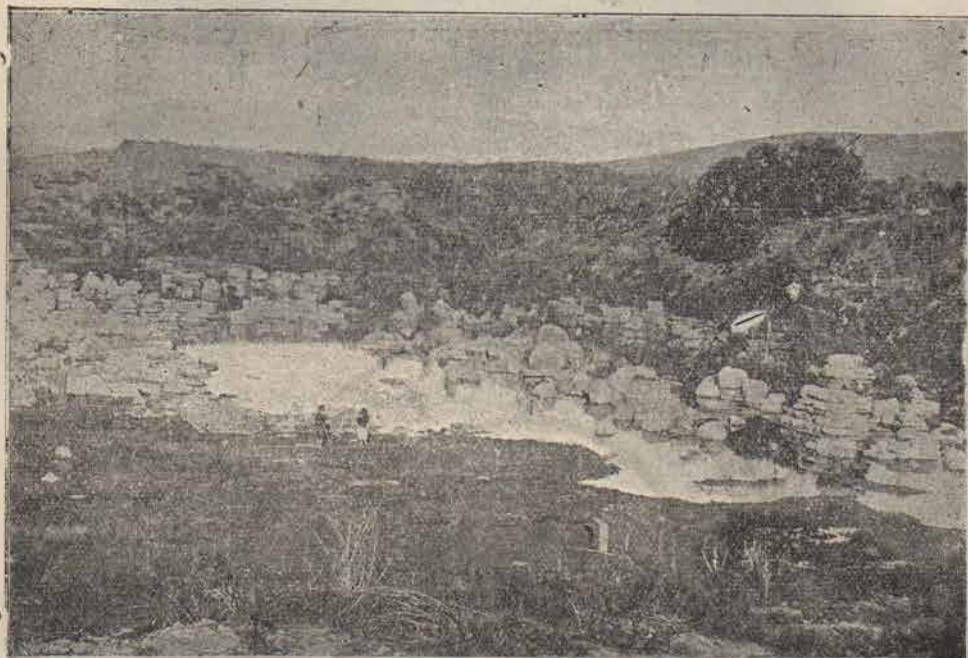
Ἀριστοφᾶς, ἅμα τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εὐρετὰν τὸ Στάδιον (Wood σ. 97), μεθ' ἧς κατ' εὐθὺ βᾶδιζοντες, εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ διασκήμου ἐκείνου Θεάτρου (φωτ. '5990, 6306 Wood. 68. 74), (Εἰκ. 49), ἔνθα ὁ ὄχλος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ ἀργυροκόπου ἐξερεθισθεὶς συνήρπασεν τοὺς συνεκδήμους τοῦ Παύλου Γάϊου καὶ Ἀρισταρχόν, καὶ ἐπὶ δύο ὥρας ἔκραζε : «Μεγάλη ἡ Ἀρτεμὶς Ἐφεσίων». Ἐν αὐτῷ ἐγένετο ἡ πρὸς τὸ μακρόν τε καὶ πλῆθος λαμπρὰ δημηγορία τοῦ φίλου τοῖς Χριστιανοῖς φρονούντος Γραμματέως τῆς πόλεως, ἣν ἀναγινώσκωμεν εἰς τὰς Πράξεις (19.), καὶ ἥτις ἐπέφερε τὸ εὐχάριστον ἀποτέλεσμα τῆς κατήσυχάσεως τῶν πνευμάτων.

Ἐπὶ τῆς μαρμαροστρώτου δὲ ὁδοῦ τῆς πρὸ τοῦ Θεάτρου διερχομένης, ἐπὶ μαρμαρινῆς περικταδῆς θύρας ἀναγινώσκωμεν :

ΧΡΙΣΙΑ
ΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕ
ΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΩΝ
ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΕΤΗ

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας παραστάδος τῆς αὐτῆς τύρας :

ΕΥΣΕΒΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΩΝ
ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΕΤΗ + 1^η

Εἰκ. 48. Τὰ περισσθέντα εἰσέπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

φανερὸν ὅτι πρόκειται περὶ τῶν γνωστῶν μερίδων τοῦ Βυζαντίου τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων.

ΕΤΕΡΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Μικρὸν πρὸς μεσημβρίαν βαδίζοντες, ἐν τῇ γωνίᾳ, ἐν ἣ ἡ ὁδὸς στρέφεται πρὸς τὰς πύλας τῆς Μαγνησίας πλησίον τοῦ ὀκταγώνου, φθάνομεν πρὸ μαρμαρίνης δεξαμενῆς ὡραιότητος Χριστ. τέχνης, κεκοσμημένης διὰ ποικίλων ρομβοειδῶν σχημάτων καὶ σταυρῶν (φωτ. 6282) ³.

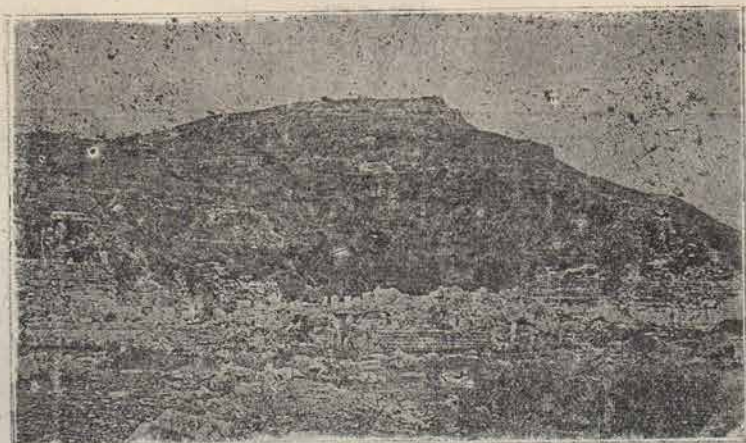
1. Wood. σ. 26, no. 6.

2. Ὡσαύτως καὶ ἐν Πριήνῃ ἀνέγνωμεν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Χριστ. ναοῦ τοῦ ἁγίου Σαμφῶνι:

ΝΙΚῆ ἡ ΤΥΧΗ
ΠΡΑΣΙΝΩΝ

πρὸς Wiegand, Priene, 1904 σ. 483.

3. Περί ταύτης ἰδὲ Heberdey, Jahreshefte 1908, Eibl. 70.

Εἰκ. 49. Τὸ Θέατρον τῆς Ἐφέσου. (Πράξ. ΙΘ'.)

Ἀπέναντι τῆς δεξιμένης ταύτης ἐπὶ μεγάλῳ ἀποκεκρυσμένου μαρμάρου ἀναγινώσκομεν καὶ πάλιν :

ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΕΤΗ

Ὅπισθεν δὲ ἐνὸς τῶν ἐκεῖ κιόνων, εὗρεθῃ βᾶσις, ἐφ' ἧς ὑψοῦτό ποτε ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, ὅπερ, ἀφοῦ καθήρεσεν ὁ Χριστιανὸς Δημέας, ὕψωσε τὸ νικηφόρον σύμβολον τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐνυπογράφας :

ΔΑΙΜΩΝΟΣ ΑΡΙΤΕΜΙΔΟΣ ΚΑΘΕΛΩΝ ΑΠΑΘΗΛΙΟΝ ΕΙΔΟΣ
ΔΗΜΕΑΣ ΑΤΡΕΚΙΗΣ ΑΝΘΕΤΟ ΣΗΜΑ ΤΟΔΕ
ΕΙΔΩΛΩΝ ΕΛΑΤΗΡΑ ΘΕΟΝ ΞΑΥΡΟΝ ΤΕ ΓΕΡΕΡΩΝ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΥΝΒΟΛΟΝ ΑΘΑΝΑΤΟΝ¹.

Ὡσαύτως δεξιᾷ παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπὶ μαρμάρου (1,10×0,58) ἀναγινώσκομεν τὴν ἀρχαιστάτην Χριστ. ἐπιγραφὴν :

† ΧΕΙΡΟΚΡΑΤΗΣΑΣ
ΟΠΕΡΙΣΕΜΝΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
Ο ΠΟΙΑ ΜΙΝΩΣ Η ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ
Η ΣΟΛΩΝ : ΣΤΗΣΑΣ Τ ΕΣ
ΟΡΘΟΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΤΑ
ΠΡΑΓΜΑΤΑ : ΒΡΑΧΕΙΑΝ
ΑΜΟΙΒΗΝ ΤΩΝ ΠΟΝΩΝ
ΕΔΕΞΑΤΟ

ἐν ᾗ συμμίσγυνται αἱ Ἑλληνικαὶ καὶ Χριστιανικαὶ ἔννοιαι.

1. Ἀρμονία Σφόδρης 10 Μαΐου 1908. (Weber).

Ἀπέναντι τῆς δεξαμενῆς πρὸς Δ. εὕρηται ἡ ἀρτι ἀναστασσομένη βιβλιοθήκη, ἐφ' ἧς τὰ ἀλληγορικά ἀγάλματα τῆς Εὐνοίας, Ἀρετῆς, Ἐπιστήμης καὶ Σοφίας τοῦ Κέλσου, τοῦ ἰδρυτοῦ ταύτης. Ἐπὶ τῶν βαθυρῶν ταύτης εἶδομεν ἀπεργῶς ἀναγεγλυμμένην ἑπτάφωτον λυχνίαν (Εἰκ. 50), ἔργον βεβαίως Ἰουδαίου τῆς Ἐφεσου.

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΛΟΥΚΑ

Ἐάν δε παρατηρήσωμεν τὴν ὁδὸν πρὸς τὰς πύλας τῆς Μαργησίας, δεξιᾷ εὐρισκομένη τὸ κυκλικὸν οἰκοδόμημα (διαμ. 14.40), ὅπερ ὁ Wood (σ. 58) ἐξέλαβεν ὡς τὸν τάφον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά.

Εἰς τοῦτο δὲ ὥρμηθη ἐκ' τοῦ πρὸ τῆς εἰσόδου ἀναγλύφου (ὕψ. 1,25 πλ. 0,45), ἐφ' οὗ ἰσὶν ἀναγεγλυμμενὸς στανύρας, καὶ ὑπὸ ταύτῃ βούς (Wood, σ. 57) (Εἰκ. 51).

Προχείρως ὅμως ἐξέτασις τοῦ μαρμαροῦ τούτου σαφῶς καταδεικνυσὶν ὅτι ὁ βούς ἰσὶν ἔργον ἀρχαίας τέχνης ἐπὶ τῆς πλάτης δὲ αὐτοῦ μεταγενεστέρως ἐγκαθίστη πρότερος μικρὸς στανύρας ὃ δὲ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μαρμαροῦ μεγάλου μεγέθους στανύρας, προδήλως ἰσὶν ἔργον μετρωτάτης τέχνης, χαραχθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίας τέχνης μαρμαροῦ τούτου (φωτ. 5991—5993).

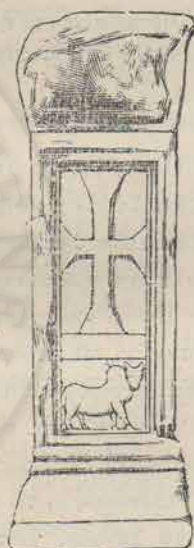
Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀπέθανεν ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς Εικοτίας· τὸ ἱερόν δὲ αὐτοῦ λειψάνον ὁ υἱὸς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Κωνσταντῖνος ἀνακομίνας, κατέθετο ἐν τῷ Κων. πόλει ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τραπεζάν μετὰ τῶν ἱερῶν λειψάνων Ἀνδρέου καὶ Τιμοθέου. (Μην. Ὀκτωβρ. 8) ¹.

Η ΑΡΚΑΔΙΑΝΗ ΟΔΟΣ

Ἐπιστρέφοντες εἴτα πρὸς τὸ θέατρον συναντῶμεν τὴν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐρχομένην μεγαλιπρέπεσάντην Ἀρκαδιανὴν ὁδὸν (πλάτ. 12 γ. μ.), ὀνομασθεῖσαν οὕτως ἐπὶ τοῦ Αἰτοκράτορος Ἀρκαδίου. Αὕτη διεστανύετο μετὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ ἐρχομένης ². Ἐπὶ τῶν

Εἰκ. 50. Ἑπτάφωτος λυχνία.

Εἰκ. 51. Ἐκ τοῦ νομιζομένου ναοῦ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά.

1. Περὶ τούτου ἰδὲ Weber. Un monument circulaire. σελ. 9.

2. Ἀνασχευὴν τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Wood ἔγραψαν ὁ Le P. A. Dutau «Un prétendu tombeau de St. Luc à Ephèse 1883», ὁ κ. G. Weber «Un monument circulaire à Ephèse ou prétendu tombeau de St. Luc» ἐν τῇ Revue Archéologique 1891, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοί.

3. Helander. Jahreshefte d. Östr. Archäol. Inst. T. V. fig. 14. σ. 58.

4 δὲ γωνιῶν ταύτης ὑφούντο 4 κίονες, ὧν αἱ νῦν συντετριμμένοι βάσεις περιχυομένον-
ται ὑπὸ στεινῶν, ποικίλων φυλλωμάτων, πτηνῶν κλπ.¹, καὶ ἐφ' ὧν ἀνεγινώσκετο
ἡ λαμβανή, κατὰ πᾶσαν πιθανότητά, ἐπιγραφή :

† ΦΡΟΝΤΙΝΟΣ
. ΠΑΡΟΙΘΕ ΠΟΛΥΣ [Χ]ΡΟΝΟΣ ΗΝΥCΕΝ ΕΡ[Γ]ΩΝ

ἡς τὰ διάφορα συντρίμματα καὶ τὴν συναρμολογὴν ἔδημοσίευσεν ἤδη ὁ κ. Heberdey².

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὁ κ. Heberdey ἀνεῦρε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην :

† ΕΧΕΙ Η ΑΡΚΑΔΙΑΝΗ ΕΩC ΤΟΥ CΥΑΓΡΟΥ ΑΙ Β CΤΟΑΙ ΚΑΝΔΗΛΑC Ν. †³

Ὡσαύτως καὶ τὸ τεμάχιον τῆς ἐπιγραφῆς :

† C[Ε]ΒΑCΜΙΩ ΟΙΚΩ ΤΟΥ ΑΠΟCΤΟΛΟΥ ΕΝ Ε[ΦΕCΩ ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΩ⁴

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸν διπλοῦν ἐν συνεχείᾳ ναόν, τὸν Μητροπολιτικὸν ναόν,
οὐ μόνον τῆς Ἐφέσου, ἀλλὰ ζυμψάσης τῆς Ἀσίας.

Ο ΔΙΠΛΟΥΣ ΕΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΝΑΟΣ

Οὗτος ἐστὶν ὁ μέγας Μητροπολιτικὸς ναὸς Μαρίας τῆς Θεοτόκου καὶ Ἰωάννου
τοῦ Θεολόγου· καὶ ὡς ἐν Ἱεροσολύμοις ἡ Θεοτόκος ἔζη εἰς τὰ ἴδια τοῦ Ἰωάννου, οὕτω
καὶ ἐνταῦθα ὁ μαθητὴς καὶ ἡ Μητήρ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην κοινὰς τὰς τιμὰς καὶ
κοινὴν τὴν προσκύνησιν εἶχον καὶ ἔχουσιν.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ μεγάλα γεγονότα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας συνετελέ-
σθησαν· ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐλειτούργησεν ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐν τῷ ναῷ τούτῳ οὗτος
κατήρρεσε τοὺς ἀναξίους τοῦ ὑψηλοῦ τῆς Ἀρχιερωσύνης ἀξιωματός, ἐν τούτῳ, Ἡρακλεί-
δην τὸν ἐκ Κύπρου εὐσεβεστάτον αὐτοῦ διάκονον ἐπίσκοπον χειροτονήσας, ἀνεδείξε
Μητροπολιτὴν Ἐφέσου.

Ὡσαύτως ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, 24 ἀπὸ τοῦ θανάτῳ αὐτοῦ ἔτη συνῆλθεν ἡ Γ' Οἰκου-
μενικὴ Σύνοδος· ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς ταύτης Συνόδου ἐθεσπισθη
ὅτι ἡ Θεοτόκος δὲν εἶναι Χριστοτόκος (Νεσόριος) τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεο-
τόκος αὐτὸν τὸν Θεὸν γεννήσασα, καὶ ἔκτοτε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τὴν Θεοτόκον,
ὡς ὄντως Θεοτόκον καὶ Μητέρα Φωτὸς ἐν ὕμνοις τιμῶσα, μεγαλύνει καὶ ὕμνεϊ.

Καὶ ὁ μὲν ναός, ἐν ᾧ τὸ δόγμα τοῦτο ἐθεσπισθη, ἤρειπώθη, ἡ ἐν τούτῳ ὅμως
διατυπωθεῖσα δογματικὴ διδασκαλία αἰωνίως θέλει ζῆ καὶ δεσπόζει ἐπὶ τοῦ πλήθους
ἐκατομμυρίων Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν.

1. Forschungen in Ephesus σ. 132—138· fig. 61—68· ἀναπαράστασιν δὲ τῆς ὁδοῦ
μετὰ τῶν στεινῶν καὶ τῶν 4 κίωνων, ἰδὲ αὐτόθι ὑπὸ Wilberg. fig. 59. III. σ. 132.

2. Forschungen in Eph. σ. 141—142.

3. Heberd. Jahreshesfte V. beibl. σ. 54. Forschungen in Ephes. σελ. 55. Σύαγρος
βέσις ἐκ τοῦ Σὺς ἄγιος, αὐτόθι σελ. 55. πρβλ. Ἀθήναιον II. 361.

4. Forschungen in Ephes. σ. 42.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ Κύριλλος ὁ ἱερώτατος Ἀλεξανδρείας Πατριάρχης ἐξεφώνησε τοὺς εὐτυχῶς μέχρις ἡμῶν περισωθέντας θαυμασίους αὐτοῦ λόγους, ἐν οἷς γεραίρει τὴν Θεοτόκον, ὑμνεῖ τὸν Ἰωάννην καὶ εὐλογεῖ τὴν πόλιν τῶν Ἐφesiών, ἣν διὰ τὸ πλῆθος τῶν συνελθόντων καλεῖ θαλασσοθέαν.

«Χαίροις», λέγει, «ὦ Ἐφesiών πόλις, μᾶλλον δὲ θαλασσοθέα, διότι ἀντὶ λιμένων ἐπιγείων λιμένες ἀγγελικοὶ καὶ ἐπουράνιοι πρὸς σέ παραγεγόνασιν. Χαίροις τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως τὸ καύχημα, ὅτι καθάπερ μαργαριτῶν τιμίων τοῖς τῶν ἁγίων ναοῖς κύκλῳ περιφωροῦμαι, καὶ νῦν ὑπὸ πολλῶν ἁγίων Πατέρων καὶ Πατριαρχῶν ἰχνοπατουμένη ἀγίαζῃ» ἐδλογοῦνται γὰρ ἀληθῶς καὶ αἱ πύλαι, αἱ θύραι καὶ οἱ λιμένες τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐπιδημίᾳ. Ὅπου γὰρ πολλοὶ ποιμένες ἐλαύνουσιν, πολὺς γίνεται δι' αὐτὸν ὁ τῆς ἁγιοσύνης σύλλογος» καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἰωάννην λέγει :

«Χαίροις δὲ καὶ αὐτὸς τρισμακάριε Ἰωάννη, Ἀπόστολε καὶ Εὐαγγελιστά, τῆς Παρθενίας τὸ καύχημα, τῆς ἀγγελίας διδάσκαλε, τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης ἐξολοθρευτά, τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος καθαιρέτα, τῆς Ἐφesiών λιμὴν καὶ πρόμαχος . . .» πρὸς δὲ τὴν Θεοτόκον :

«Χαίροις δὲ καὶ αὐτὴ Μαρία Θεοτόκε Παρθενομήτωρ, φωτοφόρε, σκεῦος ἁμάρτων. Χαίροις Παρθένε Μαρία, μήτηρ καὶ δούλη. Παρθένε μὲν διὰ τὸν ἐκ σοῦ τῆς Παρθένου τεχθέντα, μήτηρ δὲ διὰ τὸν ἐν ἀγκάλαις σοῖς βασταχθέντα καὶ γάλακτι σὺν τροφέντα, δούλη διὰ τὸν μορφῇν δούλον λαβόντα. Χαίροις Μαρία τὸ κειμήλιον τῆς οἰκουμένης καὶ περισσευὴς ἡ ἁμάρτων. Χαίροις Μαρία, δι' ἣν Προφῆται κέλαδοῦσιν, δι' ἣν οἱ ποιμένες δοξολογοῦσιν . . . δι' ἣν . . . χαίροις, χαίροις κτλ.»¹.

Ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν τοῦ ναοῦ ἐδημοσίευσεν ἤδη ὁ Wood (σ. 100), ὁ Choisy², ὁ Hübsch,³ καὶ ὁ κ. Strzygowski (Kleinasien σ. 142).

Πάντες ὁμῶς ἐδημοσίευσαν ταύτην πρὶν ἢ προχωρήσωσιν αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαί, αἵτινες καὶ ἐξακολουθοῦσι περὶ τὸν ναόν, πολλὰ μέρη αὐτοῦ ἀποκαλύπτουσιν.

Πληρεστέρα ἐπομένως διὰ τὸ σύνολον τοῦ ναοῦ ἐστὶν ἡ ἐκ τοῦ προχείρου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιτέκτονος κ. Ἀποστολίδου τῇ 30 Ἀπριλίου 1907 λίαν εὐγενῶς διὰ τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο σχεδιασθεῖσα ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις αὐτῇ (Εἰκ. 52), τὰς γενικὰς ἀπλῶς γραμμὰς τοῦ κολοσσαίου τούτου οἰκοδομήματος διαγράφουσα.

Ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ταύτῃ κατόψει βλέπομεν ἐν συνόλῳ τὸ σχῆμα καὶ τὰ μέρη τοῦ ναοῦ, ἅτινα μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἀπεκαλύφθησαν.

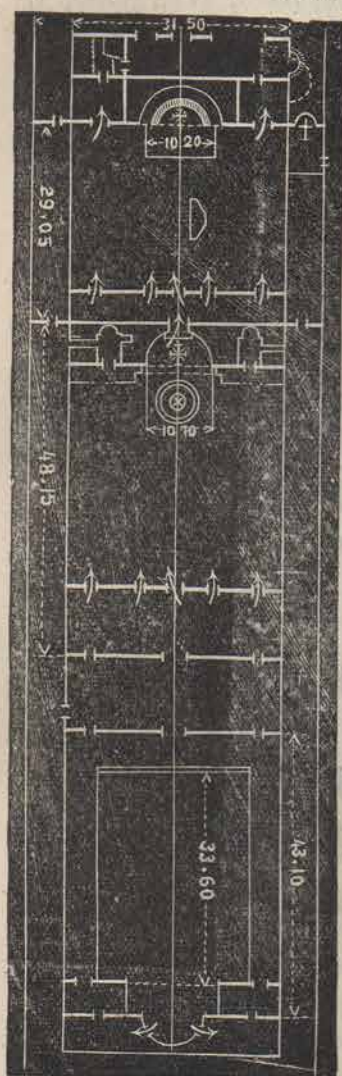
Πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τούτου ἐχρησιμοποιήθη μέγα μέρος ὕλικου ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν οἰκοδομημάτων, συνεπληρώθησαν δὲ τὰ ἄνω μέρη τοῦ ναοῦ ἐκ τῶν ἐπιτήδες κατασκευαζομένων πλίνθων. (Χριστ. μουσ. ἀριθ. 5783).

1. Ἐγχώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Mariam Θεοτόκον. Πατρολ. Migne τόμ. 77. σ. 1032. πρὸς. καὶ τόμ. 70 σ. 140, τόμ. 77. σ. 981—1005.

2. L'art de bâtir chez les Byzantines σ. 158. pl. IV. 2.

3. Die Altchristlichen Kirchen σ. 81. Tafel XXXI. 8—11.

Τὸν ναὸν τοῦτον καλοῦμεν διπλοῦν ἐν συνεχείᾳ, διότι ἀπλῶς «διπλοῦς» ὀνομαζόμενος (ὡς συνήθως αὐτὸν καλοῦσιν), δύναται νὰ νῦνται οὔτε, ἢ ὡς παραπλευρῶς, ὁ εἰς παρὰ τὴν ἄλλην κείμενος, ἢ ὁ εἰς ὑπὸ τὸν ἄλλον. Ἀμφότεροι δὲ εἰ συνεχόμενοι ναοὶ οὗτοι εἰσὶ νῦν ἐκτεταμένα ἱερεῖα (Εἰκὼν 53).

Εἰκ. 32. Ὁ διπλοῦς ἐν συνεχείᾳ ναός.

Τούτων ὁ μὲν ἐκαλεῖτο Μαρία Θεοτόκος (κατ' ἀντίθεσιν τοῦ Χριστοτόκος τοῦ Νεστορίου), ἡ ἀπλῶς Μαρία, καὶ ἦτο ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Ἐφέσου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς I'. Οἰκουμένης Συνόδου, ὁ δὲ ἄλλος Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τίς τούτων ἦν ὁ τῆς Θεοτόκου, καὶ τίς ὁ τοῦ Ἰωάννου, ἐλλείπει ἐπιγραφῆς, ἀγνοοῦμεν ὡς ἐκ τῆς μεγαλοπρεποῦς ὁμοῦ ἀψίδος τοῦ πρώτου, τὴν ἐκατέρωθεν τούτου παστοφορίων, τῶν βαθρῶν τοῦ συνθρόνου καὶ τοῦ ἀμβωνος καὶ τῆς λοιπῆς τεχνотροπίας καὶ ἀρχιτεκτονικῆς διαθέσεως ἡμεῖς κλίνομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι κυρίως ναὸς τῆς Θεοτόκου ἦτο ὁ πρῶτος.

Κατὰ ταῦτα, ἐκ τοῦ πρώτου ναοῦ πρὸς Α. διεσώθη ἱκανὸν μέρος τῆς ἀψίδος (μῆκ. 12 γ. μ.), ἐν λαμπρᾷ ἰσοδομῇ ἐκ μαρμάρων ὀικοδομημένης καὶ διὰ 4 λεπτῶν μαρμαρίνων διαζωμάτων χωριζομένης (φωτ. 5985) (Εἰκ. 54). ἑκατέρωθεν δὲ ταύτης διεσώθησαν τὰ παστοφόρια ἢ παστοφορεῖα (Ἀποστ. Διατ. Β. 57. Holtz. σ. 6.) (Φωτ. 6280), ἐστρωμένα διὰ λαμπρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ψηφιδωτημάτων.

Εἰς τὰ παστοφόρια δὲ ταῦτα ὤφειλαν εἰ διάκονοι νὰ φυλάττωσι, πλὴν ἄλλων καὶ τὰ περισσεύσαντα ἐκ τῆς ἱερᾶς μεταλήψεως¹.

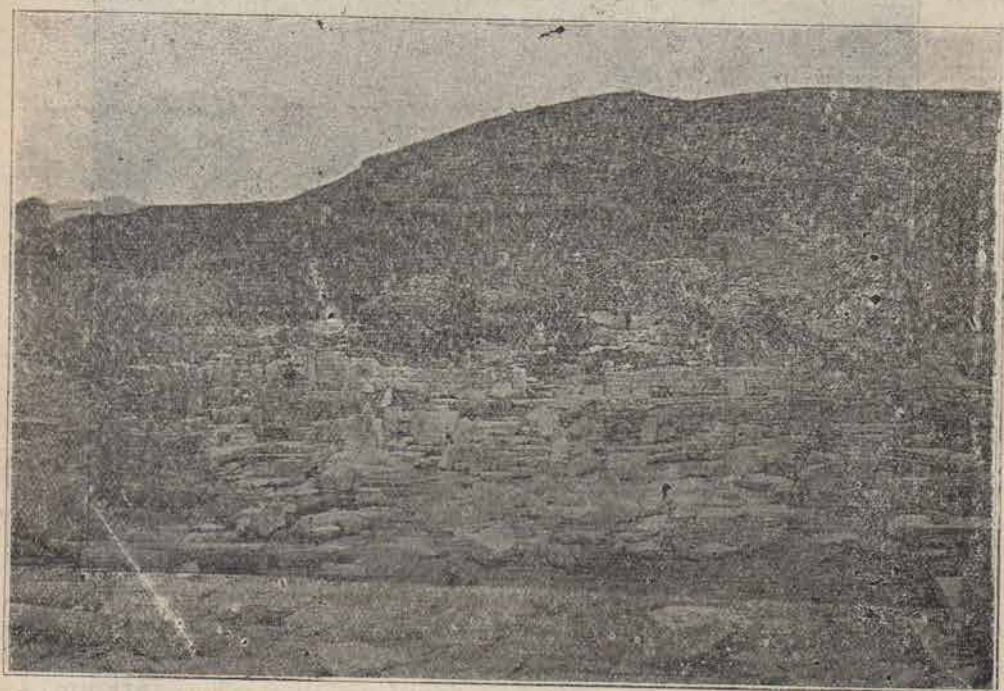
Ἡ πάλιν τοῦ ἱεροῦ βήματος ὁ περικλύθησαν καὶ ἐκ κοίτης τοῦ ἀποκαλυπτόμενου ποικίλα διαχωρισμὰτα οἰκοδομημάτων (γενικὴν μῆκ. τούτων 34, γεν. πλ. 7.65) χρησίμων εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ φυλάσσοντας τὸν ναόν.

1. «Καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσι καὶ πῶσαι, λαβόντες εἰ διάκονοι τὰ περισσεύσαντα εἰσφέρουσιν εἰς τὰ παστοφόρια». Ἀποστ. Διατ. Η'. 13. 4.

Καὶ ὁμοῦ! τίς τὰ πιστεύσει, ὅτι Ἕλλην Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ὁποῦ, οὐ μόνον αἱ θεαί ἀλλ' εἰσι, ἀλλὰ καὶ οἱ ὄρει τῆς τέχνης συνεγράψαν, τίς λέγειν θὰ πιστεύσει ὅτι ἐν τῇ Λειτουργικῇ αὐτοῦ ἐξηγεῖ ὅτι παστοφόρια, εἶναι τὰ σταθία τῆς Ἐκκλησίας!! (ἰδὲ Μεσελωρᾶ. Ἐγγειρίδιον Λειτουργικῆς. 1895. σ. 14. 1903. σ. 11).

Ἡ κυρίως σολέα ἔχει μῆκος 7, καὶ πλ. 10.20 γ. μ. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ναοῦ διεσάθη κατὰ χώραν ἑξαγωνὸν τμήμα (2.15×1.20) τῆς ἀρχαίας βάσεως τοῦ ἁμῶντος (φωτ. 6, 107)· παρ' αὐτὸν δὲ ἐπὶ μακροῦ παρατηρήσαμεν τὸν διὰ τὴν συμμετρικὴν αὐτοῦ λόγου ἄξιον ἐν κύκλῳ σταυροῦ, εὐ χρῆσιν ἐποιεῖτο ἡ πρωτόγονος Ἐκκλησία. (Εἰκ. 55).

Δεξιὰ δὲ τοῦ ναοῦ, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾷ παρέκειτο μικρὸν παρεκκλήσιον (8.45×5.70), ὅπερ ἐπὶ τοῦ μύκκος ἔφερον ἐφ' ὧν γεγραμμένον καὶ μαργάραις κεκοσμημένον σταυρὸν κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας πρὸ τῆς διακοσμῆ-

Εἰκ. 33. Ἐρείπια τοῦ διπλοῦ ἐν συνεχείᾳ ναοῦ.

σεως τῶν Ναῶν διὰ τῶν ἀγίων εἰκόνων· τοῦ παρεκκλησίου τούτου νῦν περιεσώθη ὁ κίων τῆς ἀγίας τραπέζης, κατω δὲ ἐπὶ τοῦ ἰδαίου ἐστὶν ἐξηγμένον μέγα τεμάχιον τῆς στεγῆς, ἐφ' οὗ ἀπεικονίζοντο ἰδιορρυθμοῦ τεχνῆς ἐλικειδῆ κοσμήματα. (Φωτ. 5989) (Εἰκ. 56).

Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ μύκκος ἀρχαικοῦ σταυροῦ ἀνεῦρε καὶ ἐμελετήσε πρώτη ἡ ἡμετέρα σύζυγος¹.

1. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμῶν ἐπίσκεψιν 3 Σεπτεμβρίου 1907, παρὰ τὸ ναίδιον τοῦτο εἶχεν ἀποκαλυφθῆ Χριστ. τάφοι μετὰ τῶν σκελετῶν αὐτῶν.

Εἰσερχόμεθα εἴτα εἰς τὸν δεύτερον ναόν, ὃς ἐστὶ μείζων τοῦ πρώτου (φωτ. 5986). Ἐκτέρωθεν τῆς ἀψίδος αὐτοῦ εὗρηται δύο παρεκκλήσια, ἅτινα προεκτεινόμενα πρὸς τὰ κάτω ἀποτελοῦσι τὰ καλούμενα φροντιστήρια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπου οἱ ἄγαν εὐσεβεῖς ἐν ἀπολύτῳ ἀπομονώσκει συνεχῶς προσευχόμενοι, ἡκροῶντο τῆς θείας λατρείας (φωτ. 6308).

Ἐν μέσῳ τοῦ β' ναοῦ τούτου πρὸς τὴν ἀψίδα εὗρηται ἐκ λευκοῦ, ἀποκεκρουσμένου στρογγύλου μαρμάρου (διὰ μ. 2,30), ἡ φιάλη, ἣ ὁ νικτὴρ τοῦ ναοῦ¹, (φιάλη,

Εἰκ. 54. Ἀψὶς τοῦ πρώτου ναοῦ μετὰ τῶν ἐκατέρωθε παστοφορίων

νικτὴρ, κἀνθαρος, περιρραντήριον, χέρνιβον), ὅστις ἔκειτο εἰς τὸ αἶθριον (atrium), ἡ τὴν αὐλὴν (aula), καὶ ἐν γένει πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἐκκλησίας², ἀφ' οὗ οἱ ἐν τῷ

1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. I. 4. Συνεσ. ἐπιστ. 121. σ. 175: «τὰ ἐν τοῖς προτεμενίσμασι χέρνιβα». Holtz σ. 14.

2. «Δύο νικτῆρες: εἰς πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοῦ ὕδατος, ἐν ᾧ νίπτει τὰς χεῖρας, καὶ ἕτερος ἡ χεὶρ τοῦ πένθητος, ἐν ᾧ ἀποσμήχει τὴν ψυχὴν σου». (Χρυσ. ὁμ. 51. 108. πρὸς καὶ Ἑρσ. ὁμ. Γ'. 157. καὶ 82. Παυλ. Σιλ. περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγ. Σοφ. Β'. σίχ. 177. πρὸς Holtzinger σ. 15. 15'. Ἱστ. Παπαρ. Β'. 722. Ἐπὶ τοιοῦτου κανθαροῦ ἡ φιάλης τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἦν γεγραμμένος ὁ παλινδρομικὸς ἡ καρχινικὸς στίχος

† ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΥΨΙΝ †

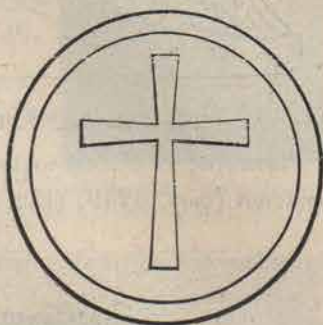
Τοιαύτη φιάλη εὐτυχῶς ἀνεκαίε διεσώθη ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου (φωτ. 3136).

ναὸν εἰσερχόμενοι ἐλάβανον ἀπόριψιν¹, ἢ ἀπόνιψιν², εἰς σύμβολον τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν καθαρότητος³.

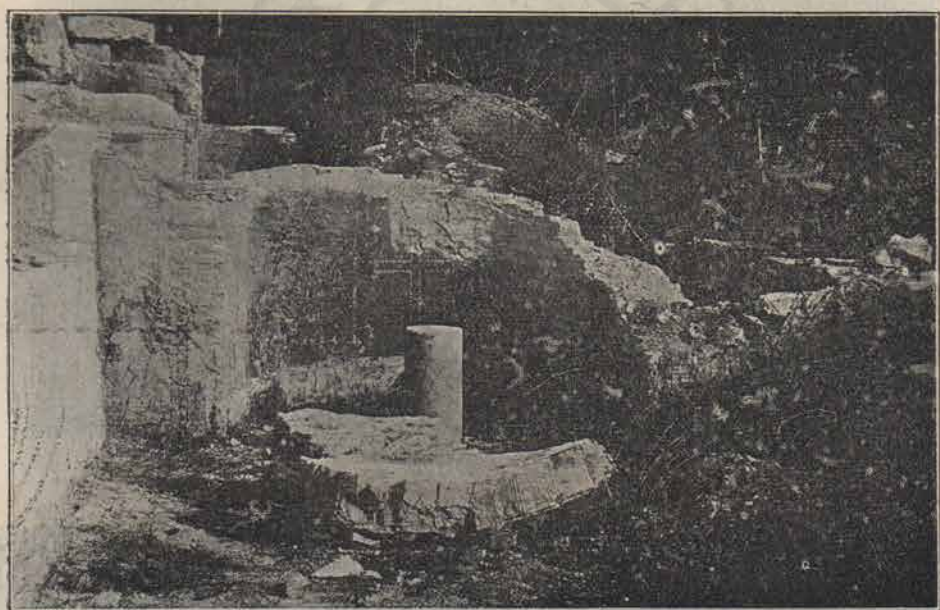
Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εἰσῆλθεν ὁ ἱεὺς Χρυσόστομος, δὲν ἔλαβεν ἄρα γε τὴν νενομισμένην ἀπόνιψιν ἀπὸ τῆς φιάλης ταύτης;

Ὀλίγον κατωτέρω δεξιᾷ ἐπὶ μαρμαρέου (0,85×0,12) ἡ ἡμετέρα σύζυγος πρώτη παρετήρησε καὶ ἀνεῦρε τὴν παράστασιν τῶν δύο Ταῶ προσδλεπόντων σταυρὸν, παράστασιν συμβολίζουσαν τὴν ἀθηναιστικὴν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων⁴ (Εἰκ. 57).

Ὁ ναὸς οὗτος εἶχε δύο νάρθηκας· ἐν τῷ δευτέρῳ τούτων εὑρομεν ἀπερριμμένα τεμάχια ἐπιχρισμάτων, φερόντων χρυσᾶς καὶ ποικίλων ἄλλων χρωμάτων ψηφίδας. (Χρῆς. Μουσ. 5797), ἐξ ὧν δῆ-

Εἰκ. 55. Σταυρὸς τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας.

Εἰκ. 56. Τὸ πᾶρὰ τὸν μέγαν ναὸν τῆς Ἐφέσου παρεκκλήσιον.

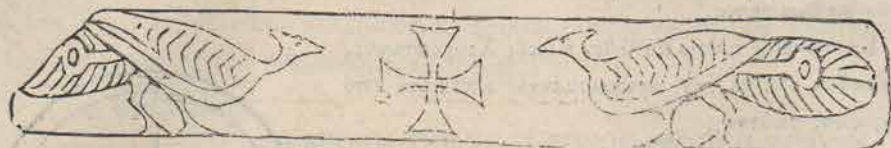
1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. I. 39.

2. Χρυσός. ὁμ. 57.

3. «Ἱερῶν καθαρῶν σύμβολον». Εὐσεβ. Ἐκκλ. ις'. I. IV. 40.

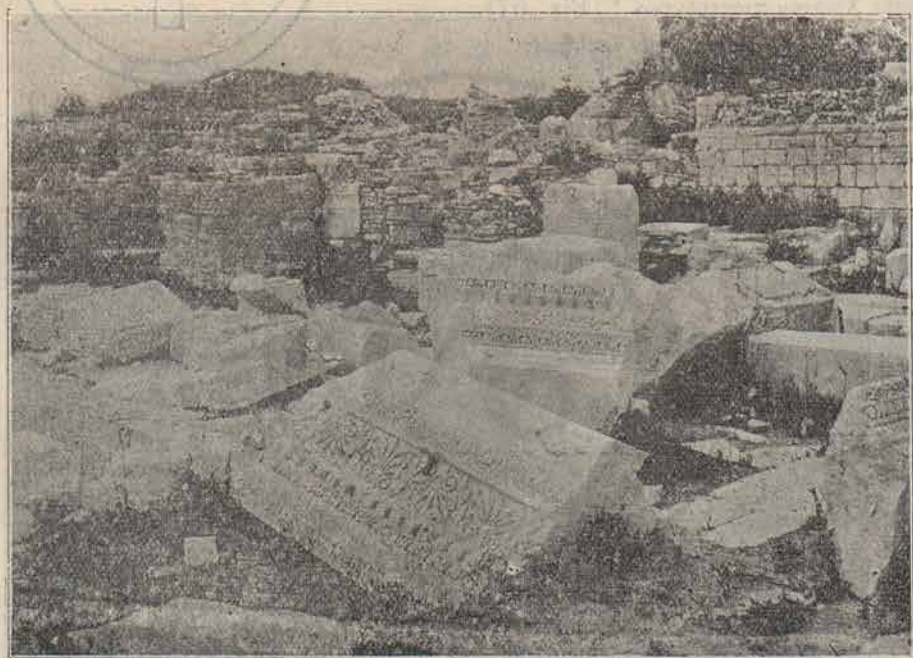
4. Τοιαύτας ἀπεικονίσεις ἰδὲ Garucci. Tab. CCCXI. CCCXXXVII. CCCXLVI. CCCXLVIII. CCCLXXXIX. CCCXCI. Aringhi. Τόμ. II. σ. 285. Münter. Heft. I. σ. 91. Λαμπάκη. Ἀγιογραφία ἐν λέξει Ταῶς. σ. 19.

λον ὅτι ὁ ναὸς οὗτος, ὡς καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοῦ Ἡλιθάτου ἦν λαμπραῖς
ψαφίδι κεκοσμημένος.

Εἰκ. 37. Συμβολικὴ παράστασις τῆς Ἀθανασίας τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων.

Ἰωσάβητος ἐν β'. τῇ νύκτι τοῦτο ἐπὶ μεγάλων μαρμάρων ἐγκρίτω τέχνῃ κεκο-
σμημένων (φωτ. 6279) (Εἰκ. 58) ἀναγινώσκουσι (Εἰκ. 59) :

Εἰκ. 58. Μαρμάρια συντρίμματα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἐφέσου.

Εἰκ. 39. Ἐπιγραφή Ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου Ἰωάννου.

+ Ἐστὴ ἡ σήνταξις τοῦ περιθύρου ἐπὶ + Ἰωάννου τοῦ ἀγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου! +

Ὁ Ἰωάννης οὗτος ἤκουσε περὶ τὰ μέσα τοῦ 5' αἰῶνος, ἤτοι περὶ τὸ 550· εἶναι δὲ ὁ γνωστός συγγραφεὺς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν Συριακῇ γλώσσῃ.

Ὁ Gelzer φρονεῖ ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ κτίτωρ¹. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὅμως ταύτης οὐδὲν ἔτερον ἐξάγεται ἢ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐγένετο τὸ λαμπρὸς ἀληθῶς τέχνης περιθύρον τοῦτο.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡμεῖς δεχόμεθα ὅτι ὁ β'. οὗτος ναὸς ἐστὶν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ δὲ δεχθῶμεν ἤδη ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τούτου ὑποδεικνύει καὶ ὑποστηρίζει τούτο· πιθανῶς ναί.

Μετὰ τὸν νάρθηκα τοῦτον εὐρεται τὸ αἶθριον ἢ ἡ αὐλὴ (Atrium Aula) τοῦ ναοῦ ἐστρωμένη διὰ πολυχρώμων μαρμάρων ποικίλα κοσμήματα ἔχοντων, ὧν ἕξοχος ἐπὶ μαρμάρου μεγάλου μεγέθους μαιανδρος. (Εἰκ. 60). Πρὸς τὸ ἀριστερὸν ὡσαύτως τῆς

Εἰκ. 60. Μαιανδρος ἐπὶ τοῦ ἰδῶφους τοῦ μεγάλου ναοῦ.

αὐλῆς ταύτης διαμέρισμα εὐρεται ἐπὶ τοῦ ἰδῶφους μαρμαροφθοβήθημα (Χρισ. Μουσ. 5798), ἑξόχου τέχνης. (Φωτ. 6281).

Πρὸς Δυσμᾶς δὲ ἀπολήγει ὁ β'. ναὸς οὗτος πάλιν εἰς ἀψίδα (ναὸς ἀντίκογχος)², ὅφ' ἦν εἶδομεν πληθύν ὁσῶν τῶν ἐκεῖ εὐσεβῶς κεκοιμημένων. (Φωτ. 6278).

Ἦδη ἀνασκάπτονται τὰ περὶ τῶν Ναὸν μέρη, ἐνθα βεβαίως θελοῦσιν ἀνακαλυφθῇ πολλὰ τοῦ Ναοῦ ἐξαρθήματα, οἷα γινώσκουμεν ὅτι εἶχον περὶ αὐτοὺς οἱ ναοὶ³.

1. Pergamon. σ. 37.

2. Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνσ. Δ'. νη'. — ζ'. Γεδεών Βυζ. ἐορτ. σ. 119.

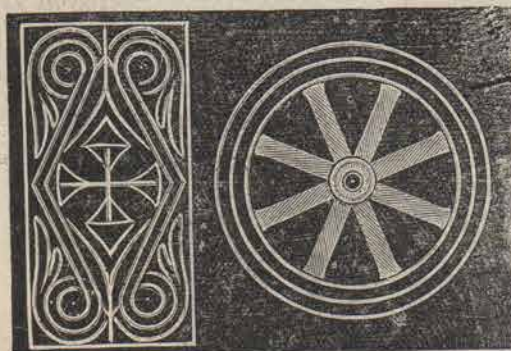
3. Ἰδὲ ὅσα περὶ τούτων ἐγράψαμεν ἐν τῷ πανηγυρικῷ φύλλῳ τῆς Ἀρμονίας 1907. σ. 18.

Τὸν αὐτὸν Ναὸν ἐπισκεψάμεθα καὶ πάλιν τῇ 3 Σεπτεμβρίου ἐκ Πάτμου ἐπιστρέφοντες, ὅτε οἱ ἐργάται ἐξηκολούθουν ἀνασκάπτοντες τὰ ΜΑ. καὶ ΒΔ. τοῦ ναοῦ μέρη, ὑπεδείξαμεν δὲ ἀκριβῶς τὴν θέσιν πού δέον ν' ἀναζητηθῇ τὸ παλαιὸν βαπτιστήριον τοῦ Ναοῦ.

Καθ' ἣν δὲ στιγμήν τὸ ἔργον ἡμῶν ἐστὶ ὑπὸ τὰ πιεστήρια, πλήρεις χαρᾶς ἐκ τῆς ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1908 ἐπιστολῆς τοῦ ἐκεῖ φίλου κ. Πατερᾶκη, μαθηάνομεν ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ εἴχομεν ὑποδείξει, θαυμάσιον, ὥς ἦτο ἐπόμενον βαπτιστήριον ἀνεκαλύφθη, ἀποτελούμενον ἐκ κυκλοτεροῦς αἰθούσης κεκοσμημένης διὰ σταυρῶν (9 γ. μ. διάμ.), ἐφ' ἧς εἰς τὸ κέντρον ἡ ἱερὰ κολυμβήθρα (2.18×1.29). (Ἀρμονία. 9. Μαΐου 1908. (Weber).

Ὁ παμμέγιστος ναὸς εὗρος ἰδρυθεὶς κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα καὶ λειτουργήσας ἐπὶ **χίλια** περίπου ἔτη, κείται σήμερον ἀληθῶς πῶμα ἐξάισιον, σωρὸς ἀξιοθρηνητῶν ἐρείπων (φωτ. 5988), καταστραφεὶς ἐπὶ Ὁμοῦρ τῷ 1404, ὅτε ὅλη ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς κόνιν καὶ τέφραν¹, καὶ ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν τύχην τοῦ ἐν Ἡλιδαίῳ Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Τινὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἀναγεγλυμμένων κοσμημάτων. — Ἐκ τῶν ποικιλλῶν δὲ ἀναγλύφων κοσμημάτων τῶν ἀνὰ μέσον τῶν ἐρείπων τούτων διεσπαρμένων ἀπετυπώσαμεν ὀλίγα τινά.

Εἰκ. 61. Θωράκιον μετὰ τοῦ μυστικοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἐν τῇ εἰκόνι (Εἰκ. 61) παρίσταται τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα ἐν σχήματι τοῦ μυστικοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως, παρ' ᾧ ἀριστερᾷ καὶ ἑτέρῳ κόσμημα. Περιεργον ὅτι ὁ ἄξων τοῦ ἀστέρος παρεκκλίνει τοῦ κοσμήματος· τοιαύτη ὁμῶς παρεκκλίσις παρατηρεῖται καὶ εἰς κόσμημα εὐρεθὲν ἐν Τράλλεσιν, ὡς καὶ εἰς τὴν νῦν διακοσμησιν, ἐν τῇ ἀψίδι πρὸς Α. τοῦ ἐν Σμύρῃ ναοῦ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου (Σχοιναδία).

Ἐν τῇ εἰκόνι (Εἰκ. 62) παρίσταται τεμάχιον θωρακίου, πλουσιωτάτης διακοσμήσεως ποικιλοσχημῶν ῥοδακίων.

Ἐν δὲ ταῖς ἐπομέναις εἰκόσι (Εἰκ. 63—67) ἔχομεν ποικιλοσχημοὺς ἀναγεγλυμμένας διακοσμήσεις ἀρχιτεκτονικῶν τεινιδῶν.

Ἡ τεινία (Εἰκ. 63), παριστᾷ δι' ἀπλῶν γραμμῶν γλαφυρώτατα φυλλώματα.

1. Πρὸς ἐσπέραν τὸ τελευταῖον ἀναχωροῦντες ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ καὶ βαρεῖαν βλήψιν ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τοιαύτης καὶ τοσαύτης καταστραφῆς αἰστανόμενοι, ἐπὶ τοῦ ὁδοιπορικῶ ἡμῶν ἐγράψαμεν:

Ἐν Ἐφέσῳ 16 Ὀκτωβρίου 1908.

Παναγία Μητηρ!

Ἐδῶ ἐλειτούργησεν ὁ Ἱερός Χρυσόμοσ, ἐδῶ συνῆλθεν ἡ Γ'. Οἴκουμ. Σύνοδος, ἐδῶ εἰς τὴν θεῖαν γλῶσσαν τῶν Εὐαγγελίων διεσαρίστησαν, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐδογματίσθησαν αἱ μεγάλαι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀλήθειαι.

Καὶ πῶς ἀνέχεσαι σήμερον τοιαύτην ἐρήμωσιν! τοιαύτην καταστροφὴν!

Μὰς ἀφῆκες; Μὰς ἐγκατέλειπες; Ἀλλ' ἐνθυμήσου ὅτι ἡμεῖς αἰμαθὰ τὰ πρωτόταχα τέκνα τοῦ Εὐαγγελίου, ἅτινα ἐδοξάσαμεν πᾶν Σὸν Υἱὸν Θεόν!

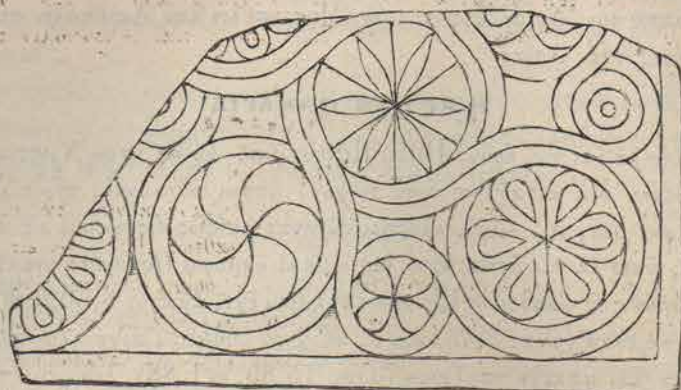
Ἐλεος, Μητηρ Παναγνε, Μητηρ εὐλογημένη!

Ἐλεος, Μητηρ τῆς Εὐσπλαχνίας, Μητηρ τοῦ ἐλέους!

Ἐλεος, Μητηρ τῶν ὁρατῶν, Μητηρ τῶν ἀδυνατῶν!

Καὶ ὅμως πόσον δὲν εἶδομεν τὸ θεῖον Ἐλεος ἀμέσως μετ' ὀλίγον, διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος τῆς 11 Ἰουλίου 1908. Δεδράσμενον εἶη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου!

Αἱ δὲ Εἰκ. 64, 65, 66, ἀλλήλοσυνδεμένους ῥόδακας ποικίλων σχημάτων.

Εἰκ. 62. Τμήμα θώρακίου (0,67×0,40).

Ἡ δὲ Εἰκ. 67, εὐγενέστατον βλαστοῦ ἢ κληματίδος κόσμημα, εἰλημμένον ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης.

Εἰκ. 63. Ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου (0,70×0,17).

Εἰκ. 64. Ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου (0,71×0,11).

Εἰκ. 65. Ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου (0,72×0,13).

Εἰκ. 66. Ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου (0,44×0,10).

Εἰκ. 67. Ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου (0,34×0,09).

Ταῦτα περὶ τοῦ περιπόλου καὶ πολυσέπτου τούτου ναοῦ, ὃν οὐδόλως σφάλλομεν ὀνομαζόντες μετὰ τὸν Ἅγιον Τάφον, ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ Ἀκρόπολιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ξυμπάσης τῆς Ἀσίας.

Η ΚΡΥΦΗ ΠΑΝΑΓΙΑ

Ἰκανῶς ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους Bulböldag, ὑπὸ ἀψίδα ναοῦ Χριστιανικῶν χρόνων τετοιχισμένην διὰ μεταγενεστέρου τοίχου, ὑπομνησκοντες τὴν οἰκοδομὴν τῆς Καπουλί—Παναγίτζε, ιε'.—ις'. αἰῶνος, εὑρίτται βάθρως εἰσχωροῦν εἰς στενὸν σπήλαιον ναίδιον, ὅπερ ἐκ τῆς ἀποκρύφου θέσεως καὶ ἀκουρῆ Παναγία ὀνομάζεται.

Τὸ πρόσωπον τῆς οἰκοδομῆς ἔξω τὸν σπηλαίου ἔχει πλάτος 6.50, μετ' ὃ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν νάρθηκα (μήκ. 3.45) καὶ εἰς τὸ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀρχαιολογικῆς ἀξίας καὶ τέχνης, στενὸν καὶ μακρὸν σπήλαιον (μήκ. 15.85, × 1.88), ἐν ᾧ εὐρίτται ἐπὶ τῶν βράχων λελαξενυμένη ἡ ἁγία τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις.

Ἐπὶ τῶν τοίχων ὑπάρχον ἐφ' ὧν εἰς γραφαὶ δύο περιόδων, νῦν κεκαλυμμέναι ὑπ' ἀσβεστοῦ καὶ πληθὺς συγχρόνων ὀνομάτων.

ΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡμίσειαν περίπου ὄραν μακρὰν πρὸς Δυσμάς, ἐπὶ τοῦ καλουμένου λόφου τοῦ Ἀστυάγους (ὀνομασθέντος οὕτω ἐξ ἐπιγραφῆς ἐκεῖ εὑρεθείσης), εὑρίτται ἰσοδομικὸς λαμπρὸς ἀρχαιοτάτης τέχνης Πύργος, ὑπὸ πάντων τῶν ἐκεῖ καὶ τῶν περιγρητῶν καλούμενος: «αἱ φυλακαὶ τοῦ Παύλου»¹. (Φωτ. 5983. Εἰκ. 68).

Εἰκ. 68. Αἱ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀστυάγους φυλακαὶ τοῦ Παύλου.

1. Tavernier. σ. 81. Spon: 329. Tournefort. σ. 572.579. Pococké. σ. 69. Le Brun. σ. 32. Taxier. II. Ionie. Ephese. σ. 271. Ὁ P. Reclus ἐν τῇ Nouvelle Geographie. IX, σ. 625, τίθεισιν αὐτὰς ἀλλαγῶν.

Τὸ κατὰ μέτωπον μήκος τοῦ Πύργου τούτου (φωτ. 8984) ἐστὶν 14.80· διὰ μικρᾶς δὲ ἐλαφρᾶς ὀξυκορύφου πύλης (ὕψ. 2.10 μείζον πλ. 1,50), εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ὀχυρωτάτῳ τούτῳ Πύργῳ, οὗ αἱ ἐσωτερικαὶ διαίρεσεις τῶν δωματίων ἀποτελοῦσι πραγματικῶς φυλακὰς ἀσφαλεστάτας.

Τῶν ἐκεῖ τις λογίων ξένων μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι οὐδὲν Χριστιανικὸν ἢ Βυζαντ. τέχνης ἀντικείμενον ἔχω νὰ ἴδω εἰς τὸν Πύργον τοῦτον, ἐπομένως οὗτος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς αἱ φυλακαὶ τοῦ Παύλου· ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο περισσώτερον ἐνίσχυσε τὴν ἐπιθυμίαν μου ὅπως ἐπισκεφθῶ τὸν Πύργον τοῦτον· ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Παύλου Χριστιανικὴ τέχνη ;¹

Εἰς τὰς Πράξεις οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ φυλακίσεως τοῦ Ἀποστόλου ἐν Ἐφέσῳ, πῶς ὅμως ἰσχυροτάτῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων διεφυλάχθη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἡ παραδόσις ὅτι αὐταὶ εἰσὶν αἱ φυλακαὶ τοῦ Παύλου ; Μόνον διότι αὐταὶ ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὥφειλον νὰ τὰς ἴδω.

Ἡμεῖς, κατ' ἀρχήν, πολὺ προσέχομεν εἰς τὰς ἰσχυρὰς τοῦ λαοῦ παραδόσεις, διότι ὑπὸ ταύτας ἔστω καὶ τὰς πλέον ἀνυπάρχτους, ὑποκρύπτονται πολλάκις ἱστορικαὶ ἀλήθειαι, ὧν πρέπει νὰ ζητηθῶσιν αἱ πρῶται πηγαί.

Μήπως καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Φιλιππῶν δὲν ἔχομεν φρούριον ὀνομαζόμενον αἱ φυλακαὶ τοῦ Παύλου ;² καὶ αὐταὶ μὲν πιθανῶς οὐδόλως ὡς τοιαῦται ἐχρησίμευσαν, καὶ ὅμως ἔχομεν ἐσωτερικὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν Πράξεων ὅτι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἐν Φιλιπποῖς ἐτέθησαν εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, ὅτι οἱ πόδες αὐτῶν ἡσφαλίσθησαν εἰς τὸ ξύλον καὶ ὅτι κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὕμνον τὸν Θεόν, ἐπηκροῶντο δι' αὐτῶν οἱ δέσμιοι. (Πράξ. ις'. 23—25).

Οὐδόλως ἀπίθανον εἰς τὸν ἐν Ἐφέσῳ πολυκύμανον τοῦ Ἀποστόλου βίον, δι' ὃν μόνος λέγει ὅτι : «ἐπάλαισε κατ' ἀνθρώπου» νὰ ἐτέθη εἰς φυλακὰς ταύτας, δὲν μνημονεύουσι δὲ τοῦ γεγονότος τούτου αἱ Πράξεις· μήπως αἱ φυλακίσεις καὶ αἱ κακώσεις τοῦ Παύλου ἦσαν τι ἀσύνθηες ;³

Ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου τῶν φυλακῶν τοῦ Παύλου, ὁ Spon τῷ 1675 (I. σ. 11. σ. 329—331) ἔχνογράφησε τοὺς ἐλιγμούς τοῦ Καύστρου ποταμοῦ (Εἰκ. 69), ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς τοῦ Μαιάνδρου, οὓς ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Dr. Pierelin (Εἰκ. 70).

Ὡσαύτως ἀπὸ τῆς αὐτῆς θέσεως ἀπεικόνισαν τοὺς διαφόρους ἐλιγμούς τοῦ ποταμοῦ τούτου ὁ Brun. (σ. 33), ὃν καλεῖ Μαιάνδρον, ὁ δὲ Choiseul — Gouffrier (I. σελ. 191) καλεῖ μικρὸν Μαιάνδρον ὡς καὶ ἄλλοι⁴. Ἀπὸ τοῦ σχεδιαγραφήματος

1. Τὰ περὶ τοῦ Πύργου τούτου καὶ εἰκόνα τούτου ἰδὲ Forschungen in Ephesus. I. σ. 18. fig. 5 καὶ σ. 108—109.

2. Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρ. Δελτίον Ζ'. σελ. 38.

3. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ὠραίος πρὸς τὸν Παῦλον ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας : «Ποία φυλακὴ οὐκ ἔσχε σε δέσμιον ;» Ὑπακοή. Ἰουνίου 29.

4. «Σκολιὺς ὧν εἰς ὑπερβολήν, ὥστε ἐξ ἐκείνου τὰς σχολιότητας ἀπάσας μαιάνδρους καλεῖσθαι.» Στράβ. ΙΒ'. 45 πρὸς. Οἶκον. Περὶ τῶν Ο'. Ἑρμην. Τόμ Δ'. σελ. 957 καὶ 1002.

δὲ τοῦ Le Brun δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἀπὸ τῶν ἐλιγμῶν τοῦ Μαιάνδρου, προήλθε τὸ κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικὸν κόσμημα τὸ καλούμενον «μαϊάνδρος» (Εἰκ. 60).

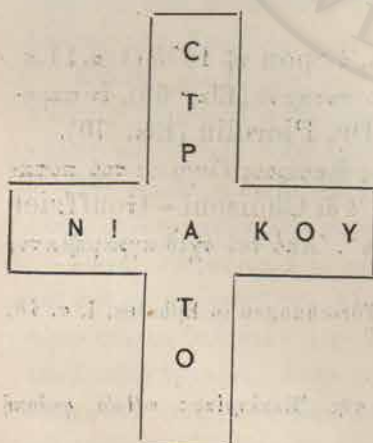

Εἰκ. 69. Ἐλιγμοὶ τοῦ Καῦερου.

Εἰκ. 70. Ἐλιγμοὶ τοῦ Μαιάνδρου.

σθείας ἐπὶ Κωνσταντίνου (292—306), ἐν σιγῇ ἐν μέσῳ αὐτῶν στάντες εἶπομεν : ποῦ ἄρα γε ἦν τὸ λουτρόν, εἰς ὃ ἀναφέρει ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἰστ. δ' 14), ὅτι ἦλθεν ὅπως λουσθῇ ὁ Ἰωάννης, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ ἦν ὁ αἱρετικὸς Κήρινθος ἔφυγε «μὴ λουσάμενος, ἀλλ' ἐπειπὼν» φύγωμεν μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπίσῃ, ἔνδον ὅντος Κηρίνου, τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ ;

Εἰκ. 71. Στρατονίκου.

Ὁ ποταμὸς δ' οὗτος εἶναι ὁ χέρσα ἡδὴ ἀναδειχθεὶς τὰ ποτὲ παρχία τῆς Ἐφέσου, καὶ ὅστις ἀενάως ἐξακολουθεῖ ἐπεκτείνων τὰς προσχώσεις αὐτοῦ. Ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ-τω κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1825 διενυκτέρευ-σεν ὁ Prokesch μετὰ τῶν ἑαυτοῦ συν-τρόφων. (I. σ. 121).

Ἀπὸ τοῦ λόγου δὲ τούτου, ὅστις ἐθεω-ρήσαμεν καλὸν νὰ προηγηθῇ εἰς τὰς μελέ-τας ἡμῶν, κατήλθομεν τὸ πρῶτον εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν (15 Ὀκτωβρ. 1906), ἐνθα ἡδὴ ἀνέμενον ἡμᾶς ἡ ἡμετέρα σύζυξ (Εἰκ. 72) καὶ ἦτις προκαταλαμβάνουσα τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας, εἶχεν ἡδὴ προβῆ* εἰς ἀξιό-λογα εὐρήματα.

Αἱ Θέρμαι καὶ ὁ Κήρινθος

Ὅτε ἐπεσκέφθημεν τὴν ἀγορὰν, τὰς ποι-κίλας στοὰς καὶ τὰς θέρμας, κατασκευα-

Ἐνεπιγραφὸν Κέραμιον

Σπουδάζσαντες δ' ἐν τέλει τὸ ἐκεῖ πρόχειρον τῶν ἀνασκαφῶν Μουσεῖον, εὗρομεν μικρὸν σύν-τριμμα κεράμου, ἐν σχήματι σταυροῦ (Εἰκ. 71), ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν : ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΥ.

Ὁ ἄγιος οὗτος ἤχησσε τῷ 314. Ἡ μνήμη δ' αὐτοῦ Ἰαν. 13.

Τὸ σύντριμμα τοῦτο εὗρέθη, ὡς μοὶ εἶπον, πρὸς τὸν δρόμον τῆς Μαγνησίας. Ὑπῆρχεν ἄρα γε ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Στρατονίκου ; ἀγνοοῦ-μεν· διότι ἀκριβῶς ὁμοίᾳ κέραμος ἐν σχήματι σταυ-ροῦ τοῦ αὐτοῦ ἐργασταίου εὗρέθη ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τὸν Πάγον, καὶ ἦν εἰδείξεν ἡμῖν ὁ σοφὸς Φοντρίεο.

Εικ. 72. Ἡ κυρία Λαμπάκη ἡ συμμετασχούσα τοῦ ταξιδίου τοῦ βάθους τῆς Ἀσίας, καὶ εἰς τὴν ὀφείλονται τὰ ἐν σελ. 89, 91 καὶ 98 εὐρήματα καὶ μελέται.

ὦ! πόσα θὰ ἔλεγον ἡμῖν οἱ λίθοι, ἐὰν εἶχον φωνήν! καὶ ὅμως πόσα δὲν λέγουσιν, ὡν ἀκροῶνται μόνον οἱ τὸ οὖς τῆς ἱστορίας καὶ τέχνης τεταμένον ἔχοντες!

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὸν Χειλεῶνα.

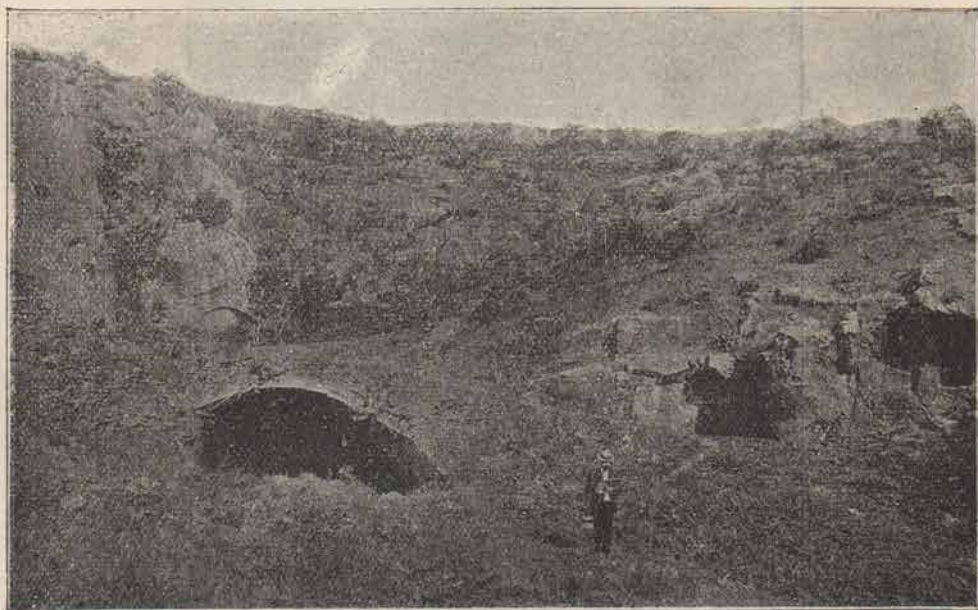
Γ') Ο ΧΕΙΛΕΩΝ

Τὸ ὄρος τοῦτο, τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Πίων καὶ Προίων καὶ καλούμενόν ¹, εἰς τοῦς

1. Πρωσ. Ζ' σελ. 10. Plinius Hist. V. 45. Χάρτης Kiepert 1872 ἐν τῷ Forschungen in Ephesus σελ. 47, fig. 12. Πρὸς Weber ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ ἐν τῷ «Μουσείον καὶ βιβλ.» Εὐαγγ. σχολῆς 1884 σελ. 7.

ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς εὐρίσκομεν *Χειλεὼν*¹, *Χείλεον*², ἢ *Μοχλὸς*³ καλούμενον, νῦν δὲ Panagîr-Dagh. ἐκ πανηγύρεως, ἣν τῇ γ'. Κυριακῇ μετὰ τὸ Πάσχα τελοῦσιν οἱ Ἀρμένιοι. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ τῶν διαφόρων γεγονότων, οὐδεμια ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους. Ὁ τόπος οὗτος ἐστὶν εἰς τῶν ἱερωτάτων τόπων τῆς Χριστιανικῆς Ἐφέσου (ζωτ. 5975). (Εἰκ. 73).

Ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς 8 Μαΐου, ἀρυόμεθα τὰς ἐξῆς πληροφορίας παρὰ Σωφρονίου τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων⁴.

Εἰκ. 73. Ὁ ἱερώτατος τόπος τοῦ Χειλεῶνος.

«Καλεῖται δὲ Ἡλίβατον τὸ ὄρος, ἐν ᾧ ἴσταιται ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐκ δὲ Λύσεως κεῖται ὁ ἅγιος Τιμόθεος. Μαρία δὲ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ οἱ ἑπτὰ παῖδες ἐν τῷ πλησίον ὄρει Χειλεῶν καλουμένῳ. Ἡ δὲ ἁγία Ἐρμιόνη θυγάτηρ οὐσα Φιλίππου ἑνὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων, ἐκ τῶν τεσσάρων Προφητῶν θυγατέρων

1. Μηναῖον 8 Μαΐου.

2. Καλοκαιρινή. ἐκδ. Βενετίας 1818. σ. 285.

3. Πατρολ. Migne τόμ. 115. σ. 432. Ὁ Wood ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ τοῦτο καλεῖ Κορέσον, Mount Prion δὲ τὸ τοῦ Bulbul-Dagh καλούμενον· τούναντίον δὲ ὁ Choiseul-Gouffier (1782) ὄρος Πίων ὀνομάζει ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ τὸν νῦν λόφον Ajasoluk. Ἰδὲ καὶ Forschungen in Eph. σελ. 21.

4. Ὑποθέτομεν ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα Σωφρονίου ἔννοεῖ κατ' ἐκλογὴν ἴσως ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀνωτέρω πατρὸς· διότι χωρίον τοιοῦτον ἐν ταῖς ἔργois τοῦ ἱεροῦ τούτου πατρὸς ἡμεῖς πούλαχιστον δὲν εὕρομεν.

αὐτοῦ, κεῖται εἰς τὸ πλησίον ὄρος. Καὶ Αὔδακος ὁ Μάρτυς καὶ ἡ τοῦτου θυγάτηρ Καλλισθένη καὶ ἕτεροι Μάρτυρες Ἐπίσκοποι γεγονότες, Ἀρίστην, Τύραννος καὶ Ἀριστόβουλος καὶ Παῦλος ὁ τῆς ἐρήμου πόλites ἐκεῖσε κατάκεινται».

Ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι, ὅτε ὁ ἱερός οὗτος ἀνὴρ († 640) ἐσημείου ταῦτα, ὑπῆρχεν ἤδη ἐπὶ τοῦ Ἠλιβάτου ὁ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ίουστινιανοῦ ἀνεγερθεὶς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (537)· ἐπομένως, ὅταν λέγει : «καλεῖται δὲ Ἠλίβατον τὸ ὄρος, ἐν ᾧ ἵσταται ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου», εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ναὸν μὲν ἔκτισεν τὸν ἀνωτέρω ναόν, Ἠλίβατον δὲ ὄρος τὸν λόφον τὸν νῦν Aja-Suluk καλούμενον. Προχωρῶν εἶτα λέγει :

«Ἐκ δὲ δύσεως κεῖται ὁ ἅγιος Τιμόθεος· Μαρία δὲ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ οἱ ἐπὶ αὐτῇ παῖδες ἐν τῷ πλησίον ὄρει Χειλῶν καλουμένῳ».

Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸ «ἐκ δύσεως», ὅτι ἔκτισεν τὰ δυτικῶς τοῦ αὐτοῦ χώρου, (καὶ τότε ὁ τάφος τοῦ Τιμοθέου συμπίπτει ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου πρὸς Δυσμᾶς, ἔνθα νῦν εὐρίσκται πτωχοτάτων Ὀθωμανῶν καμηλατῶν καλύβαι) (ρωτ. 5969. 5971), ἐν ᾧ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τῶν ἐπὶ αὐτῇ παιδῶν τοὺς τάφους ὀριζόμενος τίθεισιν ἐν τῷ πλησίῳ ὄρει τῷ Χειλῶν καλουμένῳ.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ «ἐκ δὲ δύσεως κεῖται ὁ ἅγιος Τιμόθεος» εἶναι ἱκανῶς ἀπρόσδιόριστον, δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ἢ προέχτασις μέχρι τοῦ ἀπέναντι ὄρους, πρὸς Δ. μᾶλλον, ἢ πρὸς Μ. κειμένου, ἐν δὲ τῷ βίῳ τοῦ Τιμοθέου ῥητῶς ἀναφέρεται ὅτι οὗτος κατετέθη εἰς τινα τόπον «Πίονα παρ' Ἐφρεσίους καλούμενον»¹, (ὁ Πίων δὲ ἐστὶ τὸ ὄρος Χειλῶν, νομίζομεν ὅτι δὲν σφαλόμεν, ἐὰν ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου θέσωμεν τὸν τάφον τοῦ ἱεροῦ Τιμοθέου.

Καὶ τὸ μὲν λειψάνον Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς Λέων ὁ σοφός (886—911) τῷ 890, κατὰ δὲ τὸν Muralt τῷ 899. (Essai de Chronogr. Byz. 1855 σ. 147.) ἀνεκομίσατο καὶ κατετέθη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βυζαντίῳ ἰδρυθεῖσαν Μονὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, εἰς ἣν καὶ τὸ ἐκ Κύπρου τοῦ δικαίου Λαζάρου ἱερὸν λειψάνον ὁμοεπίστοως συγκατετέθη².

Τὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ Τιμοθέου λειψάνον ἀνεκομίσθη εἰς Κων(σταντι)ν τῇ 1ῃ Ἰουλίου τοῦ 356³ καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων⁴ μετὰ τῶν ἱερῶν λειψάνων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ, ἔνθα τέλειον ὑπὸ τοῦ χρόνου λησμονηθέντα περὶ τὸ 547 ἀνευρέθησαν, τοῦ Ίουστινιανοῦ ἐκ θεμελίων τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἀνοικοδομοῦντος⁵.

1. Συμ. ὁ μεταφρ. Πατρ. τόμ. 114. σελ. 772. πρὸς Usener Acta Thimothaei σελ. 11, σελ. 26. 56. Forschungen in Eph. σελ. 52 καὶ 257.

2. Γεωργ. Μοναχοῦ Πατρ. Migne. Τόμ. 110. σ. 1105. Μετὰ Θεοφάνη σ. 364—365. Συμ. Μάγ. σ. 274. Ἐκκλ. Ἀλήθεια 20. 1907. Γεδεών Βυζ. Ἐορτ. σ. 98. 125. Λόγον δὲ εἰς Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν ἰδὲ Νικηφ. Καλλ. Πατρ. Migne τόμ. 147. σ. 540.

3. Γεδεών Βυζ. Ἐορτ. σ. 62.

4. Μην. Ἰανουαρίου. 22. Γεδεών Βυζ. Ἐορτ. σελ. 120.

5. Προκοπ. Περὶ κτίσμ. Γ'. σ. 187—189.

Ἐχόντες δὲ ἐπὶ ὕψει τὴν πληθύν των ἁγίων, οἵτινες εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἔκειντο, τὸ μέρος τοῦτο (Εἰκ. 73) (φωτ. 5975. 5976) δυνάμεθα, ὡς εἰπομεν, νὰ θεωρῶμεν ὡς τὸ ἱερώτατον των νῦν ἡρειπωμένων μερῶν τῆς Ἐφέσου, ὅπερ βεβαίως ὑπεννόει ὁ ἱερὸς Κύριλλος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὅτε ἀποστεινόμενος πρὸς τὴν Ἐφeson ἔλεγεν : «Χαίροις τῆς Ἀσιανῆς Διοικήσεως τὸ καύχημα, ὅτι καθάπερ μαργαριτῶν τιμίων τοῖς των ἁγίων τοῖς κύκλῳ περιτοκοδόμησαι ¹».

Ἦδη γεννᾶται τὸ ἐρώτημα· εἶναι γνωστοὶ οἱ σептoὶ τάφοι των ἁγίων τούτων ;

Πλὴν τοῦ Σπηλαίου των ἐπτά Παιδῶν καὶ τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἔκειτο ὁ τάφος Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, οὐδὲν ὀρισμένως δυνάμεθα νὰ εἰπομεν.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ Σπηλαίου των ἐπτά Παιδῶν καὶ τοῦ ναοῦ (φωτ. 6274), εὐτυχῶς συνεχῇ καὶ ἀδιασπαστον ἔχομεν τὴν παραδοσιν, ἣν πιστοῦσιν, οὐ μόνον οἱ νῦν, ἀλλὰ καὶ οἱ περιηγηταὶ των παρελθόντων αἰώνων. (Tavernier I. σ. 82. Spon. I. σ. 326. Le Brun. σ. 32. Tournefort III. σ. 57. Pococké III. σ. 77. Chandler I. 278. 427. Wood. σ. 13. Prokesch Denkwür. II. σ. 102, ἔνθα οὗτος προστίθειν ὅτι ἀγνοεῖ ἂν τὸ Σπήλαιον τοῦτου εἶναι τὸ ἐν Κορυνίῳ ἀναφερόμενον).

Ο ΤΑΦΟΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΣ

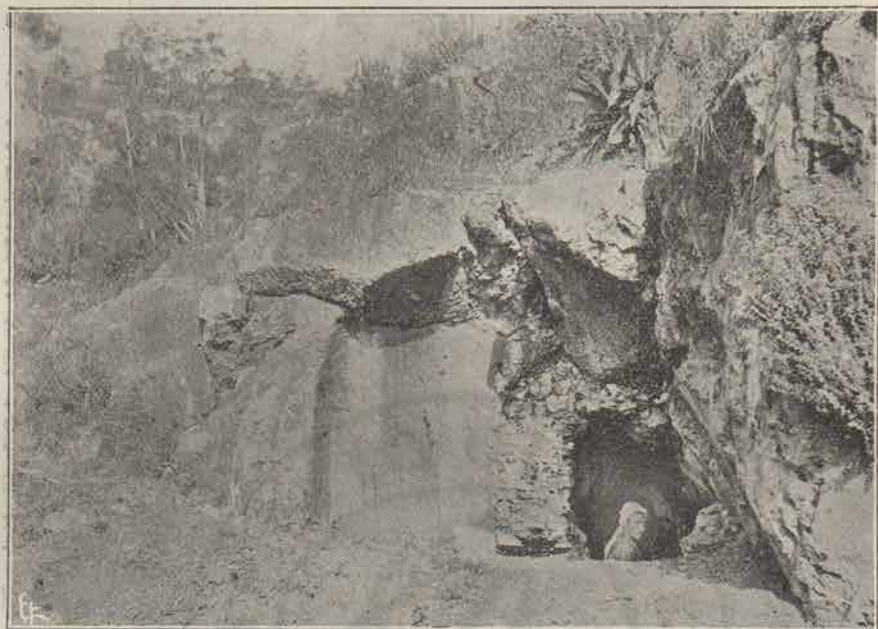
Περὶ δὲ τοῦ τάφου Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 22 Ἰουλίου ἀναγινώσκουμεν ὅτι αὕτη ἐτέθη «πρὸς τῇ εἰσόδῳ τοῦ Σπηλαίου, ἐν ᾧ οἱ ἅγιοι μακάριοι ἐπὶ τὰ παῖδες κεκοίμηται».

Τὸ ζήτημα εἶναι τί σημαίνει ἡ πρόθεσις **πρὸς**, «ἐτέθη πρὸς τῇ εἰσόδῳ τοῦ Σπηλαίου»· ἐτέθη παρ' αὐτὴν τὴν εἰσόδον ἢ παρὰ τὴν εἰσόδον μὲν, ἀλλ' εἰς σχετικὴν τινα ἀπόστασιν· ἂν τὸ πρῶτον, τότε ὀρισμένως ἐτέθη πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Σπηλαίου ἢτοι πρὸ τοῦ Σπηλαίου, εἰς ᾧ φαίνεται ὁ Ὁθωμανὸς (Εἰκ. 74) (φωτ. 5978), οὗτινος ἡ εἰσόδος εἶχε ποτε κλεισθῇ διὰ τοίχου (φωτ. 6275), πρὸ τούτου δὲ φαίνεται πράγματι ὁ βράχος λελαξευμένος ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς τάφος θολωτός. (Φωτ. 6305). (Εἰκ. 75). Ἄν δὲ τὸ δεύτερον, τότε ἐτέθη εἰς τινα των ἀμέσως πρὸς τῇ εἰσόδῳ τάφων (φωτ. 5977), καὶ ὃν πρὸς στιγμὴν κατὰ βαθεῖαν τῆς ψυχῆς ἡρῶν συναίσθησιν καὶ ἐδέχθημεν (φωτ. 5981) 40 βήματα τοῦ Σπηλαίου ἀπέχοντα· ὅπως ποτ' ἂν ἡ, ὀλίγα τινα βήματα διαφειλονεικοῦσι τὸν τάφον τῆς μεγάλης ταύτης διὰ τὸν Χριστιανισμόν ἱερὰς Μυροφόρου, τελείου πλάσματος ὡραιότητος, τελείου πλάσματος ἀρετῆς, τελείου πλάσματος πίστεως !

Εἶναι μικρόν, ἂν ἔστω, οὐχὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τάφος, ἀλλ' ἡ θέσις τούτου γινώσκεται;

Ἡμεῖς ὅμως κλινόμεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ τάφος αὐτῆς ἔκειτο ἐν τῷ πρὸ τοῦ Σπηλαίου λαξευτῷ βράχῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἰπομεν (Εἰκ. 75).

1. Πατρ. Migne. Τόμ. 77. σ. 1032.

Εἰκ. 74. Γενικὴ ἀποψὶς τοῦ τάφου Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς.

Διαπλάσω πρὸς στιγμὴν ἐν νῷ τὴν ὥραιαν Μαγδαληνὴν κατὰ τὴν λαμπρὰν παράστασιν τοῦ Correggio (Εἰκ. 76) ἀνὰ τοὺς ξηροὺς βράχους τοῦ ὄρους τούτου, τὰς Γραφὰς καὶ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ ἀναγινώσκουσιν καὶ ἔχουσιν παρ' αὐτὴν τὸ μυροφόρον δοχεῖον, τὸ ὥραιον τοῦτο τῆς μυροφόρου αὐτῆς τάξεως σύμβολον καὶ λέγω : οἱ βράχοι οὗτοι δὲν ἐξωσποιοῦντο, τοὺς πόδας τοιοῦτου ὄντος ἐπ' αὐτῶν δεχόμενοι !!! ὦ ποίου γεγονότος, ὦ ! ποίας τιμῆς οἱ ξηροὶ οὗτοι βράχοι ἠξιώθησαν !¹.

Τοσαύτη ἡ ἱστορικὴ ἀξία τῆς θέσεως ταύτης, ἐφ' ἧς τὸ Σπήλαιον τῶν 7 Παίδων καὶ ὁ τάφος Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς².

Ἰδοὺ δὲ ὡς ἐξ ὑπογείου τὰ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐσχεδιάσαμεν : (Εἰκ. 77).

1. Ἐκ τῶν τοῦ μέσου αἰῶνος περιηγητῶν Δανιὴλ ὁ ἠγούμενος (1106) μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀνακριθεῖσιν, ὅτι ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῶν 7 παίδων ἐτάφησαν οἱ 300 Πατέρες κλπ., ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ἐν Ἐφέσῳ καὶ τὴν κεφαλὴν Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς· ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων ξένων μόνος ὁ Reclus, καθόσον ἡμεῖς γινώσκουμεν, ἐν τῇ Nouvelle Geographie αὐτοῦ τόμ. IX. σ. 625 ἀναφέρει, ὅτι ἡ Μαγδαληνὴ ἐτάφη ἐν Ἐφέσῳ χωρὶς ὅμως οὐδὲν νὰ ἀναφέρῃ περὶ τῆς θέσεως.

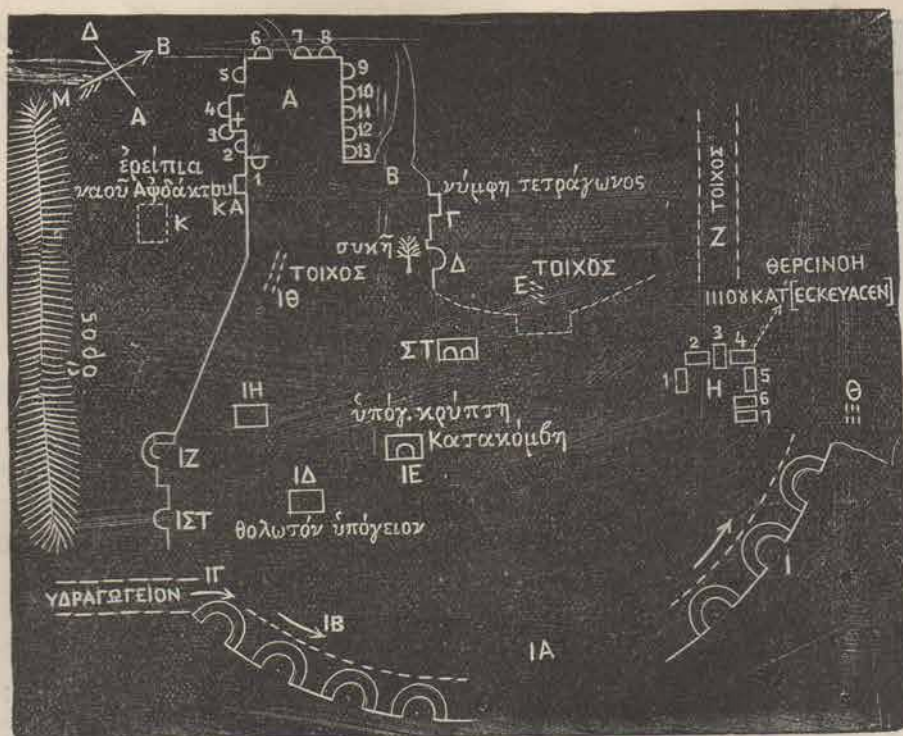
2. Διὰ τοῦτο δύο λίθους καὶ ἡμεῖς λαβόντες, τὸν μὲν ὑπ' ἀριθμ. 5802, κατεθέσαμεν ἐν τῷ Χριστ. Μουσείῳ, τὸν δὲ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐν πολυτίμῳ υαλοφράκτῳ θήκῃ, διὰ τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλείσσης ἡμῶν Ὁλγας τῇ παραμονῇ τοῦ ν. ἔτους 1907 προσεφέραμεν εἰς τὴν Α. Α. Υ. τὴν Μεγάλην Δούκισσαν Μαρίαν (τὴν Μαγδαληνὴν). Καὶ ἐρωτῶμεν τῶν λίθων τούτων γινώσκει τις πολυτιμωτέρους λίθους ἢ ἀδάμαντας; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον οὐχ.

Εἰκ. 75. Εἰσόδος εἰς τὸ Σπήλαιον τῶν ἐπτὰ Παίδων καὶ λελαξενυμένος πρὸ
τούτου βράχος, ἐνθα ὁ τάφος Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς.

Εἰκ. 76. Μαρία ἡ Μαγδαληνή.

Εἰκ. 77. Τοπογραφία τοῦ ἱερωτάτου τόπου τοῦ Χειλεῶνος.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΤΟΥ ΧΕΙΛΕΩΝΟΣ

Α. Ὁ ὑπὸ πάντων ἀναφερόμενος Νεὺς ὢν 7 παίδων (15,85×11,34). (Κάτοψιν τοῦτου ἴδ. Wood σ. 13). Τὸ ἐκδομικὸν τοῦτο (φωτ. 5979. 6276) ἐστὶ κεχωσμένον ἑκατὼς διὰ τῶν χωμάτων, αἵνα ἐκ ἐνὸς ὁπῶν τῆς στέγης καταφέρουσιν αἱ βροχαί. Ἐν αὐτῷ διεσώθησαν 13 ἀγ. ἴδες· εἰ, τὴν δ, ἐδὲν δυσχερῶς ἐφ' ὕψους ἀνέγνωμεν :

Τὸ κατ' ἀρχὰς ἐντελὲς ἀκαθάρτου τῆς ἐπιγραφῆς οὐσης ἐξελάβομεν ὅτι ἴσως δύναται ἡ ἐπιγραφή αὕτη ν' ἀναγνωσθῇ :

ΧΑΙΡΕΙΤΕ
ΟΙ ΚΟΙΜΩΜΕΝΟΙ
Φ Μ Η...

Εἰκ. 78. Α'. Ἀνάγνωσις.

καθαρίσαντες εἶτα ταύτην, ἣν καὶ πολ-
λάκις ἐφωτογράφησαμεν, ἀνέγνωμεν
μᾶλλον :

ΧΑΙΡΕ
ΚΑΙ ΚΙΛΙΑ
ΤΡΟΦΙΜΗ

Εἰς. 79. Β'. Ἀνάγνωστε.

Τὸ ὄνομα Τρόφιμος εἶναι ἤδη γνωστὸν ἐν Ἐφέσῳ ἐκ τῶν Πράξεων· ἐνταῦθα εὑρίθαι τὸ θηλυκόν.

Ὅπερ δὲ ἐμβάλλει ἡμᾶς εἰς μερίστην ἀπορίαν εἶναι ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη δὲν φαίνεται Χριστιανικῶν χρόνων καὶ διὰ τὸν τύπον τοῦ Ε ἀντὶ Ε, καὶ πρὸ παντός, διότι οὐδὲν Χριστιανικὸν σύμβολον ἔχει : εἶναι τὸ οἰκοδόμημα προχριστιανικῶν χρό-
νων ; Τότε πῶς ἡ παράδοσις τὸ ἀναφέρει ἀείποτε ὡς Χρ. στιανικὸν μνημεῖον ;

Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι πολλὰς παρέχει ἡμῖν δυσχερείας τὸ οἰκοδόμημα, διότι ἂν θεω-
ρήσωμεν τοῦτο ὡς Χριστιανικὸν ναόν, ἔχοντα τὸ ἱερὸν πρὸς Ἀνατολὰς ἐνταῦθα πρὸς Ἀνατολὰς ἔχομεν τὴν εἴσοδον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὅπου δ + ἐκεῖ εὑρίθαι ἡ ἁγία Τράπεζα, ἐφ' ἧς τελοῦσι νῦν τὴν θείαν λειτουργίαν, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἔργον πρόχειρον ἐξ ὀλίγων ξηρῶν πετρῶν συνισταμένη· ἅμα δὲ τῇ εἰσόδῳ δεξιᾷ ἐπὶ κόγχῃς εὐρίσκομεν ἀμυδρὰν εἰκόνα ἐφ' ὕγρασις, προσομοιάζουσαν πρὸς τύπον Πλατυτέρας, Εἶναι τοιαύτη ; πολὺ δύσκολον γὰρ τὸ εἶπωμεν· τινὰ τῶν κοσμημάτων τούτων ἐφά-
νησαν ἡμῖν ἐπενθυμίζοντα τὰ ἄνθη τῶν Κατακομβῶν τῆς Μήλου. Ὅπισθεν τῆς θ ἀνῆλθες ἐπάρχει ὄψις τοῦ ὄρους, ὅπερ ἐσπονδάσαμεν ἔξωθεν· γὰρ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχεν εἴσοδον ἐκ δυσμῶν, ἢ ὅτι τὸ ὄψις τοῦτο συγκοινωνεῖ πρὸς τὸ κυρίως λεγόμε-
νον Σπήλαιον τῶν 7 παιδῶν ; ὅτε δυνάμεθα τὸ Σπήλαιον τοῦτο ἀληθῶς γὰρ ὀνομά-
σωμεν μέγα, ὡς τοῦτο τοιοῦτον ἀναφέρεται ἐν τῷ βίῳ τῶν 7 παιδῶν, « ἀποχωρίζω-
μεν ἑαυτοὺς ὀλίγον καὶ ἐξέλθωμεν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἀπέλθωμεν εἰς τὸ Σπή-
λαιον τὸ μέγα, τὸ ὃν ἐξ ἀνατολῶν τῆς πόλεως καὶ δεηθῶμεν ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν »¹,
τότε δὲ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν 7 παιδῶν ἀναφερόμενα, ὅτι ὁ βασιλεὺς
εἰσῆλθεν εἰς τὸ Σπήλαιον καὶ κοινῇ μετὰ τῶν 7 παιδῶν συνέφαγον εἰς αὐτό. Περὶ
τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, ὅπερ δύναται γὰρ παρομοιωθῇ καὶ πρὸς Ῥωμαϊκὸν
Μανσωλεῖον καὶ πρὸς Χριστιανικὸν ναόν (ὅπερ ἀποκρούει τότε ἡ ἐν αὐτῷ ἐπιγραφή,
ἂν ταύτην ταύτην δεχθῶμεν Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς) ἐπέχομεν γὰρ ὁμιλῆσωμεν πρὶν ἢ ἡ
σκαπάνη ὁδηγήσῃ καὶ φωτίσῃ ἡμᾶς.

Β'. Τὸ Σπήλαιον, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὅτι ἐκοιμήθησαν οἱ 7 παῖδες (φωτ. 6275).

1. Πατρ. Migne. Τόμ. 115. σ. 432.

Πρὸ τοῦτου εὗρηται τεῖχος (Εἰκ. 75) (φωτ. 6305), μεθ' ὃν διανοίγεται τὸ Σπήλαιον ἐν ἀρχῇ περιῖπου μήκ. 1,40 καὶ πλ. 1,50 μεθ' ὃ ἀρχεται στενὴ σχισμὰς τοῦ ὄρους ἐκτεινομένη πλέον τῶν 11,50 μέτρ. πρὸς τὸ βάθος τοῦ ὄρους.

Ὅταν τις ἐπισκεφθῇ τὸ Σπήλαιον τοῦτο, τότε μόνον σαφέστερον ἐννοεῖ τί σημαίνουν οἱ λόγοι τοῦ Παύλου «ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς», (Εβρ. ια'. 38).

Γ'. Ἀρχαῖα λαξεύματα ἐπὶ τοῦ βράχου μήκ. 3.45, ἐφ' οὗ παρατηροῦμεν ὑποχρίσματα μεταγενεστέρως ἐποχῆς.

Δ'. Τάφος λελαξευμένος ἐπὶ τοῦ βράχου, ὃν καλύπτει σκῆ. (Φωτ. 5977).

Ε'. Ἐρείπια τοίχου.

ΣΤ'. Θολωτὸς λελαξευμένος τάφος μήκ. 1,65 παρ' ὃν μεγάλη λυγαριά, καὶ ὃν θεωροῦμεν ὡς τὸ ἀπώτερον ὄριον τάφου, ὅς ἡδύνατο καὶ θεωρηθῇ ὡς τάφος Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. (Φωτ. 5981).

Ζ'. Τοῖχος.

Η'. Ἀθροισμα πέντε λελαξευμένων τάφων ἀρχαίας ἐποχῆς, χρησιμοποιηθέντων ὁμῶς ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπ' αὐτῶν μεταγενέστερα ὑποχρίσματα καὶ αἱ κέρατοι, δι' ὃν εἶχον κλεισθῇ. (Φωτ. 5989).

Ἐπὶ τοῦ 4 ἀναγινώσκουμεν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα : ΘΕΡCΙΝΟΗ ΚΑΤ[ΕΘΗΚΕΝ]

Θ'. Ἐρείπια οἰκοδομῆματος.

Ι'. Ὑδραγωγεῖον, ἐφ' οὗ διεσώθησαν 3 ἀψίδες.

ΙΑ'. Διακοπὴ τοῦτου.

ΙΒ'. Συνέχεια τοῦ ὕδραγωγείου, ἐφ' οὗ εὗρηται 4 ἀψίδες.

ΙΓ'. Ὑδραγωγεῖον λελαξευμένον ἐπὶ βράχου, ἀρχόμενον ἐκ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ ὄρους.

ΙΔ'. Ὑπόγειον θολωτόν.

ΙΕ'. Ὑπόγειος κορύπτη μετὰ θηκίων, ἐν εἵδει μικρᾶς Κατακόμβης.

ΙΣΤ'. καὶ **ΙΖ'.** Δύο λελαξευμένοι θολωτοὶ τάφοι. (Φωτ. 5980).

ΙΗ'. Ἄλλος ἐπὶ τῶν βράχων λελαξευμένος τάφος.

ΙΘ'. Λείψανα τοίχου.

Κ'. Ἐρείπια Χριστιανικοῦ ναοῦ, (Αὐδάκτου ;).

ΚΑ'. Λελαξευμένος ἐπὶ τοῦ βράχου τάφος.

Η ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ

Ὁ μνηρὸν δὲ τῆς θέσεως ταύτης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, πρὸς τὰ ΝΔ., περὶ τὰ 10' λεπτὰ μακρὰν κεῖται ἡμικυκλικὸς τις τοίχος ἐκ ξηρολίθων (φωτ. 6303). Ἐπὶ τοῦ τοίχου δὲ αὐτοῦ ἁγία Τραπεζα, ἐφ' ἧς ἐν ὑπαίθρῳ τελεῖται ἡ θεία λειτουργία ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀρμενίων τὴν γ' Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου γίνεται δὲ τὸ σάτυς τῶν ἐκ Σμύρνης καὶ ἀλλοτῶν τῶν Ἀρμενίων συναθροίσεις, ὥστε ἀπὸ

τῆς πανηγύρεως ταύτης καὶ τὸ ὄρος Τουρκιστὶ ἐκλήθη Panajir Dagħ (= ὄρος πανηγύρεως) ¹. Μεταξὺ τῶν συντριμματῶν τοῦ τοίχου εἶδομεν ἐκ τραχίτου λίθου τμήμα κιονίσκου ἄγ. Τραπεζῆς τῶν πρώτων αἰώνων· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους ἀριστέρεθ' Ἀρμενικὴν ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν.

Ἐν τέλει σημειοῦμεν ὅτι οὐδαμοῦ εὑρομεν τὰς ὑπὸ τοῦ Wood ἐν τέλει σελ. 20 ἀναφερομένας Χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς ταύτας :

no 21. + ΑΥΤΗ Η COPOC ΕΡΠΙΔΙΑΝΟΥ no 22. + ΚΑΙ ΓΥΝΕΚΟΣ ΑΥΤΟΥ
ΟΙΚΟΔΟΜΟΥ ΩΦΡΟΝΙΑC

Ὡσαύτως οὐδαμοῦ εὑρομεν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Weber ἀναφερομένην :

+ ΑΥΤΗ Η COPOC ΕCΤΙΝ ΕΥΓΕΝΙC ΠΡΕCΒΥΤΕΡC ΚΕ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ
ΑΥΤΟΥ ΖΩCΙΝ ²

ὡς δὲ ἐπληροφόρησεν ἡμὰς ὁ κ. Weber, ἀπὸ πολλοῦ πᾶσαι αὗται ἤρρανίσθησαν.

Η ΝΥΝ ΕΦΕΣΟΣ

Ὡς ὁ κισσὸς περικοσμεῖ τὰ ἐρείπια, καὶ ὡς τὸ νέον θαλασσὸν δένδρον ἀνεβλάστησεν ἐκ τῆς γιγαντιαίας ξηρᾶς μαζῆς τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (Εἰκ. 39), οὕτω καὶ ἡ νέα Χριστιανικὴ Κοινότης περικοσμεῖ τὰ ἐρείπια καὶ ἀπροσδοκῆτως πρὸς δόξαν Χριστοῦ ἀνεβλάστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Ὁ νῦν συνοικισμὸς σύγκειται ἐξ 100 περίπου οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν 15—20 μόνον εἰσὶν Ὀθωμανικαὶ οἰκογένειαι. Πρὸ 50 ἐτῶν οὔτε ναὸς ὑπῆρχεν, οὔδὲ Χριστιανὸς τις κατῴκει εἰς τὰ μέρη ταῦτα, ὡς ἤδη εἶδομεν.

Παρ' αὐτὰ δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐπὶ τοῦ Ἡλιθάτου ὑψοῦται πενιχρὸν καὶ ἀπλοῦν ναΐδιον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐγκαινισθὲν πρὸ 5 μόλις ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀνέων Κωνσταντίνου ³. Οἷα σύμπτωσις !

Τῷ 431 ὁ Ἀνέων Μόδεστος ἐν μέσῳ ἀρχαίου λαμπρότητος τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμ. Συνόδου, διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἐνίσχυε τὴν λυχνίαν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας, καὶ μετὰ 1475 ἔτη ὁ διάδοχος τούτου, ὁ Ἀνέων Κωνσταντίνος σθεθεύσαν, ἤναπτε πάλιν ταύτην ἐν Ἐφέσῳ.

ΤΟ ΝΑΪΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Πτωχὸν καὶ ἀπέριπτον ναΐδιον· ἀλλὰ πόσον μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἐν

1. Ἐν γένει περὶ τῶν ἐορτῶν καὶ πανηγύρεων τῶν Ἀρμενίων ἰδὲ Tavernier. I. σ. 443.

2. Μουσεῖον καὶ βιβλ. τῆς Εὐαγγ. σχολ. 1884. σ. 43.

3. Πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναΐδιου τούτου, ὡς οἱ ἐκεῖ μὲ ἐπληροφόρησαν, ὁ ἐκεῖ σταθμάρχης τοῦ σιδηροδρόμου κ. Ρούσος Ραδάμανθος εἶχεν ἤδη ἐκεῖ ἰδρύσει, εὐχὴν ὑπὲρ τέκνου αὐτοῦ, μικρὸν Χριστιανικὸν ναΐδιον, ὅπερ ἐκάη.

αὐτῷ καὶ πάλιν ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Ὑψιπέτου καὶ ἡ πρὸς Ἐφρεσίους ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου.

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες (φωτ. 6271—6272), εἰσὶν ἀξιόλογα ἔργα τοῦ ἐν Σμύρνῃ διαμένοντος ἀγιογράφου κ. Θεοδώρου Ἀντωνιάδου, οἱ αἱ τις θὰ ᾔχκετο νὰ εἶχον καὶ οἱ νοοὶ τῶν μεγάλων Χριστιανικῶν πόλεων.

Αἱ ἀγιογραφαὶ αὗται πολλὴν παρέσχον ἡμῖν ἀνακούφισιν καὶ εὐχαρίστησιν διὰ τὸ σοβαρὸν καὶ ἐμπρέπον τῇ Ἐκκλησίᾳ ὕψος.

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι εὗρομεν ἀξίαν λόγου εἰκόνα τῆς Θεοτόκου (0,63×0,51), ἐφ' ἧς :

Η.ΥΧ.ΩΤ.Ρ.ΟC (= Ἡ ψυχωσώτηριος) ΠΑΡΘΕΝΟC
ΤΟΝ ΜΟΝΟΓΕΝΗ ΑΥΤΗΣ ΚΑΤΑΦΙΛΟΥCΑ

Ἐπ' αὐτὴν δέ :

[Δ. Η. CΙC (=δέσποις) [τοῦ] ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟC ΙΠ:]

Ἡ ἐν τῷ ναῦδίῳ τούτῳ λειτουργία. — Ἡ ὁμιλία ἡμῶν. — Ἐξεγερθέντα ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν συναισθήματα. — Τὸ πρῶτον ἐν Ἐφέσῳ ἐλειτουργήθημεν τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1906, ἡμέρα καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία ποιεῖται μνηστὴν τῶν ἁγίων πατέρων τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Οὐδέποτε ἐν τῷ βίῳ μου συνεκλονίσθην τοσοῦτον ἐν τῇ θεῇ λειτουργίᾳ, ὅσον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

Ὁ ὁ ὅς ἡ μ η ν ; ἐν ΕΦΕΣΩ !

Ὁ ἐν μέσῳ τῶν ἐρεπίων ; τοῦ ἐνδοξοτέρου ναοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ὁ τῶν ἐγώ ; ὁ μετὰ πάθους εἰσηγητῆς τῶν σπουδῶν τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ ἀναγεννηθείσῃ Ἑλλάδι.

Ὁ ὁ ἐν ἐρχόμενος ; ἐκ τῆς χώρας τοῦ Παρθενῶνος, ἐκ τῶν κλεινῶν καὶ ἰσοτεφάνων Ἀθηνῶν !

Ἐνώσατε πάντα ταῦτα καὶ ἐννοήσατε, οἷους παλμοὺς δύναται νὰ ἐγείρῃ καὶ ἐν μόνον τῶν ἀνωτέρω ἐρωτημάτων.

Μεταβαίνω εἰς τὴν ναὸν περιφεύς, ὅτι θὰ τὸν εὗρω κενὸν καὶ ὅμως εὗρον περὶ τοὺς 70—80 Χριστιανοὺς ἐκκλησιαζομένους !

Εὐλογητὸς, εἶπον, ὁ Θεός, ὅτι ὁ πρῶτος ΑΣΤΗΡ ἤρξατο ἀναλαμβάνων τὴν ἑαυτοῦ λάμπην ! Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ἰώμενος !

Ἀπὸ πολλοῦ ἡ λαμπρότης τῆς νεανικῆς μου φωνῆς μὲ ἐγκατέλειπεν, αἰσθάνομαι ὅμως ἤδη ἐν ἐμοὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ἑσῶ φωνῆς, τῆς μετὰ λόγου πίστεως καὶ Ἐπιστήμης· διὰ τοῦτο, ὅτε ἤκουσα τὸν ἀγαθὸν διδάσκαλον καὶ ψάλλον ἀρχόμενον νὰ ψάλλῃ τὸ Δοξαστικόν : «Τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ χορός», ἤσθάνθην ἐν ἐμοὶ ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς παιδικῆς μου φωνῆς, οἷον εἰ ἐπανελθοῦσαν, καὶ μὲ καρδίαν πάλλουςαν καὶ διάνοιαν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ διατρέχουσαν τὰ διὰ τῶν αἰώνων

γεγονότα, ἤρξαμην ἐγὼ ψάλλειν τὸ μελίρρυτον καὶ ὠραῖον τοῦτο Δοξαστικὸν τῶν Αἰῶνων, ἐν ᾧ μνησθίζονται οἱ σεπτοὶ Πατέρες, ὡς «θεηγόροι ὀπλῖται, ὡς ἀστέρες πολυφῶτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος, ὡς τῆς μυστικῆς Σιών οἱ ἀκαθαίρετοι πύργοι, ὡς μυρίπνοα ἄνθη τοῦ Παραδείσου, ὡς πάγχρυσα στόματα τοῦ Λόγου καὶ οἰκουμένης ἀγλαΐσμα»!

Ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τούτου δὲν ἤμην πλέον ἄνθρωπος, ἤμην ὡς ἀπὸ μακρᾶς τιнос κοπώσεως καὶ μελέτης κατὰκοπος! καὶ ὅμως! ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ κηρύξω, ἔπρεπε νὰ εἶπω δύο λέξεις εἰς τοὺς ἐν Ἑρέσῳ ἀναγεννηθέντας Χριστιανούς.

Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, φίλῳ τὴν δεξιᾷν τοῦ ιερέως, καὶ τὴν στήθεσιν ἐκείνην ἀνέφερον τὸν νοῦν μου εἰς τὴν Κοινότητα τῆς πρωτογόνου ἐστίας τῆς ἐν Ἑρέσῳ Ἐκκλησίας, ἐν ἣ ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος ἦν **Ἰωάννης ὁ Θεολόγος**!

Πρὶν ἄρξωμαι τοῦ λόγου, ἀνέφερον αὐτοῖς τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ σύστασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ἐξηγήσα αὐτοῖς τί σημαίνει Κανονικὸς Ἐπίσκοπος μιᾶς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ἄνευ ἀδείας τούτου, οὐδὲν πρέπει νὰ δέχωνται νὰ ὁμιλῇ ἐπ' Ἐκκλησίας. Εἶτα τοῖς ἀνέφερον, ὅτι ἂν ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν ἐν Ἑρέσῳ εὐρὼν 12 μαθητὰς (Πράξ. ιθ'. 7), πῶς ἐγὼ, τὸ πανάθλιον ὄν, νὰ μὴ κηρύξω εἰς αὐτούς, οὐς εὐρίσκω περὶ τοὺς 70—80;

Διηγῆθην εἶτα αὐτοῖς, ὅτι κατὰ θεῖαν σύμπτωσιν, ὅπως ὁ Παῦλος τὸ πρῶτον ἐκ Κεγχρεῶν ἦλθεν εἰς Ἑφεσον μετὰ Ἀκύλα καὶ Πρισκίλλης, οὕτω καὶ ἐγὼ νῦν ἐκ Κεγχρεῶν ὡσαύτως τὸ πρῶτον μετὰ τῆς ἐμῆς συζύγου ἡρχόμην εἰς Ἑφεσον, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐδάπτισα μικρὰν κόρην εἰς μνήμην Φοίβης τῆς ἐκεῖ ποτε διακονίσσης (Ῥωμ. ις'. 1).

Ἀνέπτυξα εἶτα αὐτοῖς ἐκ τῶν Πράξεων τὴν ἐν Ἑρέσῳ δρασιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν, τὴν συγγραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου, καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς λόγους τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀνέφερον τὰ διὰ τῶν αἰώνων ἐν Ἑρέσῳ συμβάντα, καὶ ὑπέδειξαν τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ τοῦ σχολείου ὑποστηρίξεως τοῦ ὑποφωσκόντος νέου φωτός, τοῦ πρώτου τούτου Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως.

Μετὰ τὸν λόγον ἡμῶν ἡ θεία λειτουργία ἐπροχώρει, ἡ δὲ δίκνοιά μου ἀνεφέρετο εἰς τοὺς Χριστιανούς τῶν πρώτων αἰώνων, ὅτε οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τεμαχίου χάρτου ἐκεῖ που μετὰ τῶν βιβλίων ὑπάρχοντος, ἀναγινώσκουσιν:

«Ἄγιε Ἰωάννη Ἀπόστολε καὶ Εὐαγγελιστὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρόσθευε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν».

Ὡς μοι εἶπεν εἶτα ὁ ἀγαθὸς ψάλτης καὶ διδάσκαλος, τοῦτο εἶχε γράψει ὁ ἴδιος διὰ τὰ ἀπώδειπνα τῆς Μεγάλης Τεσσαροκοστῆς, ἅτινα ψάλλουσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου.

Ὡς τι φυλακτήριον, ὡς τι ἱερὸν ἐνθύμημα, παντὸς κειμηλίου ιερώτερον, ἔλαβον τὸ τεμαχίον τοῦτο τοῦ χάρτου καὶ μετ' εὐλαθείας ἐν τῷ ἐμῷ κόλπῳ διεφύλαξα.

Οἱ συναισθημάτα, οἱ αἰσθηματικοὶ ἱστορίας καὶ πίστεως δὲν ἠσθάνθησαν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀλλὰ καὶ πόσῃ ὑπερφάνειαν, ὅτι εἰμὲθα Χριστιανοί, ἄμεσοι διάδοχοι ἐκείνων,

εἰς ὧν τὴν θείαν γλῶσσαν οἱ θεοὶ Πατέρες τὰ πάντα θεοπνεύστως ἀπερθέγγοντο καὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως οὗτοι φωτισθέντες, εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον ἐξέθεντο πίστιν θεοδιδάκτον ! **Χριστιανοί, ἀλλ' Ἕλληνες Χριστιανοί,** τοῦτέστι τέκνα τῆς πρωτογόνου Ἑκκλησίας.

Ποία Χριστιανικὴ Ἑκκλησία ζυμώσεως τῆς Εὐράνης δύναται νὰ εἴπῃ : «τὰ ἐδάφη μου ἐπάτησεν ὁ Ὑψιπέτης, εἰς τὰ ἐδάφη μου συνεγράφη τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, καὶ εἰς τοὺς κατοίκους μου ὁ Παῦλος ἐπεμψε τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν» ;

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, δεδοξασμένοι, εἶπον, ὁ Κύριος, ὅτι τοιαύτη τιμὴ ἐτίμησέ με ! ἐν τοιούτῳ χώρῳ νὰ ἀκροασθῶ τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἐν τοιούτῳ χώρῳ τὸν θεὸν λόγον νὰ κηρύξω !

Μία χαρά.—Μία ἀλήθεια.—Ἀνέφραστον δὲ ἀληθῶς ἡσθάνθη χάραν καὶ εὐχαρίστησιν, ὅτε ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ ἡ δεσποινὶς Μαρία Σαργιάννη διηγῆθη ἡμῖν πόσῃ υπερηφάνειαν ἡσθάνθη, ὅτε λειτουργηθεὶς ἅ ποτε ἐν τῇ Βασιλικῇ ἐπαύλει τῆς Δεκελείας, ἤκουσε τοῦ ἀναγνώστου ὑποψαλλόντος «Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ Ἀνάγνωσμα». Λοιπὸν εἶπεν καὶ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῆς τοῦ θεοῦ Παύλου διδάσκονταί !

Ναί, τῇ εἶπον, τέκνον μου, καὶ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις σύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἑδραῖς τῶν Πανεπιστημίων τοῦ Κόσμου, ἡ πρὸς ὑμᾶς σταλθεῖσα ἐπιστολὴ φωτίζει, νοθετεῖ, διδάσκει καὶ θὰ διδάσκη ἐνόςφῃ ἡ γῆ θέλει στρέφεται περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα καὶ ὁ πλανήτης ἡμῶν θέλει ἀκολουθῇ τὴν περὶ τὸν ἥλιον περιστροφικὴν αὐτοῦ κίνησιν ! Τόσῃν υπερηφάνειαν τόσῃν χάραν καὶ εὐχαρίστησιν πρέπει νὰ ἔχωμεν οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, καὶ ἰδίᾳ οἱ κάτοικοι αὐτῶν τούτων τῶν μερῶν, εἰς ἃ συνεγράφησαν ἢ ἐστάλησαν τὰ θεῖα ταῦτα βήματα τῆς Αἰωνίου Ζωῆς !

Δύνασαι νὰ μοι ἀρνηθῇς τὴν Ἀλήθειαν ταύτην ; βεβαίως ὄχι· μυριάκις ὄχι.

Ἐξωκκλήσια παρὰ τὴν Ἐφεσον.—Ὁ Ἐφημέριος.—Ὁ Διδάσκαλος.—Πλὴν δὲ τοῦ ναυιδίου τούτου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου παρὰ τὴν Ἐφεσον, ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐξωκκλήσια τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῶν 7 Παίδων, τῆς κρυφῆς Παναγίας καὶ ἄνω τούτων ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ὅπου ὡς ἤδη εἵπομεν (σ. 107) τελεῖται ἡ πανήγυρις τῶν Ἀρμενίων.

Ἐφημέριος τῆς Κοινότητος ἐστὶν ὁ ἐκ Ρόδου καλὸς καὶ ἐνάρετος Θεοδόσιος Παππᾶ-Βασιλείου, ὡς ἤδη εἵπομεν (Εἰκ. 33), καὶ ὅς μένει ἐν Ἐφέσῳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναυιδίου τούτου.

Δημοδιδάσκαλος δὲ τοῦ ἐκεῖ μικτοῦ σχολείου ἀρρένων καὶ θηλέων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐν συνόλῳ ἀναβαίνει περὶ τὰ 30, ἐστὶν ὁ σεμνὸς κ. Γαβριὴλ Τριανταφύλλου, Ἀναγνώστης καὶ ψάλτης τοῦ ναοῦ ¹.

1. Ἡδὴ ἀντεκατεστάθη ὑπὸ ἐτέρου διδασκαλοῦ καὶ ψάλτου καλοῦ ἑσαύτως ἀνδρὸς.

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ

Ὅλιγα βήματα ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, εὐρίχται τὸ κοιμητήριον τῶν νέων Ἑρесьων Χριστιανῶν.

Δύο νεκροταφεῖα εἰς τὸν βίον μου ἐξήλευσα καὶ ἐμακάρισα, τοὺς ἀναπαυομένους ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιών, ὅπου ποτὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ τοὺς μαθητάς ἐν πυρίναις γλώσσαις κατήλθεν, καὶ τοὺς ἐν Ἑρέσῳ, τοὺς παρὰ τὸν τάφον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἀναπαυομένους.

Ἀντὶ σταυροῦ καὶ πάσης ἄλλης διακοσμήσεως ἐπὶ τῶν τάφων, οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τοῦ θένουσι συντριμματὶ Χριστιανικῶν μαρμάρων.

Ἐπὶ ἐνὸς τούτων εὗρον ἀναγεγλυμμένον τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ Μονόγραμμα.

Ἢ δύνάτο ὁ τάφος οὗτος νὰ ἔχῃ πολυτιμότεραν διακόσμησιν ;

ὑπεράνω τῶν τάφων καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ νεκροταφείου δύο ξύλα ἀποτελοῦσιν ὅλην τὴν πολυτέλειαν τοῦ κωδωνοστασίου τῆς νέας Χριστιανικῆς Κοινοῦτος. Συγκρίνων δὲ τοῦτο πρὸς τὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς τῆς Σμύρνης, οἷον ἀληθῶς, λέγω, βαρόμετρον, εἰσὶ τὰ κωδωνοστάσια, τῆς καταστάσεως τῶν Χριστιανικῶν Κοινοτήτων !

Πρὸς τὴν καμπάνα τοῦ ναυδίου. — Ἡ δύσις τοῦ ἡλίου. — Ὁ λάμπων ἀστὴρ ὑπὲρ τὰ ἐρείπια. — Ὁ ἀπὸ τούτων ἀποχωρισμός μου. — Ἀποχαιρετῶν τὰ ἱερὰ ταῦτα ἰδέσθαι καὶ τοὺς ἐκεῖ νεκροὺς, περὶ ὧν ὁ Ὑψιπέτης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει αὐτοῦ ἔγραψεν : «Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες» καὶ πρὸς τὴν μικροσκοπικὴν καμπάνα τοῦ ναυδίου τοῦ ἡγαπημένου Θεολόγου ἀπεινόμενος λέγω : «κτύπα, ἀγαπητὴ μου καμπάνα, ὥς εἴσαι μικρά, ἡ φωνὴ σου ἀκούεται ἄρκετὰ μακρὰν εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν Χριστιανῶν τοῦ κόσμου· καμνὴ καμπάνα ὅσον βαρεῖα καὶ ἂν ἦναι δὲν δύναται νὰ εἴπῃ : «ἐδῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἔγραψεν τό : «ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ», ἐδῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἐστάλη «Η ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ».

Κτύπα, μικρὴ μου καμπάνα, καὶ ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς θὰ γίνῃς μεγάλῃ· κτύπα, ἀγαπητὴ μου καμπάνα, ἀδιακόπως κτύπα· παρηγόρει τοὺς νεκροὺς καὶ ἁγίαζε τοὺς ζῶντας !

Τὴν πρωίαν, προκειμένου ὅπως ἀναχωρήσωμεν, ἐπεθύμουν ἐκεῖ που καθήμενος νὰ ἀποχαιρετίσω ἀκόμη μιαν φορὰν, τὸ τελευταῖον, τὰ ἀπέραντα τῆς Ἑρέσου ἐρείπια.

Οὕτω καθήσας παρὰ τὸ τέμενος Σελίμ, ἐθεώμην τὴν ἀπέραντον τούτων ἔκτασιν καὶ τὴν μεγαλοπρέπῃ τοῦ ἡλίου δύσιν πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καύστρου καὶ τὴν πέραν τούτου θάλασσαν· οἷον θέαμα ! οἷα δύσις, ἢ μαλλον οἷα ἀνατολὴ ἡλίου ἐκ τῶν ὀπισθεν θεωμένη ! ἀλλὰ καὶ οἷον περίλυπον φῶς, ἀντίθετον φῶς τῆς ἐν Ἀθήναις δύσεως τοῦ ἡλίου, ἥτις οὕτω λαμπρῶς ἀμφιέννυσιν τὸν Ὑμηττὸν διὰ τοῦ χρώματος ἐκείνου, ὅπερ ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας λέγει : «θαῦμα ἰδέσθαι».

Πτωχὸς γεωργός, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐργασίας του μετὰ τὰ δύο του πρόβατα εἰς τὸ

χωρίον, μοι υπενθυμίζει τὸ τοῦ ψαλμωδοῦ : «ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἐσπέρας».

Σὺν τῇ δούσει τοῦ φωτός, πόσαι σκέψεις διὰ τὸ ἐπερχόμενον σκότος ! Ἀθυμία καὶ λύπη ἦσαν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ μου ἐπικαθήμενα αἰσθήματα, ὅτε ὑπεράνω τοῦ ὅρου, ἐφ' οὗ ὁ τάφος Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, καὶ τῶν ὀπίσω τούτου ὁρέων, λαμπρῶς εἶδον τὸν πρῶτον ἀστέρα τῆς ἐρχομένης νυκτός !

Βεβαίως πολλάκις οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ὑψιπέτου προσητένισαν τὴν λαμπρότητα τοῦ ἀστέρος τούτου· ἀρὰ γε μὴ ἐκ τῆς λάμψεως τούτου ὀρμηθεὶς ἀπεκάλεσε πρῶτον ἀστὲρα τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου, εἶτα δ' ἀστέρας καὶ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας; Μήπως ἐκ τοῦ ἀστέρος τούτου ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ἐμπνευσθεὶς ὠνόμασε τὸν Ἰωάννην Ἄστρον περιφανέστατον ; (σ. 71). Διὰ τί ὄχι ;

Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι κατέστρεψαν τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ἔργα τοῦ Πλάστου, ἡ σχηματολογία τῶν ὁρέων, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ μένουσιν ἀναλλοίωτα.

Οὕτως, ὡς τις Ἱερειῖας ἐπὶ τῶν ἀπεράντων ἐκείνων ἐρειπίων καθήμενος, ἔβλεπον σιγῶν, θαυμάζων, ἀποχαιρετῶν. Ἦμην μᾶλλον ἐμψυχὸς τις μάζα, καὶ οὐδὲν πλεόν. Πάντα τὰ προβλήματα ἄλυτα πρὸ ἐμοῦ.

Αἱ πέτραι, αἱ ἰδία αὐταί, εἶδον τὰς γενεάς, ἃς ἐγὼ ἐμελέτων, ἀλλ' οὐδὲν ἔλεγον· μὲ ἔβλεπον σιγῶσαι, ἀπὸ τῆς ζωῆς μου ἀνέμενον ζώην, καὶ ἀπὸ τοῦ φῶς μου λάμψιν, καὶ ἐγὼ νῦν ἡμαι σκότος ! οὐδέποτε αἰσθάνομαι εὐγλωττοτέραν συνδιαλεξίν, εἰμὴ ὅτε σύννοους καθήμην ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων. Οἶα στιγμὴ ἱστορικοῦ μεγαλείου ! Οἶα εὐγλωττος διδασκαλία ! ἡ χεὶρ μου ἀγνοῶ τινα ὑπακούουσα καὶ οἰονεὶ μόνη κινουμένη γράφει :

Ἐφεσος 17 Ὀκτωβρίου 1906.

Εὐρίσκομαι πρὸς Δ. τοῦ Ἡλιόπου, ἔνθα, κατὰ τὸν Σωφρόνιον, ἔκειτο ὁ τάφος τοῦ ἱεροῦ Τιμοθέου, πρῶτου Ἐπισκόπου Ἐφέσου.

Οἶα φρικώδης ἐρημία !

Πρὸς μεσημβρίαν ἐκτείνεται εἰς ἀπέραντος λάκκος, ὃς περιέχει τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἐφέσου, τῆς Ἀρτέμιδος.

Μέγα τζαμίον τοῦ Σελίμ ἐκτίσθη ἐκ τῶν πετρῶν τοῦ ναοῦ τούτου ! Οὐδέποτε εἶδον μεγαλειτέραν καταστροφὴν τῆς καταστροφῆς ταύτης.

Μεγαλειτέρα ἦτο ἡ δόξα τῆς Ἐφέσου ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ ὁμως ! Τὸ κήρυγμα τοῦ πολίτου τῆς Ταρσοῦ, τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Ἀπολλῶ καὶ τοῦ Τιμοθέου, κατέστρεψαν ὁλόκληρον τὴν μυθολογικὴν δόξαν τῆς νικηφόρου ταύτης πόλεως τῆς Ἀρτέμιδος.

Οἱ δέκα κύοι ἄνδρες τῶν Πράξεων, εἶναι ἡ πρώτη ζύμη, ἣν εὗρεν εἰς Χριστὸν πιστεύουσιν ὁ θεὸς Παῦλος· ἡ πρώτη πρὸς αὐτοὺς ἐρώτησις τοῦ ἦτο, εἰ πιστεύσαντες Πνεῦμα Ἅγιον ἔλαβον, οἱ δέ, τόνον εἰλικρινῶς ἀπήντησαν, οὐδὲ εἰ Πνεῦμα Ἅγιον ἔστιν ἤκουσαμεν,

Ἐνταῦθα ἐπιθέντος τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, εὐθέως ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ Θεία Χάρις· ἐνταῦθα παρέμεινε περὶ τὰ τρία ἔτη διδασκῶν· ἐνταῦθα ἦν ἡ σχολὴ τοῦ Τυράννου, ἔνθα ἀφώρισε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς ὁ θεὸς Παῦλος, προφυλάττων τούτους ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Ἐνταῦθα Δημήτριος ὁ ἀργυροκόπος προὐκάλεσε τὴν δεινὴν ἐκείνην κατὰ τῆς νέας διδασκαλίας στάσιν. Ἐνταῦθα ἐκεῖ μακρὰν τὸ Θέατρον, ἔνθα συνήχθη ὁ ὄχλος καὶ ἐπὶ δίωρον ἐβόα :

«Μεγάλη ἡ Ἀστέρις τῶν Ἑφρεσίων». Ἐνταῦθα ἐπέφησαν τόσοι μάρτυρες. Ἐνταῦθα ἐπὶ Δεκίου ἐκοιμήθησαν οἱ 7 παῖδες, ἐνταῦθα ὁ Τιμόθεος, ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, ἡ Ἑρμιόνη, θυγάτηρ Φιλίππου τοῦ Διακόνου, ἐνταῦθα Αὐδακτις ὁ μάρτυς καὶ Καλλισθένης ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ· ἐνταῦθα οἱ μάρτυρες ἐπίσκοποι Ἀρίστων, Τύραννος, Ἀριστόβουλος καὶ Παῦλος ὁ τῆς ἐρήμου πελίτης, κατὰ τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον· ἐνταῦθα συνεκροτήθη ἡ Γ'. Οἰκουμένη Σύνοδος καὶ ἡ ἑτέρα τῷ 449.

Καὶ ὅμως! φρίκη! οὐδὲ λίθος ἐπὶ λίθου!

Σήμερον ἡσυχολήθην καὶ διημέρευσα ἀποκλειστικῶς ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τοῦ Σπηλαίου τῶν 7 παιδῶν, ὅτινα διέσωσεν ἡ παράδοσις καὶ μοι ἐδίδασκεν ὁ ἱερός Σωφρόνιος!

Πόσῃ ζωὴν ἤνελουν ἐκ τῶν ἀφῶνων πετρῶν! πόσῃ διδασκαλίᾳ! πόσα διδάγματα!

Ὡ! ἂν ὄντως ἡ Μαρία ἐκοιμήθη πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Σπηλαίου τῶν 7 παιδῶν, οἷα τιμὴ ἔτι διὰ τὴν Ἑφρεσον καὶ σήμερον! ὀλίγοι τινες ἄθλιοι γύστοι καὶ πανάθλιοι μαῦροι ἐπαίται τρέφουσι τὰς ψωραλέας αὐτῶν καμύλους πρὸς Δυσμὰς τοῦ Ἡλιόβατου λόφου, ἐνθα τίθεται ὁ τάφος τοῦ ἱεροῦ Τιμοθέου!

Ἐδῶ ἐκ τῶν Κεγγρεῶν κατήλθεν ὁ Παῦλος μετὰ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης.

Ἐδῶ ὑπ' αὐτῶν ἀκριβέστερον ἐδιδάχθη ὁ Ἀπολλῶς καὶ εἶτα ἀπεστάλη εἰς Κόρινθον.

Δυνάμεθα δευτέραν ἴσως Ἱερουσαλὴμ νὰ ὀνομάσωμεν τὴν ἱεράν Ἑφρεσον, τὴν δικαίως καὶ πρῶτον Ἀστέρα τῆς Ἀποκαλύψεως κληθεῖσαν.

Πρῶτον Ἀστέρα, πρῶτης θείας δυνάμεως καὶ λάμπειος, καὶ ἤδη! ὀλίγοι πινέσεύλαβες Χριστιανοὶ συντηροῦσι τὸ μικρὸν ναίδιον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, καὶ ὑπὸ τὸν ἀγαθὸν ἱερέα Θεοδόσιον καὶ τὸν καλὸν διδάσκαλον κ. Γαβριὴλ Τριανταφύλλου, ἐκ Καλλιπόλεως ἀναγνώστην, καὶ ψάλλον ὑμνοῦσι τὸν Κύριον, καὶ οἰοῦναι ὡς πιστοὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Παύλου ἀπόμαχοι, καὶ ψάλλον τὴν πίστιν καὶ χάρις τούτοις ἐν μέσῳ τῆς φοικῶδους ἐρημίας καὶ τῶν μὴ εἰς Χριστὸν πιστευόντων ὑψοῦται ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς στεῖγης τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ξυλίνου κωδωνοστασίου ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς φωτίζεται ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τῆς ἀκοιμήτου καλουμένης κανδήλας, θαυμασίου συμβόλου τοῦ ἀγρυπνοῦ ὅματος τοῦ Παντεπόπτου.

Ὁ Κύριος γινώσκει τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ Ἀστὴρ αὗτος σχεδὸν ἐσθέσθη, σχεδὸν ἠφανίσθη.

Καὶ ὅμως ἐὰν πρὸ 50 ἐτῶν οὐδεὶς ἐνταῦθα ὑπῆρχε Χριστιανός, ἤδη ἡ Κοινότης ἀριθμεῖ περὶ τὰς 100 Χριστιανικὰς οἰκογενεῖας, ἧτοι περὶ τὰς 400—500 ψυχὰς.

Μικρὰ ποίμνη, ἀλλὰ μέγας ὁ Ποιμὴν, ὃς ἀνάγει καὶ καταγει, ὑψοῖ καὶ ταπεινοῖ κατὰ τὰ ἀνεξιγχνίαστα κρίματα τῆς Αἰωνίου Αὐτοῦ Βουλῆς!

Εὐδόκησον, Κύριε, ὅπως καὶ πάλιν ἀναλάβῃ ὁ μέγας καὶ πρῶτος οὗτος τῆς Ἀποκαλύψεως Ἀστὴρ εἰς σύμπαντα τὸν Χριστιανικὸν κόσμον.

Εὐδόκησον, Κύριε, ὅπως ἴδωμεν καὶ πάλιν ὑψούμενον τὸν τίμιον Σταυρὸν Σου ἐπὶ τῶν μεγάρων τῶν Σῶν Οἴκων.

Σὲ ἱκετεύει μία ἀφανὴς μονὰς τῶν διὰ τῶν αἰώνων πιστῶν Σου, εἰς ἄθλιος δούλος τῶν δούλων Σου, ἀλλ' ἐνθερμὸς λάτρης τῆς δοξῆς Σου, ὑπεράγαν ζηλωτὴς τοῦ θείου Σου Μεγαλείου, ἀπὸ τῆς αὔρας Σου ζῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀέρος Σου ζωογονούμενος.

Εὐδόκησον Κύριε ὅπως οἱ δοξάσαντές Σε Ἕλληνες καὶ πάλιν Σὲ δοξάσωσιν ἐν Ἑφέσῳ διὰ τῆς θείας αὐτῶν γλώσσης, ἐν ᾗ συνεγράφησαν τὰ Εὐαγγέλια, ἐδιδάχθησαν αἱ Θεαῖαι Ἀλήθειαι, καὶ ἐδογματίσθησαν αἱ μεγάλαι τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἀλήθειαι.

Ἀμήν!

ΤΕΩΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΗΜΩΝ ΕΝ ΕΦΕΣΩ

Τὴν Ἑφρεσον ἐπισκέψθη τέως τετράκις, τὸ α' τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1906, τὸ β'.

ἐπιστρέφων ἐκ Αποδικείας 26 Ὀκτωβρίου 1906¹, τὸ γ'. τῇ 28 Ἀπριλίου 1907, ὅτε τῇ 1 Μαΐου ὑπὸ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἐγένετο τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς «*Εὐσεβείας*» ἡ πρώτη ἐνθουσιώδης καὶ εὐσεβὴς τῶν Σμυρναίων ἐκδρομὴ², καὶ τὸ δ'. τῇ 1 Σεπτεμβρίου ἐπιστρέφων μετὰ τῆς ἐμῆς Κυρίως ἐκ Πατρῶν.

Ὅτε δὲ τὴν πρωΐαν τῆς 27 Ὀκτ. 1906 ἐγερθεὶς ἐν Ἐφέσῳ τῆς κλίνης εἶδον τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Κιρκιντζέ, δοῦζων τὸν Δημιουργὸν τὸν δεικνύντα τὸ φῶς, ἐν βαθείᾳ κατανύξει ἔλεγον ἐν ἑμοί· οὗτοι εἰσὶν οἱ τόποι, εἰς οὓς ἠκούσθη τὸ πρῶτον : «*Ὁ ἀρχὴ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν*». Τοὺς αὐτοὺς ὀρίζοντας, τὰ αὐτὰ τοπία, τὰ αὐτὰ ὄρη, τὰς αὐτὰς θέσεις, ἃς βλέπω εἶδον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ δὲν εἶμαι μακάριος διὰ τοῦτο ;

Σ' εὐγνωμονῶ, Κύριε, ὅτι τοιαύτην μοι ἐνέπνευσας ἐπιστήμην, τοιαύτην ἀγάπην. τοιοῦτον ἔρωτα πρὸς τὰ ἔργα τῆς Πρωτογόνου ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας³.

Ο ΚΙΡΚΙΝΤΖΕΣ

Η ΟΡΕΙΝΗ ΕΦΕΣΟΣ.—ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΤΟΥ ΥΨΙΠΕΤΟΥ

Ἡ Χριστιανικωτάτη καὶ Ἑλληνικωτάτη τοῖς αἰσθήμασι κομπολις αὕτη, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐγγυτάτω ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἐφέσου ἀπόστασιν, 1 1)2 ὥραν

1. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν ἡμῶν ταύτην διαμείναμεν ἐν τῷ ἐκεῖ ξενοδοχείῳ τοῦ κ. Huck, τῷ καθ' ὅλα λαμπρῶς διευθυνομένῳ ὑπὸ τοῦ κ. Χαλαμπόπου Τρεχαντζάκη.

2. Τοῦ ὥς εἶχε τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδρομῆς ταύτης ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως : «*Πρόγραμμα ἐκδρομῆς εἰς Ἐφεσον τῇ 1ῃ Μαΐου 1907 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ὑφηγητοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας κ. Γ. Λαμπάκη.*

Ἀναχώρησις ἐκ Σμύρνης Α'. Συνολικὴ 6. π. μ. Β'. Συνολικὴ 6.30' π. μ.—Ἀφίξις εἰς Ἐφεσον Α'. Συνολικὴ 7.40' π. μ. Β' Συνολικὴ 8. π. μ.—Ἐκκίνησις ἐκ τοῦ σταθμοῦ Ἐφέσου πρὸς τὰ Μεγάλα Ἐρεπία ὥρα 8 π. μ.—Ἀφίξις εἰς αὐτὰ 9 π. μ.—Παραμονὴ καὶ διδασκαλία ἐν αὐτοῖς μέχρι 10.45' π. μ.—Ἀναχώρησις ἐκεῖθεν ἀμέσως.—Ἀφίξις εἰς τὸ Σπήλαιον τῶν ἐπὶ τὰ παῖδων 11.30' π. μ.—Παραμονὴ καὶ διδασκαλία μέχρι τῆς 1 μ. μ.—Ἀναχώρησις κατ' εὐθείαν διὰ Σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν.—Ἀφίξις 1.30' μ. μ.—Πρόγευμα καὶ ἀνάπαισις μέχρι 3.15' μ. μ.—Ἐπίσκεψις εἰς τὸν Ναὸν Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου 3.30' μ. μ.—Παραμονὴ καὶ διδασκαλία μέχρι 4.45'.—Ἀναχώρησις ἐξ Ἐφέσου 5.15' μ. μ.

Διοργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ : Α. Πετροῖδης, Α. Κορώνης, Α. Χατζαντώνης, Κ. Παχυνάκης, Α. Κυβετός, Δ. Δημητρόπουλος, Α. Πλυτᾶς, Γ. Τερτιρόπουλος.

† Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σμύρνης.

3. Ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνηγήσαμεν καὶ τὸν ὁμογενὴ κ. Μακρίδην Βέγγιν, ἀνώτερον ὑπάλληλον τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Ἀρχ. Μουσείου, ὃς ὑπέδειξεν ἡμῖν λόγῳ ἄλλα σχεδιογράφηματα Χριστιανικῶν μνημείων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Νοτίῳ (Χριστιανικοῦ, ἐπίνειον Κολοφῶνος, εἰς ὃ μεταβαίνομεν διὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Δεβελίχισι) ἀνακαλυφθέντος ὠραιότητος Χριστιανικοῦ ἱμῶνος, οὗ τὰ σχεδιογράφηματα ἰδὲ Jahreshefte d. Ostr. Archäol. Instit. Bd. VIII. Wien. 1905. σελ. 157. fig. 37, 38.

τούτων ἀπέχουσα, ἐνθα ἐπάτησαν οἱ πόδες τοῦ Ὑψιπέτου, τὸ δὲ διότι οἱ κάτοικοι οὗτοι εἰσὶν οἱ μόνοι περίοικοι, οἱ τὰς ἀρχαίας τῶν Ἐφεσίων κτήσεις νεμόμενοι¹, πρὸς δὲ ἕνεκα τοῦ ὀρεινοῦ τῆς θέσεως τούτων, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις καὶ ἕνεκα τοῦ ἀρχαίου χειρογράφου τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ οὕτως εὐλαβῶς οὗτοι διαφυλάττουσι, διὰ πάντα ταῦτα ἡμεῖς τὴν κομόπολιν ὀνομάσαμεν καὶ ὀνομάζομεν «Ὁρεινὴν Ἐφεσον» ἢ «Χωρίον τοῦ Ὑψιπέτου» (Εἰκ. 80).

Εἶναι μικρὰ ἡ τιμὴ εἰς τὴν Χριστιανικωτάτην ταύτην Κοινότητα, ἡ κληρονομία τοῦ λαμπροτάτου τούτου ὀνόματος²;

Ἐν τῇ κομοπόλει ταύτῃ εὐρηγται δύο Ναοί, «Ὁ Ἰωάννης ὁ Προδρομος» (Μητρόπολις) καὶ «ὁ Ἅγιος Δημήτριος».

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

Ἀπλοῦν τρισυπόστατον οἰκοδόμημα (τὰ Εἰσόδια, ὁ Προδρομος καὶ ὁ ἅγιος Χαράλαμπος), ἐξωτερικῶς μῆκ. 19.20, ἐσωτερικῶς δὲ πλ. 13 γ. μ.

Ὁ ναὸς φέρει λαμπρὸν ξυλογεγλυμμένον εἰκονοστάσιον, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν Σμύρνῃ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (φωτ. 6284) (Εἰκ. 81).

IC XC
MHP ΘB } ἀπλῶς, ἔργα συνήθους τέχνης.

Μετὰ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἰκονίζεται ὁ ἅγ. Παντελεήμων, ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ

1. Κατὰ τὰς πληροφορίες, ἃς ἔδωκέ μοι ὁ Ἐσφορὸς τῶν σχολείων κ. Ν. Χ' Σάββας, αἱ κτήσεις τῶν κατοίκων τοῦ Κιρκιντζέ ἐκτείνονται 3 ὥρας ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ 1 1/2 ἐκ Β. πρὸς Ν. τῆς Ἐφέσου καὶ τοῦ Κιρκιντζέ ἐν μέσῳ τῶν διαστημάτων τούτων κειμένων.

2. Περὶ τοῦ ξενοφώνου ὀνόματος τοῦ χωρίου τούτου ἰδοὺ τί γράφει ἡμῖν ὁ ἐκεῖ ἄγαν τῆς πατρίου γλώσσης ζ. λωτής, ὁ λογιώτατος ἱατρός κ. Γ. Φ. Σακελλαρίδης, ἐν τῇ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου 1908 ἐπιστολῇ αὐτοῦ:

«Ἡ Τουρκικὴ λέξις ἡ ἐκφράζουσα τὴν ἡμετέραν κομόπολιν, προσφέρεται ἡ *Τοικιντζέ* (αὕτη ἐστὶ καὶ ἡ ἐν τοῖς Ἀρχαίοις τοῦ Κράτους ἐπίσημος λέξις), ἡ *Κιρκιντζέ*. Ἡ μὲν πρώτη εἶναι ὑποκοριστικὸν τῆς λέξεως: *τοικιν* (δουσιδής, ἄσχημος), ἡ δὲ δευτέρα σημαίνει τεσσαρακοστός. Ἄν ἀκολουθήσωμεν τὴν πρώτην ἐτυμολογίαν, δυνάμεθα νὰ ἀναγεθῶμεν εἰς τὴν παράλυσιν καθ' ἣν, ἐν μεμακρυσμένῃ ἐποχῇ, ὁμογενεῖς τινες ἡμῖν οἰκογένειαι ζῶσαι παρὰ πλούσιαι Ὁθωμανοίς, ἀπελευθεραὶ γινόμεναι ἤξιώθησαν τοῦ δικαιώματος νὰ ἀποτελέσωσι κοινότητα, εὐρίσκουσαι μέρος τι πρὸς ἰδρυσιν αὐτῆς. Ἐλθοῦσαι δὲ ἐνταῦθα ἐθεώρησαν καλὸν νὰ οἰκοδομήσωσι τὰ ἐνδicia τῆς αὐτῆς. Ὅτε ἡρωτήθησαν ὑπὸ τῶν πρώην δεσποτῶν αὐτῶν ἂν ᾔηται καλὸν τὸ μέρος, ὃ ἐξελέξαντο, ἀπεκρίναντο *τοικιντζέ*, δηλὸν ὅτι κακὸν πως, (ἄσχημοῦται-κον). Κατὰ τὴν ἄλλην ἐτυμολογίαν, λέγεται ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἐκλήθη *Κιρκιντζέ*, τεσσαρακοστόν, διότι ἐν τοῖς φορολογικοῖς βιβλίοις τοῦ Νομοῦ ἤρχετο τεσσαρακοστόν. Ἡ δευτέρα αὕτη ἐτυμολογία μοι φαίνεται παρὰ κενδυνευμένη, καὶ ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἀσπάζομαι τὴν πρώτην. Ὡς πρὸς τὴν ἐξελληνίσιν δὲ αὐτῆς, θεωρῶ ὅτι ἂν ἡ κομόπολις ἡμῶν κληθῇ *Αἰλύδητος* (ἐκ τοῦ *αἶλος*—ὀρεινὸν μέρος καὶ *δέμω*—κτίζω) ὡς ὀικοδομημένη ἐπὶ ὄρεων, ἢ ἐν σφαλλόμεθα μεγάλως. Ἄλλως τε καὶ (ὡς πάντα τὰ κύρια ὀνόματα) εἶναι ἐπίθετα, ὅς' ὁ ἐξυπακουστός *Ἐφεσος*: *Αἰλύδητος Ἐφεσος*. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ ὄνομα».

Εἰκ. 80. Ἡ κωμόπολις Ὀρεινὴ Ἐφεσος.—Χωρίον τοῦ Ἰψιπέτου. (Κιρκιντζές).

Θεολόγος, οἱ 7 παῖδες κοιμώμενοι καὶ τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Μετὰ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ ἅγιος Χαράλαμπος.

Ἡ Κολυμβήθρα ἐκτισμένη δεξιὰ πρὸς τὸν ναρθηκα, ὑπενθυμίζει τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ὁ ἄξων τοῦ ναοῦ διευθύνεται κατ' εὐθείαν πρὸς Α., ὡς εἰς τὰ ἐν Ἐφέσῳ ἐρείπια Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον ἀναγινώσκομεν :

« † Ὁ περικαλλὴς οὗτος ναὸς τοῦ προφῆτου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἀνφοδοῦνται ἐκ βάθρων προστασί|α τε καὶ ἐπιμελεία τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀγίου Ἡλιουπό|λεως Κυρίου Καλλινίκου τοῦ Σιφνίου διὰ συνδρομῆς δὲ καὶ βο|θειάς πάντων τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν ἐντοπίων τε | καὶ ξένων εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ὁποίου συνέβησαν ἐξο|δα ὅχι ὀλίγα ἐπειδὴ τελειωθείς τὸ πρῶτον ἐκρημνίσθη | καὶ δι' ἀδρῶν αὐθις καὶ μεγάλων ἀναλωμάτων κόπου τε πο|λλοῦ καὶ δυσχερείας ὅτι πλείστης τέλος ἔσχεν αἴσιον | τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ κατὰ τὸ αὐτῷ. (1803) ἔτος | κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Ἐπὶ νεωτέρας δὲ ἐπιγραφῆς :

Ἱερά | Μητρόπολις
ἐπιδιορθωθείσα ἐν ἔτει 1904.

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἐξωτερικῶς ὁ ναὸς οὗτος φέρει Χριστιανικὰ συντρίμματα θωρακίων, σταυρῶν ἀνθοφόρων καὶ ἐτέρων Χριστιανικῶν συμβόλων ζ'.—η' αἰῶνος.

Ἐὰν δὲ τὰ λείψανα ταῦτα δὲν μετηνέχθησαν ἐξ Ἐφέσου, τότε δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι πολὺ ἀρχαιότερον ἀπὸ τῆς τοῦ 1404 διασπορᾶς τῶν ἀρχαίων Ἐφεσίων.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον :

«Οὗτος ὁ πάνσεπτος ναὸς τοῦ Ἁγ. Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἀνοικοδομεῖται προστασίᾳ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἁγ. Ἡλιουπόλεως καὶ Ἀνθίμου Σμύρνης | διὰ συνδρομῆς δὲ τῶν εὐσεβῶν Χριστιαν. ξένων τε καὶ ἐντοπίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἔσχε δὲ τέλος τῆς | τοῦ Θεοῦ βοηθείας παρὰ Ἀσωντίου Μεϊμάρη κατὰ τὸ 1849 Ὁκτωβρίου (10)».

Ἐσωτερικῶς ἄπασαι αἱ ἁγιογραφίαι αὐτοῦ εἰσὶν ἀνάξιστοι λόγου.

IC XC } ἀπλῶς.
MHP Θ8 }

Μετὰ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εὐρεῖται ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἔργον περιπόου τοῦ 1700, ὁ ἅγιος Παντελεήμων, ἡ Θεοτόκος.

Μετὰ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ ὁ Προδρόμος, ὁ ἅγιος Τρύφων ἔργον τοῦ 1857 καὶ ὁ ἅγιος Μάμας (ἔργον ἀτεχνότατον).

ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΙΕΡΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς Μητροπόλεως ἀσφαλῶς καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαθείας ἐν σιδηρᾷ θήκῃ ἐπὶ τοῦ Νοτίου τοίχου φυλάσσεται ἀργυρένδιον πολύτιμον χειρόγραφον Εὐαγγέλιον 16'. — 17'. αἰῶνος (ὑψ. 0,32 πλ. 0,25. πάχ. 0,11), εὐρεθὲν, καθ' ἃ ἀναφέρεται, εἰς τὰ ἐρεῖπια τῆς Ἐφῆσου ἐν ὑποδειχθείσῃ μοι θέσει.

Ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τούτου (φωτ. 3206) (Εἰκ. 82) ἀναγινώσκωμεν :

† ΤΗ ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ †

μεθ' ὃ λόγου ἔχιον τὸ ἐπὶ κεφαλίδος πλούσιον κόσμημα φέρον πρωτοτύπους καλλιτεχνικάς τοῦ καλλιγράφου διακρίσεις, ἥτοι ὠραιότατην συναρμολογὴν ἀνθυλλίων, ὧν οἱ 4 κύκλοι σχηματίζουν σκεδὸν τετραγύλλου σταυροῦ, τοῦτο δὲ ὑποβαστάζουσι κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ κίονες· καὶ δεξιᾷ μὲν τῷ ὄρῳ ἐπὶ θρόνον καθίσταται ὁ Ἰησοῦς (ἐξίτηλος), ἀριστερᾷ δὲ ὁ Ἰωάννης (ὡσαύτως ἐξίτηλος), ὅς, οἰονεὶ γράφων, δεικνύσι τίς ὁ ἐν ἀρχῇ Λόγος, τοῦτ' ἔστιν «ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς».

Πόσον ἀληθῶς μεστὴ πίστεως ἡ παρὰστασις αὕτη !

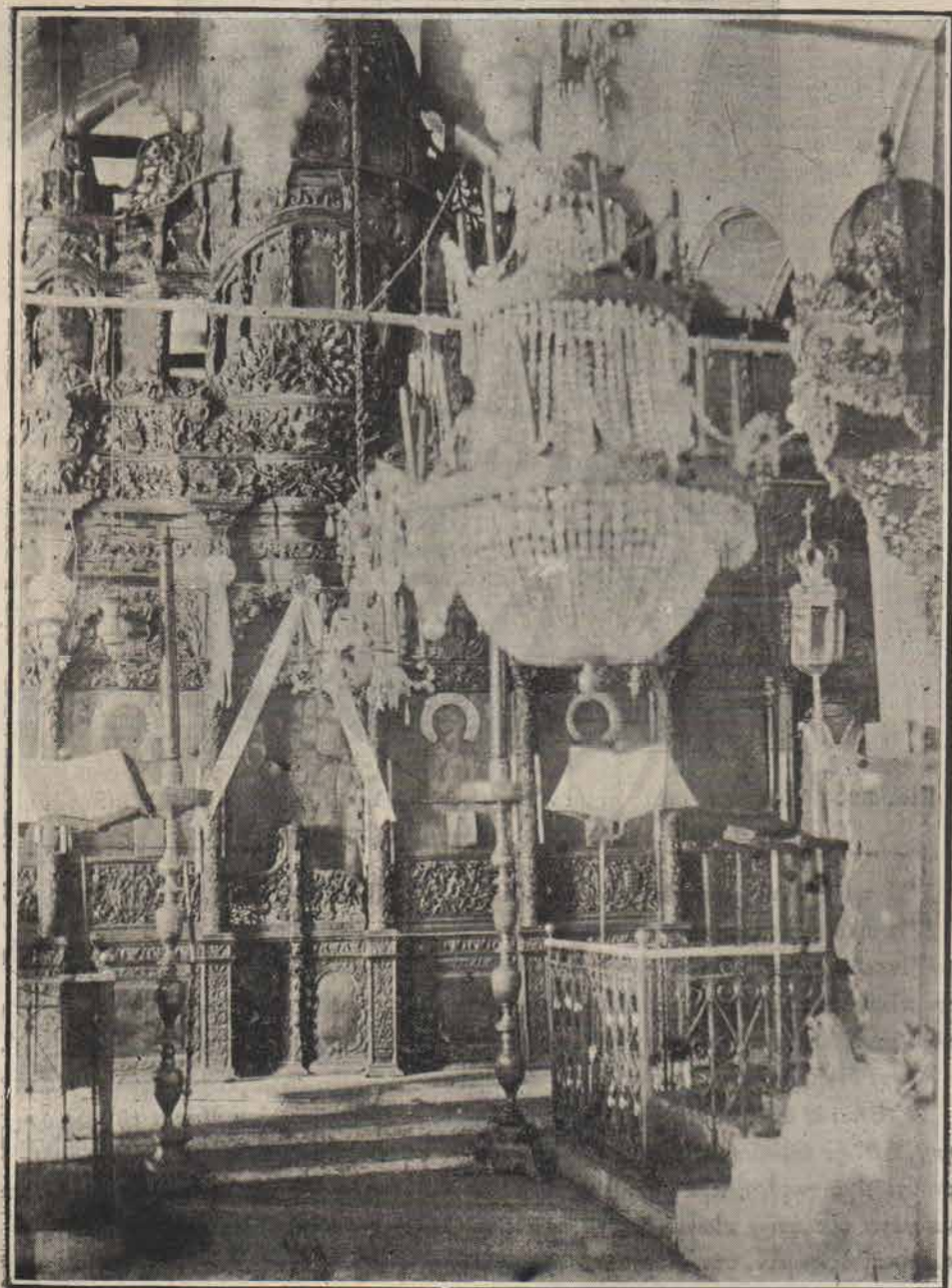
Μεταξὺ δὲ τῶν δύο ἀναγινώσκωμεν :

† ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

Ἐν ἀρχῇ ἦν / ὁ λόγος καὶ / ὁ λόγος ἦν / πρὸς τὸν Θεόν / καὶ Θεὸς ἦν ὁ / λόγος οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν / Θεὸν πάντα / δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χω /

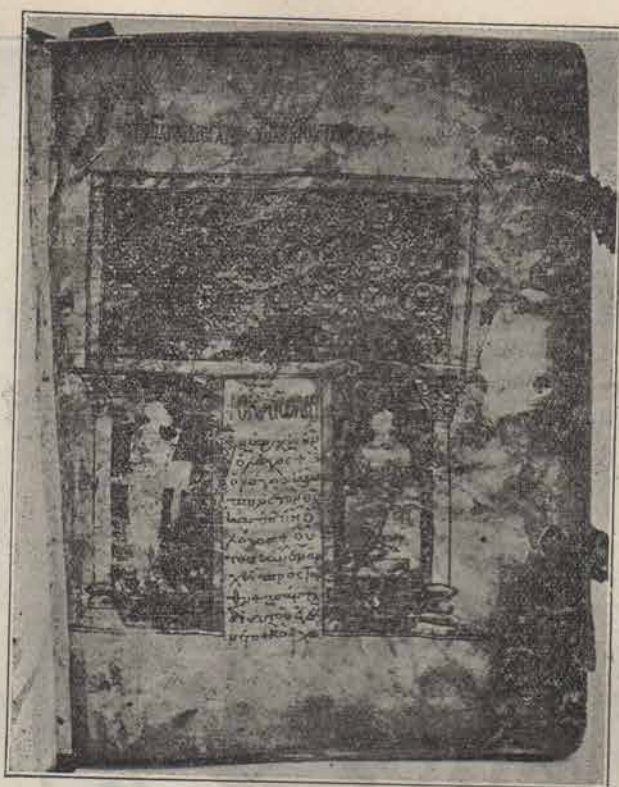
Ἡ δευτέρα τοῦ ἱεροῦ τούτου Εὐαγγελίου μινυογραφία (φωτ. 6286) ἀπεικονίζει τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν ἐν ὠραίᾳ πτυχώσει, καθήμενον καὶ γράφοντα, καὶ ὃν περιβάλλει ἐξόχως δι' ὠραίων ἀνθυλλίων πεποικιλμένον ἀνθέμιον.

1. Τῶν παραστάσεων τούτων ἔχομεν ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσείῳ καὶ μεγαλειότερου μεγέθους φωτογραφίας (25×20. ἀριθ. 5809—5812), δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Προξένου τῆς Ρωσσίας εὐπατρίδου κ. Γ. Φωτιάδου.

Εἰκ. 81. Εἰκονοστάσιον τοῦ ἐν τῇ Ὀρεινῇ Ἐφέσῳ ἢ χωρίῳ τοῦ Ὑψιπέτου
(Κιρκιντζέ) Μητροπολιτικοῦ ναοῦ.

(Φωτογραφηθὲν ὑφ' ἡμῶν τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀντιπάσχα 29 Ἀπριλίου 1907).

ΕΙΧ. 32. Ἡ πρώτη σελίς τοῦ ἐν τῇ Ὀρεινῇ Ἐφέσῳ ἢ χωρίῳ τοῦ Ὑψιπέτου (Κιρκιντζέ) χειρογράφου Εὐαγγελίου.

Ἡ τρίτη ἀναφέρεται εἰς τὸν Μάρκον (φωτ. 6287) ἐν ὁραίῳ ὡσαύτως πλασιῳ.

Ἡ δὲ δ' ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νέας ἰνδικτιῶνος (1 Σεπτ.), παρίσταιται τὸν Ἰησοῦν διδάσκοντα ἐν τῇ Συναγωγῇ. Λόγου ἀξία σύνθεσις, ὡς καὶ τὸ περὶ ταύτην πλούσιον καὶ ὁραῖον ἀνθέμιον, πρωτοτύπους φέρων διακρίσεις καὶ συναρμολογὰς ἀνθυλλίων, ὧν αἱ 4 γωνίαι σχηματίζουσι σχέδιον τετραρύλλου σταυροῦ.

Ὅτε δὲ διερευνῶντες τὰ φύλλα ἀνέγνωμεν :

« Ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς πρῶτ' πρῶτῃ Σαββάτῳ, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπτά δαιμόνια » (φωτ. 6289), κατὰ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἐγνωρίζομεν ὅτι εἶχε ταφῇ ἡ ἱερὰ αὐτῇ τοῦ Χριστοῦ Μυροφόρος, ἧς τὸν τάφον ἡ θειὰ Πρόνοια μετὰ τοσούτων αἰώνων λήθην, ἡμῖν ἐπεφύλαξεν τὴν ἰδιαίτην χάριν ὥπως ἀνεύρωμεν καὶ ὀρίσωμεν, ὅτε, λέγομεν, ἀνέγνωμεν τὴν περικυπὴν ταύτην, θεῖον ὄργανον διέτρεξεν διὰ τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ ἀνέκφραστος συγκίνησις κατέλαβεν ἡμᾶς, ἀναλογιζομένους ὅτι ἐβρισκόμεθα ἐπ' αὐτῶν τοιούτων τῶν ἱερῶν τόπων, ἐφ' ὧν καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τοῦτο συνεγράφη καὶ ὁ τάφος τῆς ἀναφερομένης Μυροφόρου

εἶρηται. Ἐκαστος τόπος, ἐκάστη θέσις, ἐκάστη πέτρα ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἱερὰν αὐτῆς ἱστορίαν !

Ὡσαύτως λόγου ἀξία ἡ ἐν σχήματι σταυροῦ, συνήθεστάτη ἄλλως καὶ ἐν ἄλλοις Εὐαγγελίοις τοιαύτη διάθεσις τῶν γραμμάτων : «καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης» (φωτ. 6288) (Εἰκ. 83).

Ἐν τῷ μνηολογίῳ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τῷ μηνί Φεβρουαρίῳ, ἐνῶ τὰ ἐπ' Ἐκκλησίαις ἐν χρήσει Εὐαγγέλια σημειοῦσι μόνον τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἐν τούτῳ ἀναφέρονται καὶ αἱ ἑορταὶ τῆς σ'. Φεβρουαρίου τοῦ ἁγίου Βουκόλου, τῆς ιζ'. Μαριάμνης τῆς ἀδελφῆς τοῦ Φιλίππου, τῆς κ'. Ἀρχιππου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τῆς κγ'. Πολυκάρπου Σμύρνης καὶ τῆς κδ'. Παππίου Ἱεραιπόλεως, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐγράφη μᾶλλον πρὸς χρήσιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἐκκλησιῶν.

Χάριν δὲ τῶν ἐξ ἀγνοίας νομιζόντων ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐστὶν αὐτόγραφον τοῦ Ἰωάννου (Χρυσόλλης Δ'. σ. 126), σημειοῦμεν πῶς εἶναι δυνατόν τοῦτο, ἂν οὐ ἡ στιχομετρία καὶ οἱ τόνοι ἐπὶ τῶν λέξεων τοῦ Εὐαγγελίου ἐτέθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ε'. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διακόνου Εὐθαλίου (450), καὶ ἂν οὐ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο εὑρηγται αἱ κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἀναγινωσκόμεναι περικοπαί, καὶ ἔτι πλεον ἂν οὐ ἐν αὐτῷ γίνεται μνηεὶα τοῦ Φόρου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας (1 Σεπτ.) καὶ τῶν ἑορτῶν πολλῶν ἁγίων πολλοὺς αἰῶνας μετὰ τὸν Ἰωάννην ἀκμασάντων ;

καὶ ἰάθη
ἡ θυγά
τηρ
αὐ
τ
ῆ
σ
ἀπὸ τῆς ὥ
ρ
α
σ
ε
κ
εἰ ν
η
ς
†

Εἰκ. 83.

Ὁ σεβασμὸς τῶν κατοίκων πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο Εὐαγγέλιον.
— **Ἡ πρώτη καθόδος αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ.** — Οἷος δὲ ὁ σεβασμὸς, ὃν ἔχουσιν οἱ κάτοικοι εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο κειμήλιον, δεικνύουσιν αἱ κατωτέρω ἐπιστολαί.

Ὅτε τὸ 1906 ἴδιον ἐπέμψαμεν ἀπεσταλμένον, διὰ τοῦ καλοῦ ἐκεῖ κ. Χ. Τρεχαντζάκη, θερμῶς παρακαλῶν ὅπως μοι καταβιβάσῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο Εὐαγγέλιον εἰς Παλκιδὴν Ἐφεσον, ἡ Κοινότης μοι ἀπήντησεν :

Ἐξοχώτατε,

Παλαιὰν Ἐφεσον

Ἡ ἐφοροεπιτροπὴ τῆς καθ' ἡμᾶς Κοινότητος, ἐκφράζουσα τῇ Ὑμετέρᾳ ἀγαθῇ Ἐξοχότητι τὴν ἀγαλλίασιν αὐτῆς ἐπὶ τῇ προσεγνωμένῃ αὐτῇ τιμῇ ἐκ τῆς λήψεως ἐπιστολῆς ἀνδρὸς ἐπισπασμένου ἐπαξίως τῶν περικοζμουσῶν αὐτὸν ἀρετῶν, τὸν πάγκοινον θαυμασμὸν ἀπασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ ὁμογενῶν Κοινοτήτων, σπεύδει ἅμα νὰ διατυπώσῃ Ἀδελφὲ τὸ ἀδύνατον τῆς εἰς Παλαιὰν Ἐφεσον ἐξαποστολῆς τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον :

Ὁ λαὸς Κιρκιντζέ, εὐτυχῶς, ἡ δυστυχῶς ἀμφιέπει τὸ κειμήλιον τοῦτο φανατικῇ λατρείᾳ ἐντονωτέρᾳ ἴσως τῆς τῶν Τρώων πρὸς τὸ Παλλάδιον αὐτῶν, καὶ ἐν μέρους ἡμῶν μόνων, ἀνευ δὴλα δὴ τῆς συμμετοχῆς τῆς γνώμης τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὴν ἱερὰν Ὑμῶν ἐπιθυμίαν, οὐδόλως ἀπείθανον νὰ ἐξέθετεν ἡμᾶς εἰς λιθοβολίαν. Συνέλευσις δὲ τοῦ

λαοῦ, πρὸς τοῦτο, φρονοῦμεν ὅτι, πιθανὸν μὲν εἶναι ὅτι θὰ ἀπῆλθε χρόνον, ὁσονῶς ἡ Ὑμ. Ἐξοχότης δὲν θὰ δύναται νὰ διαθέσῃ ἀναμένονσα αὐτόθι, βέβαιοι δέ, ἡ ῥηδὸν βέβαιοι τυγχάνει ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Ὑμετέρου πόθου.

Τούτου ἕνεκα, ἔξεστιν ἡμῖν (νομίζομεν) διατυπῶσαι τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ Ὑμ. Ἐξοχότης, ἐν τῇ πασιγνώστῃ συγκαταβάσει Αὐτῆς, περιποιήσῃ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ κωμοπόλει τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεως Αὐτῆς, ἄλλως τε καὶ τοῦ κειμηλίου ἡμῶν ἀξίου ὄψεως παρ' Αὐτῆς τυγχάνοντος καὶ τῶν ὁδῶν ἀρκοῦντως εὐβάτων οὐσῶν, καὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἐνθουσιωσῶν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ ἀξιώθωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἴδωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν κ. Λαμπάκη.

Οὕ διατελοῦμεν ταπεινότατοι θεράποντες

Κιρκιντζὲ 27 Ὀκτωβρίου 1906.

Οἱ ἐφοροεπίτροποι :

X'. Γ. X' Σάββας

Ἀθανάσιος Σίμογλου

N. X' Σάββας

Ὁ τοῦ Μητροπολίτου Ἐπίτροπος X' Μανώλης Νικολάου

Ὅτε δὲ τῇ 1 Μαΐου 1907 ἐπρόκειτο ὑπὸ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν νὰ γίνῃ ἡ μεγάλη τῶν Συμυρναίων ἐκδρομὴ εἰς Ἑφesson, προαναβάντες εἰς Κιρκιντζέ, καὶ μόνον παρυστήσαντες πόσων καλῶν πρόξενοι θὰ γίνωσιν, ἐὰν πειθόμενοι ἡμῖν φέρωσι τοῦτο εἰς Ἑφesson, ἐλθόμεν, ὑφ' ἡμῶν ζητηθεῖσαν, τὴν ἐγγράφον ταύτην ὑπόσχουσιν :

Κιρκιντζὲ 29 Ἀπριλίου 1907

Ἐξοχώτατε κύριε Γ. Λαμπάκη.

Ἐνταῦθα.

Οἱ κάτωθι ταπεινῶς ὑπογεγραμμένοι πρόκοιτοι τῆς Κωμοπόλεως Κιρκιντζέ, ὑποσχοῦνται Ὑμῖν ὅτι ἐν χαρίτι καὶ θέλει ἐκπληρωθῇ ἡ εὐγενὴς Ὑμῶν ἐπιθυμία, τοῦ ἰδεῖν τὸ ἡμέτερον ἱστορικὸν Εὐαγγέλιον καταβιβασόμενον εἰς Ἀρὰ Σουλούκ, ὅπως τεθῇ εἰς προσκύνησιν ὑπὸ τῶν ἐκ Σμύρνης μελλόντων νὰ ἐκδράμωσιν εὐσεβῶν.

X' σημο

Γεώργιος Στυλιανοῦ

ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος X' Μανώλης Ν.

Δ. Γ. Χαρόβας

Ὁ Ταμίας τοῦ Συλλόγου Ν. X' Σάββας

Κ. Γεωργιόγλου

Δ. X' Παραγότογλου

Μανὸς Τεμηζόγλου

X' Γ. X' Σάββας

Γεώργιος Καραχαραλάς

Μιχ. Α. Πασματζη

Τ. Σ.

X' Δημήτρης X' Μπούμπα

Καὶ ἀληθῶς ἀπ' αἰώνων δὲν εἶδον ἴσως συγκινητικώτερον θέαμα, τὰ ὅρη καὶ τὰ ἐκεῖ βουνὰ τοῦ θεάματος τῆς 1 Μαΐου 1907.

Εἰς ἱερεὺς φέρων ἐπιτραχήλιον ἐκράτει τοῦτο εἰς τὰς χεῖρας πεζῇ βαδίζων, καθ' ὅλον τὸν δρόμον προσευχόμενος, αὐτοῦ δὲ προηγίτο παῖς φανὸν φέρων, εἶποντο δὲ οἱ ἄλλοι τοῦ χωρίου τοῦ Ὑψιπέτου νεανῖαι, καὶ ἄνδρες σὺν γυναῖξιν καὶ τέκνοις τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους κειμήλιον ἐν κατανύξει ψυχῆς συνοδεύοντες.

Τί δὲ ἐγένετο ἐν Ἐφέσῳ πρὸς ὑποδοχὴν τούτου, πόσα δάκρυα συγκινήσεως καὶ χαρὰς ἐχύθησαν, ἰδίᾳ ὅτε τοῦτο χερσὶ τοῦ ἱερέως ὑψώθη πρὸς εὐλογίαν τοῦ πλήθους, ἀναγινώσκει τις ἐν τῇ « Ἀρμονίᾳ » (2 Μαΐου καὶ ἐξῆς 1907) ἐν περιγραφαῖς ὀφειλομένας εἰς τὸν ἀριστοκράτην τοῦ πνεύματος, πρωτοστάτην δὲ παντὸς καλοῦ τὸν κ. Μ.

Σειζάνην, τὸν δικαίως διὰ τὰς ἀπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ ἀνεκτιμητάς πρὸς τὸ Γένος ὑπηρεσίας, ὡς Πρύτανιν τοῦ ἐν Σμύρῃ Ἑλληνικοῦ Τύπου κοινῇ θεωρούμενον καὶ ἀναγνωρίζμενον.

Η ΚΟΙΝΟΤΗΣ.—ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ.—ΟΙ ΕΦΟΡΟΙ.—ΟΙ ΙΕΡΕΙΣ.—Ο ΙΑΤΡΟΣ

Ἡ Κοινότης κέκτηται ἀρρεναγωγεῖον περιλαμβάνον 3 τάξεις μετὰ 180 περίπου μαθητῶν, ὑπὸ τὸν διευθυντὴν κ. Ἡσαΐαν Οἰκονομίδην, καὶ Παρθενγωγεῖον εἰς ὃ φοιτῶσι περὶ τὰς 80 μαθήτριαι.

Οἱ κάτοικοι εἰσὶν Τουρκόφωνοι· ἀπὸ τινος ὅμως ἤρξαντο δραστηρίως ἐργαζόμενοι πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς θείας Μητρικῆς γλώσσης.

Ἐφοροὶ τῶν σχολείων εἰσὶν οἱ κ. κ. Χατζῆ Σάββας, Χατζῆ Σίμος, Χατζῆ Θεολόγου, Δημ. Χατζῆ Παναγιώτογλου.

Ἐφημέριοι, ἄνδρες χρηστοὶ καὶ εὐσεβεστάτοι εἰσὶν 4, καὶ ἱατρός εἰς, ὁ κατὰ θεῖαν βεβαίως Πρόνοιαν ἐν μέσῳ αὐτῶν εὐρεθεὶς λογιώτατος ἱατρός καὶ ἄγαν τῶν πατριῶν ζηλωτὴς κ. Γ. Φ. Σακελλαρίδης, ὅπως διὰ τῶν ἀκραίων καὶ πατριωτικῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων ἀναρριπίζη τὸ αἶσθημα καὶ ὁδηγή τὴν χρηστὴν ταύτην Κοινότητα πρὸς πᾶν εὐγενὲς κτλὸν καὶ ὥραϊον.

Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ συγκίνησις ἣν ἠσθάνθημεν, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπισκέφθημεν τὴν κοινότητα ταύτην τῇ 29 Ἀπριλίου 1907, κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.

Πρῶτον ὠμιλήσαμεν ἐπὶ τοῦ χώρου, ἐφ' οὗ ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθῶσι τὰ νέα σχολεῖα, μεγάλᾳ τηλεβόλᾳ τοῦ πνεύματος ταῦτα ὀνομάζοντες, καὶ δεινὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου τραῦμα, φῶς, ὅπερ μόνον δύναται νὰ διαλύσῃ τοῦ νοῦ τὸ σκότος καὶ ν' ἀνυψώσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν θεῖαν περιωπὴν, ἐξ ἧς τοσοῦτον ἀτυχὴς ἐξεπέσαμεν!

Εἶτα μεταβάιντες ἐν τῷ ναῷ, ἐν ἐκτάσει ὠμιλήσαμεν πόσον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καλλιέργεια, καὶ πόση ἡ ἐκ ταύτης ὠφέλεια εἰς τὴν Ἑκκλησίαν καὶ τὸ Γένος.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΙΣ

Ἐξεληθόντας τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ πλήθους μετ' ἐνθουσιασμοῦ περικυκλοῦντος ἡμᾶς ὁ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν Πατρίδα τιμῶν ἱατρός κ. Σακελλαρίδης προσεφώνησεν ἡμᾶς εἰπὼν τάδε :

«Ὡς, ἐν ὥρᾳ τοῦ ἔτους εὐθέτω, ἐπιθρίσας οὐρανὸν ὄμβρος μαλακύνει τὴν ζεῖδωρον ἄρουραν καὶ καθαίρει αὐτὴν τῶν ἐπιβλαβῶν ἐριζημάτων, δι' ἀκαθέκτων χειμάρρων, οἵτινες «πολὺν ἀφυσγετὸν ἄλαδς προρρέουσι», οὕτω καὶ τὰ θεσπέσια Ὑμῶν ῥήματα, ἐν ᾧ καὶ χρόνῳ ἐπιτηδευσάτοισ ἐπαγίσαντα τὴν συνείδησιν τοῦ Κοινοῦ, συσώμου προσδραμότος Σοὶ γευσόμενου θείων διδαγμάτων, ἐξέρρουσαν τὸν εὐρῶτα ὕψ' ὃν σήπεται πᾶν σπέρμα ἰδιωτικῆς γενναιοφροσύνης, ὁ ζωοπάροχος οὗτος σπινθὴρ ὃν, κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ ἡμετέρου γένους, ἐκκληροδότησαν ἡμῖν, διὰ μέσου τοσοῦτων αἰώνων, οἱ ἀθάνατοι ἡμῶν Πρόγονοι.

Μοῖρᾳ ἀγαθῇ, περὶδοξε Διασπορεῦ εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ ἐξαισίων ἰδεωδῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν προσώπων ἀπάντων τῶν περιστηχότων Σε, ἵνα θεάσωνται καὶ ἀκούσῃς Σου, Ἥλιου φαι-

νοτέρας, ἐξωγραφημένης χαρμονῆς καὶ κατανύξεως ἔξεστιν εἰκάσαι, συντηρεῖται ἀκόμῃ, καίτοι ὑπὸ πύρρον, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων τούτων τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πῦρ, δι' αὐτὸ οἱ με-
γαλοῦργοι ἡμῶν Πρόγονοι ἀνεδείχθησαν οἱ εὐεργέται καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ
Θεῖα Πρόνοια Σὲ ἐξαπέστειλε νὰ ἀναρριπίσῃς τὸν ἱερὸν τοῦτον σπινθῆρα, καὶ ἀπόδειξῃς ὅτι,
κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἀπάντων, καὶ νεωτέρων καὶ πρεσβυτέρων, οὐδέποτε ὑποδοχὴ δημοτελῆς,
γινομένη πρὸς τιμὴν Ὑψιλοῦ ἐπισκέπτου, ἐνέπλησε τοσαύτης, ὅσην ἡ σήμερον πρὸς τιμὴν Σου
τελουμένη, τὰς καρδίας ἡμῶν εὐφροσύνης, οὐδὲ τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐφέσεως πρὸς τὸ συν-
τελεῖσθαι ἅπαντας, παντὶ σθένει καὶ πάσῃ θυσίᾳ, εἰς τὴν διὰ τῆς παιδείας ἀνάδειξιν καὶ τῆς ἡμε-
τέρας Κοινότητος ἀνταξίας καὶ τοῦ εὐκλεοῦς ἡμῶν παρελθόντος καὶ τῆς ἀχμῆς τῶν λοιπῶν ὁμο-
γενῶν Κοινοτήτων. «Εἴης λοιπὸν εὐλογημένος, ὁ ἐργόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου».

Εἰς ταῦτα λίαν συγκεκινημένοι ἀπηντήσαμεν ὅτι ἡμεῖς ἀντὶ οὐδενὸς ἀνταλλάσσομεν
τὸν τίτλον τοῦ τιμιωτάτου τῶν ὀνομάτων, τοῦ Ἑλλήνος, καὶ ὅ,τι ἡμῖν τὸ αἰσθημα,
τὸ καθήκον καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ γράμματα ζήλος καὶ ἀγάπη ἡμῶν
ὕψηλόν εἰσιν, μεθ' ὃ ὁ μικρὸς μαθητὴς τῆς ε'. τάξεως Δημήτριος Ν. Χ' Σάββας ἐκ
μέρους τῆς Κοινότητος ἔλεξεν ἡμῖν ταῦτα :

Ἐντιμότητε !

Ἐνετάλῃ ἐκ μέρους τῆς ἡμετέρας Κοινότητος, ὁ ἀσθενὴς ἐγώ, ὅπως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς
ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κωμοπόλει ἐλεύσεως τῆς Ὑμετέρας ἀξιοσεβαστοῦ μοι Ἐντιμότητος, προσφω-
νίσω Αὐτῇ τὸ «Ὡς εὖ παρέστη». Τοῦτο πράττω μετὰ μεγίστης προθυμίας καὶ ἀληθεῖς ζήλου,
καθότι ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καὶ ταπεινῇ ταύτῃ Κωμοπόλει νεολαία, ὡς καὶ ἅπαντα ἡ ἐν αὐτῇ
Ὁρθόδοξος κοινότης εὐγνωμονεῖ, καὶ θὰ εὐγνωμονῇ τὴν Ὑμετέραν Ἐντιμότητα διὰ τὴν ἀπο-
δοθεῖσαν αὐτῇ τιμὴν καὶ ἐπίσκεψιν Αὐτῆς καὶ διὰ τὴν ἀχραινῆ χαρὰν, ἣν αἰσθανόμεθα ἐπὶ
ταύτῃ, τιμῶσῃ τῇ ταπεινῇ ἡμῶν Κωμοπόλει.

Εὐχόμεθα δὲ ἀπὸ καρδίας, ὅπως ὁ Ὑψιστος ἡμῶν Πατὴρ διαφυλάττῃ εἰσαεῖ τὴν Ὑμετέ-
ραν Ἐντιμότητα ἐν ἀμεταπτώτῳ οἰκογενειακῇ εὐδαιμονίᾳ. Γένοιτο !

Κιρκινεζὶς 29 Ἀπριλίου 1907

Δημήτριος Νικολάου Χ' Σάββας. Τάξις ε'.

Εἰς τὴν χρυσὴν τότε τῆς Κωμοπόλεως νεότητα ἀποτεινόμενοι, εἵπομεν ὅ,τι ἐκ
βάθους ψυχῆς εἰπεῖν ἠδυνάμεθα καὶ πρὸ παντός ὅπως μετὰ Θείου ζήλου καὶ πόθου
ἀγαπῶσι τὴν Παιδείαν καὶ τὰ Γράμματα, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἀρετὴν.

ΤΟ ΔΙΑΣΗΜΟΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

Εἰμεθα εὐγνώμονες εἰς τοὺς εὐγενεῖς τούτους Ὁρεινοὺς Ἐφρεσίους ἢ εἰς τοὺς εὐσεβε-
στάτους κατοίκους τούτους τῆς Κωμοπόλεως τοῦ Ὑψιπέτου, καὶ διὰ τὴν ἑνθερμον καὶ
φιλόφροναν αὐτῶν ὑποδοχὴν πρὸς ἡμᾶς, καὶ διότι, ἐν βαθείᾳ συναίσθησιν τῆς Θεῆς αὐ-
τῶν καταγωγῆς, ὅτι εἰσὶ τέκνα τοῦ Α'. Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀπένειμαν ἡμῖν
τὸ διάσημον τοῦ ΠΡΩΤΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ τῆς Ἀποκαλύψεως, συνοδεύσαντες τοῦτον
διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς :

Κύριε Γ. Λαμπάκη,

Ἀθήνας

Ἀστυχῶς ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν ἐπίδοσιν τῆς πρὸς Ὑμᾶς τοῦ Πρώτου Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύ-

ψεως ἐκ τῶν προκρίτων ἡμῶν, Κοσ Νικόλαος Χατζῆ Σάββας ἐπίτηδες μεταβάς εἰς Σμύρνην, μεθ' ὅλας τὰς ἀοκητοτάτας προσπάθειάς αὐτοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ συντύχη Ὑμῶν ἐκεῖ καὶ ἐκκληρώσῃ οὕτω τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. — Δὲν δυνάμεθα ὅμως ἢ νὰ ἐπιδοκιμάσωμεν τὸ διάβημα αὐτοῦ, καθ' ὃ, πυνθόμενος Ὑμᾶς ἀπεληλυθότα Ἀθήνας, ἡγήσατο ἔργον φρονήσεως νὰ παραδώσῃ τὸ δι' Ὑμᾶς προωρισμένον εὐλαβὲς ἡμῶν σῆμα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Μιλιτιάδου Σεζάνη. Ὅθεν πεποιθήμεν ὅτι θὰ ἔχῃ ἤδη περιέλθει ἀσφαλῶς εἰς τὰς Ὑμετέρας χεῖρας. — Ἐν τῇ πεποιθήσει ταύτῃ ἐρχόμεθα προσοίοντες Ὑμῶν τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἡμετέρας χαρᾶς ἐπὶ τῷ ὅτι ὁ σμικρὸς οὗτος Ἀσὶν ἐπισημοποιεῖ τρόπον τινὰ τὴν εὐνοίαν ἧς ἔλαχεν ἡ σμικρὰ ἡμῶν Κοινότης ἐκ μέρους μεγίστου καὶ φαισιμβρότου Ἀστέρος, ὅστις καλεῖται Λαμπάκης, ὑπὸ τὰς ζειδῶρους τοῦ ὁποῦ ἀκτίνας ἀνέθηλαν καὶ παρ' ἡμῶν ἀθρόα καὶ ὡς διὰ μαγείας φιλομουσίας αἰσθημάτων ἐκδηλωθέντα ἤδη ἐκ τῆς προθυμίας μεθ' ἧς ἡρξάτο ἐκτελουμένη ἡ οἰκοδομὴ τῶν Δημοτικῶν ἡμῶν Σχολῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἡμετέρα Κοινότης κηρύττει Ὑμᾶς ἡθικὸν προστάτην ἐπικαλουμένη συνέχῃ τῶν τόσον καρποφόρων ἀναδειχθεῖσαν εὐχῶν, ὥς διευτυώσατε ὅτε εἴδετε τὸ ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ πρὸς τοῦτο προωρισμένον ὑλικόν, καὶ βανκαλιζόμεθα, ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἔσται καὶ πάλιν ἡμεῖς ὅτε σύμπας ὁ λαὸς τῆς ἡμετέρας Κοινοπόλεως τεύξεται τῆς ἀσκήτου χαρμοῦνς τοῦ νὰ καθυποβάλῃ πανδήμως καὶ πανηγυρικῶς τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸν ἡθικὸν αὐτοῦ εὐεργέτην,

Οὐδὲποτε πανσόμεθα ὄντες

θερμότατοι θαυμασταὶ καὶ ταπεινότατοι θεράποντες

Κιρκιντζῆ
τῇ 16ῃ Ἰουνίου 1907

Τῷ ἀξιολύτῳ Κυρίῳ
Γεωργίῳ Λαμπάκῃ
Ἰδιαιτέρῳ Γραμματεῖ τῆς Α. Μ., τῆς Βασιλείας

Εἰς Ἀθήνας

Νικόλαος Χ' Σάββας
Χ' Μανώλης Νικολάου
Χ' Γεώργιος Χ' Σάββας
Ἀθανάσιος Σίμογλου
Κωστής Γεωργιολοῦς
Δημήτριος Χαροβάς
Γεώργιος Λαβαξῆς
Γ. Φ. Σακελλαρίδης ἱατρός

Ταῦτα περὶ τῆς ἐξόχως Ἑλληνικωτάτης καὶ Χριστιανικωτάτης ταύτης Κοινοπόλεως, ἣν πρὸς μεγίστην τιμὴν τῶν αἰσθηματικωτάτων αὐτῆς κατοικῶν ἡμεῖς ἐκτετε, ὡς εἵπομεν, Ὁρεινὴν Ἐφεσον ἢ Χωρίον τοῦ Ὑψιπέτου ὀνομάζομεν.

ΝΕΑ ΕΦΕΣΟΣ

Ἡ Νέα Ἐφεσος¹ (Ἰταλιστὶ Scalanova καὶ Τουρκιστὶ Κουσάντζασι (= νῆσος τῶν πτηνῶν) (φωτ. 6420), κατέχει τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Ἀναίων, ἀτινὰ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος ἐκαλοῦντο Νεάπολις² (Chandler I. σ. 293).

¹ Εἰκόνα τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1702 ἰδὲ Tournefort II σ. 580.

² Ὁ Στράβων ἐκ τοῦ Σαμιακοῦ πορθμοῦ πλέον εἰς Ἐφεσον, ἀναφέρει πρῶτον τὸ Πανιώνιον (νῦν Τσαγκλί), ἐνθα ἐτιμαῖτο ὁ Ἑλικώνιος Ποσειδῶν, εἶτα τὴν Νεάπολιν, μεθ' ὃ τὸ Μαραθῆσιον, εἶτα τὰ Πύγελαι, (ἐν οἷς ἱερὸν Ἀρτέμιδος Μουνυχίας)· εἶτα ἀναφέρει τὸν λιμένα Πάνορμον, ἔχοντα τὸ ἱερὸν Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ παραλίᾳ μικρὸν ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ἀναφέρει τὴν Ὀρνυρίαν (νῦν Δεῦρμὲν-Δερέ) (Στράβ. βιβλ. ΙΔ'. 20. πρὸς Chandler I. 315.316).

Εἰς ταύτην ὡσαύτως κατήλθον μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἐφέσου οἱ κάτοικοι ταύτης, (Tournefort. II. σ. 578.) εἰ καὶ οἱ νῦν κάτοικοι ἐκ παλαιότητος ἔχουσιν, ὅτι οὐχὶ ἐξ Ἐφέσου, ἀλλ' ἐξ ἄλλων μερῶν ἐνταῦθα μετώκησαν.

Ὁ Pococké τῷ 1739 ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἐφέσου κατόκει εἰς Νέαν Ἐφεσον καὶ ὅτι οὗτος διηγείτο αὐτῷ, ὅτι ἐνῶ ἄλλοτε εἶχε περὶ αὐτὸν 30 ἐπισκόπους, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχεν ἀπολύτως οὐδένα, προὔξενησε δὲ τῷ περιηγητῇ ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἐφόρει ἐκ τριῶν καμῆλου κοκκίνην ζώνην (III. σ. 67).

ΤΑ ΕΝ ΑΥΤῃ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

Κατὰ τινὰς ἡ Νέα Ἐφεσος ἰδρύθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν 15'.—17'. αἰῶνα. Τὰ ἐν αὐτῇ ὅμως χριστιανικὰ συντρίμματα δηλοῦσιν ὅτι κατὰ τὴν θέσιν ταύτην ὑπῆρχε χριστιανικὴ πόλις πολλῶ τῶν αἰώνων τούτων ἀρχαιότερα.

Οὕτως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εὗρομεν βεβωρημένον ἐκ τραχίτου κιονίσκον (ὕψ. 0,87 διὰμ. βάσεις 0,44) τῆς Ἀγίας Τραπέζης τῶν πρώτων αἰώνων ἐξωτερικῶς δὲ ἐπὶ τοῦ Βορ. τοίχου τοῦ μόνου ναοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἀνέγνωμεν (Εἰκ. 84):

Ἐθεμελιώθη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου [τοῦ Τροπαιοφόρου] [ἐπὶ τῆς βασιλείας] Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου τῶν [εὐ]σεβεστάτων καὶ ὁρθοδόξ[ων] βασιλέων [ἐπὶ Εὐσταθίου Πατριάρχ[ου] καὶ Θεοδώ[ρου] Ἀρχ[ι]επισκόπου Ἐφέσου ἔτους 527 (6527=1019) ὑπὸ Ἰω[άν]νου π[ρ]εσβυτέρου] †

Ἐκ τῶν συντρίμματων δὲ τούτων σαφῶς βλέπομεν ὅτι μέγας αὐτόθι ὑπῆρχε Χριστιανικὸς ναὸς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἰδρυθεὶς ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (976-1024) καὶ Κωνσταντίνου († 1025) τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ Θεοδώρου Ἐπισκόπου Ἐφέσου.

Ἐν τῇ παραλίᾳ δὲ ἐν τῇ θέσει Ταξιάρχης, ἐνθα ἐν ὑπαιθρῷ τελεῖται καὶ ἡ θεία λειτουργία, εὗρομεν τεμάχιον κυκλικοῦ μαρμαρίνου θόλου κουβουκλίου (0,71×0,51), οὗ ἡ ἀρχικὴ διάμετρος 0,72, ἔργον 15'.—16'. αἰῶνος (φωτ. 6417) ἐν τῷ Χατζῆ Ἰβραήμ Τζαμισί, εὗρομεν πολιᾶς ἀρχαιότητος Χριστιανικᾶς λειψανα, κιονόκρανα καὶ τετραγωνικοὺς ὑψηλοὺς στύλους ἑξ. περίπου αἰῶνος, φέροντας τὸ ἱερὸν μονόγραμμα τοῦ Ἰησοῦ ἐν δὲ τῷ Καλὲ Τζαμισί ἀνεύρομεν τεμάχιον κοσμήτου 16'.—17'. αἰῶνος πλουσίως Χριστιανικῆς τέχνης (φωτ. 6416) (Εἰκ. 85). Κατὰ μέτωπον τούτου ἀπεικονίζονται ἀψίδες μετὰ φυλλωμάτων καὶ ἐν μέσῳ τούτων σταυροὶ διάφοροι.

ΜΟΝΟΛΙΘΟΣ ΚΟΛΥΜΒΗΘΕΡΑ

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῶν εὐρημάτων τῆς περιφερείας Νέας Ἐφέσου, ἐστὶ μο-

317. 318. Arundell. I. 244). Περὶ Ἀναίων πρὸς Πανσάν. Ζ'. δ'. 3, Ν. Βιζήλδου Ἀναία, ἐν Μικρασιατ. Ἡμερολόγιῳ Ἑλλήνης Σφοδρῶντος ἐν Σάμῳ σ. 341. (Οἱ κάτοικοι Ἀναῖται καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀναίων).

Γ Ρ
 Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ Μ Μ ΓΕΩΡΓΙΩ
 ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ
 ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ
 ΕΠΙ ΕΥΘΑΘΙΟΥ ΠΑΤΡΕΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΦΕΣΤΕΡΟΥ ΕΦΕΚΤΙΣΤΟΙΩΠΤΗ

Εικ. 84.

νόλιθος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κολυμβήθηκα ε' - σ'. αἰῶνος (450 — 550), ἣν εἶδομεν ὥσαν μακρὰν τῆς Νέας Ἐφέσου εἰς θέσιν «Βογιαλίκιον» (φωτ. 6415).

Ἡ Κολυμβήθηκα αὕτη (Εἰκ. 86) ἐξωτερικῶς ἔχει σχῆμα σχεδὸν τετραγωνον ($1,95 \times 1,59$) ἐσωτερικῶς δὲ σχῆμα σταυροῦ καὶ βάθος 0,98.

Ἀνω ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κατὰ τὰ 4 αὐτῆς ἄκρα ἐπὶ παραλληλογράμμου ἐμβαδοῦ $0,52 \times 0,37$ ὑπάρχον ἀναγεγλυμμένοι 4 σταυροί, ὧν διεσώθησαν 2 φέροντες ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῶν σφαίρας, αἵτινες ὑπενημιζουσιν ἡμῖν τοὺς ἐν ταῖς θωρακίαις τῆς γυναικωνιτιδος ἀναγεγλυμμένους σταυροὺς τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ἡ εἰς ταύτην κατὰβάσις ἐγίνετο διὰ 3 βαθμίδων, ἐν δὲ τῷ πυθμένι ταύτης εὐρεται ὀπή, δι' ἧς αὕτη ἐκενοῦτο μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος¹.

Ἐκσκαφὴ τοῦ χώρου θέλει ἀποδείξει ἂν αὕτη κεῖται κατὰ χώραν. Προσανατολίσαντες ταύτην, ἐν ἡ σήμερον θέσει εὐρεται, εἶδομεν ὅτι ὁ ἄξων αὐτῆς ἀποκλίνει 27° ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς.

Τοιαύτην μονόλιθον Κολυμβήθησαν εἶδομεν ἐν Βυζαντίῳ παρὰ τὰς Βλαχέρνας (Ἀιδάν-Σεράϊ)² (Εἰκ. 87) ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ὁθωμ. Μουσείου καὶ ἐν Βηθλεὲμ (Βενιαμίν σ. 303. «Νέα Σιών». τεύχ. Δ. σ. 550).³

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ μίαν ὑπάρχει ἐνοριακὴ Ἐκκλησία ὁ καὶ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου (μηκ. 36, 62×19 .) κτισθεὶς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Νοτίου πλευρᾶς καὶ τοῦ κώδικος τῷ Ναοῦ τοῦ 1798.

Ὁ ναὸς οὗτος ἐστὶ μονόκογχος (ἡ κόγχη μετὰ 3 πλευρῶν). Τὸ εἰκονοστάσιον αὐτοῦ ἐστὶν ἐπίχρυσον, ἔργον πολλοῦ λόγου ἄξιον (φωτ. 6414) (Εἰκ. 88).

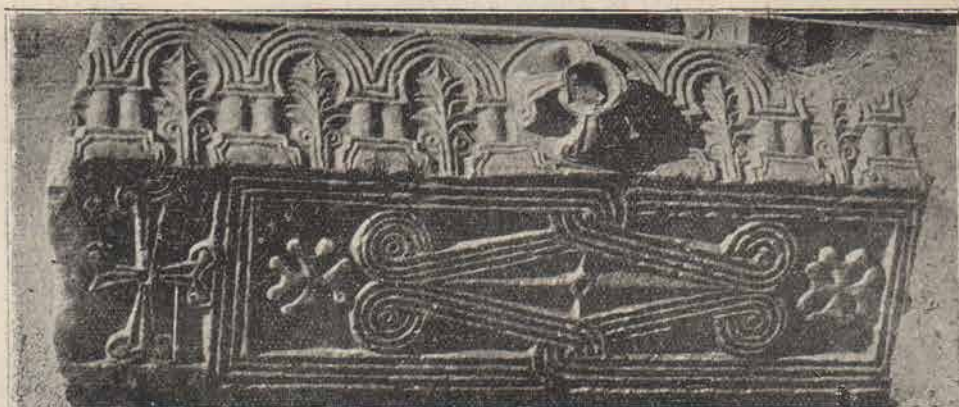
IC. XC. ἔργον περίπου τοῦ 1850.

MHP. Θ8. Η ΑΜΟΛΥΝΤΟΣ, σοβαρὸν καὶ λόγου ἄξιον ἁγιογραφικὸν ἔργον τοῦ 1650 περίπου.

1. Περί τοιαύτης ὁπῆς ὑπαρχούσης ἐν τοῖς βαπτιστηρίοις ἰδὲ Σωκρ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ζ'. 17.

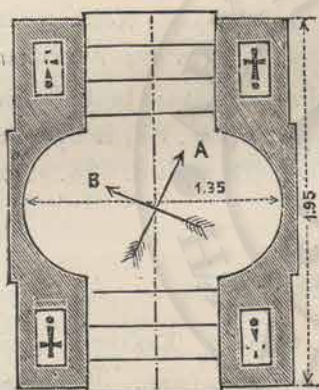
2. Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας Δελτ. Ζ'. σελ. 36.

3. Ἐν γένει περί τοιούτων βαπτιστηρίων ἰδὲ ὅσα ἐν τῷ Ἀθήνῃσι Ἀρχαιολ. Συνεδρίῳ ἀνεκοινώσαμεν περί τῶν Βαπτιστηρίων τῆς Πάρου καὶ Μήλου. Comtes Rendus. σ. 318. Χριστ.

Εικ. 85. 'Ιερός κοσμήτης ιδ'.—ιγ'. αἰῶνος εὐρεθείς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καζέ-
Τζαμισί ἐν Νέα Ἐφέσῳ.

Μετὰ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἰσὶν, ὁ ἅγιος Γεώργιος μετὰ τῶν μαρτυρίων αὐ-

Εικ. 86. Μονόλιθος μαρμαρίνην
κολυμβήθρα ε'.—ς'. αἰῶνος, ἐν
Ν. Ἐφέσῳ εἰς θέσιν «Βογιαλίτσια»

ἅγιος Νικόλαος. ¹ Ἐκ τῆς ἐκλογῆς δὲ τῶν εἰκόνων, ὡς καὶ ἐν Κιρκιντζε βλέπο-

μεν, ἔργον περίπου τοῦ 1650—ὁ ἅγιος Χαράλαμ-
πος, περίπου τοῦ 1850—ὁ ἅγιος Παντελεήμων,
σύγχρονον—ἡ θύρα τῆς Προθέσεως, ἐφ' ἧς ὁ Γα-
βριήλ—ὁ Ι. Χ. ἔργον σύγχρονον—ἡ Ὁραία Πύλη
τοῦ Παρεκκλησίου τῶν 7 παιδῶν—ἡ Ζωοδόχος
Πηγὴ, ἀξιόλογον ἔργον τοῦ 1700—Μάρκος ὁ
'Εφέσου—οἱ 7 παῖδες ἐν Ἐφέσῳ.

Μετὰ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ εἰσὶν Ἰωάν-
νης ὁ Πρόδρομος : «μετανοεῖτε κτλ.», Ἰωάννης ὁ
Θεολόγος, σύγχρονον—οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι σύγ-
χρονον—ἡ θύρα διακονικοῦ, ἐφ' ἧς οἱ ἅγιοι Ἀνάρ-
γυροι Κοσμάς καὶ Δαμιανός, σύγχρονον—ἡ Θεο-
τόκος, σύγχρονον—ἡ Ὁραία Πύλη παρεκκλησίου
τοῦ ἁγ. Νικολάου—ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ Θρόνου—ὁ ἅγιος
Τιμόθεος, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἐφέσου—καὶ ὁ

¹ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Δελτ. Ζ'. σ. 34—39. Ὡσαύτως τοιαύτη μονόλιθος μαρμαρίνη κο-
λυμβήθρα ἐπιτροφορήθημεν, ὅτι εὑρήται ἐν Καρπάθῳ εἰς χωρίον Πηγίδιαν ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ κ.
Κ. Σακελλαρίδου.

Καὶ περὶ ἐτέρων δὲ ἐν Ὁρτυγίᾳ (Deirmen-Dere) παρὰ τὴν Ἐφεσον Χριστιανικῶν ἐπι-
γραφῶν ἰδὲ Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρεία; Δελτ. Η'. σελ. 65. πρβλ. καὶ Texier II. σ. 288.

1. Ἐν τῷ κώδερτι τῆς Μητροπόλεως (1798) περὶ εἰκόνων τοῦ εἰκονοστάσιου τοῦτου ἀναγι-
νώσκωμεν : «Τοῦ Ἰωάννου ζωγράφου διὰ τὰς εἰκόνας τοῦ ἀγίου Νηκωλάου ἐν τῇ πέδῳ καὶ
λοιπὰς γρ. 260».

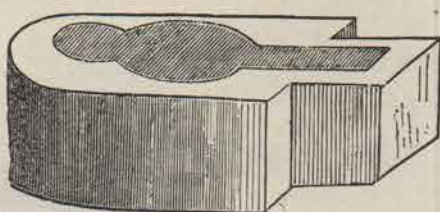
μεν, οἶαν συναίσθησιν εἶχον οἱ πκτέρες ἡμῶν, ὅτι εἰσὶν οἱ κληρονόμοι τῆς Χριστιανικῆς δόξης τῶν Ἑφesiών.

Ἐξόγου τέχνης ἐστὶ καὶ ὁ Δεσποτικὸς Θρόνος, ἐφ' οὗ παρίσταται ἡ Α'. Οἰκουμένηνικὴ Σύνοδος.

Ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾷς ὑψοῦται ὠραῖον ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον, ἐφ' οὗ : «ἔργον | Α. Ι. Κουφουδάκη | Δαπάνη | Αὐγουστῇ Κ. Βεῖνόγλου | ἐν ἔτει σωτηρίῳ | 1895».

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὁμιλήσαμεν δις, 26 καὶ 29 Αὐγουστού, ἱεουργοῦντος τοῦ ἱεροπρεποῦς Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου κ. Βασιλείου Νοταρᾶ.

Πλὴν δὲ τοῦ ναοῦ τούτου εὐρεῖται καὶ μικρὸν ναΐδιον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ νακροταφείῳ, οὐδὲν παρῳσιάζον λόγου ἄξιον ὑπὸ ἐποψὴν τέχνης.

Εἰκ. 87. Μονόλιθος μαρμαρινὴ κολυμβήθρα ἐν Βυζαντίῳ παρὰ τὰς Βλαχέρνας (Ἀἰδῶν-Σερὰϊ).

ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΝΕΑΣ ΕΦΕΣΟΥ

Ἡ Νέα Ἐφεσσος τιμᾶται καὶ διὰ τῶν Νεομαρτύρων, ἁγίου Πολυδώρου (3 Σεπτ. 1794), οὗ τὴν ἱερὰν κάραν ἐν τῷ ἐκεῖ Μητροπολιτικῷ ναῷ φυλακισμένην εὐλαβῶς προσεκυνήσαμεν, τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Γεωργίου τοῦ Κεσλόγλου (5 Ἀπριλίου 1801) ¹ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἰωάννου τοῦ Κορητῆς (15 Σεπτ. 1811) ² καὶ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἀγγελῆ (3 Δεκεμβρίου 1813). ³

ΚΟΙΝΟΤΗΣ

Ἦδὴ ὁ Tournefort ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὑπῆρχον 1000 περίπου Τουρκικαὶ οἰκίαι, 600 Ἑλληνικαί, 6 Ἰουδαῖαι καὶ 60 Ἀρμενίων (ΠΙ. σ. 580).

Νῦν ὁ πληθυσμὸς τῆς Νέας Ἐφέσου συνίσταται ἐκ Τούρκων 9316, ἐκ Χριστιανῶν ὀρθοδόξων 4800, ἐξ Ἀρμενίων 54 καὶ Ἑβραίων 100, ἐν ὅλῳ κατοίκων 14,270. Ἐν ταῖς Σχολαῖς δὲ φοιτῶσιν ἐν μὲν τῷ Ἀρρεναγωγείῳ «Ὁ Ἡράκλειτος» 132 μαθηταί, ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ 128 μαθήτριαι, καὶ ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ ἄρρενα μετὰ θηλέων ἐν ὅλῳ 416. ⁴

ΠΕΔΙΑΙΟΙ ἢ ΠΑΡΑΛΙΟΙ ΕΦΕΣΙΟΙ

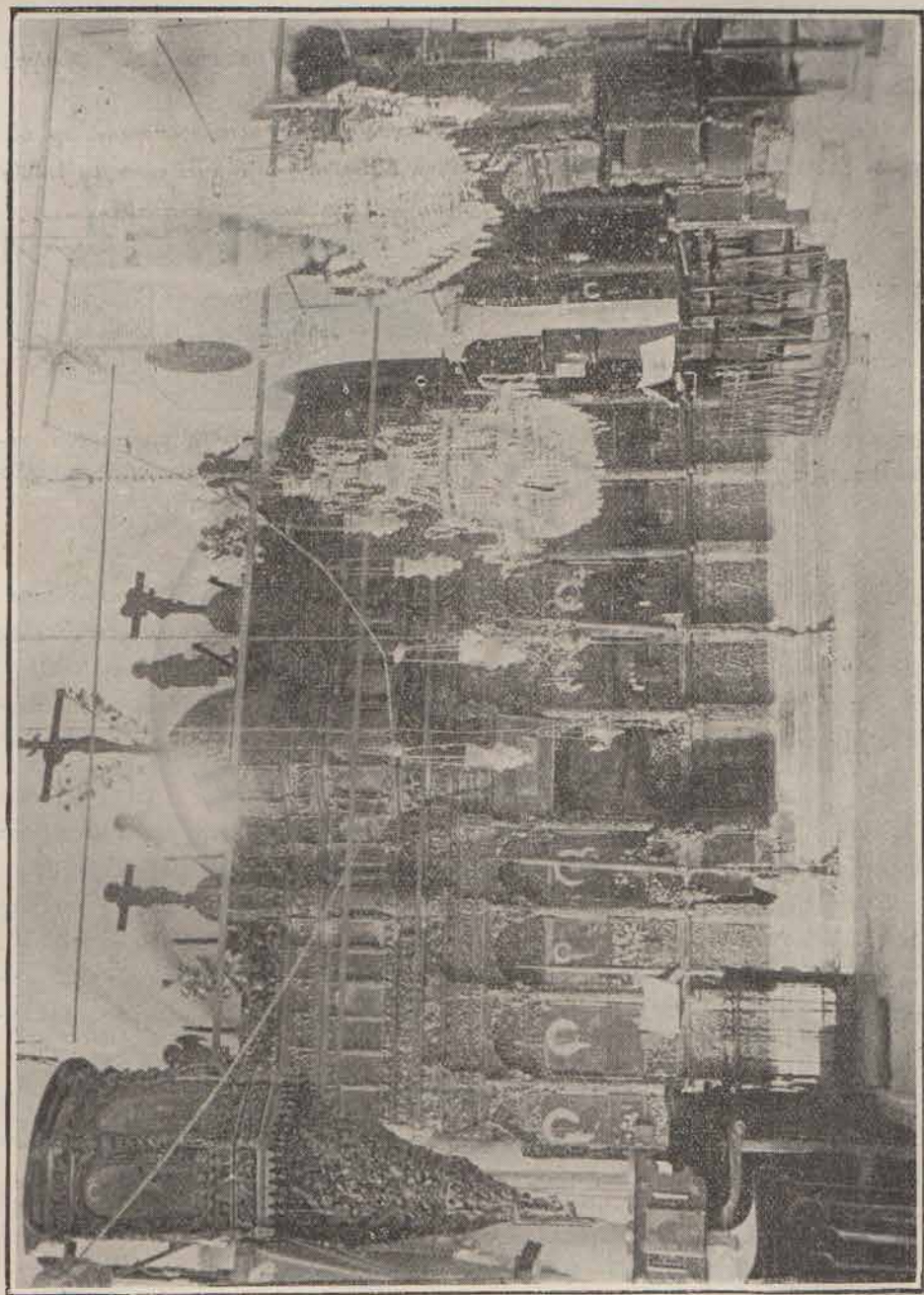
Τοὺς κατοίκους τῆς Νέας Ἐφέσου κατ' ἀντίθεσιν τῶν «Ὁρειῶν Ἐφεσίων» δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν «Πεδιαίους» ἢ «Παραλίους Ἐφεσίους».

1. Νέον Λειμωνάριον σ. 170—178 καὶ Νέον Ἐκλόγιον σ. 380.

2. Νέον Λειμωνάριον σ. 258—260 καὶ Νέον Μαρτυρολόγιον σ. 3-5.

3. Νέον Λειμωνάριον σ. 131—139.

4. Περί τῆς ἐν Νέᾳ Ἐφῆσῳ παιδείας καὶ τῶν διδασκάλων Σαμουήλ (1801) καὶ Δημητρίου τοῦ Κυθηρίου, ἰδὲ ἄξια λόγου συνεχῆ ἄρθρα ἐν τῇ «Ἀρμονίᾳ» 19. 20. κτλ. Ἰουνίου 1908.

Εικ. 38. Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ἐν Νέᾳ Ἐφέῳ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΗΜΩΝ

Ἐν Νέῃ Ἐφέσῳ μετέβημεν τὸ πρῶτον, τῇ 26 Αὐγούστου 1907, ἐκ Πατρὸς προερχόμενοι. Ἐκφράζομεν δὲ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν εἰς τὴν πλήρη εὐγενῶν αἰσθημάτων Ἑλληνικοτάτην Κοινότητα ταύτην διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἧς ἐπ' ὀκταήμερον ἐν μέσῳ αὐτῆς ἀπηλευσάμεν ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ Διοικητῇ τῆς πόλεως Σαὶτ Βέη, δι' ἧς εὐκολίας πρέσχεν ἡμῖν.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ Ο ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΥΜΝΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Κλείοντες ἐν γένει τὰ περὶ τῆς Ἐρέσου, τοῦ πρώτου τούτου ὑπερέλαμπρου τῆς Ἀποκαλύψεως ΑΣΤΕΡΟΣ, εὐλαβῶς χειρετιζόμεν τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας Παῦλον, τὸν Ὑψιπέτην Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, τὴν προσφιλῆ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἱστορίας Μυροφόρον, Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μεθ' ὧν προσφωνοῦμεν τῇ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ ὡς ΘΕΟΤΟΚΩ, καὶ καὶ οὐχὶ ὡς Χριστοτόκῳ τοῦ Νεστορίου, τὸν ὄραϊον τῆς Ἐκκλησίας ὕμνον, ὃν τὸ πρῶτον οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἐρέσου ἤκουσαν ψαλλόμενον ἐν τῷ μεγάλῳ Ναῷ τῆς ἐκεῖ Θεοτόκου Μαρίας, συγγραφέντα ὑπὸ τοῦ ὑπερέχοντος Πατρὸς καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ὃν οὕτω λαμπρῶς εἶδομεν προϊστάμενον καὶ ἀναστρεφόμενον ἐν μέσῳ τῆς ἐκεῖ ἁγίας πληθούς τῶν Πατέρων τῆς ἐν Ἐρέσῳ Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τίς ἀγνοεῖ τὸν ὕμνον τοῦτον ; Ποία Μητήρ δὲν ἐδίδαξε τὸ τέκνον αὐτῆς νὰ ψελλίσῃ τὸ πρῶτον, τὸν πρὸς τὴν Πάναγνον ΜΗΤΕΡΑ τοῦ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ὁραϊότατον ὕμνον τοῦτον, ὅστις καὶ ψαλλόμενος ἢ καὶ ἀνάγιωσκόμενος τόσῃν χαρὰν καὶ τόσῃν παρηγορίᾳ φέρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστιανοῦ ;

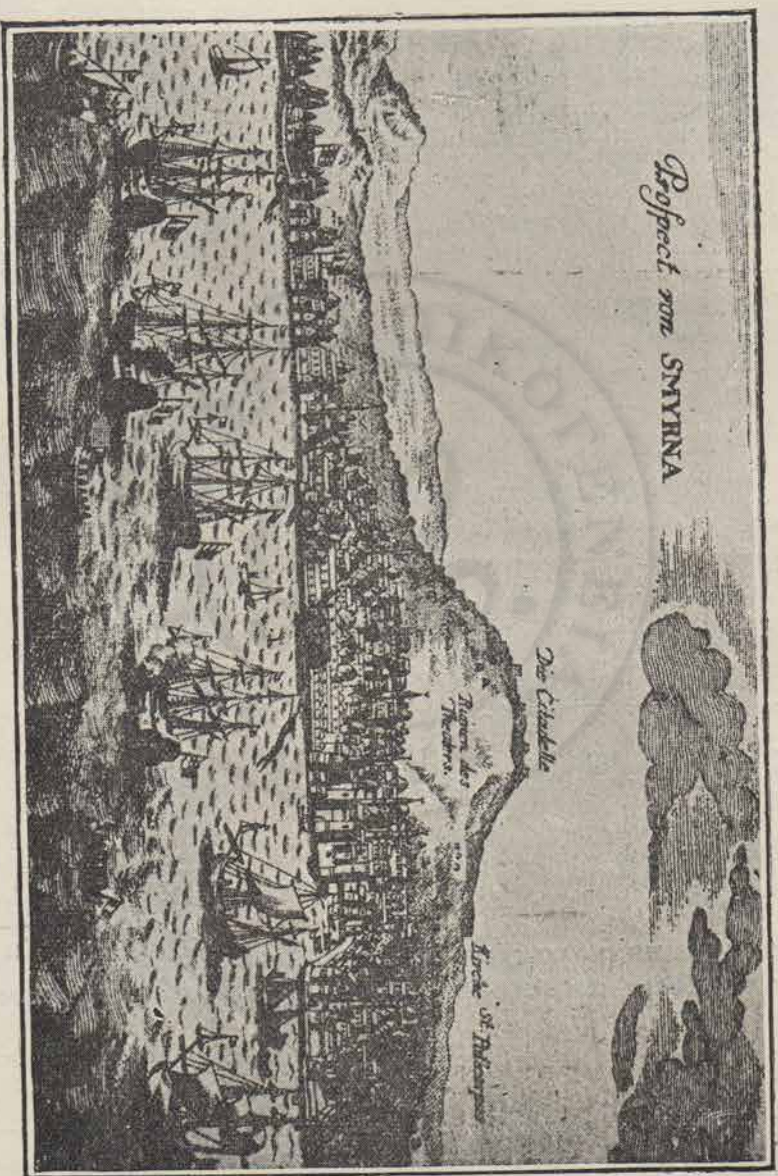
Ὁ ὕμνος οὗτος ἐστὶν ὁ τοῖς πᾶσι γνωστός :

«Θεοτόκε Παρθένε, χαῖρε, κεχαριτωμένη Μαρία ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ, ἐδλογημένη Σὺ ἐν γυναιξί, καὶ ἐδλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας Σου, ὅτι Σωτήρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Οὕτω τὰς σπουδὰς τοῦ πρώτου τούτου Ἀστέρος ἀρχίσαντες διὰ τῆς μεγάλης Σοφίας τοῦ Ὑψιπέτου ὑπὲρ τοῦ ΥἱΟΥ, περαινόμεν διὰ τοῦ λαμπροτέρου τῶν ἐγκωμίων πρὸς τὴν ὑπεράγνην Αὐτοῦ ΜΗΤΕΡΑ, πρὸς ἣν κλίνοντες γόνυ, εὐλαβῶς ἀνατιθέμεθα τὴν προστασίαν τῶν νέων Χριστιανῶν κατοίκων, τοῦ πρὸ μικροῦ, πρεσβείας Αὐτῆς, ἀρχίσαντος νὰ ἀναλαμβάνῃ νέον φῶς καὶ νέαν ζωὴν, Ἀστέρος τούτου, πρὸς δόξαν Χριστοῦ καὶ πρὸς δόξαν τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν, «δι' ὧν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ὡς ἔγραφεν αὐτὸς ὁ Ὑψιπέτης ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ.

Ποία Πόλις τοῦ κόσμου ἔχει νὰ δείξῃ ἱερώτερα, λαμπρότερα καὶ ἱστορικώτερα ἐρεῖπια τῶν ἐρεπίων τούτων !

Μεταβαινόμεν ἤδη εἰς τὰ τοῦ Δευτέρου Ἀστέρος τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως.

Εικ. 89. Ἡ Σμύρνη κατὰ τὸ 1702, ἐξ' ἧς, δεξιᾷ τῷ ὄρει, ἐπὶ τοῦ Πάγου ἀμφοτέρωθεν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Παύλου ἀνακλίνεται.

Εικ. 90. Ὁ Πάγος, ὑψ' ὃν τὸ Στάδιον, ἐνθα ἐμαρτύρησεν ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ ἱερός Πιόνιος καὶ πλῆθὺς Ἁγίων Μαρτύρων Σμύρνης.

ΣΜΥΡΝΗ

ΑΣΤΗΡ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῆς Ἐκκλησίας Σμυρναίων γράψον, Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἐζήσεν.

Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν, (πλούσιος δὲ εἶ,) καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἐαυτούς, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγή τοῦ Σατανᾶ.

Μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ἐξ ὑμῶν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῇτε· καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν δέκα, γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.

(Ἀποκ. β'. 8—11.)

Αἱ ἀκτῖνες τοῦ πρώτου Ἀστέρος, καίτοι ὑπὲρλαμπρον φῶς μεγαλείου καὶ δόξης ἐκπέμπουσιν, οὐχ' ἦρτον δὲν ἐπισκιαζοῦσι τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρὴν τοῦ Β'. Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἄν εἰς τὸν Α'. ἔχομεν Παῦλον καὶ Ἰωάννην, εἰς τὸν Β'. ἔχομεν φωνὴν ἐξ Οὐρανοῦ ἐπὶ τοῦ Πάγου : «Πολύκαρπε, ἰσχυε καὶ ἀνδρίζου».

Ὁ Πολύκαρπος ἰσχυσε, καὶ ἐπὶ τῆς λαμπρῆς τοῦ Β'. Ἀστέρος, εἰς τὸ δικηκεῖς βλέπομεν τὸν ἀθάνατον στέφανον τῆς Ζωῆς !

Θέλει μείζονα δόξαν τῆς δόξης ταύτης ἢ χριστιανικῇ Σμύρνῃ ;

Οἱ θεοὶ λόγοι τῆς Πάτρου περὶ τῆς τύχης καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς χριστιανικῆς Σμύρνης, «οὐ πλούσιος εἶναι μὴδὲν φοβοῦ, ἃ μέλλεις πάσχειν» καὶ ἡ μετὰ τούτης Δεσποτικῆς ἀποφάσεως ὑπόσχεσις : «καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς», νομίζομεν, ὅτι εἶναι συνέχειά τις καὶ ἐπέκτασις τοῦ ἐν Κλάρῳ χρησμοῦ.

Τρεῖς μάκαρες κείνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται,
οἱ Πάγον οἰκήσουσι πέρην ἱεροῦ Μέλητος. ¹

Καὶ ὅντως εἰς τοσοῦτον εὐτυχίας ἢ ἀρχαίας Σμύρνη ἀφίκετο, ὥστε, ὡς ἐπὶ ἀρχαίας ἐπιγραφῆς τῶν Ὀζωνίων μαρμαρῶν ἀναγινώσκομεν, ἐκκλείτο : «*πρώτη τῆς Ἀσίας κάλλι καὶ μεγέθει καὶ λαμπροτάτη καὶ Μητροπόλις . . . καὶ κόσμος τῆς Ἰωνίας Συμυρναίων πόλις*»², καὶ οὐκ ἠσπόχησεν ἡ ἐπιγραφὴ.

Γινώσκον δ' ὅτι οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον ταύτην : «*Μουσεῖον τῆς Ἰωνίας*», «*Χαρίτων καὶ Μουσῶν καταγώγιον*»³.

Ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων ταύτης ὑπερηφάνως οἱ ἐθνικοὶ Συμυρναῖοι εἶχον χαραῖζει :

«*ΣΜΥΡΝΑ ΠΡΩΤΗ ΑΣΙΑΣ ΚΑΛΛΕΙ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΕΙ*»⁴.

1. Ἰδοὺ δὲ ὡς ὁ Πνυσανίας διηγείται τὰ τῆς ιδρύσεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ περὶ αὐτῆς χρησμοῦ :

«*Σμύρναν δὲ ἐν ταῖς δώδεκα πόλεσιν οὖσαν Αἰολέων, καὶ οἰκουμένην τῆς χώρας καθ' ἃ καὶ ἐς ἐμὲ εἴη πόλιν καλοῦσιν ἀρχαίαν, Ἴωνες ἐκ Κολοφῶνος δομηθέντες ἀφελόμενοι τοὺς Αἰολεῖς ἔσχον χρόνον δὲ ὑστερον καὶ Ἴωνες μετέδωκαν Συμυρναίοις τοῦ ἐν Πανιώνῳ συλλόγον. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Φίλιππον τῆς ἐφ' ἡμῶν πόλεως ἐγένετο οἰκιστὴς καὶ ὄριν ὀνείρατος. Ἀλέξανδρον γὰρ θηρεύοντα ἐν τῷ ὄρει τῷ Πάγῳ, ὡς ἐγένετο ἀπὸ τῆς θήρας, ἀφικέσθαι πρὸς Νεμέσειον λέγουσιν ἱερὸν, καὶ πηγὴν τε ἐπιτυχεῖν αὐτὸν καὶ πλατάνῳ πρὸ τοῦ ἱεροῦ, πεφικνίῃ δὲ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. καὶ ὑπὸ τῇ πλατάνῳ καθεύδοντι κελεύειν φασὶν αὐτῷ τὰς Νεμέσεις ἐπιφανείσας πόλιν ἐνταῦθα οἰκίζειν καὶ ἄγειν ἐς αὐτὴν Συμυρναίους, ἀναστήσαντα ἐκ τῆς προτέρας. Ἀποστέλλουσιν οὖν ἐς Κλάρον θεορούς οἱ Συμυρναῖοι περὶ τῶν παρόντων σφίσιον ἐρησομένους, καὶ αὐτοὶ ἔχρησεν ὁ θεός*»

Τρεῖς μάκαρες κείνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται,
οἱ Πάγον οἰκήσουσι πέρην ἱεροῦ Μέλητος.

οὕτω μετακίναστο ἐθέλονταί, καὶ δύο Νεμέσεις νομίζουσιν ἀντὶ μᾶς, καὶ μητέρα αὐταῖς φασὶν εἶναι Νύκτα, ἐπεὶ Ἀθηναῖοί γε τῇ ἐν Ῥαμνοῦντι θεῷ πατέρα λέγουσιν εἶναι Ὠκεανόν. (Ζ'.ε'.)

Ἐν πολλοῖς δὲ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων τῆς Σμύρνης εὕρηται ἀπεικονιζόμενος οὕτως ὁ Μ. Ἀλέξανδρος κοιμώμενος ἐπὶ τοῦ Πάγου, ὑπὸ τὴν Πλάτανον, αἱ δὲ Νεμέσεις ἵστανται ὑπεράνω αὐτοῦ πρὸς τὸν Τσακύρογλου τὰ Συμυρν. Α'. σ. 51. Mionnet. III. 1277. 1296. 1410. Supplém. VI. 1707. Eckhel. I. σ. 548.

2. Marmorum Arundellianorum Seldenianorum alliarumque Academiae Oxoniensi-Londini MDCCXXXII σελ. 17. πρὸς σελ. 642 καὶ C. I. G. Τόμ. β'. σελ. 737. 732. 734. 727.

3. Φιλίστρ. ἐν βίοις Σοφιστ. Α'. 21. πρὸς Μ. Οἶκον. Σωζ. Φιλ. σ. 325—330. Δ. Μαρκοπούλου Μουσεῖον καὶ βιβλ. Εὐαγγ. σχολῆς 1880. σ. 21. Μ. Τσακύρογλου. Συμυρν. σ. 82-84.

4. Ἐν γίνετο περὶ τῆς ἀρχαίας Σμύρνης ἰδὲ Ἡρόδοτ. Α. 14. 16. 149. Στράβ. ἰδ'. 632. 646. Πνυσαν. Ε. τ'. Ζ. ε'. Σ. ἰδ'. Θ. ια'. λε'. Δ. κα'. Θ. κθ'. Α. λγ'. Δ. λ'. Β. κς'. Ζ. ε'. Γεωργ. Μελετίου. ἔκδ. 1728. σ. 464. κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἰ. Ἀλλὰ μήπως ἡ Χριστιανικὴ Σμύρνη δὲν εὐμοιρεῖ καὶ δὲν εἶναι πλουσία εἰς Χριστόν, πρῶτη ἀληθῶς καὶ πάλιν τῆς Χριστιανικῆς Ἀσίας πόλις κάλλει τε καὶ μεγέθει;

Ἀληθῶς εἶναι ἐνίαία τις εὐδοκία τοῦ θεοῦ ἐπὶ τὴν λαμπρὰν νύμφην τῆς Ἰωνίας τὴν ὁραίαν Σμύρνην ἢ εὐλογία αὕτη!

Ἀλλ' ἀφῆσωμεν τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, τὰ ἐρεῖπια αὐτῇ καὶ τὴν σημερινὴν Σμύρνην νὰ διηγηθῶσι τις ἡ ἀξία καὶ δόξα τοῦ Β'. λαμπροῦ τούτου Ἀστέρος τοῦ Ἥλιου τῆς Πάτρου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Σμύρνην ὀφειλομεν, ἂν μὴ εἰς ἐμπόρους Χριστιανοὺς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἦσαν ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς «οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἀσίαν» (Ἰωνία=Asia Propria)· βεβαίως ὀφειλομεν ταύτην εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων πόλεων τῆς Ἀσίας, Ἐφέσου καὶ Σμύρνης ἐπικαινωσίαν, αἵτινες διὰ τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος, τὴν παιδεῖαν καὶ τὴν ἐμπορικὴν στρασίαν καὶ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς Ἀσίας ἐκαλοῦντο.

Ἄλλως γνωστὸν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης ὑπῆρχεν ἤδη, ὅτε ὁ Ἰωάννης 96 μ. Χ. ἀπὸ τοῦ Σηπτακτίου τῆς Πάτρου ἀποταίνει τὸν λόγον εἰς τὸν Ἀγγελοῦ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης.

Πολὺ ἐπομένως πρὸ τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου καὶ Πολυκάρπου ὁ Χριστιανισμὸς ἦν ἤδη εἰσηγμένος ἐν Σμύρνη.

Ἱστορικῶς δέ, ὡς πρῶτοι Χριστιανοὶ τῆς Σμύρνης πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν οἱ ἀπὸ τοῦ 55-65 μ. Χ. ἀκμάσαντες, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἀριζεύσεως τῶν δύο Ἀποστόλων Παύλου καὶ Ἰωάννου, δι' ὧν κυρίως ἐξηπλώθη ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Ἀσίαν.

ΠΡΩΤΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

Ὡς πρῶτοι δὲ ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς ἀναφέρονται πρῶτος ὁ Ἀρίστων, μεθ' ὃν Στραττίας ὁ Λαΐδης καὶ τρίτος πάλιν Ἀρίστων.¹

Πιθανῶς δὲ εἰς τῶν ἀνωτέρω δύο ἐπισκόπων Ἀρίστων καίται εἰς Ἐφεσον, καθ' ἣν εἰς τὰ περὶ Ἐφέσου εἶδομεν. Τέταρτος εἶτα ἀναφέρεται ὁ ἱερός Βουκόλος, πέμπτος Πολύκαρπος ὁ ἱερώτατος καὶ ἕκτος ὁ τούτου διάδοχος Παπύριος, μεθ' ὃν Καμέριος, ὀγδοὺς ὁ Θρασείας καὶ ἑνατὸς ὁ Εὐδαίμων.²

Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐπίσκοποι τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τῆς ἐν Σμύρνη Ἐκκλησίας, ὧν ὀνομαστάτατοι ὁ ἱερός Βουκόλος, καὶ ὁ ἱερός Πολύκαρπος.

1. Ἀποστ. Διατ. Ζ'. 46.

2. Συνέχειαν τούτων ἰδὲ Le Quien. Oriens Christianus. I. σ. 737 Μεγ. Οἰκονόμου. Τὰ Σωζ. φιλολ. Α'. σ. 345. Παπαδ. Κεραμ. περιοδ. «ὁ Ὀμηρος» 1878. Aruntell Asia Minor II. σελ. 415. Βασ. Σμύρνης. Ἡμερολόγιον Ἀμαλθείας 1894. σ. 491. Σ. Ἀγτωνοπούλου Μικρὰ Ἀσία. 1907. σ. 95.

Ο ΙΕΡΟΣ ΒΟΥΚΟΛΟΣ

Μετά τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, Ἰγνατίου καὶ ἄλλων, ὁ ἱερός Βουκόλος, ἐγένετο φοιτητὴς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐφ' ᾧ καὶ ἐν τῇ Ἑμνολογίᾳ αὐτοῦ, ὁ ἱερός Βουκόλος «φοιτητὴς τοῦ Ὑψηλείου» καὶ «φοιτητὴς τοῦ Θεολόγου» ἰδίᾳ προσονομάζεται ¹.

Πιόνιος δὲ ὁ πρεσβύτερος ἀναφέρει περὶ τοῦ λειψάνου καὶ τοῦ τάφου τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου τὰ ἑξῆς :

« Ἀγαρόντες δέ, τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Βουκόλου εἰς Σμύρναν, εἰς τὸ πρὸ τῆς Ἐφεσιανῆς βασιλείας (γραπτέον, οἶμι, πύλης) κοιμητήριον, καὶ κατατιθέμενοι, ἔνθα νῦν μυροσὴν ἀνεβλάστησε μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος Θεοσέου τοῦ μάρτυρος, πληρώσαντες πάντα, προσέφερον ἄριον ὑπὲρ τοῦ Βουκόλου καὶ τῶν λοιπῶν » ²

Σήμερον οὐδὲν βέβαιον ἐν Σμύρνῃ περὶ τοῦ τάφου καὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Βουκόλου γινώσκεται.

Κατ' ἀνέλπιστον ὅμως εὐτυχίαν (τῇ 27 Ἰουλίου 1906 ἐν Κυπριασίᾳ) ὁ ἐκεῖ λόγιος ἱερεὺς κ. Φλώρος ἐδωρήσατο ἡμῖν διὰ τὸ Μουσεῖον τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἐταιρείας (ὑπ' ἀριθμ. 6195) λαμπρὸν ἰζ'. αἰῶνος χειρόγραφον (ἐλλιπὲς διςτυχῶς ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει), ἐν ᾧ πολυτίμους περὶ τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου πληροφορίας λαμβάνομεν.

Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ, ἐν ἀρχῇ περιέχονται οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου (ἀπὸ τοῦ Δύναμις τοῦ Ὑψίστου)· εἶτα τοιοῦτοι εἰς τὴν μακαρίαν Τριάδα ³, μεθ' ὃ ἀναγινώσκομεν :

« Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βουκόλου Ἀρχιεπισκόπου Σμύρνης, Φενοουαρίου 5'. κανὼν ἡχ. πλ. β' ».

Ἐν τῇ ἑμνολογίᾳ δὲ ταύτῃ εὗρηται καὶ ὕμνοι, μὴ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς τετυπωμένοις Μηναιοῖς. ⁴

Ἐν τέλει δὲ ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ γράψας (Λεόντιος ὁ Ἱερομόναχος), ἀφίκεται τὸ πρῶτον εἰς Σμύρνην τῷ 1655, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐσώζετο ὁ τάφος τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου, εἰς ὃν ἐφοῖτα ὁ Λεόντιος καθ' ἐκαστην. Ὁ αὐτὸς περιγράφει τὸ ἐπάνω τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου ἀναφυὲν δένδρον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει «τρούμιθον»· ὅτι τοῦτο ἐκόπη τῷ 1663, ὅτι τῷ 1667 ἀνεσκάφη καὶ διεσκορπίσθη τὸ ἱερὸν τοῦ ἁγίου λείψανον, καὶ ὅτι ὁ ἅγιος ἦν 1500 χρόνους τεθαμμένος ὑπὸ τὴν γῆν.

1. Πλείονα περὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Βουκόλου ἰδὲ Vita sancti Polycarpi, Smyrnaeorum episcopi, auctore Pionio primum graece edita. L. Duchesne. Parisiis. 1881.

2. Ἀνακοινώσεις ἐξ ἱστορίας τῆς Συμναϊκῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμῆος Περτρούπολις. 1894. σελ. 3.

3. Ἐπὶ τῶν δύο Τ τῶν χαιρετισμῶν τοῦ : « Τεῖχος εἰ τῶν Παρθένων » καὶ « Τῶν ἀλόγων τὴν φύσιν » ἀναγινώσκομεν « ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ », ὃς ἐστὶν βελαιῶς ὁ ἀμέσως κατωτέρω ἀναφερόμενος.

4. Τοιοῦτοι εἰσὶ τὸ Κοντάκιον : « Ἱεράρχης μέγιστος τῆς εὐσεβείας », τὸ δοξαστικὸν τῶν Αἰνῶν : « Τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ». Ὁ οἶκος : « Οἱμνείον Κύριε τὸν σὸν δοῦλον... », καὶ τὸ Μεγαλυνάριον : « Τῆς ἱεροσύνης τὸ ἱερὸν ἔνδυμα φορέσας... »

Ἰδοὺ δὲ ἐπὶ λέξει ὡς ἔχει τὸ πολυτιμότεον τοῦτο διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Χριστιανικῆς Σμύρνης τευχέριον :

Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου [Βουκόλου ἐπισκόπου Σμύρνης].

Ἰστέον ὅτι εἰς τοὺς χιλίους ἑξακοσίους πενήντα πέντε ἦλθα εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ ἐπάγενα ὀλημέρα εἰς τὸν τάφον τοῦ ἁγίου, καὶ ἀπὸ πάνω τοῦ τάφου, ἦτον τὸ δένδρον θαῦμα τοῖς ὁρῶσι· τὸ ὁποῖον δένδρον ἦτον τρύμιθος καὶ ἐγένε(εν) ἀπὸ τὰ ποδάρια τοῦ ἁγίου, καὶ ἦτον κλιτὸν ἕως τὴν κεφαλὴν, ὡσὰν νὰ ἦτον γονατιστόν, καὶ ἐσκέπαζεν ὅλον τὸν τάφον· ὡς καθὼς λέγει καὶ ἓνα του τροπάριον, φέρεις δὲ φυτὸν πρὸ τοῦ θείου σου μηνήματος θαῦμα τῆς ὁρῶσι. βουκόλε θεοκλήρῳ, καὶ ὑποκάτω ἦτον τοῦ ἁγίου τὸ λείψανον εἰς τὸ ὁποῖον ὅσοι ἐπρόστρεχαν μετὰ πίστεως ἰατροεύονταν ἀπὸ πάσαν ἀσθένειαν. τὴν ὁποίαν ἴδα ἐγὼ ὀφθαλμοφανῶς τὴν ἰασιν τῶν προσερχομένων.

Καὶ εἰς τοὺς χιλίους ἑξακοσίους ἑξηνταεῖς, ἔκοψαν τὸ δένδρον. καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ τὸ ἔκοψεν κοπιοντίας το ἔκοψεν τὸ ἓνα του ποδάριον· καὶ ἔτι κακῶς ἐξέφυξεν. εἰτα ἀφανίσθη καὶ ὁ ἀγαρινὸς ὁποῦ ὥριζεν τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Καὶ εἰς τοὺς 1667 ἡγόρασ(εν) ἄλλος ἀγαρινὸς τὸν τόπον ἐκεῖνον. ὁμῶς οἱ χριστιανοὶ συνηθισμένοι ἦν. δὲ νὰ προσέρχοντ(αι) εἰς τὸν τάφον μὲ θυμιάματα καὶ κηρία. καὶ μὴ δυνάμενος ὁ ἀγαρινὸς ὁποῦ ρεωστῇ. ἡγόρασ(ε) τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐβουλήθη νὰ ἐδγαλῇ τοῦ ἁγίου τὸ λείψανον. τὸ ὁποῖον καὶ ἔκαμ(εν). καὶ ἔτι σκαπιοντίας τὸν τάφον, ἐδγαλ(ε) το λείψανον τοῦ ἁγίου Φεβρουαριῳ. ἔκτη. τῇ ἡμερᾷ τῆς μηνῆς αὐτοῦ. καὶ οἰκονομία Θῷ (Θεοῦ). καὶ τοῦ ἁγίου θελήσει, μὴ ἤξευροντ(ες) οἱ χριστιανοί. ὡς καθὼς ἦτον συνηθισμένοι, ἐπήγαν εἰς τὸν τάφον τοῦ ἁγίου χάριν προσκυνήσεως, μὴ ἤξευροντες τὰ γενόμενα ἐδρήκαν τὰ ἅγια λείψανα ἔξω, καὶ ἔτι τὰ ἐδιαμυράστηκαν μὲ ἐδλαβειαν, εἰς ἰασιν τῶν ψυχῶν καὶ ἁγιασμόν αὐτῶν. καὶ Συνορέων καύχημα, καὶ φυλακτήριον ἁσείστον.

Καὶ ἔτι ἐπήγα καὶ ἐγὼ χάριν προσκυνήσεως. καὶ ἔλαβα καὶ ἐγὼ μέρος τι ἀπὸ τοῦ ἁγίου λείψανον.

Καὶ μεγάλη ἡ δύναμις Θῷ (Θεοῦ) ὁποῦ δοξάζῃ τοὺς δούλους του, οὐ μόνον εἰς τὴν ζωὴν τους, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον.

Καὶ ἦτον ὁ ἅγιος θαμέρος μέσα εἰς τὴν γῆν. χρόνους χιλίους πεντακοσίους. καὶ τὸ ἅγιον του λείψανον ποσῶς δὲν ἐσυντρίβῃ. καθὼς, λέγει καὶ ὁ προφήτης δαδ (Δαβὶδ) φυλάσσει κς (Κύριος) πάντα.¹

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου χειρογράφου.

Ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ Μπασμάχανῆ ἐν Σμύρνῃ δεῖκνυται ἀρχαιοτάτον δένδρον, ἐφ' οὗ ὁ λαὸς λέγει, ὅτι ἀπὸ γονιότητος ὁ ἱερός Βουκόλος, ἐν ᾧ γνωστὸν ὅτι οὗτος ἐν εἰρήνῃ ἐτελεύτησεν.

1. Ἐκ τοῦ ὅπ' ἀριθ. 6195 χειρογράφου τοῦ Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας.

Ἐπειδὴ δέ, ἐκεῖ πλησίον εὑρίτται ὁ νῦν ναὸς τοῦ ἁγίου Βουκόλου, ἀρχαιότατος δὲ πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρχε ναὸς, ὡς δεικνύσι τὰ ἐν αὐτῷ περισωθέντα λίθινα μνημεῖα, φρονοῦμεν ὅτι περὶ τὰ μέρη ταῦτα πρέπει ἴσως νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι ἔκκευτο ὁ τάφος τοῦ ἁγίου, περὶ οὗ ὁμιλεῖ ἡμῖν καὶ τὸ ἀνωτέρω χειρόγραφον, εἰ καὶ ἡ Ἑφεσία πύλη (σ. 130.) τίθεται παρὰ τὸ Ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον (πρὸς τὸ Ἀσκληπιεῖον) εἰς Kara-Gumbruk ἱκανῶς ΒΔ τοῦ Σταδίου.

Ὡς δὲ ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου γινώσκουμεν, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἐχειροτόνησε τοῦτον ἐπίσκοπον Σμύρνης, ὡς συνεργὸν αὐτοῦ παραδοῦς νεαρόν τῇ ἡλικίᾳ τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον², ὅστις ὡς ὁ Λαυρέντιος ἐν Ρώμῃ, εἶχεν ἐν Σμύρνῃ τὴν τῶν ὁρφανῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἁγίων μαρτύρων φροντίδα, φέρων τὸν ἔνδοξον τίτλον τοῦ Ὁρφανοτρόφου τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίας³, χειροτονηθεὶς εἶτα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου διαδοχὸς τούτου⁴ περὶ τὸ 92-94 μ. Χ.

Ο ΙΕΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

Ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἀπὸ κοιτίας μητρὸς ἦν προωρισμένος, ὅπως διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ δοξάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν⁵ διότι ὅχι μόνον ὑπῆρξεν υἱὸς Μαρτύρων, Παγκρατίου καὶ Θεοδώρου, ἐν Ἑφέσῳ ἐπὶ Μαρκιωνος ἀποκεφαλισθέντων, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος εἶχε τὴν ἰδιόζουσαν τιμὴν νὰ γεννηθῇ ἐν ταῖς φυλακαῖς, ὅτε δέσμιος ἐν αὐταῖς ἐκρατοῦντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ, μὴ στέργοντες ν' ἀπαρνηθῶσι τὸν Κύριον τῆς δόξης.⁶

Ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος ἐμαθήτευσεν παρ' Ἰωάννῃ τῷ Θεολόγῳ (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. λς'. Δ'. ιδ'. Ε'. κ'). Ὁ Κοντογόννης σημειοῖ ὅτι ἐμαθήτευσεν πρῶτον παρὰ Βουκόλῳ καὶ εἶτα παρ' Ἰωάννῃ⁷,⁸ συμμαθητὴς χρηματίσας, Ἰγνατίου τοῦ Θεοφύρου, Βουκόλου,⁹ ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ Παπίου Ἱερὰπόλεως.¹⁰

Ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν μακάριον Βουκόλον ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος ἐδόθη ὡς συνεργός, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ οἱ μετ' ἑπειτα Πατέρες ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Πολύκαρπος ὑπὸ Ἰωάννου ἐν Σμύρνῃ κατέστη.¹¹ (Εἰκ. 91).

1. A. Foutrier. Antiquités d'Ionie VII. Topographie de Smyrne. pl. VIII no 7. Annales de la Faculté des Lettres de Bordeaux. Revue des Études anciennes. IX. no 2. Avril-Juin. 1907. πρὸς τοπογρ. πίνακα τοῦ αὐτοῦ: Περὶ τοῦ Μείλητος ποταμοῦ 1907 πίν. ἐν τέλει:

2. Πρὸς. καὶ ὕμνον δ'. ὡδὴς 6 Φεβρουαρίου: εὐρὼν σε χάριτι περιστράπτουσα, ὁ κλεινὸς Θεολόγος χειροθετεῖ.

3. Νέον Ἐκλόγιον σελ. 8.

4. Μην. Φεβρ. 6. Βασιλείου Σμύρνης. Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Βουκόλου καὶ Πολυκαρποῦ σ. 11.

5. Νέον Ἐκλόγιον. Φεβρ. 6. σελ. 6.

6. Φιλ. καὶ κριτ. ἱστορ. τομ. α'. σελ. 117.

7. Μαρτ. τοῦ ἁγ. Ἰγν. Πατρολ. Migne τόμ. 5. σελ. 979.

8. Κατὰ μὲν τὸν Εἰρηναῖον (κατὰ Αἰρέσ. Ε'. 33) ὁ Παπίας ἦν μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον (Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. λθ'). μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Ἀριστίωνος.

9. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ. ιδ'. πρὸς. Tertyl. de praescript. c. XXXII. Smyrnaeorum

Τοσοῦτον μέγα δὲ ἦν τὸ ἀποστολικόν κύρος τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ, πολὺς ἤδη, ἐπὶ Ἀντωνίνου, τὸ μακρὸν εἰς Ρώμην ἀνέλαβε ταξίδιον, ὅπως μετὰ τοῦ Ἀνικήτου Ρώμης κληρονόμωσι τὰ περὶ ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. ¹

Ὅτε δὲ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος, δέσμιος ἀπαγόμενος εἰς Ρώμην, διήλθεν ἐκ Σμύρνης, ὡς θέλομεν ἶδει, τούτῳ πάλιν ὁ ἱερός Ἰγνάτιος ἐπαφῆκε τὴν φροντίδα τοῦ ἑαυτοῦ Ποιμνίου: «Ὅλα δὴ ἀποστολικὸν ἄνδρα εὖ μάλα γνωρίζων αὐτόν». ²

Ὁ μαθητὴς τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου Εἰρηναῖος, ἐν τῇ πρὸς Φλωρίνον ἐπιστολῇ αὐτοῦ ³ μετὰ πολλῆς χάριτος ἀναφέρει πολλὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν βίον τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Εἰρηναῖος, ἐκ παιδῶν τόσον λαμπρὰ ἐνεθυμεῖτο τὸν ἱερόν Πολύκαρπον, ὥστε ἠδύνετο νὰ εἴπῃ καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ ἱερός Πολύκαρπος καθεζόμενος ἐδίδασκεν, ὡς καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτόν ⁴ τὰς εἰσόδους καὶ παροόδους, τὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου, τὸ εἶδος τοῦ σώματος, τὰς πρὸς τὸ πλῆθος διαλέξεις, τὴν μετὰ τοῦ Ἰωάννου [συναναστροφὴν καὶ ἐν γένει διηγείτο, ὅτι ἤκουε περὶ τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τῶν ἰδόντων αὐτόν. Ὁ αὐτὸς δὲ Εἰρηναῖος διηγείτο περὶ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ὅτι, ὅτε ἤκουε λόγους μὴ συμφωνοῦντας τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ, ἐσυνείηκεν, ἐμφράττων τὰ ὅσα αὐτοῦ, νὰ λέγῃ: «Ὁ καλὲ Θεέ, εἰς οἶκον με καιροῦς τετή-

Εἰκ. 91. Ὁ ἱερός Πολύκαρπος (ἐκ τοιχογραφίας Η'. αἰῶνος)

ecclesia Polycarpum ab Johanne collocatum refert. Hieronym de script. eccles. c. XVII. «Polycarpus, Johannis Apostoli discipulus, et ab eo Smyrnae ordinatus episcopus.» Κοντογ. Ἐκκλ. Ἰστ. σ. 200. Goldwitzer Patrologie. σελ. 17. Εὐγ. Ἐκατοντ. σ. 207.

1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. ιδ'. Ε', κς'. Κοντογ. Ἐκκλ. Ἰστ. σ. 195. Κατὰ τὸν Φιλάρετον τὸ ταξίδιον τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὸ 155. (Ἐκκλ. Ἰστ. σελ. 122). Ἡ διαφορὰ δὲ ἦν αὕτη, ὅτι οἱ μὲν Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐώρταζον τὸ Πάσχα τῇ ιδ'. τοῦ Νισάν, στρεφόμενοι ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, χωρὶς νὰ φροντίζωσιν ἂν τὸ Πάσχα συνέπιπτεν ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Τούναντίον οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως ἐώρταζον τὴν Ἀνάστασιν πάντοτε τῇ ἐπομένῃ μετὰ τὴν πανσέληνον Κυριακῇ Εὐσεβ. (Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. κγ'.) στρεφόμενοι ἐπὶ τῶν παραδόσεων Πέτρου καὶ Παύλου. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ μετὰ τοῦ Ἐρέσου Πολυκράτους καὶ Βίκτωρος Ρώμης. (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε. κδ'. Δ'. κς'. Σωκρ. Ε. 22. Φιλάρ. Ἐκκλ. Ἰστ. σ. 123. Κοντ. Ἐκκλ. Ἰστ. σελ. 194 τοῦ αὐτοῦ φιλολ. κριτ. ἱστορ. τομ. Δ'. σελ. 119.)

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. λς'. Ἐπιστ. Ἰγνατίου πρὸς Πολύκαρπον. σελ. 111. κεφ. I.

3. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Ε'. κ'. Ὁ Φλωρίνος δὲ οὗτος, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Εὐσεβίος (Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. γ'). ἦν «ἀπὸ τοῦ προεβυτερίου τῆς Ἐκκλησίας ἀποπεσών».

4. «Αἱ γὰρ ἐκ παιδῶν μαθήσεις συναύξουσιν τῇ ψυχῇ, ἐνοῦνται αὐτῇ, ὥστε με δύνασθαι εἰπεῖν καὶ τόπον, ἐν ᾧ καθήμενος διέλεγτο ὁ μακάριος Πολύκαρπος». (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. 20).

ρηκας ἵνα τοῦτων ἀνέχωμαι», καὶ ὅτι ταῦτα λέγων, ἔφρουγεν ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐκαθέζετο, ἢ ἴστατο.

Φαίνεται δέ, ὅτι ἐν πολλοῖς ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἐμιμήθη τοὺς τρόπους καὶ τὰ ἔθνη τοῦ Διδασκαλοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, διότι, ὡς ὁ Ἰωάννης ἦτο εὐερέθιστος¹, οὕτως ἦν καὶ ὁ Πολύκαρπος· καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης, ὡς εἶδομεν, πορευθεὶς ποτε εἰς λουτρὶν ὅπως λουσθῇ, καὶ ἰδὼν τὸν αἰρετικὸν Κήρινθον ἐπροτίμησε νὰ μὴ λουσθῇ, εἰπὼν : «Φύγωμεν μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἔνδον ὄντος Κηρίνου τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ»,² οὕτω καὶ ἱερός Πολύκαρπος, ὅτε ἐν Ρώμῃ ὁ αἰρετικὸς Μαρκίων, παρουσιασθεὶς ἐζήτησεν ὅπως ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἀναγνωρίζῃ αὐτόν, ὡς ὁρθῶς περὶ τὴν πίστιν ἔχοντα καὶ ὁρθῶς φρονούντα εἰπὼν : «ἐπιγίνωσκε ἡμᾶς», ὁ Πολύκαρπος ἀπεκρίθη : «ἐπιγινώσκω τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ»³.

Πολυκάρπου συνάντησις μετὰ τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου.—**Δράσις τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου ἐν Σμύρνῃ.**—Ἡ διὰ Σμύρνης διέλευσις καὶ συνάντησις Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου μετὰ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου καὶ ἡ ἐν Σμύρνῃ δράσις τοῦ θεοφόρου Ἀνδρός, εἰσὶν ἀδάμαντες πρώτου μεγέθους τῆς Ἐκκλησίας, ὧν αἱ μαρμαρυγαὶ ἐλάμπρυναν καὶ θὰ ἐξακολουθοῦσι λαμπρύνουσαι τὴν θείαν αἴγλην τοῦ Β'. Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως, τῆς συμπαθοῦς ἀγίας καὶ Χριστιανικῆς Σμύρνης.

Ὁ ἱερός Ἰγνάτιος, (Εἰκ. 92) ἦν μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, συμμαθητὴς ἐπομένως τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, Βουκόλου, Παπίου καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

Οὗτος προσκληθεὶς ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Τραιανοῦ ὅπως ἀρνηθῇ τὸν Χριστὸν καὶ μὴ ὑπακούσας, κατεδικάσθη σιδηροδέσμιος, πεζὸς καὶ ὑπὸ συνοδείαν στρατιωτῶν ἀκολουθούμενος, νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην, ὅπως γίνῃ βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων πρὸς τέρψιν τοῦ δήμου.

Ὅτε ὁ ἱερός Ἰγνάτιος ἤκουσε τὴν φοβερὰν ταύτην καταδίκην, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν Οὐρανὸν εἶπεν : «Εὐχαριστῶ σοι Δέσποτα, διὰ με τελεῖται τῇ πρὸς Σὲ ἀγάπῃ τιμῆσαι κατηξιώσας τῷ Ἀποστόλῳ Σου Παύλῳ, δεσμοῖς συνδήσας σιδηροῖς⁴», μεθ' ὃ ὄντως δεσμοῖς σιδηροῖς δεδεμένος, ἤρξατο τῆς κατὰ ξηρὰν διὰ Σμύρνης—Τρωάδος—Νεαπόλεως—Φιλίππων—Θεσσαλονίκης καὶ Δυρραχίου ἐπιπόνου καὶ ταλαιπώρου πρὸς Ῥώμην ὁδοπορίας.

1. Πρὸς Δαμαλᾶ Εἰσαγ. σελ. 143—144.

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. ιδ'. πρὸς Δαμαλᾶ Εἰσαγ. σελ. 143.

3. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. ιδ'. Εἰρηγ. κατὰ Αἰρέσεων Γ'. 3. : Τίς δὲ θέλει πιστεύσει ὅτι, ὡς ὁ ἀνωτέρω Καθηγητὴς (ἐν σελ. 88.) τὰ «παστοφόρια» ἐξηγεῖ «τὰ στασιδία τῆς Ἐκκλησίας», οὕτως, ἕτερος πάλιν, τῆς Θεολογίας καὶ οὗτος Καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ ὁ δὲ τῆς Ἐκκλ. φιλολογίας, τὸ ἀνωτέρω τοῦ Μαρκίωνος «ἐπιγίνωσκε ἡμᾶς» ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Μαρκίων ἠρώτησε τὸν Πολύκαρπον «ἂν τὸν γνωρίζῃ!!» (Γ. Δέρβου Ἰερὰ Γραμματολογία ἐν βίῳ Πολυκάρπου τ.μ. Α'. σελ. 486.

4. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. λε'.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀρχεται ἡ ἐνδοξος καὶ θριαμβευτικὴ πορεία Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, ἀνὰ μέσον τῶν Χριστιανικῶν κοινοτήτων τῆς Ἀσίας, τῆς Μακεδονίας καὶ Ἰλλυρίας, ὧν οἱ Χριστιανοὶ ἄθροοι ἐξερχόμενοι κατεφίλουν τὰς ἀλύσεις τοῦ ἱεροῦ δεσμώτου, ἡσπάζοντο τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ ἠρύοντο ἐξ αὐτοῦ δύναμιν πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ ἀκατάσχετον ῥοπὴν πρὸς μίμησιν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ.

Οὕτως ἐφθασεν, ἐν συνοδίᾳ τῶν διακόνων αὐτοῦ Φιλωνος καὶ Ρέου Ἀγαθόποδος¹ ἐν Σμύρνῃ (106-110), ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ συμμαθητοῦ Πολυκάρπου, ὅστις, ὅτε εἶδε τὸν νῦν πολὺν αὐτοῦ συμμαθητὴν σιδηροδέσμιον, καὶ ὡς κακοῦργον ἀπαγόμενον εἰς Ρώμην, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἦν «Ἐπίσκοπος καὶ δοῦλος Χριστοῦ», ἐνέπεσεν ἐπ' αὐτόν καὶ κλαίων κατεφίλει τὰ ἱερὰ αὐτοῦ δεσμὰ, εὐχόμενος, ὅπως ὡς τάχιστα καὶ ὁ ἴδιος Πολυκάρπος τύχῃ τοιαύτης ὑπὲρ Χριστοῦ τιμῆς καὶ δόξης!

Δύναται νὰ ἐννοήσῃ τις πόσον συγκινητικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐν Σμύρνῃ συνάντησις αὕτη τῶν δύο μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Ποιμένων, καὶ πόσα οἱ μεγάλοι τοῦ Χριστιανισμοῦ οὗτοι Διδάσκαλοι ἀνεκοίνωσαν πρὸς ἀλλήλους, περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ περὶ τῆς προστασίας καὶ σωτηρίας τῶν ποιμνίων αὐτῶν.²

Εἶδε τότε ὁ ἥλιος τῆς Ἰωνίας τὰς ἐξόχους καὶ ὑπερόχους τιμὰς, ἃς ἀπένειμον τῷ ἱερῷ Ἰγνατίῳ, οἱ πανταχόθεν ἐκ τοῦ βάθους τῆς Ἀσίας εἰς Σμύρνην κατερχόμενοι, Ἐπίσκοποι, Πρεσβύτεροι, Διάκονοι, πιστοί, χῆραι καὶ παρθένοι, μόνον καὶ μόνον, ὅπως ἴδωσι τὸν Θεοφόρον Ἰγνάτιον ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ, τοιαῦτα ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντα, διδαχθῶσι παρ' αὐτοῦ, παρηγορήσωσιν αὐτόν, τύχῃσι τῆς εὐλογίας αὐτοῦ καὶ ἀσπασθῶσι τὰ ἱερὰ αὐτοῦ δεσμὰ, ἅτινα χαίρων οὗτος ἐκάλει «δεσμὰ θεοπροπέστατα, καὶ πνευματικοὺς μαργαρίτας».³

Ἐκ τῶν καταβάντων τότε ἐξ Ἐφέσου ἦσαν ὁ Ἐπίσκοπος Ὀνήσιμος καὶ οἱ πι-

Εἰκ. 92. Ὁ ἱερός Ἰγνάτιος (ἐκ τοιχογραφίας Η'. αἰῶνος.)

1. Ἰγν. ἐπιστ. πρὸς Φιλαδέλ. ΙΑ'. πρὸς Σμυρν. Ι'.

2. Τὴν ἐν Σμύρνῃ συνάντησιν τῶν δύο μεγάλων τούτων τῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπων, παρίστησι ὁρατὰ εἰκὼν ἐν τῇ ἀνατολικῇ θυρίδι τοῦ ἐν Σμύρνῃ Ἀγγλικανικοῦ Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν ᾧ τῇ 20 Σεπτ. 1907, ὑπὸ τοῦ ἱερέως Hichens προσκληθέντες, ἐνώπιον τοῦ Ὁρθοδόξου κλήρου καὶ τῶν ἀντιπροσώπων ἐτέρων Ἐκκλησιῶν ὁμιλήσαμεν περὶ τῆς συναντήσεως ταύτης τῶν δύο ἱερῶν ἀνδρῶν θερμῶς τῷ Κυρίῳ καὶ περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν δεχθέντες.

3. Ἰγν. ἐπιστ. πρὸς Ἐφεσ. ΙΑ'. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Γ'. 35.

στοί Κρόκος Εὐπλοῦς καὶ Φρόντων·¹ ἐκ τῆς Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρῳ ὁ Ἐπίσκοπος Δαμᾶς, οἱ Πρεσβύτεροι Βάσσος καὶ Ἀπολλώνιος καὶ ὁ διάκονος Ζωτίων,² καὶ ἐκ Τραλλέων ὁ Ἐπίσκοπος Πολύβιος.³

Ἡ Σμύρνη ἐπὶ τῇ διελεύσει τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου ἐγένετο τὸ κέντρον οὕτως εἰπεῖν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ τὸ μέγα τῆς Θεολογικῆς Πανεπιστήμιον, ἐφ' οὗ τὸν λόγον εἶχεν ὁ ἱερός δεσμώτης, ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος!

Οὕτω δεσμίος ἐν Σμύρνῃ, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν φυλακτόμενος, ἐπεμψε τέσσαρας θανμασίους ἐπιστολάς, ἥτοι πρὸς Ἑφεσίους, οὓς εὐχαριστεῖ ὅτι ἀκούσαντες αὐτὸν δεδεμένον ἀπὸ Συρίας διερχόμενον καὶ μεταβαίνοντα εἰς Ρώμην, ὅπως θηριομαχήσῃ, ἐσπευσαν ὅπως τὸν ἴδωσιν, πρὸς Μαγνησίους, πρὸς οὓς γράφει «μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἶναι»· πρὸς τοὺς Τραλλιανούς, πρὸς οὓς «κωφώθητε» γράφει «ὅταν ὁμῶν, χωρὶς Χριστοῦ λαλή τις», καὶ τετάρτην τὴν ἔξοχον αὐτοῦ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν, ἣν προαπέστειλεν δι' Ἑφεσίων Χριστιανῶν,⁴ φοβεύμενος μὴ οὗτοι οἰκτειροῦντες τὸ γῆρας αὐτοῦ παρεκωλύσωσι τὸ μαρτύριον αὐτοῦ.

Ἡ Σμύρνη εἶναι ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐγράφησαν αἱ λαμπραὶ αὐτῇ ἐπιστολαί.

1. Ἰγν. Ἐπιστ. πρὸς Ἑφεσ. κεφ. I.-II.

2. Ἰγν. Ἐπιστ. πρὸς Μαγν. κεφ. II.

3. Ἰγν. Ἐπιστ. πρὸς Τραλλ. κεφ. I.

4. Ἰγν. πρὸς Ῥωμ. κεφ. X.

Ἐξοχοὶ εἰσὶν αἱ ιδέαι, ἡ πίστις, ὁ ζήλος καὶ ὁ πόθος, ὃν ἀναπτύσσει ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀπαγόμενος εἰς τὸ μαρτύριον:

«Ἀφετέ με», γράφει ἐν ταύτῃ, «ἀφετέ με θηρίων εἶναι βορᾶν, δι' ὃν ἐστὶν Θεοῦ ἐπιτιχεῖν» οἷος εἰμὶ Θεοῦ καὶ δι' ὁδόντων θηρίων ἀλήθουμαι ἵνα καθαρὸς ἄστος εὐρεθῶ τοῦ Χριστοῦ· μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία ἵνα μοι τάφος γένηται καὶ μηδὲν καταλλήλωσι τῶν τοῦ σώματος μου, ἵνα μὴ κοιμηθῆς (δηλ. διὰ φυσικῶς θανάτου) βαρὺς τιμὴ γένηται (δηλαδή ἐνοχλήσω τινά) τότε ἔσομαι μαθητὴς ἀληθῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ τὸ σῶμά μου ὁ κόσμος ὀρεταί. λιτανεύσατε τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὁργάνων τούτων (δηλαδή τῶν θηρίων) Θεῷ θυσία εὐρεθῶ. (Ἰγν. πρὸς Ῥωμ. κεφ. IV.)

Τίς ἤκουσέ ποτε λαμπροτέρους λόγους μάρτυρος ἀπαγομένου εἰς θάνατον;

Καὶ ὥς μὴ ἤρουν τὰ ἀνωτέρω, ἐν τοῖς ἐπομένοις (κεφ. Ε'.) μετὰ χάριος διηγούμενος τὰς καθ' ὅδον ταλαιπωρίας, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἐντύπωσιν τῷ ἀνεπείλουν ὅλα τοῦ κόσμου τὰ βασανιστήρια, ἤρκει μόνον ὅπως ἐπιτύχῃ τοῦ Ἰησοῦ, ἐνθους ὁ ἱερός δεσμώτης ἀναβοᾷ: «ἀπὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριομαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας δεδεμένος δέκα ἰσοπάρδοις, ὁ ἐστὶ στρατιωτικὸν τάγμα, οἳ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο δεικνύομαι. ὀνείμων, τῶν θηρίων, τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, καὶ εὐχομαι σύντομά μοι εὐρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαιρεῖν, οὐχ ὥστε τιμῶν δειλαινόμενα οὐχ ἤψαντο. κἂν αὐτὰ δὲ ἐκόντα μὴ θελήσῃ, ἐγὼ προσβάσομαι συγγνώμην. μοι ἔχετε. τί μοι συμφέρει ἐγὼ γινώσκω· νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι. μηδὲν με ζηλώσαι τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω» καὶ ἐν τέλει ποιεῖται τὴν θανμασίαν ταύτην ἀποστρέφῃ: «Πᾶς λέγει· «καὶ σταυρὸς θηρίων» τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὁσίων, συγκοπή μελῶν, ἀλετμοὶ ὅλου τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἀρχέσθωσαν μόνον, ἵνα Ἰησοῦ ἐπιτύχω».

Καὶ ἡ τιμὴ αὕτη εἶναι μικρὰ διὰ τὴν Χριστιανικὴν Σμύρνην ;

Μετὰ τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν ὁ ἱερός δεσμώτης διαταχθεὶς, δεδεμένος ἐξηκολούθησε βαδίζων τὴν πρὸς Ρώμην τιμὴν δ' ἔνεκεν, ἐκ μέρους τῶν Σμυρναίων καὶ Ἑφεσίων ¹ μέχρι Τρωάδος συνώδευσε τὸν Ἰγνάτιον ὁ Ἑφέσιος Διάκονος Βούρρος, δι' οὗ ὁ Ἰγνάτιος ἐκ Τρωάδος ἐπεμψε τρεῖς ἐπιστολάς μίαν πρὸς Φιλαδέλφους, ἑτέραν πρὸς Σμυρναίους καὶ τὴν τρίτην πρὸς τὸν ποθητὸν αὐτοῦ φίλον, τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον.

Οὕτω πρὸς **Φιλαδέλφους** ἐπιστέλλων ὁ ἱερός Ἰγνάτιος λέγει, ὅτι οἱ λαλοῦντες ἄνευ Χριστοῦ «σιῆλαι εἰσὶν καὶ τάφοι νεκρῶν, ἐφ' οἷς γέγραπται μόνον ὀνόματα ἀνθρώπων». ²

Πρὸς δὲ τοὺς **Σμυρναίους** ἐκχείει ἅπαν τὸ ἄρωμα τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ, ἐφ' οἷς οὗτοι αὐτὸν ἀνεκούφισαν. Ἐν ἀρχῇ προσαγορεύων αὐτούς, ἀποκαλεῖ ὡς ἀποτελοῦντας Ἑκκλησίαν, ἐν παντὶ χαρίσμαι πεπληρωμένην, θεοπροπεσιάνην ἀγιοφόρον καὶ ἁμωμον ἐν λόγῳ Θεοῦ.

Ἐν ταύτῃ δοξάζει τὸν Θεόν, ὅτι εὗρεν αὐτούς «κατηρητισμένους ἐν ἀκινήτῳ πίστει, ὥσπερ καὶ ἡ γλῶσσά μου ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». (κεφ. I.)

Ἐν τῷ III. κεφ. λέγει, ὅτι μετὰ τὴν Ἀνάστασιν εἶδε τὸν Ἰησοῦν. ³ Προφυλάσσει τοὺς Σμυρναίους ἀπὸ τοῦ αἰρετικοῦ, οὗς καλεῖ «θηρία ἀνθρωπόμορφα» καὶ παραινεῖ, ὅχι μόνον νὰ μὴ συναναστρέφωσιν μετ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ συναντῶσι, εἰ δυνατόν, προσεύχωνται ὅμως ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως μετανοήσωσι.

Διδασκει εἰτα ὅτι οὐδὲν πρέπει νὰ πράττωσιν, ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Ἐπισκόπου, διότι «ὁ λάθρα Ἐπισκόπον τι πράσῃων τῷ διαβόλῳ λατρεύει» ν' ἀποφεύγῃ δὲ τοὺς μερισμούς (= τοὺς κομματισμούς), ὡς αἰτίαν παντὸς κακοῦ. Εὐχεται ὅπως ὁ Κύριος ἀναπαύσῃ καὶ ἀμείψῃ τοὺς Σμυρναίους, ὡς οὗτοι ἀνέπαυσαν αὐτόν, ἀπόντα δὲ καὶ παρόντα ἠγάπησαν. (κεφ. IX.).

Ἀσπαζεται εἰτα τὸν Πολύκαρπον καὶ τὸν κληρὸν τῆς Σμύρνης, ὡν τὸν μὲν καλεῖ «ἀξιόθεον» τὸν δέ, «θεοπροπές πρεσβύτεριον»

Ἐν τέλει ἀσπάζεται πᾶντας τοὺς οἴκους τῶν Σμυρναίων, ὀνομαστὶ δὲ ἀσπάζεται τὸν οἶκον τῆς Ταουῖας, ἣν καλεῖ ποθητὸν αὐτοῦ ὄνομα καὶ «Δάφνον τὸν ἀσύγκριτον καὶ εὐτεκνον». ⁴ (κεφ. XIII.).

«Οὐδὲν μοι ὠφελήσει τὰ τεράνα τοῦ κόσμου, οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου· καλὸν μοι ἀποθανεῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, ἢ βασιλεῦν τῶν περάτων τῆς γῆς· Ἐκεῖνον ζητῶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα. Ἐκεῖνον θέλω, τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα, ὁ δὲ τοκετός μοι (δηλαδὴ ὁ θάνατος) ἐπίκειται. Σύγγνωτέ μοι ζῆσαι, (δηλαδὴ ν' ἀποθάνω) μὴ θελήσῃτέ μοι ἀποθανεῖν (δηλαδὴ νὰ ζήσω)».

Ἦκουσε ποτὲ τις λαμπροτέρους λόγους, ὡς εἶπομεν, πολιοῦ Πρεσβύτου ἀπαγομένου εἰς θάνατον ;

1. Ἰγν. πρὸς Φιλαδ. κεφ. XI. πρὸς Σμύρν. κεφ. XII.

2. Ἰγν. πρὸς Φιλαδ. κεφ. VI.

3. Πρὸς Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. Γ. 36.

4. Ἰγν. Ἐπιστ. πρὸς Σμυρναίους.

Ἐξοχωτάτη ὅμως ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ συμμαθητὴν **Πολύκαρπον** ἐπιστολή, μεθ' οὗ κοινὰς εἶχον τὰς ἀναμνήσεις τῶν λόγων τοῦ διδασκάλου αὐτῶν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τὰς ὑποθήκας τῆς πίστεως.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς χαιρετίζει τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον λέγων :

« Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, Πολυκάριπ' Ἐπισκόπ' Ἐκκλησίας Σμυρναίων, μᾶλλον ἐπισκοπημέν' ὑπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πλείστα χαίρειν ».

Ὑπερδοῦναι εἶτα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἠξιώθη νὰ ἴδῃ ἐν Σμύρνῃ « τὸ ἄμωμον αὐτοῦ πρόσωπον, καὶ τὴν ἐν Θεῷ αὐτοῦ γνώμην ἡδρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον ». (Κεφ. I.).

Συνιστᾷ εἶτα αὐτῷ σύνεσιν καὶ φρόνησιν διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις, ὅπως ἴσταται ἰδραῖος « ὡς ἄκμων τυπτόμενος » (κεφ. III.). « μεγάλου », εἶτα λέγει, « ἐστὶ ἀθλητοῦ τὸ δέρεσθαι καὶ νικᾶν » (αὐτόθι). Θεωρεῖ δὲ ἀναγκαῖον ὅπως συχνότεραι γίνωνται αἱ συναθροίσεις τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναζητῇ ἕκαστον κατ' ὄνομα, ἐὰν εἶναι παρών. (Κεφ. IV.).

Ἐν τῷ VII κεφ. πρὸςκαλεῖ τὸν Πολύκαρπον, ὅπως ἀφοῦ ἐκλέξῃ τὸν ἄριστον, χειροτονήσῃ αὐτὸν καὶ πέμψῃ εἰς τὴν ὄρφανὴν αὐτοῦ μεινασχήν ποιμνιν, ὃν εἰ καὶ ἀγνοεῖ, οὐχ' ἥττον ἀσπάζεται.

Περαινεῖ δὲ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἀσπαζόμενος τὸν γηραιὸν Πολύκαρπον, τοὺς ἐν Σμύρνῃ, τὴν σύζυγον τοῦ Ἐπιτρόπου μεθ' ὅλου τοῦ οἴκου αὐτῆς, τὸν Ἀτταλον, ὃν καλεῖ ἀγαπητὸν καὶ πάλιν τὴν Ἀλκην, ἣν καὶ πάλιν « ποθητὸν αὐτῷ ὄνομα » ὀνομαζέει.

Τοιαῦται αἱ ἐκ Τρωάδος ὑπὸ Ἰγνατίου ἀποσταλθεῖσαι ἐπιστολαὶ πρὸς Φιλαδέλφους, Σμυρναίους καὶ τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον.

Τίς δὲ ἐν ταῖς τελευταίαις δύο ἐπιστολαῖς δὲν διαβλέπει ὅτι ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐνισχύει ποιμένα καὶ ποιμνιον εἰς τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ πίστιν, ἀκράτητον ἐξεγείρων τὸν πόθον τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ ὑπὲρ Αὐτοῦ μαρτύριον !

Αἱ τέσσαρες αὗται ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰγνατίου αἱ ἐν Σμύρνῃ γραφεῖσαι, ὡς καὶ αἱ δύο πρὸς Σμυρναίους καὶ Πολύκαρπον εἰσὶν οἱ λαμπρότεροι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Σμύρνης ἀδάμαντες.

Πολυκάριπ' ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους. — Ἡ ἐκ Σμύρνης ἀναχώρησις τοῦ ἱεροῦ ξένου τοῦ Πολυκάριπ' ἔδωκεν ἀφορμὴν, ὅπως ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος γράψῃ τὴν ὡραιότατην τυχόν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴν. Εἶχεν ἤδη ἀπέχει καὶ τῆς Τρωάδος καὶ τῶν Φιλιππῶν ὁ ἱερὸς ὁδοιπὸρος, πάντοτε βαδίζων πρὸς τὸν θάνατον, ὅτε ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος ἔγραψε τὴν πρὸς τοὺς Φιλιππαιοὺς ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἐπαινῶν τὸν ζῆλον αὐτῶν μεθ' οὗ ἐφιλοξένησαν τὸν ἱερὸν δεσμώτην καὶ πολλὰ αὐτοὺς διδάσκων ².

1. Πατρ. Migne. 5. σελ. 1005.

2. Ἐκ τοῦ Εὐσεβίου (Ε'. 20.) πληροφοροῦμεθα, ὅτι ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος εἶχε γράψῃ πολλὰς

Τὸ γνήσιον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μαρτυροῦσιν ὁ μαθητὴς τοῦ Πολυκάρπου Εἰρηναῖος ¹, ὁ Εὐσέβιος ², ὁ Ἰερώνυμος ³ καὶ ὁ Φώτιος ⁴.

Ἄν δὲ καὶ μία μόνον ἐπιστολή, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ἐσώθη, εἶναι ἱκανὴ ἐν τούτοις καὶ αὕτη μόνη νὰ δεῖξη, οἷος ἦν ὁ τοῦ Χριστοῦ οὗτος Ἐπίσκοπος καὶ στρατιώτης.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, λέγει ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Εἰρηναῖος, «καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας οἱ βουλόμενοι καὶ φροντίζοντες δύνανται μαθεῖν» ⁵.

Ὁ δὲ Σουίδας «πάνυ θαυμαστήν» αὐτὴν ὀνομάζει.

Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ μετὰ τῶν Πρεσβυτέρων αὐτοῦ, συγχάριζι τοῖς Φιλιππησίοις λέγων : «Συνεχάρην Ὑμῖν μεγάλως ἐν Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, δεξάμενος τὰ μιμήματα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης καὶ προπέμψασιν, ὡς ἐπέβαλεν Ὑμῖν, τοὺς ἐνεπιλεγμένους τοῖς ἀγιοπρεπέσι δεσμοῖς, ἅτινά ἐστι διαδήματα τῶν ἀληθῶς ὑπὸ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκτελεγμένων», ἐννοῶν διὰ τῶν ὥραιων συμβολικῶν τούτων φράσεων τὸν Θεοφύρον Ἰγνατίον.

Ἀναφέρει εἶτα, ὅτι ἡ πίστις αὐτῶν καταγγέλλεται ἐξ ἀρχαίων χρόνων, ἐννοῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου καθιδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλιππῶν (Πραξ. ΙΣ'. πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Φίλιπ. Ἐπιστ. κεφ. γ'). νοθετεῖ αὐτούς, ὅπως ἀνάζωννύμενοι τὰς ὁσφύας αὐτῶν δουλεύσωσι τῷ Θεῷ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ πάντας ἐλεοῦντες, μηδὲν κατακρίνοντες, καὶ προτιμῶντες τὸν ἕνεκα δικαιοσύνης διωγμὸν.

Διδάσκει αὐτούς, ὅτι ἀρχὴ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, καὶ ὅτι ἀφοῦ οὐδὲν ἐφέραμεν εἰς τὸν κόσμον, κατ' ἀνάγκην καὶ οὐδὲν θὰ λαβόμεν εἰς γῆν ἐπιστρέ-

ἐπιστολάς. Ἐκ τούτων ὁμοῦς οὐδεμία ἐσώθη πλήν ταύτης, ἥς τέσσαρα κεφάλαια τὰ 10. 11. 12. καὶ 14 διασώθησαν ἐν Λατινικῇ μεταφράσει, τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις ὑπὸ Faber ἐκδοθέν - α τῷ 1498.

Ὁλόκληρον τὴν ἐπιστολὴν ταύτην μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Λατινικοῦ κειμένου ἰδὲ Patrum Apostolorum opera. 1900. σ. 114 πρβλ. Goldwitzer Patrologie. σ. 17. Κοντογ. Πατρολ. σελ. 131.

Ὡς χρόνον δὲ τῆς συγγραφῆς αὐτῆς δέχονται τὸ 111 μ. Χ. ἥτοι, ὅτι αὕτη ἐγγραφή μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγνατίου, ὃν, ὡς ἐξαγεται ἐκ τοῦ Θ'. κεφ., φαίνεται, ὅτι ὁ Πολύκαρπος γινώσκει, εἰ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν τελευταίων λατ. φράσεων τοῦ ιγ'. κεφ., δι' ὧν ὁ Πολύκαρπος ζητεῖ πληροφορίας περὶ τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ (et de ipso Ignatio et de his qui cum eo sunt) συμπεράνουσιν, ὅτι αὕτη ἐγγραφή ζῶντος τοῦ Ἰγνατίου.

Οἱ δεχόμενοι ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν ὁ Πολύκαρπος μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγνατίου, τὰς λατ. ταύτας φράσεις δὲν θεωροῦσιν ὡς γνησίας τοῦ Πολυκάρπου.

1. Κατὰ Αἰρέσεων. γ'. 3.
2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 14.
3. De script. eccl. XVII.
4. Μυριέβ. βιβλ. 126.
5. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Δ'. 14.

φοντες, ἐπομένως ὀφειλομεν νὰ ὀπλίσωμεν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς, (κεφ. δ').

Ἐπογράφει εἰτα τὸν τύπον τῶν Πρεσβυτέρων, ἀναφέρων, ὅτι οὗτοι δεῖν νὰ ὦσιν εὐσπλαγχνοί, νὰ ἐπιστρέφωσι τοὺς πεπλανημένους, νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς ἀσθενεῖς, τὰ ὀρφανὰ καὶ τοὺς πένητας, ν' ἀπέχωσι πάσης ὀργῆς καὶ ἀδίκου κρίσεως, νὰ μὴ δώσιν πίστιν ταχέως, νὰ μὴ εἶναι ἀπότομοι, καὶ ν' ἀπέχωσι τῶν σκηνδάλων καὶ τῶν ὑποκριτῶν. (Κεφ. ε').

Ἐρχόμενος εἰτα εἰς τὴν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίαν λέγει, ὅτι πᾶς, ὅς μὴ ὁμολογῇ Ἰησοῦ Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, οὗτος ἀντιχριστὸς ἐστίν, καὶ ὅς ἂν μὴ ὁμολογῇ τὸ μαρτύριον τοῦ Σταυροῦ, οὗτος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν· καὶ ὅς μεθοδεύει τὰ λόγια τοῦ Κυρίου κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, οὗτος πρωτότοκος ἐστὶ τοῦ Σατανᾶ, προφανῶς ἐννοῶν τὴν αἵρεσιν τῶν Δοκητῶν (κεφ. ζ'), ὡς οὕτως αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ τὸν Μαρκίωνα ἀπεκάλεσε.

Προβάλλει εἰτα εἰς μίμησιν τὸν Ἰγνατίον, τὸν Ζώσιμον, τὸν Ροῦφον, τὸν Παῦλον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, οἵτινες οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον (κεφ. θ').

Εἰτα ἐν τοῖς περισσώσεσι Λατινικοῖς κεφαλαίοις παραινεῖ, ὅπως οἱ Φιλιππησίαι ὦσιν ἐπιεικεῖς εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα Πρεσβύτερον Οὐκλεντᾶ, ὡς καὶ εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, προσπαθοῦντες νὰ φέρωσιν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν (κεφ. ι'—ιζ').

Ἐν τέλει παροτρύνει αὐτοὺς νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ Βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν διωκτῶν τοῦ Σταυροῦ, ὅπως γινῇ εἰς πάντας καταδῆλος ὁ καρπὸς τῆς πίστεως αὐτῶν (κεφ. ιβ').

Γνωρίζει αὐτοῖς, ὅτι ὅσας εἶχεν τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου ἐπιστολάς· ἔπεμψεν αὐτοῖς (κεφ. ιγ').· ἐν δὲ τῷ ιδ'· καὶ τελευταίῳ Λατινικῷ κεφαλαίῳ γνωρίζει αὐτοῖς ὅτι τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ ταύτην ἔγραψε διὰ Κρήσκεντος, ὃν συνίστα ὡς ἡμερπτον ἄνδρα καὶ ἀπονέμει αὐτοῖς τὸν Ἀποστολικὸν ἀσπασμὸν, εὐχόμενος ὅπως μένωσιν ἀβλαβεῖς ἐν Κυρίῳ.

Τοιοῦτον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Πολυκάρπου, ἣν δὲν γνωρίζομεν ἂν κατὰ προνομίαν ἀντὶ προφητειῶν, ἣ καὶ μετ' αὐτὰς δὲν πρέπει ν' ἀναγινώσκη ἐν τῷ ἱσπερινῷ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἢ ἰδίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ.

Τὸ μαρτύριον τοῦ Πολυκάρπου.—Οἱ ἐν Σμύρνῃ διωγμοὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν.—Ἡ δὲ τῆς Ἰωνίας διέλευσις τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου, ἣν ἡ λαμπρὰ δικυλάκωσις τοῦ ἁγροῦ τοῦ Κυρίου.

Ὁ σπέρμας καλὸς, ἡ γῆ ἀγαθὴ, οἱ καρποὶ πλούσιοι, οὓς δὲν ἐπρόφθικεν νὰ συνάγῃ διὰ τὰς Οὐρανίους ἀποθήκας, ὁ καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τὰ πρᾶγμα δηλῶν, ὁ ἱερός Πολυκαρπός.

Ἦτο δυνατὸν ν' ἀνεχθῇ τοῦτο ὁ Σατανᾶς;

Βαρεῖς διὰ τοῦτο καὶ λυσσῶντες ἄνεμοι πνέοντες ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Σατανᾶ,

πρὸς στιγμὴν ἠπειλήσαν αὐτανδρὸν τὸν καταποντισμὸν τῆς ὀλκάδος τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ ἀγγέλους πρὸ τῶν βημάτων τῶν δικαστῶν καὶ ἐπὶ τοῦ Πάγου ἐπὶ τὸ μαρτύριον ὠδηγοῦντο οἱ ὑπὸ τῆς ιδίης τάξεως τῶν προδοτῶν (traditores) καταγγελλόμενοι ὡς Χριστιανοί.

Τὰ ἐπὶ τοῦ Πάγου χώματα, ἀπὸ τοῦ Σταδίου μέχρι τοῦ Θεάτρου, καὶ ἀπὸ τοῦ Θεάτρου μέχρι τῆς ἀγορᾶς, «ἐν τῇ στοᾷ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ διπύλιδι»¹ καὶ τοῦ Νεμεσίου² εἶναι ζυμωμένα μετὰ τὸ αἷμα στρατιᾶς ὀλοκλήρου ἁγίων μαρτύρων, ὧν τὰ ὀνόματα δυστυχῶς δὲν περιεσώθησαν πάντα³.

Τοῦτο μόνον λέγει ὁ Εὐσεβίος, ὅτι ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν μέχρι αὐτοῦ ἐγεσθὲντα φοβερὸν διωγμὸν⁴.

Ἐὰν ὅμως δὲν περιεσώθη ὁ κατάλογος τῶν πρὸ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου Σμύρνης μαρτύρων, περιεσώθη πολυτιμωτάτη τοῦ Εὐσεβίου περιγραφὴ τῶν φρικτῶν μαρτυρίων, ἅτινα ὑφίσταντο οἱ ἐκ Σμύρνης Χριστιανοὶ συλλαμβανόμενοι. Ἴδου ὡς ἔχει τὸ πολυτιμωτάτον τοῦτο χωρίον τοῦ ἐπιστημοτάτου ἱστορικοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

«...τούτοις ἐξῆς πρὸ τῆς ἀμφὶ τοῦ Πολυκάρπου διηγήσεως, τὰ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀνιστοροῦσι μάρτυρας, οἷας ἐνστάσεις πρὸς τὰς ἀληθῆρας ἀνεδείξαντο διαγράφοντες.

Καταπλήξαι γὰρ φησὶ τοὺς ἐν κύκλῳ περιεστώτας θεωμένους, τοτὲ μὲν μάλιστα μέχρι τῶν ἐνδοτάτω φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν καταξαινομένους, ὡς ἦδη καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ἀπόροητα τοῦ σώματος σπλάγχνα τε αὐτῶν καὶ μέλη κατοπιτεύεσθαι, τοτὲ δὲ τοὺς ἀπὸ θαλάσσης κήρυκας καὶ τινὰς ὀξεῖς ὀβελίσκους ὑποστρωγγνυμένους καὶ διὰ παντὸς εἶδους κολάσεων καὶ βασάνων προοῦντας, καὶ τέλος θηροῖν εἰς βορᾶν παραδιδόμενους» (Εἰζ. 93).

Οἱ ἀπὸ θαλάσσης δὲ κήρυκες οὗτοι, περὶ ὧν ἀνωτέρω ποιεῖται μνησκὸν ὁ Εὐσεβίος, εἰσὶν ἀκωνητὰ θαλάσσια ὄστρακα, ὀνομαζόμενα οὕτω κατ'ἐπίκτασιν μᾶλλον τοιούτων, ἅτινα οἱ ναυτιλλόμενοι μετὰ χειρὶ ζονται ὡς σάλπιγγας. Σημειώσεως δ' ἄξιον ὅτι τοιούτων γέμει τὸ Σταδίον καὶ ὁ περίξ χώρος, ἐξ ὧν τινὰς κατεθέσαμεν καὶ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἐταιρείας (ἀριθ. 6201).

Ὁ κομωδῆ νέος καὶ ῥωμαλεὸς Μάρτυς Γερμανικὸς.—Ἀμέσως δ' εἶτα ὁ Εὐσεβίος διηγεῖται τὰ κατὰ τὸ μαρτύριον τοῦ νεωτάτου καὶ ῥωμαλεωτάτου Γερμανικοῦ, ὅπερ κυρίως, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς σύλληψιν τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

1. Μαρτ. ἁγ. Πιον. ἐκδ. Gebhardt. 1902. σ. 97.

2. Μαρτ. ἁγ. Πιον. ἐκδ. Gebhardt. 1902. σ. 101. 102. 109. 111. Περὶ τῶν Νεμεσίων δὲ εἶδε Παυσ. Ζ'. ε'. 4. Θ'. λε'. 6. πρβλ. Gebhardt. σελ. 111.

3. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15. πρβλ. καὶ Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 16. «ἐν τῇ αὐτῇ δὲ περὶ αὐτοῦ γραφῇ καὶ ἄλλα μάρτυρια συνῆκτο κατὰ τὴν αὐτὴν Σμύρνην πεπραγμένα, ἐπὶ τὴν αὐτὴν περιόδον τοῦ χρόνου τῆς τοῦ Πολυκάρπου μαρτυρίας».

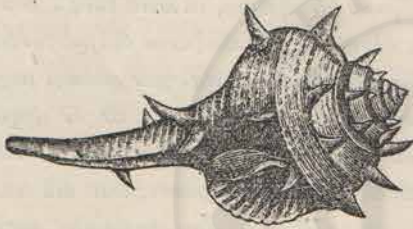
4. «Ἐγράψαμεν Ὑμῖν ἀδελφοὶ κατὰ τοὺς μαρτυρήσαντας καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὅστις ὡς περὶ ἐπισφραγίσας διὰ τῆς μάρτυρίας αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν διωγμὸν» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15.)

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πατέρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας :

«Μάλιστα δὲ ἰστοροῦσιν διαπρέπει τὸν γενναιότατον Γερμανικόν, ὑπογωννύντα οὐκ οὐκ χάριτι τὴν ἐμφυτίαν περὶ τὸν θάνατον τοῦ σώματος δειλίαν. Βουλομένου γέ τοι τοῦ Ἀνθυπάτου πείθειν αὐτὸν προβαλλομένου τε τὴν ἡλικίαν καὶ ἀντιβολοῦντος, νομίδῃ νέον ὄντα καὶ ἀκμαῖον οἶκτον ἑαυτοῦ λαβεῖν, μὴ μελῆσαι, προθύμως δὲ ἐπισπάσασθαι τὸ θηρίον εἰς ἑαυτόν, μονοουχὶ βασάμενον καὶ παροξύναντα, ὡς ἂν τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου ἀπαλλαγείη.

Τούτου δὲ ἐπὶ τῷ διαπρεπεῖ θανάτῳ τὸ πᾶν πλῆθος ἀποθανυμένας τῆς ἀνδρείας τὸν θεοφιλῆ μάρτυρα, καὶ τὴν καθόλου τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν ἀρετήν, ἀθρόως ἐπιβοᾶν ἄρξασθαι : «Αἶρε τοὺς ἀθέους, ¹ ζητείσθω Πολύκαρπος.» ²

Αἰτία τῆς συλλήψεως τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.— Κυρία ἐπομένως αἰτία τῆς ἀναζητήσεως καὶ συλλήψεως τοῦ Πολυκάρπου, ὑπῆρξεν ἡ γενναιότης, μεθ' ἧς οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ ἀνωτέρω Γερμανικός ³ ὑφίσταντο τὰ μαρτύρια.

Εἰκ. 93. Ἐκ τῶν ἀπὸ θαλάσσης κηρύκων ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος, ὃν ἤδη, βοῇ καὶ ἀνεζήτησε τὸ πλῆθος «ζητείσθω Πολύκαρπος» ⁵

Κόιντος Φρύξ τὸ γένος, ἀποδειλιάσας ἐκπίπτει.—Δυστυχῶς, τοσαύτη ἦν ἡ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ἐγερθεῖσα ταραχή, αἱ ἀπειλαὶ, καὶ ὁ φόβος, καὶ τὰ εἰς μέσον ἀχθέντα βασανιστήρια ὥστε εἰς Κόιντος τὸ ὄνομα, Φρύξ τὸ γένος, καὶ νεωστὶ ἐκ Φρυγίας εἰς Σμύρνην ἐλθὼν, ἀποδειλιάσας, ἐπέθυσεν εἰς τοὺς Θεοὺς, καὶ οὕτω τῆς σωτηρίας ἀπέτυχεν. ⁶

1. Δηλαδή τοὺς Χριστιανούς, τοὺς μὴ ἔχοντας εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀγάλματα (=Θεοὺς) καὶ μὴ πιστεύοντας εἰς αὐτά.

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15.

3. Χαίρομεν ὅτι ὁ ζηλωτὴς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Πατρίων καθ' ὅλα λαμπρὸς καὶ σεμνὸς ἐφημέριος τοῦ ἐν Σμύρνῃ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου κ. Πολύκαρπος, τῇ εἰσηγγελίᾳ ἡμῶν, κατὰ τὸ 1907 ἐδάπτισε τὸ πρῶτον ἐν Σμύρνῃ Γερμανικόν, ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

4. Ἰγν. Ἐπιστ. πρὸς Σμύρ. κεφ. α'. σ. 107.

5. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ'. 15.

6. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15'. «καὶ δὴ πλείστης ἐπὶ ταῖς βοαῖς γενομένης ταραχῆς, Φρύγα τινα τὸ γένος, Κόιντον τὸ ὄνομα, νεωστὶ . . . κλ.»

Οὗτος δὲ εἶχε παραθιάσει ἑαυτὸν καὶ τινες ἄλλους ἐκουσίως νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ μαρτύριον, ὅπερ ἡ Ἐκκλησία οὐδὲν ἑνέκρινεν οὐδὲ ἐπήνεσεν.¹

Ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος ἐπὶ τὸ Σταδίον.—**Ἡ ἐξ Οὐρανοῦ φωνή.**—**Ἡ ὑπέροχος αὐτοῦ ὁμολογία.**—**Ἡ πυρά.**—**Ἡ ἀπόθεσις τῶν ἱερῶν αὐτοῦ λειψάνων.**—² Ἦδη ἀπὸ τῆς Μ. Παρασκευῆς τὸ ἑσπέρας οἱ «διωγμίται» εἶχον ἀνακαλύψει τὸ ἔξωθεν τῆς Σμύρνης «ἀγορίδιον», ἐν ᾧ ἐφησυχάζεν ὁ γηραιὸς Πρεσβύτερος.³ Ποῦ τοῦτο; παραμένει ἡμῖν ἄγνωστον.

Πρὸ τριῶν ἡμερῶν, ἐνῶ προσήχετο εἶδεν ὀπτασίαν, ὅτι ἐκαίετο τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ, καὶ ἀμέσως εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν: «ὅτι δέον αὐτὸν διὰ Χριστοῦ πρὶ τὴν ζωὴν μεταλλάξαι»⁴· τὴν ἐπομένην Μ. Σάββατον, «ὄνῳ καθίσαντες αὐτόν, ἤγον εἰς τὴν πόλιν». Ἡ Σμύρνη ὅλη καὶ οἱ παῖδες, ἐν ἰακχῇ πολλῇ καὶ θορύβῳ, παρακολουθοῦν ἤδη τὸν ἐπὶ ὄνῳ ὁδηγούμενον ἱερὸν πρεσβύτερον.

Αἱ καθ' ὁδὸν νοουθεσίαι Ἡρώδου τοῦ εἰρηναρχοῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Νικήτου, ἀδελφοῦ τῆς Χριστιανῆς Ἀλκῆς, ὅπως θύσῃ εἰς τοὺς θεούς, ἀπέβησαν μάταιαι.

Ἡ Σμύρνη ἐρημοῦται· ἐξ ὅλων τῶν ὁδῶν πάντες ἑσπευδον πρὸς τὸ Σταδίον, ἐνθα ὠδηγεῖτο, ὡς εἶδομεν, ὁ πολὺς διδάσκαλος.

Τόσος δὲ ἦτο, λέγει ὁ Εὐσέβιος, ὁ περὶ τὸ Σταδίον θόρυβος, ὥστε κανεὶς οὐδὲ ν' ἀκούσῃ, οὐδὲ ν' ἀκουσθῇ ἡδύνατο.⁵

Ἦδη τὸ ἱερὸν θῦμα, ὁ θεοπρεπὴς Πρεσβύτερος πλησιάζει εἰς τὴν πρὸς Δ. εἰσόδον τοῦ Σταδίου· ὁ θόρυβος κορυφούται, οἱ πάντες ἀναστηλοῦνται θέλοντες νὰ ἴδωσιν, ὃν ἐξ ἀκοῆς, μόνον δὲ οἱ Χριστιανοὶ κατ' ὄψιν ἐγίνωσκον.

Ὁ Πολύκαρπος εἰσέρχεται εἰς τὸ Σταδίον. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὡς ποτε ὑπεράνω τοῦ Ἰορδάνου ἠκούσθη φωνὴ ἐξ Οὐρανοῦ, οὕτως ἤδη ὑπεράνω τοῦ Σταδίου ἀκούεται φωνὴ ἐξ Οὐρανοῦ λέγουσα: «*Ἰσχυε Πολύκαρπε καὶ ἀνδρίζου· καὶ τὸν τὸν μὲν εἰπόντα, οὐδεὶς εἶδεν, λέγει ὁ Εὐσέβιος, «τὴν δὲ φωνὴν τῶν ἡμετέρων πολλοὶ ἤκουσαν»*»⁶.

Εἰς τὸ βῆθος τῆς σφενδόνης τοῦ Σταδίου ἐκάθητο ὁ Ἀσιάρχης Φίλιππος Τραλλιανός,⁷ ὁ ἀνθύπατος Στάτιος Κοδράτος καὶ πάντες οἱ ἐν τέλει.⁸

Οἱ συλλαβόντες στρατιῶται παρουσιάζουσι τὸν Πολύκαρπον, μετ' ὃ ἄρχονται αἱ τυπικαὶ ἐρωτήσεις: «εἰ αὐτὸς εἶμι Πολύκαρπος»⁹. Ἀρχονται αἱ ἀνακρίσεις, αἱ

1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15. Μαρτύρ. τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου Lipsiae 1900. σ. 121. ξκδ. Berlin. 1902. σ. 2.

2. Μαρτ. τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου κεφ. κα'.

3. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15.

4. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15. «ὡς μηδὲ πολλοὶς ἀκουσθῆναι», ἢ, κατὰ τὸ Μαρτύριον αὐτοῦ, κεφ. γ', σ. 122, «ὡς μηδὲ ἀκουσθῆναι τινα δύνασθαι».

5. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15.

6. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15. Μαρτ. ἁγ. Πολυκάρπου κεφ. ιθ', σ. 124.

7. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15. Μαρτ. ἁγ. Πολυκάρπου κεφ. κα', σ. 127.

8. Εὐσ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ. 15. Μαρτ. ἁγ. Πολυκάρπου κεφ. β', σ. 123.

ἐξετάσεις, αἱ παρακλήσεις, αἱ συμβουλαί, αἱ ἀπειλαί, αἱ νουθεσίαι «καὶ ἕτερα τούτοις ἀκόλουθα, ἃ σύνηδες αὐτοῖς λέγειν» ¹, ὅπως ὁ Πολύκαρπος ἀρνήθη τὸν Χριστόν.

«Αἰδέσθητί μου τὴν ἡλικίαν», λέγει αὐτῷ ὁ Ἀνθύπατος, «λοιδορήσον τὸν Χριστὸν καὶ ἀπολύσω σοι» ², ὅτε ἠκούσθη ἡ ὑπέροχος τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ὁμολογία :

«Ὁγδοήκοντα καὶ ἕξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ καὶ οὐδέν με ἠδίκησε, καὶ πῶς δύναμαι βλάσφημιῇσι τὸν βασιλέα μου τὸν σώσαντά με ;»

Τότε μετ' ὀργῆς ὁ ἀνθύπατος πέμψας τὸν ἑαυτοῦ κήρυκα ἐν μέσῳ τοῦ Στάδιου, διέταξε νὰ κηρύξῃ τρίς : «Πολύκαρπος ὁμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι». Τοῦτο ἦτο ἀρκετὸν ὅπως ἐπιφέρει αὐτῷ τὸν θάνατον.

Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς γνωστὸν ὅτι δὲν ἐζητοῦντο κακουργήματα, διότι τοιαῦτα δὲν ὑπῆρχον· τὸ εἶναι τινα «Χριστιανὸν» τοῦτο ἤρκει ὅπως οὗτος καταδικασθῇ εἰς θάνατον.

«Τούτου λεχθέντος ὑπὸ τοῦ κήρυκος, πᾶν τὸ πλῆθος ἔθνων τε καὶ Ἰουδαίων, τῶν τὴν Σμύρναν κατοικούντων, ἀκατασχήτῳ θυμῷ καὶ μεγάλῃ φωνῇ ἐβόα : αὐτός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδασκαλός ³, ὁ πατὴρ τῶν Χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων Θεῶν καθαρῆτης, ὁ πολλοὺς διδάσκων μὴ θύειν, μηδὲ προσκυνεῖν». ⁴

Οἱ μὲν ἐζήτουν ὅπως ὁ Ἀσιάρχης ἐπαφῇ εἰς τὸν Πολύκαρπον λέοντα, ἵνα κατασπαράξῃ αὐτόν· μὴ δυναμένου δὲ ἀμέσως τοῦ Ἀσιάρχου νὰ πράξῃ τοῦτο, (καθόσον οἱ λέοντες εἶχον συμπληρώσει τὰ κυνηγέσια) ⁵, μιᾶ φωνῇ ἐβόα τὸ πλῆθος, ὅπως ὁ Πολύκαρπος κατ' ἔζων.

Ταῦτα δέ, κατὰ τὸν Εὐσεβίον, «μετὰ τοσούτου τάχους ἐγένετο, θάπτον ἢ ἐλέγετο, τῶν ὄχλων παρακοῆμα συναρόντων ἐκ τε τῶν ἐργαστηρίων καὶ βαλανείων ξύλα καὶ φρύγανα, μάλιστα Ἰουδαίων, προθύμως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἰς ταῦτα ὑπουρούντων» ⁶.

Ἡ πυρὰ ἠνέφθη καὶ μετὰ λαμπρὰν προσευχὴν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Δυνάμεων, προσευχὴν ἣν θὰ παρεκαλοῦμεν νὰ ἀποστηθίζωσι πάντες οἱ παῖδες ἐν τοῖς σχολαίοις, ὡς λαμπρὸν τοῦ ὅλου αὐτῶν βίου εὐσεβὲς ἐφόδιον, ⁷ ὁ

1. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15.

2. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἰστ. Δ. 15.

3. Ὁ κ. Κερραμεὺς ἐν Μηναίῳ ια'. αἰῶνος ἀναγινώσκει : «ὁ τῆς Ἀσεβείας διδασκαλός»· (Ἀνακρινώσεις Σμυρν. Ἐκκλ. 1894, σελ. 6. 11.)

4. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἰστ. Δ. 15. Μαρτ. ἀγ. Πολυκάρπου κεφ. ιβ'. σ. 124.

5. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15. Μαρτ. ἀγ. Πολυκάρπου κεφ. ιβ'. σ. 124.

6. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15. Μαρτ. ἀγ. Πολυκάρπου κεφ. ιγ'. σ. 124.

7. Ἰδοὺ ὡς ἔχει αὕτη κατὰ τὸ κείμενον τοῦ Εὐσεβίου. (Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15.):

«Ὁ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ ἐλλογημένου παιδὸς Σου Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατὴρ, δι' οὗ τὴν περὶ Σε ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ Θεὸς Ἀγγέλων καὶ Δυνάμεων καὶ πάσης κτίσεως, παντός τε τοῦ γένους τῶν δικαίων, οἳ ζῶσιν ἐνώπιόν Σου, ἐλλογῶ Σε, ὅτι ἤξιωσάς με τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ταύτης, τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων, ἐν τῷ ποιητῇ τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς

μαθητῆς Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὁ συμμαθητὴς καὶ ζήλωτὴς Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, ὁ ἱερός Πολύκαρπος, ὁ Ἀγγελὸς τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης, «ὡςπερ κριὸς ἐπίσημος ἐκ μεγάλου ποιμνίου», ἐπὶ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ Σταδίου ἀναρθείσης πυρρῆς ἀναβάς, προσέφερεν ἑαυτὸν θυσίαν, «ὀλοκαύτωμα δεκτὸν τῷ Θεῷ ἡτοιμασμένον».¹

Μετὰ τοῦτο, γράφουσιν οἱ συγγράψαντες τὸ μαρτύριον αὐτόπται Χριστιανοί, «ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον δοτὰ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα, ὁ π ο υ καὶ ἀκόλουθον ἦν».²

Ἡ ἐν Ῥώμῃ φωνή.—Ἐν τοῖς συγγράμμασι δὲ τοῦ Εἰρηναίου, μαθητοῦ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ἀναγινώσκουμεν, ὅτι, καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὥραν ἐν Σμύρνῃ ἐμαρτύρησεν ὁ ἱερός Πολύκαρπος, ὁ Εἰρηναῖος (Εἰκ. 94) ἐν Ῥώμῃ ὢν, ἤκουσε φωνὴν ὡς σάλπιγγος λεγούσης : «Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν».³

Ὁ ἱερός Εἰρηναῖος εἶναι ὁ εὐτυχὴς τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου μαθητῆς, ὅστις ἐν τοῖς συγγράμμασι αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι σχεδὸν ἐπὶ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ συνεγράφη ἡ Ἀποκάλυψις «οὐδὲ γὰρ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐωράθη (αὕτη) ἀλλὰ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, πρὸς τῷ τέλει τῆς Δομειανοῦ ἀρχῆς».⁴

Ἡ πλήρωσις τῶν λόγων τῆς Ἀποκαλύψεως.—Οὕτως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ἐπληρώθησαν οἱ ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου τῆς Πάτμου λόγοι τῆς Ἀποκαλύψεως : «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς».

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀποτεῖνονται ὀρισμένως εἰς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον.

Ὁ Πολύκαρπος περὶ τὸ 92—94 μ. Χ. κομιδῇ νέος ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος, πρὶν ἢ ὁ Ἰωάννης ἰδῇ τὴν Ἀποκάλυψιν.

Ἡ Ἀποκάλυψις ἐγράφη περὶ τὸ 95 μ. Χ., καθ' ἣν ἐποχὴν Ἐπίσκοπος Σμύρνης ἦν ὁ ἱερός Πολύκαρπος, πολὺ βραδύτερον μαρτυρήσας.

Οὗτος ἐπομένως ἐστὶν ὁ Ἀγγελὸς, πρὸς ὃν ἀποτείνεται ἡ θεία ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου τῆς Πάτμου φωνή.

Ὅταν ἡ Ἀποκάλυψις λέγει «οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὴν θλίψιν» καὶ ἐκφράζεται τόσον κακὰ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, οὗς καλεῖ συναγωγὴν τοῦ Σατανᾶ, Ἰουδαίους

αἰωνίου, ψυχῆς τε καὶ σώματος ἐν ἀφθαρσίᾳ πνεύματος ἁγίου, ἐν οἷς προσδεχθεῖν ἐνώπιόν Σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πλοῦν καὶ προσδεκτῇ, καθὼς προητοίμασας προφανερῶς καὶ πληρώσας ὁ ἀφανθής καὶ ἀληθινὸς Θεός, διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων, Σὲ αἰνῶ, Σὲ εὐλογῶ, Σὲ δοξάζω, διὰ τοῦ αἰωνίου Ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ Σου παιδὸς δι' οὗ Σοι σὺν αὐτῷ ἐν πνεύματι ἁγίῳ δόξα νῦν καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15. Μαρτ. ἁγ. Πολυκάρπου κεφ. ιδ'. 124.

2. Εὐσεβ. αὐτόθ. Μαρτ. ἁγ. Πολυκάρπου κεφ. ιη'. σ. 126.

3. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἐν τέλει σ. 128.

4. Adv. Haer. I. V. κεφ. 30. 3. λόγου ἄξιον βίον τοῦ Ἀγίου Εἰρηναίου συγγράψεντα ὑπὸ τοῦ Semisch ἐν Greifswald ἰδὲ F. Piper Evang. Kalend. σ. 96 λόγου δὲ ἄξιαν βιογραφίαν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου αὐτόθι ὑπὸ Lücke, σελ. 81—92.

έννοει τοὺς πρὸ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, οὓς ἀνωτέρω εἶδομεν περιγραφομένους ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου, ὅταν δὲ λέγει: «μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν, ἰδοὺ ὁ διάβολος μέλλει βαλεῖν ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν ἵνα πειρασθῇτε, καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν δέκα», Ἰουδαίους έννοει τοὺς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου· αἱ δέκα δὲ ἡμέραι εἶναι συμβολικῇ, ἐκφράσις τῆς βραχύτητος τῶν διωγμῶν, ἀπέναντι τῆς αἰωνιότητος¹, καὶ τέλος διὰ τοῦ «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου...», ὁ θεῖος Ἰωάννης ἀποτείνεται προσωπικῶς εἰς τὸν Ἀγγελον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης, ὅστις ἀληθῶς διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἐγένετο πιστὸς ἄχρι θανάτου· καὶ αὐτὸς μὲν ἔλαθε τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ἡ δὲ Σμύρνη, λαβοῦσα τὴν ἐπὶ τοῦ Πάγου διὰ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου εὐλογίαν, θέλει μένει ἐξοχον διὰ τῶν αἰῶνων ὑπόδειγμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἀρσιώσεως καὶ ἀγάπης.²

Γνωστόν, ὅτι ὁ ἱερός Πολύκαρπος δὲν ἐμαρτύρησε μόνος, ἀλλὰ «σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδελφείας δωδέκατος»³, ἐξ ὧν μόνος ὁ ἱερός Πολύκαρπος μνημονεύεται διὰ τὸ ὑπέροχον τῆς θέσεως καὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Χρόνος τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.—Ὁ Εὐσεβίος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161—180)⁴· δεινοῦ τῶν Χριστιανῶν διώκτου⁵ κατὰ τὸ 166—167 μ. Χ.

Ἐπειδὴ ὁμως, ὡς ὁ ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἀρχαιολόγος Waddington ἀποδείκνυσιν, ὁ Στάτιος Κοδράτος, ἐφ' οὗ ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν ἦν Ἀνθύπατος κατὰ τὸ 155,⁶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (155)· ἐπομένως ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς (138—161).⁷

1. Ὡς ἀλλοχού ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι αἱ ἡμέραι ἡμέραι ἡμῶν ὡσεὶ ἡμέρα μία, ἢ ὡς ἡ χθές.

2. Πρὸς, καὶ L' Abbé Merzan. Vie de J. Polycarpe. 1893, σ. 95.

3. Μαρτύριον ἁγίου Πολυκάρπου κερ. 10'. σ. 126. Παρ' Εὐσεβίου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησε «σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδελφείας δώδεκα» (Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15.) νοητέον ἐπομένως ἢ ὅτι περιέχεται ἐν τοῖς 12 (δωδέκατος), ἢ ὅτι ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἐστὶ 13ος.

4. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 15. Κοντογ. Ἐκκλ. Ἰστ. 126 Ἀποστόλου Χριστοῦ. Πατρολ. 1894. Α. σ. 93.

5. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 26.

6. «Memoire sur la chronologie de la vie du rhéteur Aelius Aristide» ἐν τῷ Mémoires de l' Académie des inscriptions et belles lettres. Paris. 1867. Τομ. XXVI μέρος 6'. σελ. 325.

7. Τὴν γνώμην ταύτην δέχονται ὁ Hilgenfeld, Aubé, Gebhardt, Zahn, Funk, Penan, Allard καὶ ὁ Egli «Das Martyrium von Polycarp» ἐν Zeitschrift für Wissenschaft. Theol 1882. σ. 227. Ὡσαύτως ὁ Lipsius «Das Mart. von Polyc.» ἐν Jahrbücher für Protest. Theol 1878. σ. 751. 1881. σ. 574 καὶ 1883. σ. 525. δεχόμενος τὸ ἔτος 156.

Ὡσαύτως ὁ Lightfoot διὰ νέων ἐπιχειρημάτων «Fastes des provinces Asiatiques.» Paris. Α. σ. 219, ἀπέδειξεν ὀρθὴν τὴν χρονολογίαν τοῦ Waddington. πρὸς, καὶ Φιλαρέτου Ἐκκλ. Ἰστ. Α. σ. 62.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Dittenberger ἡ ἐν τῇ «Archäol Zeitung d. Deutschen Reiches» 1880. Heft. I. σ. 68. ἐπιγραφὴ ἐπιγραφή.

Ἡ Ὀλυμπία βουλή Γ[άτον] Ἰούλιον Φίλιππον Τραλλιανόν τὸν Ἀσιάρχην ἡδῶν ἕνεκα Ὀλυμπιάδι σλθ. (=149. μ. Χ.).

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ ὁ Πολύκαρπος ἀναφέρει, ὅτι ἦν 86 ἐτῶν, ὅτε ἐμαρτύρησεν (τῷ 155), ἄρα ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἐγεννήθη τῷ 69 μ. Χ.

Ἦδη πρόκειται ἕτερον χρονολογικὸν σπουδαιότατον ζήτημα πρὸς ἐξέτασιν.

Ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἐμαρτύρησε τὸ Μ. Σάββατον.

«Μαρτυρεῖ δὲ ὁ μακάριος Πολύκαρπος μὴνός Ξανθικοῦ δευτέρου ἱσταμένου, πρὸ ἐπτά καλανδῶν Μαρτίων Σαββάτω μεγάλῳ ὥρα ὀγδόῃ».¹

Τελεῖ δὲ τὴν μνήμην αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία Φεβρουαρίου 23· ἥτοι ἀκριβῶς πρὸ 7 καλανδῶν Μαρτίων :

Γνωστοῦ ὅμως ὄντος ὅτι οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε ἡμεῖς ἐορτάζομεν ποτε τὸ Πάσχα κατὰ Φεβρουάριον, πῶς ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν ἐν Μ. Σαββάτῳ κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ;

Ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ λάθους τῶν ἀρχαιοτάτων χειρογράφων, περὶ λάθους ὡσαύτως καὶ τῶν μὴ ὑπολογισάντων καλῶς τοὺς Μακεδονικοὺς μῆνας πρὸς τοὺς Ρωμαίικους· τρανὴ τούτου ἀποδείξις ὅτι ἡ «δευτέρα Ξανθικοῦ ἱσταμένου» ἐν τῇ ἀνωτέρῳ περικοπῇ, ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἀμέσως Ρωμαϊκὴν χρονολογίαν «πρὸ ἐπτά καλανδῶν Μαρτίων», ἐπειδὴ ὁ Μακεδονικὸς μὴν Ξανθικός, δὲν μετέχει οὐδόλως τοῦ Φεβρουαρίου, ἀλλὰ τοῦ Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου· ἐπομένως τὸ 7 πρὸ τῶν καλανδῶν Μαρτίου, (ἥτοι 7 πρὸ τῆς 1ης Μαρτίου=23 Φεβρουαρίου) διορθωτέον νομιζομεν πρὸ 7 καλανδῶν Ἀπριλίου, ἥτοι 23 Μαρτίου.

Ὅτι δὲ κατὰ Μάρτιον καὶ οὐχὶ κατὰ Φεβρουάριον ὁ ἱερός Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν, ὑποστηρίζει καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἱεροῦ Πιονίου, ὅστις ῥητῶς ἀναφέρεται ὅτι ἐμαρτύρησε κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ἐν ἡμέρᾳ

Εἰκ. 94. Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, μαθητὴς τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ὁ ἀκούσας ἐν Ῥώμῃ τὸ : «Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν» (ἀρχαία τοιχογραφία τοῦ Η'. αἰῶνος).

¹ Ὁ Φίλιππος δ' οὗτος κατ' αὐτὸν, ἐστὶν ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Πολυκαρπού.

² Ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμου εἰς τὰς σημειώσεις τῶν Σωζομ. Φιλολ. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Α. σ. 347 σημειοῖ, ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησε τῷ 143. ἐπὶ Ἀντωνίου Πίου.

³ Ἐν χειρογρ. Μιναίῳ τοῦ ια'. αἰῶνος ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Δεκίου (249—251), ὅπερ προδήλως σφαλερόν. (Ἀνακοινώσεις Συμυρ. Ἐκκλ. ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Πετροῦπολις. 1894. σ. 14.)

1. Μαρτ. τοῦ ἁγίου Πολυκ. ἔκδ. Gebhardt. 1902. XXI. σ. 40.

Μ. Σαββάτω.¹ πρὸ 4 εἰδῶν Μαρτίων ἤτοι Μαρτίου 11, ἡμέραν καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τὴν μνήμην αὐτοῦ, πρὶν ἢ δὲ ἡ Α'. Οἰκουμ. Σύνοδος (325 μ. Χ.) κανονίσῃ τὰ περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἡδύνατο τοῦτο νὰ ἐορτασθῇ τῇ 12 Μαρτίου καθόσον ἡ πανσέληνος (ιδ'. Νισάν) δύναται νὰ κατέλθῃ μέχρι τῆς 8 Μαρτίου.²

Οἱ τὰ τοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου συγγράψαντες.

—Τὸ μάρτυριον δὲ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἤτοι τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἐπιστολὴν τῆς Σμύρνης, ἔγραψε τὸ πρῶτον ὁ Εὐάρεστος.³ διεσώθη δὲ παρὰ τῷ Εἰρηναίῳ, ἐξ οὗ ἀντέγραψε τοῦτο ὁ Γάιος, ἐκ τούτου δὲ Σωκράτης ἐν Κορινθῷ καὶ ἐκ τούτου ὁ ἐν Σμύρνῃ Πρεσβύτερος Πιόνιος.⁴

1. Μαρτύριον τοῦ ἁγ. Πιόνιου ἔκδ. Gebhardt. 1902. κεφ. II. σ. 96.

2. «Man überzeugt sich leicht, dass die Osterneumonde zwischen dem 8 März u. 5 April, diese Tage mitgerechnet fallen. Schmöger. Grundriss d. christlichen Zeit- und Festrechnung. Halle. 1854. σ. 52. 53. καὶ 73 F. Piper. Ev. Kalender. 1855. Die christl. Festrechnung. σ. 65. 80. πρὸλ. καὶ Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστ. Τόμ. Α. σ. 78—85. Θεόδ. Γαζῆ περὶ μηνῶν. Σπαθάρη περὶ Ἡμερολογίου. κ.λ.

Ἐσαύτως καὶ ὁ P' Abbé Merzan, Vie de S. Polycarpe. 1903. ἐν ὑποσημειώσει σ. 91. παρατρεῖ ὅτι τὸ μάρτυριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου συνέβη μᾶλλον κατὰ Μάρτιον.

Κατὰ τὸν ἡμέτερον Κοντογόνῃ (Ἐγχειρίδιον Ἑβρ. Ἀρχαιολ. 1844. σ. 66.) ὁ νισάν τῶν Ἑβραίων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Ἀπρίλιον, καὶ οὐχὶ ὡς θέλουσιν οἱ Ῥαββίνοι πρὸς τὸν Μάρτιον. Κατὰ δὲ τὸν Ἰώσηπον ὁ νισάν ἐστὶν ὁ Ἑαμβικὸς (Ἰωσ. Ἰουδ. Ἀρχ. βιβλ. α'. κεφ. γ'. 3.)

Βεβαίως ἀκριβεστάτας πληροφορίας περὶ τοῦ μαθηματικοῦ τούτου ζητήματος ἡδυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Διευθυντοῦ τοῦ ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπεῖου κ. Αἰγινήτου, ἀπέσχομεν ὅμως νὰ πράξωμεν τοῦτο, διότι καὶ ἄλλοτε παρεκαλέσαμεν αὐτόν, εἰ δυνατόν, ὅπως ὀρίσῃ ἡμῖν πότε ὁ Ἥλιος ἀνατέλλων ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ διέρχεται διὰ τοῦ ἄξονος τοῦ Παρθενῶνος (ζήτημα, ὅπερ θὰ διηγκόλυνεν ἡμᾶς ὅπως ὀρίσωμεν, ἂν ὀρισμένος Χριστιανικὸς Ναὸς ἐν τῷ Ὑμηττῷ κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ἐν τῷ Ὑμηττῷ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος). ὁ εἰδικὸς ὅμως οὗτος καθηγγητὴς ἀπήντησεν, ὅτι ἡδυνάται ν' ἀπαντήσῃ διότι ὁ προσδιορισμὸς τῆς Ἀνατολῆς τοῦ Ἥλιου ἀπὸ τοῦ ὀρισμένου τούτου σημείου τοῦ Ὑμηττοῦ, πολλὰς θὰ παρεῖχεν αὐτῷ δυσχερείας καὶ πράγματα.

Εὐχόμεθα ὅπως ἕτεροι εἰδικοί ἐπιστήμονες, καίτοι μὴ ἔχοντες τὴν ὑπὸ τῆς δημοσίας θέσεως ἐπιβαλλομένην αὐτοῖς ὑποχρέωσιν, ἀναλάβωσι τὸν ἀκριβῆ μαθηματικὸν προσδιορισμὸν τοῦ ζητήματος τούτου περὶ τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ χρόνου τῆς πανσέληνου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

3. Μαρτ. ἁγ. Πολυκάρπου ἔκδ. Λειψ. 1900. κεφ. κ'. σ. 127. καὶ ἔκδ. Gebhardt κεφ. κ'. σ. 10. 1902.

4. Αὐτ. κεφ. κβ'. σ. 127. καὶ ἔκδ. Gebhardt. 1902. κεφ. κ'. σ. 10.

Ἐκδόσεις τοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου πλὴν τῆς παρ' Εὐσεβίου ἔχομεν πολλὰς, ὧν νεώτεραί ἢ ἐν τῷ Patrum Apost. opera, Lipsiae. 1900. ἢ τοῦ Gebhardt. Berlin. 1902 καὶ ἡ νεωτάτη ὑπὸ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Μαρτύριον τοῦ ἁγ. Πολυκάρπου» ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλ. Φάβου» Ἀλεξανδρείας. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. 1908. πρὸλ. καὶ L' Abbé Merzan «Vie de S. Polycarpe. Poitiers. 1893. καὶ Ἰακώβου Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Σμύρνης. «Περὶ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου» ἐν τῷ Συμυρναϊκῷ Ἡμερολόγιῳ τοῦ 1907. σ. 14.

Ο ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΗΣ

Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης γράφων πρὸς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον περὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ σοφιστοῦ Ἀπολλοφάνους.—Μία τῶν ὠραίων σελίδων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σμύρνης εἶναι ἡ ἐπιστολὴ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου πρὸς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον, δι' ἧς παρακαλεῖ αὐτὸν ἵνα πείσῃ τὸν ἐν Σμύρνῃ σοφιστὴν Ἀπολλοφάνην, ὅπως δεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν, ἀφ' οὗ ὁ Ἀπολλοφάνης λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν φοβερὰν σκότωσιν τοῦ ἡλίου, ἣν ὁμοῦ εἶδον διακρίβοντες ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Αἰγύπτου, ὅτε ὁ μὲν Ἀπολλοφάνης ἀνέδρασε : «ὦ καλὲ Διονύσιε θεῶν ἀμοιβαί (=μετσβολαί) πραγμάτων», ὁ δὲ Διονύσιος, τὸ γνωστὸν, «ἦ Θεὸς πάσχει, ἢ τὸ πᾶν ἀπόλλυται».

Γνωρίζοντες δὲ τὴν νοθείαν τῶν συγγραμμάτων τῶν εἰς Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην ἀποδιδομένων, οὐδέποτε ἠθέλωμεν ποιῆσαι μνείαν τοῦ γεγονότος τούτου, ἐὰν μὴ οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ ἀνέφερον τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο σκότος τὸ ἀπὸ ὥρας 5'. ἕως ὥρας 9' συμβᾶν¹ καὶ ἐὰν μὴ ἀνέφερον τοῦτο, ὃ ἐκ Τράλλεων ἔθνικὸς Φλέγων², ὡς καὶ Θαλλὸς ὁ ἱστορικός, ὡς ἀναφέρει Ἰούλιος ὁ Ἀφρικανὸς συγγραφεὺς τοῦ β'. αἰῶνος.

Καὶ ὁ μὲν Διονύσιος εἶχεν ἤδη ἀσπασθῇ τὸν Χριστιανισμόν, ἀκούσας ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου (52—53 μ. Χ.) τοῦ Παύλου (Πράξ. ιζ'),³ ὁ δὲ Ἀπολλοφάνης ἐν Σμύρνῃ, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε ν' ἀσπασθῇ τοῦτον, ἀλλὰ τοῦναντίον δεινὰς ἐξετόξευεν ὕβρεις κατὰ τοῦ Διονυσίου, ἀποκαλῶν αὐτὸν πατραλοῖαν, ὡς ἐγκαταλείψαντα τοὺς Θεοὺς τῶν ἐκτουῦ προγόνων.

Αἱ ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις τοῦ Ἀπολλοφάνους καὶ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος σκότους κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου.—Ἐν τῇ πρὸς τὸν νεκρὸν τότε Πολύκαρπον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ὁ πολὺς Διονύσιος ἐν γλώσσῃ λίαν πειστικῇ καὶ συγκινητικῇ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὅπως εἶπεν πρὸς τὸν Ἀπολλοφάνην :

«Τί λέγεις περὶ τῆς ἐν τῷ σωτηρίῳ σταυροῦ γεγονυίας ἐκλείψεως ; ἀμφοτέρω γὰρ τότε κατὰ Ἡλιούπολιν⁴ ἅμα παρόντε τε καὶ συνεσιῶντε, παραδόξως τῷ Ἠλίῳ τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἐωρῶμεν, (οὗ γὰρ ἦν συνόδου καιρὸς), αὐθις αὐτὴν ἀπὸ τῆς θ'. ὥρας ἄχρι τῆς ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ Ἠλίου διάμετρον ὑπερφυῶς ἀντικαταστάσαν.

Ἀνάμνησον δέ τι καὶ ἕτερον αὐτόν, οἶδε γὰρ διὰ τὴν ἐμπίπτωσιν αὐτὴν ἐξ Ἀνα-

1. Ματθ. κζ'. 45. Λουκ. κγ'. 44. Μάρκ. ιε'. 33.

2. Flegontos. Tralliani opuscula. Hallae. σ. 132. πρὸς Φιλοπόνω. Περὶ Δημιουργ. κόσμου. Β'. 21. Ὡριγ. κατὰ Κέλσου II. Εὐσεβ. Χρον. Β. Χρον. Πασχάλιον ἐκδ. Βόνν. σ. 142. Δαμ. Εἰσαγ. σ. 698. Ἀνασκευὴ τῆς βίβλου σ. 26.

3. Λόγου ἄξιον βίον τοῦ Ἀγ. Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, συγγραφέντα ὑπὸ Lühker ἐν Greifswald, idē Piper Evang. Kalend. 1855. σελ. 92.

4. Προδότης βιβλ. II. ἐάφ. III. Στράβων βιβλ. ΙΖ'. κεφ. Α'. ἐδάφ. 27.

τολῶν ἐωράκαμεν ἀρξασμένην καὶ μέχρι τοῦ ἡλιακοῦ πέρατος ἐλθοῦσαν, εἴτα ἀναποδίσασαν, καὶ αὐθις οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν ἔμπιψιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ κατὰ διάμετρον ἐναντίου γεγεννημένην».

Ἀκριβῶς δὲ αἱ ἀστρονομικαὶ αὗται παρατηρήσεις τοῦ Ἀπολλοφάνους καὶ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου σημειοῦνται ἐν τῷ πίνακι τούτῳ (Εἰκ. 95).

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Ἀπολλοφάνης εἶδον ἐξ Ἀνατολῶν τὴν σελήνην ἐρχομένην καὶ ἐμπίπτουσαν εἰς τὸν δίσκον τοῦ Ἥλιου· εἴτα δὲ παραδόξως εἶδον αὐτὴν ἀναποδίσασαν ἐκ δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς, οὕτως ὥστε ἡ ἔμπιψις καὶ ἡ ἀνακάθαρσις, ἥτοι ἡ σκότωσις καὶ ἡ φαῖσις δὲν ἐγένετο ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ὡς ἔπρεπε νὰ γίνῃ, ἀν' ἡ σελήνη ἠκολούθει τὴν κατὰ φύσιν ἐπὶ τῆς τροχίᾳ αὐτῆς πορείαν, ἀλλ' ἀντιθετῶς, ἡ μὲν ἔμπιψις, ἥτοι σκότωσις ἐγένετο ἐξ Ἀνατολῶν, ἡ δὲ ἀνακάθαρσις ἡ φαῖσις ἐγένετο ἐκ Δυσμῶν, ὅπερ ἐδήλου, ὅτι ἡ σελήνη ἀνεπέδισεν, ἀνακίψασα τὴν κατὰ φύσιν πορείαν.¹

Ὁ Ἀπολλοφάνης δέχεται τὸν Χριστιανισμόν.—Ἐν τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Διονύσιος γράφει τῷ Πολυκάρπῳ :

«Σὺ δὲ (ὦ Πολύκαρπε) βιανὸς καὶ τὰ ἐλλείποντα προσαναπληρῶσαι, καὶ προσαγαγεῖν τελέως τῷ Θεῷ τὸν ἄνδρα σοφὸν τὰ πολλὰ ὄντα, καὶ ἴσως οὐκ ἀπαξιόωσαντα προαίως μαθεῖν τὴν υπέρσοφον τῆς θρησκείας ἡμῶν ἀλήθειαν»².

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐστίν, ὅτι ὁ σοφὸς Ἀπολλοφάνης διὰ τοῦ Πολυκάρπου, ἐδέχτο ἐν Σμύρνῃ τὸν Χριστιανισμόν³.

Ἐκ τοῦ Σουίδα δὲ γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Ἀπολλοφάνης ἐχρημάτισεν ἐν Σμύρνῃ διδάσκαλος τοῦ ἐκ Αἰοδικείας Πολέμωνος, ὅστις ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Χριστιανοῦ Ἀπολογητοῦ Ἀριστείδου.

ΕΤΕΡΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ ἱερός Πολύκαρπος, «ὥσπερ ἐπισφραγίσας διὰ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ, κατέπαυσε τὸν δ' ὁμιόν», οὕχ' ἤττον, τὴν κατὰ πικρυσιν ταύτην τῶν ἐν Σμύρνῃ μαρτυρίων δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὡς τελικὴν κατὰ πικρυσιν, διότι κατὰ τὸν αὐτὸν (Δ'. 15), «ἐν τῇ αὐτῇ περὶ αὐτοῦ τοῦ Πολυκάρπου γραφῇ καὶ ἄλλα μαρ-

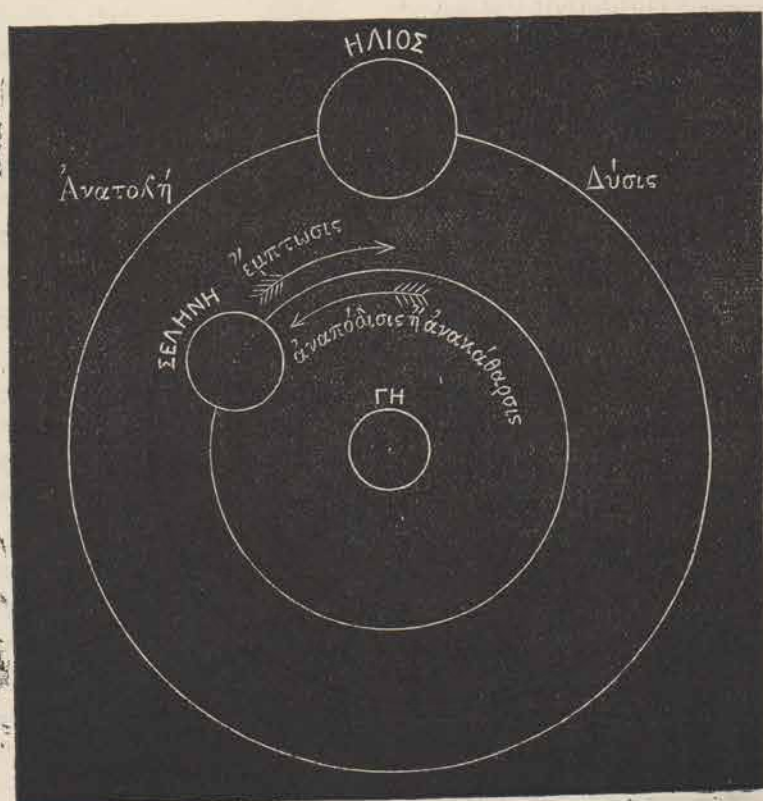
1. Τὸ μάθημα τοῦτο ἐδιδάξαμεν, δι' εἰδικοῦ ἀστρονομικοῦ ὄργάνου μετὰ προβολῆς φωτεινῶν ἀκτίνων, τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ τοῦ 1908, ἐν τῇ αἰθρῇ τῆς «Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ», ἐν μέσῳ ἀσφυκτικοῦ πλήθους. (Πρβλ. «Ἀλήθεια», ἀπὸ 11 Μαΐου 1908).

2. Διον. Ἀρεοπ. Migne. III. Ἐπιστ. ζ'. Πολυκάρπῳ ἱεράρχῃ σ. 1077 καὶ ἐκδ. Antverpiae. MDCCXXXIV. σ. 88—92.

3. Τοῦ γεγονότος τούτου, ἡ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀπολλοφάνους, εὐδαμῶς πλέον ὑπῆρχεν ἐν Σμύρνῃ μνηεῖα διὰ τοῦτο εὐτυχῶς λογιζόμεθα ὅτι τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1907, καθ' ἣν ἡμέραν τελεῖται καὶ ἡ μνήμ. Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐθαπτίσαμεν ἐν Σμύρνῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἀξιότιμου κ. Χ' Ἀποστόλου, ὀνομάσαντες αὐτὸν Ἀπολλοφάνην, δόντες εὐτως ἀφορμὴν ὅπως καὶ πάλιν ἐν μέσῳ τῆς Χριστιανικῆς Σμύρνῃς ἀκούγεται τὸ ὄνομα τούτου Ἀνδρέας.

τύοια συνήπτο κατὰ τὴν αὐτὴν Σμύρναν πεπραγμένα, ὑπὸ τὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ χρόνου τῆς τοῦ Πολυκάριου μαρτυρίας· ὀνομαστί δὲ ἀναφέρει τὴν πυρὶ ἀνακρεθέντα Πρεσβύτερον Μητροδώρον, ἐπαδὸν τοῦ αἰρετικοῦ Μαρκιῶνος, καὶ τὸν περιβόητον μάρτυρα Πιόνιον.

Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν δὲ «τῆς αὐτῆς περιόδου τοῦ χρόνου» τοῦ Πιλικάρου, ἐννοητέος αἰὼν περὶ, διότι καὶ ὁ Μητροδώρος οὗτος, καὶ ὁ Πιόνιος, ἐμαρτύρησαν 100 περίπου μετὰ τὸν ἱερὸν Πολυκάριον ἔτη, ἐπὶ Δεκίου (249—251) ¹

Εἰκ. 93. Ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ Ἀπολλοφάνους περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος σκότους κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου.

Ο ΜΑΡΤΥΣ ΠΙΟΝΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝ ΑΥΤΩ

Αἱ δημογορίαι αὐτοῦ.—Ἡ φυλακή.—Ἡ πυρὰ ἐπὶ τὸ **Στάδιον**.—Τίς ὁ μάρτυς οὗτος Πιόνιος; Ὁ Μάρτυς Πιόνιος, Πρεσβύτερος τῆς ἐν

1. Διὰ τοῦτο οἱ κριτικοὶ ἀπορρίνονται, ὅτι ὁ Εὐσέβιος συνέχῃ τὰς ἐπιγραφάς, καθόσον μετὰ τῶν ἀνωτέρω συνάπτει καὶ τοὺς ἐν Περγᾷ ἁγίους μάρτυρας Κάρπον καὶ Πάπυλον. Πρὸς Aubé «un texte inédit» ἐν τῇ Revue Archéol. Nouvel. Série. Paris. 1881. σ. 348.

Σμύρνη Ἐκκλησίαις, εἶναι εἰς τῶν μεγάλων Ἀστέρων τῶν περικοσμοῦντων τὸν νοητὸν Οὐρανὸν τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης, οὗ τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ Μαρτίου 14¹ καὶ ὃν ὁ Εὐσέβιος καλεῖ «Μάρτυρα περιβόητον».²

Ὁ Μάρτυς Πιόνιος ἐμαρτύρησε τῷ 251 ἐπὶ Δεκίου, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἐμαρτύρησε καὶ ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος, συμπεσόντος ὡσούτως Μ. Σαββάτου.³

Ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι ἐξοχος, ἡ εὐσέβεια ὑπέροχος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, ἰδίᾳ ἡ πρὸς τὸν Ὅμηρον αὐτοῦ ἀγάπη ἐστὶν ὑψίστη, καὶ μελέτης ἀξία.

Τὰ κατὰ τὸν Μάρτυρα Πιόνιον γνωρίζομεν ἐκ ταῦ κατ' ἐκτασιν μαρτυρίου αὐτοῦ, ὅπερ ἐσχάτως ὁ Gebhardt ἐξέδωκεν.⁴

Ἀτελέστατα πρὸ τούτου ἐγνωρίζομεν τὰ κατ' αὐτὸν ἐκ Ῥωσικῆς τινος μεταφράσεως⁵ καὶ εἴτα ἐξ ἐπιτομῆς Μοσχοβιτικοῦ κώδικος, ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως.⁶

Κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Gebhardt ἐκδοθὲν μαρτύριον, ὅτε ὁ ἱερὸς Πιόνιος συνελήφθη μετὰ Σαβίνης τῆς ὁμολογητρίτζε, Ἀσκληπιάδου, Μακεδονίας καὶ Λίμνου τοῦ Πρεσβυτέρου, σιδηροδέσμοι ἀπαντες ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν τῆς Σμύρνης, «ἐν τῇ στοᾷ τῇ ἀνατολικῇ τῇ διπύλιδι», ἐνθα «ἐγεμίσθη πᾶσα ἡ ἀγορὰ καὶ αἱ ὑπερφῶι στοαὶ Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων»· ἐκεῖ, ἐν μέσῳ ἀπειρίκῃ λαοῦ καὶ ὄχλου ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὁ Πιόνιος εἶπε τὴν α'. αὐτοῦ δημηγορίαν :

«Ἄνδρες ! οἱ ἐπὶ τῷ κάλλει Σμύρνης κανχώμενοι, οἱ ἐπὶ τοῦ Μέλητος, ὡς φατε, Ὁμήρου σεμνυνόμενοι . . . ἀκούσατέ μου δλίγα προσδιαλεγομένου ὑμῖν...»

Ἐν τῇ δημηγορίᾳ αὐτοῦ τά τε, καταδείκνυσιν τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ γνώσιν, ἣν εἶχεν ἐν ταῖς Γραφαῖς, ἐν τῇ φυσιολογίᾳ, καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις, ἃς προσεκτήσατο κατὰ τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ.

Ἐκ ταύτης μαθησκόμεν, ὅτι ὁ Πιόνιος μεταβὰς εἰς ἁγίαν Γῆν, εἶχε περάσῃ τὸν Ἰορδάνην· διηγεῖται τὰ περὶ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἅτινα σχετίζει πρὸς τὴν πυρὶ κακουμένην Δεκάπολιν τῆς Λυδίας, καὶ πρὸς τὴν Αἴτναν τῆς Σικελίας.

Ὁμιλεῖ εἴτα ὡς φυσιολόγος περὶ τῶν μερικῶν ἐκπυρώσεων καὶ ἐξυδατώσεων, περὶ τοῦ ἐπὶ Δρυκαλίωνος καὶ ἐπὶ Νῶε κατακλυσμοῦ, καὶ καταλήγει λέγων, ὅτι ἐμμένει εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

1. Ἐν ἀρχαίοις Συναξαρίοις εὑρηται ἡ μνήμη αὐτοῦ ἄλλοτε μὲν 10 ἢ 12 ἢ 14 καὶ 15 Μαρτίου καὶ ἄλλοτε 1 Φεβρ. [πρὸλ. Α-Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ἀνακοινώσεις Σμυρναϊκῆς Ἐκκλησίας 1894. σ. 12. Οἱ Ἀρμένιοι ἐορτάζουσιν τοῦτον 23 Μαρτίου. πρὸλ. Nilles. Kalend. II.

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ. ιε'.

σ. 595 καὶ 574. Ἐν Βυζαντίῳ ἐτελεῖτο ἡ Συναξὶς αὐτοῦ ἐν τῷ λιθοστρώτῳ ἰδὲ Μην. Μαρτ. 11.

3. Μαρτ. τοῦ ἁγ. Πιονίου ἐκδ. Acta Mart. selecta Gebhardt. 1902. κεφ. β'. σ. 96 πρὸλ. καὶ ὅσα ἀνωτέρω περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ἁγ. Πολυκαρπού εἴπομεν.

4. Acta Martyrum selecta. Berlin. 1902. «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πιονίου» σ. 96—114.

5. Miklosich. Monumenta linguae palaeoslovenicae. Vindobonae. 1851. σ. 94.

6. Ἀνακοινώσεις ἐξ Ἱστορίας τῆς Σμύρνης. Ἐκκλ. 1894. σ. 44.

Ὅτε δὲ μετὰ πολλοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ εἰρωνείας τοῦ ὄχλου, καὶ ἰδίᾳ τοῦ «ἀγο-
ραίου Ἀλεξάνδρου», μετὰ πολλὰς παρκαλήσεις καὶ νοουθεσίας Πολέμωνος τοῦ νεωκό-
ρου, ὅπως ἐπιθύσωσιν εἰς τὸ Νεμεσεῖον, κοινῇ οἱ ἅγιοι ἀρνηθέντες ὠδηγήθησαν εἰς τὰς
φυλακὰς, ἐκεῖ ὁ Πιόνιος ἰδὼν μετὰ τῶν κακούργων «κατακεκλεισμένον τὸν Προ-
σβύτερον τῆς Ἐκκλησίας Λίμων, τὴν γυναῖκα Μακεδονίαν ἀπὸ κόμης Καρίνης, καὶ
ἓνα τῆς αἰρέσεως τῶν Φρυγῶν ὀνόματι Εὐτυχιανόν», τὰς κακώσεις καὶ τὴν δυστυ-
χίαν τῶν Χριστιανῶν, ἐξέσπασεν εἰς τὴν β' αὐτοῦ δημηγορίαν ταύτην, ἣν κυρίως θρη-
νωδῶς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν.

«Καὶ νῦν», εἶπε κλαίων, «κολάζει κολάζομαι, κατὰ μέλος τέμνομαι ὁρῶν τοὺς
μαρμαρίτας τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τῶν χοίρων καταπατουμένους; καὶ τοὺς ἀστέρας τοῦ
Ὁδοῦ ὑπὸ τῆς οὐρᾶς τοῦ δράκοντος εἰς τὴν γῆν σεσυρμένους, τὴν ἀμπελον, ἣν ἐφύ-
τευσεν ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ μοιτοῦ λυμαιομένην· νῦν ἡ Σωσάννα ἐνε-
δρεῖται ὑπὸ τῶν ἀνόμων προσβυτέρων, νῦν ὁ Ἀμὴν κωθωνίζεται, Ἐσθὴρ δὲ καὶ
πᾶσα ἡ πόλις ταράσσεται· νῦν οὐ λυμὸς ἄρτον, οὐδὲ δίψα ὕδατος, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀκοῦσαι
λόγον Κυρίου...» (XII.)

Μεθ' ἱκανὰς εἴτα κολάσεις καὶ παρκαλήσεις, ἀπειλὰς καὶ νοουθεσίας, ἤχθησαν πρὸ
τοῦ ἀνθυπάτου Κυντιλλιανοῦ, ὃς ἰδὼν τὸ ἀμετάθετον διέταξε καὶ ἐπὶ τοῦ Σταδίου νέα
ἠκηφθη πυρὰ, ἐφ' ἧς χაίρων ἀνῆλθεν ὁ ἱερός Πιόνιος λέξας :

«Κύριαι, δεῖξαι μου τὴν ψυχὴν».

Τοιοῦτον τὸ μαρτύριον τοῦ μεγάλου τούτου Προσβυτέρου τῆς Σμύρνης, τοῦ ἱεροῦ
Πιονίου, εἰς ἃν ἡ Ἐκκλησία τοὺς ὁραίους τούτους στίχους ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ
ἀφιέρωσεν «Ὡς ἐγκρουφίας ἄρτος ἐξωπηγμένος».

Καυθεῖς προσήχθη Πιόνιος Κυρίῳ.¹

Εὐτυχὴς ἡ χριστιανικὴ Σμύρνη, τοσαῦτον ὄγκον ἁγίων Μαρτύρων ἔχουσα ! καὶ
ὅς ἀπὸ τοῦ Πάγου, ὡς θυσία ἁμώμος προσηνήχθη τῷ Θεῷ.

Τοσαῦτοι οἱ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σμύρνης περι-
κοσμήσαντες ἅγιοι Μάρτυρες, εἰς ὧν τὸν χορὸν, διὰ τῶν αἰώνων λαμπροὶ εἴτα Ἀστέ-
ρες τῶν ἁγίων νεομαρτύρων προσετέθησαν.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΜΥΡΝΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΕΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Διὰ τοῦ διατάγματος ὅμως τοῦ Μ. Κωνσταντίνου τοῦ 312, παύουσιν οἱ διωγμοὶ
καὶ ἐπέρχεται ἡ ποθητὴ εἰρήνη εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης. Οἱ δρόμοι
καὶ τὰ βήματα τῶν δικαστῶν δὲν γίνονται πλέον θέατρον διασυρμοῦ τῶν ἁγίων τοῦ
Χριστοῦ· ὠρισμένως δὲ παύουσιν αἱ ἐπὶ τοῦ Πάγου πυρᾶς.

1. Μετὰ τοῦ Πιονίου δὲ ἐν τῷ Σταδίῳ συγκατεκάθη καὶ ὁ Μαρκιωνιστῆς Προσβύτερος Μη-
τροδώρος, περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ Εὐσεβίος (Δ', 15), καὶ ὃν, ὅτε δ' Πιόνιος εἰσῆλθεν εἰς τὰς φυλα-
κὰς, εὗρεν ἐν αὐταῖς.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Χριστιανισμὸς λαμβάνει τὰ σκῆπτρα καὶ οἱ Χριστιανοὶ βαθμυκτὸν καὶ κατ' ὀλίγον γίνονται κύριοι, οὐ μόνον τῶν κυριωτάτων πολιτικῶν θέσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν ναῶν τοῦ Νεμεσείου, τοῦ Ἀσκληπείου κτλ., οἵτινες τέως ἐξυπηρετοῦν τὴν θρησκείαν τῶν εἰδώλων.

Ὅ,τι συνέβη ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἐφέσῳ, συμβαίνει ἤδη καὶ ἐν Σμύρνῃ. Ὁ ἐθνισμὸς ὀριστικῶς ἐκπνέει ὑπὸ τὴν νικην τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ὅστις ἤδη θριαμβευτικῶς ὑψοῦται ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἁγίων Μαρτύρων, ἐφ' ὧν ὠκοδομοῦντο κατὰ κανόνα οἱ πρῶτοι Χριστιανικοὶ Ναοί. (Μαρτύρια).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, νέος ἥλιος φωτίζει τὸ περιβάλλον τῆς Σμύρνῃς. Νέαι ἰδέαι, νέος ρυθμὸς, νέοι πόθοι καὶ νέος σκοπὸς τοῦ βίου ἀρχεται παρὰ τοῖς πρῶτοις Σμυρναίοις Χριστιανοῖς, σκοπός, τέως ἄγνωστος εἰς τοὺς ἱεροφάντας, καὶ εἰς τοὺς λάτρεις τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Χριστιανικὴ Σμύρνη λαμπρύνεται δι' ἐνδόξων ἱερῶν ἀνδρῶν, μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ βαθείας συναισθήσεως διαδεχθέντων, τὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ τοῦ μαρτυρίου στηριχθέντα θρόνον τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

Ἡ Χριστιανικὴ Σμύρνη διὰ τῶν αἰώνων.— Ἐκ τῶν Ἐπισκόπων Σμύρνῃς, κατὰ τὴν Α'. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῷ 325, εὐρίσκομεν συμμετέχοντα αὐτῆς τὸν Σμύρνῃς Εὐτύχιον ¹ ἐν δὲ τοῖς Πρακτικοῖς τῶν ἐπομένων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εὐρίσκομεν συνυπογράφοντας ἐν μὲν τῇ Γ'. (431) τὸν Ἰουδδούαν ², ἐν τῇ Δ'. (440) τὸν Αἰθέριχον ³, ὃν τὸ πρῶτον ἀπαντῶμεν ὀνομαζόμενον Ἀρχιεπισκοπον. ⁴ Ἐπὶ Θεοδοσίου δὲ τοῦ Μικροῦ, τῷ 445 ἐγένετο Σμύρνῃς ὁ διάσημος Ἐπαρχος Κωνσταντινουπόλεως Κύρος, ὁ σοφώτατος καὶ φιλόσοφος (Μαλακλ. Χρονογρ. ΙΑ'. σ. 360. Βόνν.), ὃς κατὰ τὸ Χρονικὸν Πασχ. Α'. σ. 558, οὐ μόνον ἐπενόησεν ἀπτεσθαι τὰ νυκτερινὰ φῶτα, ἀλλὰ καὶ ἀνήγειρε τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης νέον χερσαῖον τεῖχος τοῦ Βυζαντίου (Ζωναράς. Χρον. ΙΓ'. κβ'. σ. 42), δι' ὃ ὁ δῆμος ἐπευφημήσας τὸ λαμπρὸν τοῦ ἔργου, ὅπερ δι' 60 μόνον ἡμερῶν συνετέλεσε, παρῶν τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἱππικῷ ἀνέκραξε : « *Κωνσταντῖνος ἔκτισε, Κύρος ἀνενέωσε* »· φθόνῳ δὲ, ὡς φίλος τῶν εἰδωλολατρῶν διαβληθεὶς, καθαιρεῖται τοῦ ἀξιώματος, δημεύεται ἡ περιουσία αὐτοῦ, καὶ συγκαταλέγεται τῷ κλήρῳ, Σμύρνῃς τῷ 445 γενόμενος.

Κατὰ τὸν Θεοφάνη οὗτος ὑπεβλέπετο ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς Ἑλληνο-

1. Mansi. Concil. collectio I. σ. 184.

2. Mansi. Consil. collectio I. σ. 492.

3. Consil. coll. II. σ. 43.

4. Ὁ Philippe Le Bas et Waddington. Inscript. Grécques etc. Τόμ. III. 2. Paris 1870 no. 30. σ. 17. πρβλ. καὶ C. I. G. no. 8618, ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν τῷ καλουμένῳ χαμένῳ Τζαμί ἀνεῦρον ἐπιγραφὴν :

† Κύριε μνήσθητι τοῦ δούλου σου
Αἰθέρικου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν

ἧτις δὲν ὑπάρχει πλέον, ὡς οὐδὲ αἱ ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἀναφερόμεναι ἐπιγραφαί. Νο 31-32.

φρονῶν, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων παρεκλήθη ὅπως ὁμιλήσῃ ἐν τῷ ναῷ· οὗτος δὲ ἔφη: « Ἄνδρες ἀδελφοί, ἡ γέννησις τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σιωπῇ τιμάσθω, δι' ἀκοῇ μόνῃ συνελήφθη ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν»· χαρεῖς δὲ ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ ὀρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ ἐπευφάνησεν αὐτόν· εὐσεβῶς δ' οὗτος τῶν ἐν Σμύρνῃ προέστη καὶ ἐπεσκόπευσεν.¹

Πρὸ τούτου δέ, κατὰ τὸν γ'. αἰῶνα, περὶ τὸ 230, εἶχεν ἤδη ἀφορισθῇ ἐν Σμύρνῃ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Κλεομένους καὶ Καλλίστου ὁ αἰρετικὸς Νοητός, ὃν Ἀνόητον ὁ Ἐπιφάνιος καλεῖ (Αἰρέσ. νζ'.) καὶ οὐ μαθητὴς ἦν ὁ ἐκ Λιθύης ἀναφανείς ἑταῖρος αἰρετικὸς Σαβέλλιος.²

Ἐκ τῆς ἐν τῷ C. I. G. n° 9276 ἐπιγραφῆς, πληροφορούμεθα ὅτι ἐν Σμύρνῃ τῷ 533 μ. Χ. ἔζη ὁ Δομέστικος Φιδήλιος, καὶ ἐκ τῆς n° 3277 ἐπιγραφῆς, ὅτι οὗτος εἶχε θυγατέρα Τιμοστράτην καλουμένην, τελευτήσασαν ἐν Σμύρνῃ περὶ τὸ 540 μ. Χ. ἐκ δὲ τῆς n° 9278, ὅτι περὶ τὸ 532 ἔζη ἐν Σμύρνῃ ὁ κόμης Στρατήγιος.

Πρὸ τῆς συγκροτήσεως τῆς Πενθέκτης Συνόδου, τῷ 536 εὐρίσκομεν ὑπογραφόμενον τὸν Καλλόαν³, ἐν τῇ Πενθέκτῃ, τῷ 692 τὸν Στέφανον⁴, ἐν δὲ τῇ Ζ'. (783) εὐρίσκομεν ὑπογράφοντα, ὡς τὸν τόπον τῆς Σμύρνης ἐπέχοντα, τὸν Πρεσβύτερον Γρηγόριον⁵, καὶ ἐν τῇ δ'. καὶ ζ'. πράξει αὐτῆς τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον⁶, βεβαίως ὁπαδὸν τῶν Στουδιτῶν, τῶν ἐπὶ κεφαλῇ τῶν φίλων τῶν ἱερῶν εἰκόνων.

Ἦδη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τάξει τῆς πρωτακαθεδρίας τῶν διαφόρων Μητροπολιτῶν, ἡ Μητρόπολις Σμύρνης ἀναφέρεται ὡς ε'. Μητροπολιτικὸς Αὐτοκέφαλος Θρόνος⁷, ἐν τῇ ὑπὸ Λέοντος δὲ τοῦ σοφοῦ (888-911) ὡς μδ'. Μητροπολιτικὸς θρόνος, ὑπὸ τὸν Κων)πύλεως,⁸ ἔχων ὑφ' ἐαυτὸν ὁ Ἐπισκόπος, τὸν Φωκαίας, τὸν Μαγνησίας τῆς Ἀνγλίου (πρὸς Σιπύλῳ) τὸν Κλαζομενῶν, τὸν Σωσάνδρου⁹, τὸν τοῦ Ἀρχιερέλου καὶ τὸν τῆς Πέτρας¹⁰· ἐπὶ δὲ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1183) κατεβιβάσθη εἰς θρόνον να'.¹¹

Κατὰ τὸν θ'. αἰῶνα, ἐν Σμύρνῃ τὸ πρῶτον ἡκούσθησαν οἱ τοσοῦτον ὄρατοι καὶ κατανυκτικοὶ Τριαδικοὶ κανόνες, ποιήματα τοῦ κατὰ τὸ 850 ἀκμάσαντος Μητροπο-

1. Θεοφ. Χρον. Βόνν. Α'. σ. 149. Οἰκονέμ. Σωζέμ. Φιλ. Α. σ. 71.

2. Περὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ Νοητοῦ καὶ Σαβέλλιου ὅρα Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστ. Α'. σ. 264. 265. Κοντογ. Ἐκκλ. Ἰστ. σ. 267.

3. Mansi. Conc. coll. II. σ. 326.

4. Mansi. Conc. coll. II. σ. 699.

5. Concil. coll. II. σ. 725.

6. Αὐτόθι. 808. 855. 870.

7. Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε'. σ. 456.

8. Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε. σ. 474.

9. Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης ἰδὲ Fontrier, Revue des Universités du Midi IV. Bordeaux. 1898. σ. 370.

10. Αὐτόθι. Ε. σ. 484.

11. Αὐτόθι. Ε. σ. 493.

λίτου Σμύρνης Μητροφάνους ¹ δεινοῦ δυστυχῶς πολεμίου τοῦ σοφωτάτου Φωτίου. ²

Περὶ δὲ τὰ 960 Σμύρνης ἦν Νικήτας ὁ Β', ὃν Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς ὀνομάζει σοφώτατον καὶ φιλοσοφώτατον. ³

Τῷ 1040 κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ὑπαπαντῆς μέγας σεισμὸς συνέβη εἰς Σμύρνην, ὃν περιγράφει ἡμῖν ὁ Κεδρηνός. (σ. 522).

Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἡ Σμύρνη ὑποβάλλεται εἰς πικρὰς δοκιμασίας, ἀκολουθοῦσα εἰς πάντα σχεδὸν τὰ πολιτικὰ γεγονότα τὴν τύχην τοῦ Α'. Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως.

Τῷ 1084 ὁ πειρατὴς Τσαχῆς, ὃν ὁ Ζωναρὴς καλεῖ Ζαχάτην, ὁ δὲ Γλυκῆς Τσαχατσῆν, ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς κατέλαβε τὴν Σμύρνην· τῷ 1097 ὅμως ὁ Δοῦξ Ἰωάννης, γυναικαδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐκδιώξας αὐτὸν ἐνεκαθίδρυσεν Ἡγεμόνα τῆς Σμύρνης τὸν Ἀρχινάυαρχον Κάσπακα· ἐπειδὴ ὅμως τοῦτον παρευθὺς ἐφόνευσεν εἰς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Τσαχῆ, οἱ ναῦται, ἐξεληθόντες ἐκ τῶν πλοίων αὐτῶν, καὶ ἐκδικούμενοι τὸν φόνον τοῦ Ἀρχινάυαρχου αὐτῶν κατέσφαξαν 10 χιλ. Σμυρναίους. ⁵

Ἀντὶ δὲ τοῦ φονευθέντος Κάσπακος ὁ Δοῦξ Ἰωάννης ἀφῆκεν Ἡγεμόνα τῆς Σμύρνης τὸν Ἰζλὲκ, ἐφ' οὗ ἐπέλθων ὁ Τσαχῆς ἐκυρίευσεν πάλιν τὴν Σμύρνην, ὃν διὰ τοῦ ναυάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Δελασσηνοῦ ἐξεδίωξεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος.

Τὸν Τσαχῆν δὲ τοῦτον ὁ Σουλτᾶνος Κιλιτζῆς Ἀσλὰν κατέσφαξε δόλῳ, πολιορκῶν τὴν Ἀβυδὸν. ⁶

Πρόδηλον ὅτι ἡ κατὰπτωσις, οὐ μόνον τῆς Σμύρνης, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης ὡς ἐκ τῶν πολέμων τούτων ἦν μεγάλη.

Τῷ 1106 ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἐπεμψε τὸν Φιλοκλήην, ὅπως ἀνοικοδομήσῃ πολλὰς καταστραφείσας πόλεις, ὡς καὶ τὸ Ἀδραμύτιον, οὗτινος οὐδ' ἶχνος εἶχε μείνει. ⁷

Ὡσαύτως καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσῆς (1222—1227) ⁸ ὁ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων τοῦ Βυζαντίου κατὰληψιν, ἐν Νικαίᾳ ἐδρεύων, ἐν Νυμφαίῳ τελέσας τοὺς γάμους αὐτοῦ πολλαχῶς ἐκόσμησε τὴν Σμύρνην καὶ ἠνώρθωσε τὰ τεῖχη αὐτῆς, πρωτοστατοῦντος Θεοδοσίου τοῦ Ἀνθυπάτου Ἀσίας πρὸς

1. Γ. Παπαδοπούλου Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἑκκλ. Μουσικὴν. 1890. σ. 200, 242.

2. Τὰ Ἀμφιλόγια. 14. ἐκδ. Σφοκλ. Οἶκον.

3. Πατρ. Migne. Τόμ. 114. σ. 228.

4. Οἰκονόμ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 331. σημ. β'. Chandler. I. σ. 131. Τὴν ἀπὸ τοῦ 1084 δὲ ἱστορίαν τῆς Σμύρνης ἰδὲ Prokesch. I. 99.

5. Ἄννα Κομνην. Ἀλεξ. αὐ'. σ. 322-323. Ἰω. Καντακουζ. Ἰστ. Γ'. 68. Μιχ. Δούκ. Ἰστ. Ζ'. Chandler. I. σ. 181. Οἶκ. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 331.

6. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α. σ. 331.

7. Ἄννα Κομν. Ἀλεξ. ΙΔ'. σελ. 420. Chandl. I. σ. 132. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 332.

8. Ἀκολουθία Ἰωάννη Βατάτση. 1872. σ. 39.

τὸν Θεοδόσιον δὲ τοῦτον εὐγνωμονοῦντες οἱ Σμυρναῖοι καὶ ἰδίον ἀνδρικόντα ἀνήγειραν μετὰ λαμπροῦ ἐπιγράμματος.¹

Ὁ αὐτὸς Βατάσης ἐξ ἀποπληξίας παθὼν, ἦλθεν εἰς Σμύρνην καὶ προσεκύνησε τὴν διάσημον τότε Μονὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν καὶ Καμαλευκὴ ἐπιλεγομένην.² (ἐνθα νῦν τὸ τέμενος Κεστενὲ παζάρ)· διατριψας δὲ ἐφ' ἱκανὸν εἰς τὰ Περικλύστα, τὰ νῦν Βουνάρπασι³ ἀπέθανεν εἰς τὸ Νύμφειον⁴ εἰς ὃ εἶχε καὶ ἀδελφὸν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ τετιμημένον τῷ ἀξιώματι τοῦ Πρωτόπαπα, καὶ ἐνθα μέχρι τοῦ νῦν διασώθησαν τὰ ἐρείπια Βασιλικῶν Ἀνακτόρων,⁵ ἐτάφη δὲ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν Μονὴν (Κουζινά), τὴν παρὰ τὴν Μαγνησίαν ὑπὸ Σιπύλῳ.⁶

Περὶ τὸ 1228-1240 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Σμύρνης Γεώργ. ὁ Κολοκτίνης,⁷ ὃς συμμετέσχε τῆς μετὰ τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου Μανουὴλ τοῦ Β' συνόδου μετὰ τοῦ Σάρδεων Ἀνδρονίκου, τοῦ Φιλαδελφείας Φωκᾶ κλ. πρὸς λύσιν διαφόρων ἀποριῶν, ὑποβληθεῖσων ὑπὸ τοῦ Βελλῆς, ἐξ ὧν μία ὅτι, αἱ καθιερωμέναι ἅγιοι Τράπεζαι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην Ἀντιμνησίων.⁸

1. Οἰκ. Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 332, Ἀνθολ. Ἐπιγρ. Βιβλ. Δ'. σ. 432.

2. Acta Patriarch. V. σ. 12.

3. Οἰκ. Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 332.

4. Γεώργ. Ἀκροπ. Ἱστορ. 52.

5. Ἀντωνοπούλου. Μ. Ἀσία σ. 81.

6. Ἀσμ. ἀκολουθία εἰς τὸν Ἅγιον Βατάσην. σ. 34. Οἰκ. Σωζ. Φιλ. Α'. 332. Ὁ Σοφοκλῆς Οἰκον. εἰς τὰς ὑποσημειώσεις αὐτοῦ σ. 3. λέγει, ὅτι πρὸ τινων ἐνιαυτῶν εὐρέθη καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ, παραπέμπει δὲ εἰς τὴν «Ἀμάλθειαν» 5. Ὀκτωβρ. 1862. Τοῦτο ὑπενθύμισε ἡμῖν τὴν ἐπιγραφὴν :

Νῦν κόσμος ἡδύς, σχῆμα σοι θεῖον μέγα·

Νῦν οὖν βάδιζε πρὸς θεὸν στεφνφόρος,

ἦν ἐν Νυμφαίῳ ἀνεῦρεν ὁ Texier (II. σ. 304) ἐπὶ σαρκοφάγου, ἐδ'. περίπου αἰῶνος κεκοσμημένης διὰ πολλῶν συμβολικῶν παραστάσεων, ἀγνοῶν δὲ ὅτι μέγα καὶ θεῖον, εἶναι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐρωτᾷ ὅτι ἴσως πρόκειται περὶ πλουσίου ἐνδύματος, ὅπερ ἔφερον ὁ νεκρὸς.

Ἀγνοοῦμεν ἂν σώζεται ἔτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη.

Ὡς δὲ ἤδη ἐν τῷ Α'. Ἀστέρι, εἶπομεν, ἐν τῇ Μητροπόλει Μαγνησίας εὐρήγεται καὶ εἰκὼν τοῦ ἁγίου τούτου Αὐτοκράτορος, πρὸς ὃν καὶ ἰδίᾳ ἁσματικῇ ὑπὸ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου συνεγράφη Ἀκολουθία, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου τὸ 1872 καὶ ψαλλομένη Νοεμβρ. δ'.

Γνωστὸν δ' ὅτι ἐν Νυμφαίῳ ἐφυσύχασον οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες, ἀπομακρυνόμενοι τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν ὑποθέσεων. (Παχυμ. σ. 153. Texier. II. σ. 303.) Πρὸς καὶ ταῖς ἐν Περικλύστοις συζητήσεσι περὶ ἐκλείψεως Ἡλίου μετὰ τὴν Εἰρήνης συζύγου τοῦ Βατάση, τοῦ Ἀκροπολίτου καὶ τοῦ Αὐλοκόλακος ἱατροῦ Νικολάου. (Ἀκροπ. σ. 68. Μηλιαρ. τὸ Βασ. τῆς Νικαίας. σ. 343.

7. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 419. Τσακυράγλου Β'. 49. Γεδεών. Πατρ. Πίν. σ. 388. πρὸς. Acta Patr. V. σ. 41.

8. Πάλλη καὶ Ποτλ. Ε'. σ. 114. Καὶ ἐν Θήβαις περὶ τὸ 1166 ἔχομεν Μητροπολίτην Θηβῶν Ἰωάννην Κολοκτίνην, (ἰδὲ γαιρ. ἀκολουθίαν τοῦ ἁγ. Ἰω. τοῦ Κολοκτίνους ἐν τῷ Χριστ. Μουσείῳ ὑπ' ἀριθμ. 2094 καὶ ἔντυπον ἐν Χαλκίδι, 1903).

Τῷ 1256 εὐρίσκομεν ἐν τῇ κατὰ τὸ Νύμφαιον Μονῇ τῶν ἁγίων Θεοδώρων συν-
οδικῶς συνεδριάζοντα τὸν Οἶκ. Πατριάρχην Ἀρσένιον τὸν Αὐτωριανὸν καὶ ἐκδίδοντα
Συναδικὴν πράξιν περὶ τοῦ ἐν Μιτυλήνῃ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐν ᾗ συνυπογρά-
φεται καὶ ὁ Σμύρνης Θεόδωρος.¹

Τῷ 1261 ἐπὶ Καλοφύρου Μητροπολίτου Σμύρνης² ὁ Παλαιολόγος ἐπιτρέπει εἰς
τοὺς Γενουησίους νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Σμύρνῃ, ὑποχρεοῖ ὁμως αὐτοὺς ὅπως ἀνα-
γνωρίζωσι τὰ δικαίωματα τοῦ Ἑλληνος Μητροπολίτου.³

Μετὰ τὸν Καλοφύρον, Μητροπολίται Σμύρνης ἐγένοντο ὁ γεραρὸς Ἰσαὰκ⁴ καὶ
Θεόδωρος ὁ Β'. ὁ γράφας κατὰ ἁζύμων καὶ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος.⁵

Περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος τούτου, τῷ 1278, ἐν ἐγγράφῳ Βέκκου τοῦ Πατριάρχου,
ἐν ᾧ καταδικάζεται Στέφανος ὁ Καθαρὸς, χαρτοφύλαξ Σμύρνης, εὐρίσκομεν τὸν Μη-
τροπολίτην Σμύρνης Ἰωάννην Φωκᾶν ὑπογεγραμμένον Μητροπολίτην Σμύρνης καὶ
Νυμφαίου. Ὁ αὐτὸς ὁμως τῷ 1282 ὑπογράφεται μόνον Σμύρνης.⁶

Τῷ 1313 ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ὁ Σελτζούκος Ἀϊδὴν κυριεύσας
τὴν Λυδικὴν πολιόρκει τὴν Σμύρνην, ἐφ' ἧς, τῷ 1332 καθιστᾷ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀμοῦρ
Σατράπην ταύτης.⁷

Τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γεγονότα, τὴν εἰσβολὴν τῶν Φράγκων Χριστιανῶν
καὶ τὴν ἐν τῷ λιμένι Σμύρνης πυρπόλησιν τῶν Τουρκεϊκῶν πλοίων κτλ., διηγείται ἡ
πολιτικὴ ἱστορία τῆς Σμύρνης, (Μιχαὴλ Δούκας), ὅτε αὐτοὶ ἐκυριεύσαν καὶ τὸ τέως
Περσικὸν καλούμενον φρούριον, Ἀγ. Πέτρον τοῦτο προσονομάσαντες (Καντακουζηνός).⁸

Τίς ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Σμύρνης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γίνεται δῆλον ἐκ
ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Σμύρνης, μὴ δυνάμενος ἐκ Βυζαντίου νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν περικοιαν αὐτοῦ,
«λόγῳ ἐπιδόσεως» ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου ΙΓ'. (1315) τὴν Χιον δῆλα
δὴ ἔλαβε τὸ δικαίωμα ὅπως κερπιδῇ τὰ εἰσοδήματα ταύτης.⁹

Ἐν Πατριαρχικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1324 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Σμύρνης Ξενο-
φῶν¹⁰ κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ αἰῶνος τούτου τὸ παρὰ τὸ φρούριον τέμενος Ἰσάκ,

1. Acta Patr. I. σ. 418. Οἶκ. Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 346. Γεδεών. Πατρ. Πίν. σ. 389.

2. Οἶκον. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 346. Παχυμέρ. Μιχ. Παλαιολ. Μιχ. Β'. 17.

3. Ἀντωνοπ. Μ. Ἀσία, σ. 82.

4. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 347. Παχυμ. Μιχ. Παλ. Β'. 22.

5. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 347.

6. Mielosich. Acta. Monasteriorum. I. 132. ἐκ τῶν Α. Παπαδ. Κεραμέως Ἀνακοινώσ.
Σμυρν. Ἐκκλησίας σ. 24—24.

7. Chandler. I. σ. 132.

8. Τοῦτο ἐσώζετο μέχρι πρότινος ὑπὸ τὸ ὄνομα Κρεμμυδόκαστρον. Εἰς τὸ ὑπέρθυρον δὲ
τούτου ἐσώζετο πλάξ φέρουσα Παπικὰ σύμβολα, ὑπάρχουσα δὲ σήμερον ἐντετοιγισμένη, κατὰ
τὸν κ. Weher, εἰς τὰς φυλακὰς Σμύρνης. (πρβλ. Ἀντωνοπ. Μ. Ἀσία σ. 83. Περὶ τοῦ φρου-
ρίου τούτου ἰδὲ καὶ Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 333.)

9. Γεδεών Πίν. Πατρ. σ. 416.

10. Acta Patr. I. 103.

ἦν Χριστιανικὸς ναὸς τῶν ἁγίων Πάντων, ἔνθα κατὰ τὸ 1345 ἐγένετο ἡ φοβερὰ ὑπὸ τοῦ Ἀμὺρ σφαγὴ τῶν Λατίνων, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Λατίνος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, (ὃς μετὰ 12 κατέργων εἶχε πεμφθῇ εἰς Σμύρνην ὑπὸ τοῦ Πάπα), πανηγυρικῶς ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐτέλει τὴν θείαν μυσταγωγίαν.¹

Τῷ 1347 ὑπὸ Ἰσιδώρου τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου ἀνετέθη τῷ Φιλαδελφείας Μακκαρίῳ² «ὥστε διοικεῖν τὰ δίκαια τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Σμύρνης . . . καὶ τὰ περὶ ἀμφοτέρων τὰς Φωκαίας».³

Ἐξ ἐγγράφου δὲ τοῦ 1363 Καλλίστου τοῦ Πατριάρχου, πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης, ἐπὶ πολὺ διαμμένων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς Σμύρνην· γράφει δὲ πρὸς τοῦτον ὁ Οἰκουμεν. Πατριάρχης, ὅτι δύναται οὗτος νὰ διαμῇν εἰς Φωκαίαν, εἰς τὴν Μονὴν τοῦ «Κροίζους» καὶ ἐκείθεν νὰ διοικῇ τὰ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἐπανειλημμένως δι' ἐγγράφου ἐζήτουν τὴν εἰς Σμύρνην παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐν τέλει δὲ γνωρίζεται αὐτῷ, ὅτι ἂν οὗτος ἐπιμῇν νὰ μῇν μακρὰν, ἡ Ἐκκλησία θέλει προχειρίσῃ ἕτερον Μητροπολίτην.

Ὁ Μητροπολίτης δ' οὗτος, οὗτινος ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, προὔφασιζετο ὅτι, αἰτία, δι' ἣν δὲν μεταβαίνει εἰς Σμύρνην, ἦν τυραννικὴ γνώμη τοῦ ἀρχόντος Καλοθέτου.⁴

Ἐπὶ Νεΐλου τοῦ Πατριάρχου, (1380—1388) ὁ Σμύρνης κατόκει εἰς Παλαιὰν Φωκαίαν,⁵ πρὸς ὃν διδεται παλιν ἡ Πατριαρχικὴ Μονὴ «Κροίζους»⁶

Ἐπὶ 57 ἔτη ἡ Χριστιανικὴ Σμύρνη διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Λατίνων καὶ τῶν Τούρκων, ὅτε τῷ 1402 ὁ φοβερὸς Ταμερλᾶνος, ἐπελθὼν κατ' αὐτῆς ἐπέφερε κυριολεκτικῶς τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν, ἐκ τῶν κρανίων τῶν νεκρῶν μέγαν θριαμβευτικὸν πύργον ἐγείρας.⁷

Ἀναχωρῶν ὁ Ταμερλᾶνος τῆς Σμύρνης, ἀφῆκε τοπάρχην, τὸν καὶ πρότερον τοιοῦτον Κίνεϊτ ἢ Τσινεϊτ, υἱὸν τοῦ κατέχοντος ἤδη τὸν Ἀ'. Ἀστέρα τῆς Ἀποκαλύψεως Ἀρχόντος τῆς Ἐξέσου Καρχασιούμπαση, φίλου τοῦ Σουλτάν Βαϊζήτ.⁸

Ὁ Τσινεϊτ οὗτος μεγάλως ἐπαρθείς, ἠθέλησε νὰ ἀναγορεύσῃ ἑαυτὸν Βασιλέα τῆς Ἀσίας, ὅτε ὁ Μωάμεθ ὁ Α'. τῷ 1419 ἐπελθὼν κατὰ τοῦτου, εἰ καὶ δὲν ἐβλάψε τοὺς Χριστιανούς, οὐχ ἦτον κατηδάφισε πάντα τὰ φρούρια τῆς Σμύρνης, κατὰστήσας αὐτὴν ἀνίκανον τοῦντεῦθεν διὰ πᾶσαν ὑπεράσπισιν.⁹

1. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 333. Ἀντων. Μικρὰ Ἀσία. σ. 83.

2. Acta Patr. I. σ. 243.

3. Acta Patr. I. σ. 256.

4. Acta Patr. I. σ. 445. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 347.

5. Acta Patr. II. σ. 105.

6. Γεδεών. Πατρ. πίν. σ. 442.

7. Chandler I. σ. 333. Οἶκον. Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 334.

8. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 334. Ἀντων. Μικρ. Ἀσία σ. 85.

9. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 334. Ἀντωνοπ. Μικρὰ Ἀσία σ. 85.

Ἡ Σμύρνη ἦν ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν παντὸς ἐχθροῦ, παντὸς πολεμίου. Ἡ πατὴρ περιβλεπτος καὶ ὀχυρὰ αὕτη πόλις ἐγεννήθη ἤδη εἰς ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ.¹

Τὸν Τσινεϊτ συγχωρηθέντα ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, τῷ 1424, ἐξεδίωξεν ὁ Σουλτάνος Ἀμυράτ Β'.² διορίσας ἕτερον Διοικητὴν, ὅτε πλέον ἡ Σμύρνη ὀριστικῶς περιέρχεται εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων.³

Ἡ Σμύρνη ὑπὸ τοὺς Τούρκους.—Τὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης γεγονότα εἰσὶν ἡμῖν γνωστὰ ἐκ πληθύος χειρογράφων, κωδίκων, ἐπιγραφῶν, ἐκ τε τῶν περιηγητῶν καὶ πολλῶν συγγραφῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὧν προεξάρχει εἰδικῶς πλούσιον εἰς χρονολογικὰς σημειώσεις ἀξιόλογον νέον ἔργον «*Σμυρναϊκὰ ἀνάλεκτα*» ὑπὸ Ν. Κωστῆ 1906.

Θεομηνίαι καὶ ἀτυχήματα.—Τῆς περιόδου ταύτης σημειοῦμεν τὰ ἀξιολογώτερα.

Ὡς εἰ μὴ ἤρουν αἱ ἐκ τῶν πολέμων καταστροφαί, ἡ ὥραία Σμύρνη πικρῶς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τρεῖς κυρίως παρελθόντας αἰῶνας ἐδοκιμάσθη ὑπὸ τριῶν θεομηνιῶν λοιμοῦ⁴, σεισμοῦ⁵, πυρὸς⁶, δὲ δ' εἰπεῖν καὶ μαχαίρας, ἐὰν ταύτην κυρίως εἰς τὸν περὶ τὸ 1736 δεινῶς τὴν Σμύρνην λυμινόμενον λησταντάρτην Σαριμπέογλου, ἀναφέρομεν,⁷ καὶ εἰς ἄλλας ἐπιχωρίους σφαγὰς τῆς 27 Ἰουνίου 1770⁸ καὶ 1795, ὅτε, ὡς ὁ Μητροπολίτης Ἀνθίμος ἐν τῷ κώδικι τοῦ ἁγ. Ἰωάννου σημειοῖ, ἡ Σμύρνη ἐγένετο ἐκ πυρὸς καὶ βαρβαρικῆς μαχαίρας «*μονοτονὸν ἡφαιστείου παρανάλωμα*», ὃ δὲ Μ. Οἰκονόμος ῥητῶς λέγει, ὅτι τότε ἐσφάγησαν 6 χιλ. ἀθῶων Χριστιανῶν καὶ κατεκίχθη τὸ ἀλλοτρίον τῆς πόλεως μέρος.⁸

1. Chandler I. σ. 135.

2. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 335. Ἀντωνοπ. Μικρὰ Ἀσία. σ. 85. Baed. 197. Τσακύρογλ. Σμύρνη Β'. σ. 50.

3. Οὕτω κατὰ τὸν Lüdeke τῷ 1759, 1760, 1762 καὶ 1765 ἀπέθανον ἐν Σμύρνῃ 20 χιλ. Τὸν λοιμὸν τοῦ 1784 περιγράφει ὁ ἱατρός Εὐσέβ. Βαλλῆς. Κατὰ δὲ τὸν λοιμὸν τοῦ 1813 ἐτελεύτησαν κατὰ τὸν Οἰκονόμον (Λόγοι Ἐκκλ. σ. 228.) 40 χιλ., κατὰ δὲ τὸ 1837 περὶ τὰς 5 χιλ. (Ἰδὲ Οἰκονόμου Σωζομ. Φιλ. Α'. σ. 335).

4. Τὰ περὶ τούτων, ὑπὸ Slaars I. σ. 128. Tavernier I. σ. 363. Pococké III. 56. καὶ ἄλλων ἰδὲ, Οἰκονόμου Σωζομ. Φιλ. Α'. σ. 336. Τῷ 1688 κατέπεσαν ἡ Μητρόπολις Σμύρνης ὑπὸ φοβεροῦ σεισμοῦ, καὶ ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐρείπια ταύτης ὁ Σμύρνης Ἰγνάτιος. Ὁλόκληροί συνεικίσαι κατεστράφησαν, καὶ τὰ δημόσια οἰκοδομήματα κατέπεσαν ἀπολεσθέντων ἕκτοτε τῶν ἐγγράφων πηγῶν τῆς ἱστορίας. Οἰκον. Τὰ Σωζομ. Φιλ. Α'. σελ. κ'.

5. Δεινὰς ἐν Σμύρνῃ πυρκαϊὰς ἔχομεν τῷ 1763, (Lüdeke I. σ. 20 καὶ 335), ὅτε ἐκίχθη ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, τῷ 1778, ὅτε ἐκίχθη ἡ Εὐαγγελικὴ σχολή (Slaars I. 132.) καὶ τῷ 1818, ὅτε κατεκίχθησαν πολῦτοι συγγράμματα τοῦ Μ. Οἰκονόμου. Οἰκον. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 5.

6. Pococké. III. σ. 56. Οἰκονόμου τὰ Σωζομ. Φιλ. σ. 335. Ἀντων. Μικρὰ Ἀσία. σ. 85.

7. Ἀντωνοπούλου Μικρὰ Ἀσία σ. 86.

8. Οἰκον. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 335. Λόγοι Ἐκκλ. σ. 266.

Τῷ 1694 δεινὸς εἶχεν ἐπικραμασθῇ κίνδυνος ἐπὶ τὴν Σμύρνην· διότι οἱ Ἐνετοί, κύριοι γεγόμενοι τῆς Χίου, φοβεροὶ ἐπῆλθον κατὰ τῆς Σμύρνης, ἀλλ' εὐτυχῶς οἱ Πρόξενοι τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων παραστήσαντες τὴν τρομερὰν σφαγὴν, εἰς ἣν ἤθελον παραδοθῇ χιλιάδες Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν ἐξηγριωμένων Τούρκων, ἐπεισαν τοὺς Ἐνετοὺς ὅπως, ἀντὶ τοῦ τηλεβόλου, ἀκουσθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ Λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου Εὐαγγελικὴ ρῆσις «Pax tibi Marce Evangelista meus», καὶ οἵτινες οὕτως, ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ τῆς Σμύρνης ἀνεχώρησαν.¹

Μητροπολιταί.—Τούτων ἀναφέρομεν τοὺς ἐν ἔργοις διαπρέψαντας καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερομένους. Τῷ 1592 Σμύρνης ἦν ὁ Μεθόδιος, ὅστις συνυπέγραψε τὸ Συνοδικὸν γράμμα τοῦ πρώτου ἐν Ρωσίᾳ χειροτονηθέντος Πατριάρχου Ἰωβ.² περὶ δὲ τὸ 1630 ὁ πρῶτος πρωτοσύγκελλος τοῦ Λουκάρεως Ναθαναὴλ ὁ Κωνῳπῖος, ὅστις μετὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Λουκάρεως (1638) κατέφυγεν εἰς Ἀγγλίαν.³

Εἶτα δὲ Ἰγνάτιος (1688) ὃς καταπλακώθη, πεσοῦσας τῆς Μητροπόλεως ὑπὸ σεισμοῦ.⁴

Μετ' αὐτοὺς δὲ Γρηγόριος ὁ Κονταρῆς (1690)⁵, ὁ λόγιος Ἀνανίας (1721), ὁ ἐκ Λέβου περιώνυμος Νεόφυτος (1731), οὗ ἀνάστημα ἦν ὁ Σμυρναῖος Πατριάρχης Γαβριὴλ ὁ Δ'.⁶, ὁ πατριαρχεύσας Προκόπιος (1785)⁷, ὁ ἱερομάρτυς Γρηγόριος (1797)⁸, ὁ πάντων θαυμασιώτατος ἀπὸ Σμύρνης (1797) καὶ Χαλκηδόνος (1821) πατριαρχεύσας (1822) Ἀνθίμος († 1842)⁹, ὁ Χρῦσανθος (1831), εἰς τῶν τριῶν διδασκάλων τῆς νέας μεθόδου τῆς Ἑκκλ. μουσικῆς¹⁰, ὁ Σεραφεῖμ, ὁ τῷ 1833 ἐκπεσὼν τοῦ θρόνου, ὡς μετὰ πολλῆς πομπῆς ὑποδεχόμενος ἐν τῇ Ἀγίᾳ Φωτεινῇ τὸν Βασιλέα Ὁθωνα.¹¹ Μετὰ δὲ τὸν Χρῦσανθον (1833), Παΐσιον (1837), Χρῦσανθον καὶ Ἀθανάσιον (1840), Ἀνθιμον (1850), Παΐσιον (1853), Χρῦσανθον (1858) καὶ

1. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 335. Καντιμίρ. Ἰστ. τοῦ Ὁθωμ. Κράτ. Δ'. σ. 28.

2. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Α'. 347. Ἀντωνοπούλου Μ. Ἀσία. 98.

3. Ἀντωνοπούλου Μ. Ἀσία. σ. 98. Βασιλείου Σμύρνης Ἡμερ. Ἀμαλθ. 1894. σ. 194. Πανδώρας Τόμ. ΚΑ. σ. 449.

4. Ἡμερ. Ἀμαλθ. 1894. σ. 194. Σάθα Μεσ. Βιβλ. Γ'. σ. 40. 168.

5. Ἀντωνοπ. Μ. Ἀσία. σ. 99. Ὑψηλ. μετὰ τὴν Ἀλωσ. σ. 208. Παραινίχ. Εὐαγγ. σχ. σ. 2. Ἡμερ. Ἀμαλθ. 1894. σ. 194.

6. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 667.

7. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 669.

8. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 675.

9. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 686. Didot. Notes d' une voyage. σ. 133. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τούτου εὐρέθη καὶ ἡ ἐν Τήνῳ πάνσεπτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἧς ἡ θεία εὐρεσις ἐνεψύχωσε καὶ ὑψόγησε τὸν ἱερόν τοῦ 1821 Ἀγῶνα.

10. Ἡμερ. Ἀμαλθ. 1894. σ. 195. Ἀντων. σ. 100.

11. Ἐκτενῶς τὰ τῆς ἐν Σμύρνῃ ὑποδοχῆς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος καὶ τῆς παύσεως τοῦ Σεραφεῖμ ἰδὲ Ἀντωνοπ. Μικρὰ Ἀσία. σ. 102-124. ἀπεβίωσεν δ' οὗτος ὡς Ἀνδρῶν ἐν Ἀνδρῶ. [Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 347. Β'. 360. 366. 490].

Μελέτιον (1869) ὁ νῦν ἀπὸ Ἀγχιάλου Σμύρνης Βασιλείας, ἀνὴρ ἀσκητικὸς πολλῆς παιδείας κἀποχος καὶ μετὰ χάριτος τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνος λόγου ἐγκρατὴς.

Πατριάρχαι.—Ὡς ἐξ εὐλογημένης δὲ τινος προνομίας, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ προκαθήμενοι ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου εἰσὶν ἡ Σμυρναῖοι, ἡ ἀπὸ Σμύρνης Μητροπολίται. Οὕτω Σμυρναῖοι ἦσαν Γαβριὴλ ὁ Γ'. (1702-1707),¹ Νεόφυτος ὁ Ζ'. (1789-1794) συμμαθητὴς τοῦ Κοραῖ ἐν τῇ Εὐαγγ. Σχολῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικόλαος;² καὶ ὁ Γαβριὴλ ὁ Δ'. ὁ τῷ 1780 πατριαρχεύσας.³

Ἀπὸ Μητροπολιτῶν δὲ Σμύρνης ἐγένοντο Πατριάρχαι ὁ Προκόπιος (1785—1789)⁴ ὁ διάδοχος τούτου Γρηγόριος ὁ Ε'. τρεῖς πατριαρχεύσας⁵ καὶ ὁ τούτου διάδοχος Ἀνθίμος ὁ Νάξιος (1822-1824), ἀπὸ Σμύρνης καὶ Χαλκηδόνος, ὁ μέγας καὶ ἐνδοξος, ὡς Σμύρνης Μητροπολίτης ἐπιτελέσας.⁶

Ἐκκλησίαι.—Ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ταμερλάνου, ἀπὸ 1402 μέχρι τοῦ 1820 τὸ μὲν, διὰ τὸ ὀλίγον τοῦ πληθυσμοῦ,⁷ τὸ δὲ διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις σπανίζουσιν αἱ Ἐκκλησίαι ἐν Σμύρνῃ.

Οὕτως ὁ Tavernier, δις τὴν Σμύρνην ἐπισκεψάμενος (1631 καὶ 1683) ἀναφέρει, ὅτι δύο μόνον ἐν Σμύρνῃ ὑπάρχον Ἐκκλησίαι τῶν Ὀρθοδόξων⁸. Ἀναφέρει πρὸς τούτοις, ὅτι οἱ Ἕλληνες, εἰς τὸ παρόλιον, ἐνθα κατῴκουν οἱ Εὐρωπαῖοι, εἶχον πλὴν τῶν ἄνω 2 Ἐκκλησιῶν καὶ παλαιὰν τινα Ἐκκλησίαν καὶ μικρὰς τινὰς οἰκίας, ἐν αἷς ἔτρωγον οἱ ναῦται.⁹ Πιθανῶς νοεῖ τὴν Ἀγίαν Φωτεινὴν, καθόσον ὁ ἅγιος Γεώργιος εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἦν Μονή, ἐκτὸς ἐκὼν πάλιν μικρὰς οἰκίας νοεῖ τὰ κελλία.

Ὁ Thevenot, τῷ 1656 ἀναφέρει ὡσαύτως δύο Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων,¹⁰ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν, Μητρόπολιν τότε, (ἐνθα νῦν αἱ φυλακαὶ) καὶ ὡς Μονὴν τὸν ἅγιον Γεώργιον, ὅστις ὡς ἔξω τοῦ κάστρου ὑπάρχων καὶ «ἅγιος Γεώργιος ὁ ἐξωκασιότης» ἐλέγετο.¹¹

1. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 345. Γεδεών. Πατρ. πίν. σ. 614.

2. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 344. πρὸς Κοραῖ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην Σμύρνης. ἐκδ. Παρισίων. σελ. 36. Γεδεών. Πατρ. πίν. σ. 671.

3. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 345. Γεδ. Πατρ. πίν. 666.

4. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 347. Ἀντωνοπ. Μ. Ἀσία. σ. 100.

5. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 347. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 675.

6. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 347. 473-481. Γεδεών. Πατρ. πίν. σ. 685. Ἀντωνοπ. Μ. Ἀσία. σ. 100 καὶ ἰδίᾳ χειρόγραφον Κώδικος τοῦ ἐν Σμύρνῃ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

7. Πίνακα στατιστικῆς κατ' ἐνότητα ἐν Σμύρνῃ ἀπὸ τοῦ 1631-1868 ἰδὲ ἐν τῷ ἀξιολόγῳ ἔργῳ τοῦ κ. Ἀντωνοπούλου Μικρὰ Ἀσία σ. 94.

8. «Les six Voyages...» Paris. 1677. I. σ. 76. ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι οἱ Τούρκοι εἶχον 15 τεμένεα, οἱ Ἑβραῖοι 7 συναγωγὰς, οἱ Ἀρμένιοι 1 καὶ οἱ Λατῖνοι 3.

9. Αὐτόθι σελ. 76. πρὸς καὶ Ἡμερολ. «Ἀμαλθείας» 1888. σ. 92.

10. Relation d'un voyage fait en Levant, Paris. 1665. σ. 175 πρὸς Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 341. Ἡμερολ. «Ἀμαλθείας», 1888. σ. 87.

11. Acta Patr. IV. σ. 1. Α. Φοντριέρ ἡ Μονὴ τῶν Λέμβων μεταστρ. Α. Ζάχα. Τὸ μετόχιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἐξωκασιότητος σ. 15. 17. Ἡμερολ. «Ἀμαλθείας» 1888. σ. 95.

Ὁ Spon, τῷ 1675 δύο ὡσαύτως Ἐκκλησίας ἀναφέρει.¹

Ὁ Le Brun τῷ 1678 δημοσιεύων εἰς μέγα μέγεθος εἰκόνα τῆς Σμύρνης, ἐκ τῶν Χριστ. οἰκοδημάτων, ἀναφέρει ὡσαύτως δύο· τὸ ἐπὶ τοῦ Πάγου ἱεραῖον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου (n^ο 2.) καὶ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν. (n^ο 18).²

Ὁ Tournefort, τῷ 1702 ἀνωνύμως ἀναφέρει ὡσαύτως δύο Ἐκκλησίας,³ ὃ δὲ Pococké τῷ 1739 ἀνωνύμως τρεῖς. Ἀναφέρει πρὸς τοῦτοις, ὅτι οἱ διάφοροι Εὐρωπαῖοι εἶχον τὰς ἰδίαις αὐτῶν Ἐκκλησίας, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι εἶχον μίαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ ὑπῆρχον ἐπιγραφαὶ τινες καὶ ἀρχαιοτάτες, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι εἶχον ἴδιον Ἀρχιεπισκοπον καὶ ὅτι εἰς χεῖρας τοῦ Ὀρθοδόξου Μητροπολίτου (τοῦ Νεοφύτου) εἶδε τὸν σήμερον ἐν τῇ Εὐαγγ. σχολῇ φυλασσόμενον πολυτιμον κώδικα, ὃν διὰ γενικῶν γραμμῶν καὶ περιγράφει.⁴

Ὁ Chandler τῷ 1764 πολλὰ μὲν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως Σμύρνης λέγει, οὐδὲν ὅμως περὶ Ἐκκλησιῶν ἀναφέρει,⁵ εἰμὴ ὅσα κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ περὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγ. Πολυκάρπου ἔλεγον, καὶ ἄτινα οὗτος θεωρεῖ ὡς λόγους ἀνάξια.⁶

Ἐν τέλει ὁ Μέγας Οἰκονόμος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, (1817) ῥητῶς ἀναφέρει ὅτι ἐν Σμύρνῃ τοῖς ἐν ὅλῳ ἦσαν Νχοί, τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῇ ἄνω συνοικίᾳ,⁷ πρὸς δέ, ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπερ, ὡς νομίζει, ἔκειτο παρὰ τὸ ἀρχαῖον Μητρώον.⁸

Σμύρνης Νεομάρτυρες.—Πλὴν δὲ τῶν ἀρχαίων ἁγίων μαρτύρων, τὴν Ἐκκλησίαν Σμύρνης κατὰ τὴν περίοδον ταύτην κατεκύβησαν καὶ νέοι τοῦ Χριστοῦ ἅγιοι Νεομάρτυρες: ὁ ἅγιος Δῆμος (10 Ἀπρ. 1763), ὁ ἅγιος Ἀλέξανδρος (26 Μαΐου, 1764) καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης (29 Μαΐου 1802) πρὸς αἰώνιον δόξαν τοῦ Παμβασίλειως Χριστοῦ, ΟΥ οὐκ ἐξέλιπον, οὐδὲ ἐκλείψουσιν ποτε Στρατιῶται.

Παιδεῖα.—«Ἐγὼ Φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα», «Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Φῶς τοῦ κόσμου», «Ἐγὼ εἰμὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή», «Γινώσθε τὴν Ἀλήθειαν καὶ ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς».

Ἰδοὺ τὰ ἀξιώματα, ἰδοὺ αἱ λαμπραὶ σημαῖαι, ἃς ἀναπετάννυσιν ἡ Θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ ὅπου δῆποτε ἤθελεν ἐγκαθιδρύσει τὰ τέκνα αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς ζητεῖ τὴν Εἰρήνην, διότι μόνον ἐν Εἰρήνῃ καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα, ἡ παιδεία, καὶ αἱ τέχναι.

1. Spon. έκδ. 1678. I. σ. 315.

2. Le Brun. Voyage au Levant. Paris. 1714. σ. 22. 23. Ἡμερολόγιον «Ἀμαλθείας» 1888. σ. 84, ἐνθα ἀναδημοσιεύεται καὶ ὁ τοπογραφικὸς οὗτος χάρτης τῆς Σμύρνης τοῦ Le Brun.

3. Ἐκ Γερμ. μεταφρ. Reise nach der Levante. III. σ. 537.

4. R. Pococké. Beschreibung des Morgenlandes. Erlangen. 1755. σ. 56.

5. Chandler. Paris I. σ. 120-154.

6. Αὐτόθι. σ. 142.

7. Οἶκον. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 341

8. Οἶκον. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 342.

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Σμυρναίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, ιδρύθη ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ σχολή, εἰς ἣν ἐκλήθη διδάσκαλος περὶ τὸ 1708 Διαμαντῆς ὁ Ῥούσιος, πρὸς μητρὸς πάππος τοῦ σοφοῦ Κοραΐ.¹

Οἱ δύο ἄνδρες οὗτοι εἶναι τὸ πρῶτον θεῖον λυκόφως, ἡ πρώτη θεία αὐγή, ἥτις προωρίζετο ὅπως διασκεδάσῃ τὸ ζοφερὸν σκότος, ὅπερ τέως ἐπεκάθητο ἐπὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τῶν Σμυρναίων Χριστιανῶν.

Τίς ἦτο ἡ διανοητικὴ κατάστασις τῶν Σμυρναίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, μαθηθάνομεν παρ' αὐτοῦ τοῦ σοφοῦ Κοραΐ, ῥητῶς λέγοντος, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, περὶ τὸ 1708 ἐν Σμύρνῃ, 4 σχεδὸν μόνον γυναικες ἐγνώριζον ν' ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι, αἱ 4 θυγατέρες τοῦ Ῥουσίου ἦτοι: ἡ Θωμαΐς, μήτηρ τοῦ Κοραΐ καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαὶ αὐτῆς, Ἀναστασία, Θεοδόρα καὶ Εὐδοκία.²

Τῷ 1717 ὁ λόγιος Μητροπολίτης Σμύρνης Ἀνανίας, φθίνουσαν, ἀνεξωπύρωσε τὴν σχολὴν ταύτην διὰ τοῦ Ἰωάννου (εἶτα δὲ Ἱεροθέου) Δενδρινοῦ, μαθητοῦ Μακαρίου τοῦ Πατριάρχου,³ ἐξ ἧς τῇ 22 Ἰουνίου τοῦ 1733 προσέκυψεν, ὥσπερ τις ὠραῖος πυρσοφόρος Γίγας Προμηθεύς, ὁ λαμπρὸς φάρος τοῦ πνεύματος ἡ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ,⁴ ἡ ὠραία καὶ σεμνὴ αὕτη κόρη τῶν Ἑλικοκινιάδων Μουσῶν, ἡ ἐν τῷ σεμνῷ αὐτῆς ὀνόματι, μετὰ τοσούτου Μητρικοῦ θάλπου ἀπασαν τὴν ἱστορίαν, καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ Γένους ἡμῶν συνάπτουσα καὶ διαφυλάττουσα.

! Τίς τῶν διαπρεψάντων ἢ διαπρεπόντων νῦν λογίων Σμυρναίων δὲν εἶναι προσφιλεὶς καὶ ἀγαπητὸν τέκνον τῆς ἱερᾶς ταύτης ΜΗΤΡΟΣ ;⁵

Ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ ἐφοίτησεν ὁ Κοραΐς, ἐδιδάχθησαν Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, καὶ πᾶν ὅ,τι ὑψηλὸν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τοῖς γράμμασιν ἡ λαμπρὰ Ἰωνία ἔχει, τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς πολυσέπτου ταύτης ΜΗΤΡΟΣ.

Αὐτὸς ὁ Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης ἦν μαθητὴς τοῦ ἀνωτέρου Ἱεροθέου.⁶

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αἰδιμος Βασιλεὺς Ὁθων, ἐμμέσως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὑπῆρξε μαθητὴς τῆς σχολῆς ταύτης, καθόσον ὁ πρῶτος αὐτοῦ διδάσκαλος Μισαήλ Ἀποστολίδης, ἐχηρμάτισε διδάσκαλος ταύτης. (1814. 1816).⁷

Ἐν τῷ ἰδίῳ δὲ αὐτῆς Μουσείῳ καὶ τῇ βιβλιοθήκῃ διαφυλάσσει πᾶν κειμήλιον, οὗτινος ἐφείσαστο ὁ πανδαμάτωρ χρόνος. Προεξάρχει δὲ ἡ ἱερὰ Παντάτευχος μετὰ 395 θυμασίων μινυογραφῶν, ἔργον 16'. αἰῶνος, περὶ οὗ ἐν τῷ Ἀθήνῃσι Ἀρχαιολογικῷ συνεδρίῳ, τῷ 1905 λόγον ἐποίησάμεθα τῶν μινυογραφῶν τούτων δημοσιεύομεν ἐν-

1. Μ. Παρανίκα. Ἰστ. Εὐαγγ. Σχολῆς σ. 3. Κοραΐ Συλ. προλεγ. Παρίσιοι 1833 σελ. 7'.

2. Κοραΐ. Συλλογὴ Προλεγόμενων. Παρίσιοι 1833. σ. 6'.

3. Σολομωνίδου. «Οἱ δύο πρῶτοι τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς διευθυνταί». Σμύρνη. 1879. σ. 12.

4. Μ. Παρανίκα Ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς σ. 7. 8.

5. Τίνες οἱ ἀπὸ τῆς σχολῆς ταύτης καρποὶ καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτήν, ἀναγινώσκει ὁ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ κ. Μ. Παρανίκα Ἱστορίᾳ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

6. Ἐξομ. Νικόδημου. 1860. ἐκδ. ζ'. σ. 2.

7. Μ. Παρανίκα Ἰστ. τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς σ. 31.

ταῦθα δύο, ὀφειλομένους τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ μεμουςωμένου ἀνδρός κ. Σολωμονίδου. Τούτων ἡ μὲν, παρίσθησι τὸν λουτήρα τὸν χαλκοῦν ('Εξοδ. λ'. 18), καὶ τὸν Βεσε-
λεὴλ κατασκευάζοντα τὴν τῶν θυμιαμάτων σύνθεσιν ('Εξοδ. λ'. καὶ λς'), (Εἰκ. 96),
ἡ δὲ, τὴν μωσχοποιαν, καὶ τὴν διὰ τῆς τέφρας ἀποκατάστασιν ('Εξοδ. λβ').¹ (Εἰκ. 97).

Τῷ 1809 νέον πνευματικὸν φῶς προσετίθετο εἰς τὴν Σμύρνην τὸ «Φιλολογικὸν
Γυμνάσιον»,² εἰς ὃ, τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου προεξάρχοντος, καὶ ἑτεροὶ σοφοὶ ἄνδρες
ἐδίδαξαν.

Ἡ αἴγλη τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς ἐπεσκήσας τοῦτο, ὀχλαγωγικῶς δὲ δυστυχῶς
διελύθη, τῇ 16 Ἰουλίου 1819.³

Προαγωγή κοινότητος.—Ἡ Σμύρνη βαθμηδὸν προήγετο ἤδη, τοῦ μόνον
ἐν τοῖς γράμμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ ταῖς τέχναις. Ἦδη 95 συντεχνίας
(συνάφια) ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἤριθμοι ὁ Μέγας Οἰκονόμος.⁴

Ἡ Σμύρνη ὀλοταχῶς ἔκτοτε, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν βαίνει πρὸς ἡμέρας εὐτυχίας
καὶ Χριστιανικῆς δόξης.

Ἡ πληθὺς τῶν Χριστιανικῶν ναῶν, τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν με-
γάλων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν αὐτῆς ἐκπαιδευτηρίων, τί ἄλλο σημαίνει, εἰ μὴ ὅτι
δοκιμασθεῖσα πικρῶς μέχρι θανάτου, καὶ μείνασα πιστή, ἤρξατο ἤδη λαμβάνειν τὸν
στέφανον τῆς ζωῆς;⁵

Ὁ Prokesch μάλιστα (1824), θαυμάζων τὴν Σμύρνην καὶ ἴδιον λόγον περὶ
τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα (Π. σ. 155) καὶ τῶν ὥραίων τῆς Σμύρνης ποιούμενος (Π. σ.
77), ἐνθους ταύτην ἀποκαλεῖ αἰωνίαν, ὡς τὴν Ῥώμην (Ι. σ. 101), καὶ Κορωνίδα
τῆς Ἰωνίας (Ι. σ. 516).

Ἦδη δὲ ἀπὸ τῆς 11 Ἰουλίου 1908, νέα μεγάλη προσετέθη αὐτῇ, ὡς καὶ
εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, εὐλογία, τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, ἐν ᾧ προ-
εξάρχει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, καὶ ἡ ἐν παντὶ ἰσότης τῶν πολιτῶν.

Εἶναι μικρὰ ἡ εὐλογία αὕτη;

«Μὴ ἡμῶν, Κύριε, μὴ ἡμῶν, ἀλλὰ ἡ τῷ ὀνόματί Σου δὸς δόξαν».

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸ Β'. μέρος, ἥτοι εἰς τὰ περισθῆντα λείψανα καὶ ἐρείπια
τῆς Χριστιανικῆς Σμύρνης.

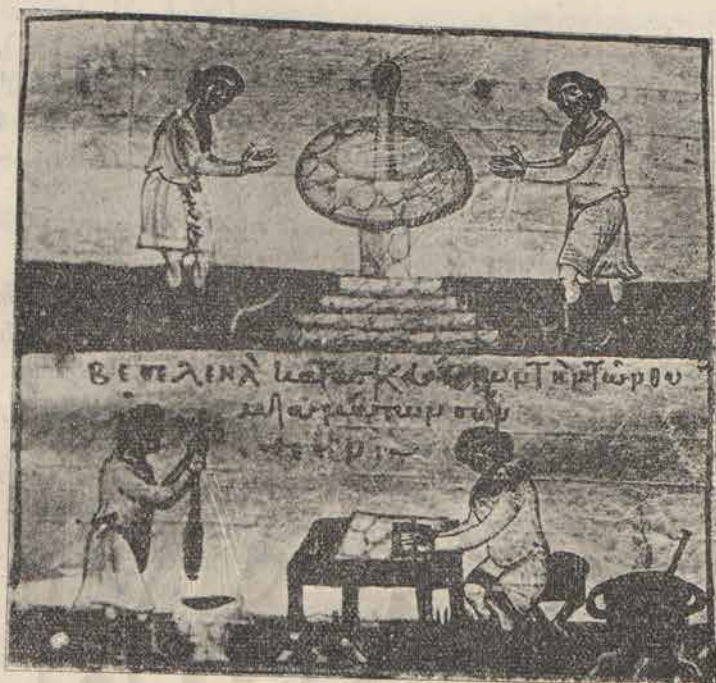
1. Τὰ περὶ τοῦ κώδικος τούτου ὄρα Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρείας Δελτ. Ζ'. 1907. σ. 53.
πρὸς καὶ λόγου ἄξιον ἔργον τοῦ κ. Οὐσπένσκι ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ ἐν Κων/πόλει Ῥωσικοῦ
Ἀρχ. Ἰνστιτούτου. Τόμ. Ι—ΧΠ. καὶ Δελτ. Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρείας Η'. σ. 91.

2. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ συστάσεως τούτου ἰδὲ Οἶκον. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 438.

3. Μ. Παράνικα Ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς σ. 26.

4. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 340.

5. Ἐκτενέστερον τὰ περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων Σμύρνης, ὡς
καὶ περὶ τῶν Συλλόγων, τῶν Ἀδελφοτήτων καὶ τῆς λοιπῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου Σμύρνης,
ἰδὲ ἐν τῷ ἀξιολόγῳ ἔργῳ τοῦ Προξένου Σμύρνης κ. Σ. Ἀντωνοπούλου. (Μ. Ἀσία. 1907. σ.
113-114.). Τὸ ἔργον τοῦτο τιμᾷ ἀληθῶς τὸν ἐντιμὸν συγγραφεὰ καὶ θεωροῦμεν τοῦτο ὡς ὑπό-
δειγμα ἐργασίας τοιούτων ἀνωτάτων τῆς Πατρίδος ὑπαλλήλων, εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἡ Πατρίς
ἐμπιστεύεται τὰ τιμιώτατα.

Εἰκ. 96. Ὁ χαλκοῦς λουτήρ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ὁ Βεσελεὴλ κατασκευάζων τὴν τῶν θυμαμάτων σύνθεσιν. (σ. 171).

Εἰκ. 97. Ἡ Μοσχοποιία, καὶ ἡ διὰ τῆς τέφρας ἀποκατάστασις. (σ. 171).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

"Οτι οί αρχαίοι Ἑλληνικοὶ ναοὶ τῆς Σμύρνης, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νέου δόγματος μετετράπησαν εἰς χριστιανικοὺς ναοὺς, καὶ ἐχρησίμευσαν, ὡς οἱ πρῶτοι ναοὶ τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν Σμύρνης, ὡς τοῦτο συνέβη ἐν Ἀθήναις (εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ Ἐρεχθείου, τοῦ Θησείου κλ.) κατὰ σειρὰν Διαταγμάτων Χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων, καὶ μάλιστα Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ (Codex Theodossianus), ὃς ἐπέτρεψε καὶ τὸ ὑλικὸν τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν ναῶν νὰ λαμβάνηται χάριν δημοσίων οἰκοδομῶν, ὁδῶν, γεφυρῶν κλ. περὶ τούτου, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν. Δυστυχῶς ὅμως, ἔνεκα τῶν ἐν Σμύρῃ μεγάλων καταστροφῶν, ἃς ἐπέφερον οἱ σεισμοί, τὸ πῦρ, καὶ ὁ σιδηρός, οὐδεὶς τοιοῦτος ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς ἢ Χριστιανικὸς ναὸς περιεσώθη· πολλαχοῦ ὅμως, καθ' ἅπασαν τὴν Σμύρνην, τὸ ἐξησκημένον ὄμμα τοῦ περιηγητοῦ, ἀπαντᾷ πληθὺν μαρμαρίνων συντριμμάτων ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἢ Χριστιανικῆς τέχνης, λαμπροὺς δείκτας, καταδεικνύοντας τὴν ἐν Σμύρῃ προὔπαρχιν Ἑλληνικοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μεγαλείου.

Τί ζητεῖ ὁ μέγας οὗτος Ἑλληνικὸς σπόνδυλος, ἡ τὸ λαμπρὸν τοῦτο Ἴωνικόν, Δωρικόν ἢ Κορινθιακόν ῥυθμοῦ κιονόκρανον, ἐν ταύτῃ, ἡ ἐκείνη τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν τούτῳ ἡ ἐκείνῳ τῷ μέρει, ἂν ἐν Σμύρῃ δὲν ὑπῆρχεν ὑπερόχου Ἑλληνικῆς τέχνης ναὸς, εἰς ὃν τὸ σύντριμμα τοῦτο ἀνῆκεν; Τί θέλει ἐν Σμύρῃ τοῦτο, ἡ ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸν Χριστιανικὸν μαρμαρίνον ἀνάγλυφον κοσμήτου ἢ θωρακίου, ἂν ἐν Σμύρῃ δὲν ὑπῆρχεν ἐξόχου ὡσαύτως Χριστιανικῆς τέχνης ναὸς, εἰς ὃν τὸ σύντριμμα τοῦτο ἀνῆκεν; Ἐκ τῶν συντριμμάτων δὲ τούτων ὁ ἐπιστήμων, συμπληροῖ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα, τὸ μέγεθος καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀπολεσθέντος ναοῦ.

Τοσαύτῃ ἡ ἀξία τῶν συντριμμάτων τῆς τέχνης, ἅτινα μετὰ τοσαύτης φροντίδος καὶ ἀγάπης ἡ ἐπιστήμη διερευνᾷ καὶ ἐξετάζει διὰ τὸν λόγον τοῦτον.

Τῶν περιωθέντων δὲ πολυτίμων μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Χριστιανικῆς Σμύρνης, τὸ πρῶτον καὶ ἱερώτατον, ἐστὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Πάγου Στάδιον.

ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Τὸ Στάδιον, ὅπερ καὶ ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ ἀμφὶ θεᾶσθαι ἐλέγετο, δυστυχῶς νῦν ἐστὶν ἐντελῶς κατεστραμμένον.

Εἶναι γνωστὴ ἤδη εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν τίς ἡ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ Σταδίου.

Εἶδομεν ἤδη, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐτελέσθη ἡ μεγάλη θυσία τοῦ θεοπρεποῦς Πρεσβύτου,

καὶ ὅτι ὑπεράνω τούτου ἠκούσθη ἡ θεία φωνή, ἡ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου εὐλογοῦσα τὴν Σμύρνην.

Οἱ περὶ βράχοι καὶ τὰ τοπία ἤκουσαν τὴν ἔξοχον ὁμολογίαν τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου. Ἐπὶ τοῦ Σταδίου τούτου ἐμαρτύρησαν ὁ νεαρὸς Γερμανικὸς, οἱ ἐκ Φιλαδελφείας 11 ἢ 12, ὁ σοφὸς τῆς Σμύρνης Πρεσβύτερος Πιόνιος, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν ἀτυχῶς, ὡς εἶδομεν, τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν.

Ἴδου οἱ λόγοι, δι' οὓς τοῦτό ἐστι ἐν τῶν ἱερωτάτων καὶ ἀγιοτάτων μνημείων τῆς ὠραίας καὶ συμπαθοῦς Σμύρνης.

Τὸ Στάδιον εἶναι ὁ ἱερὸς τῆς Σμύρνης Γολγοθᾶς καὶ ὁ μέγας τῆς Ἀσίας βωμὸς, ἐφ' οὗ προσηνέχθησαν ὡς ὀλοκαυτώματα θυσίαις, οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας.

Τοῦτο ἐπισκέφθημεν τὸ πρῶτον τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1906 μετὰ τῆς ἐμῆς Κυρίας καὶ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σμύρνης (νῦν δὲ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χριστουπόλεως) Κυρίου Ἰακώβου. (Φωτ. 5998).

Μετὰ τὴν πρώτην δὲ ταύτην ἐπίσκεψιν, τὸν ἱερὸν τοῦτον χώρον πολλὰκις ἡμεῖς μόνοι, τοπογραφικῶς ἐσπουδάζαμεν, καὶ πολλὰχὼς ἐμελετήσαμεν καὶ καταμετρήσαμεν.

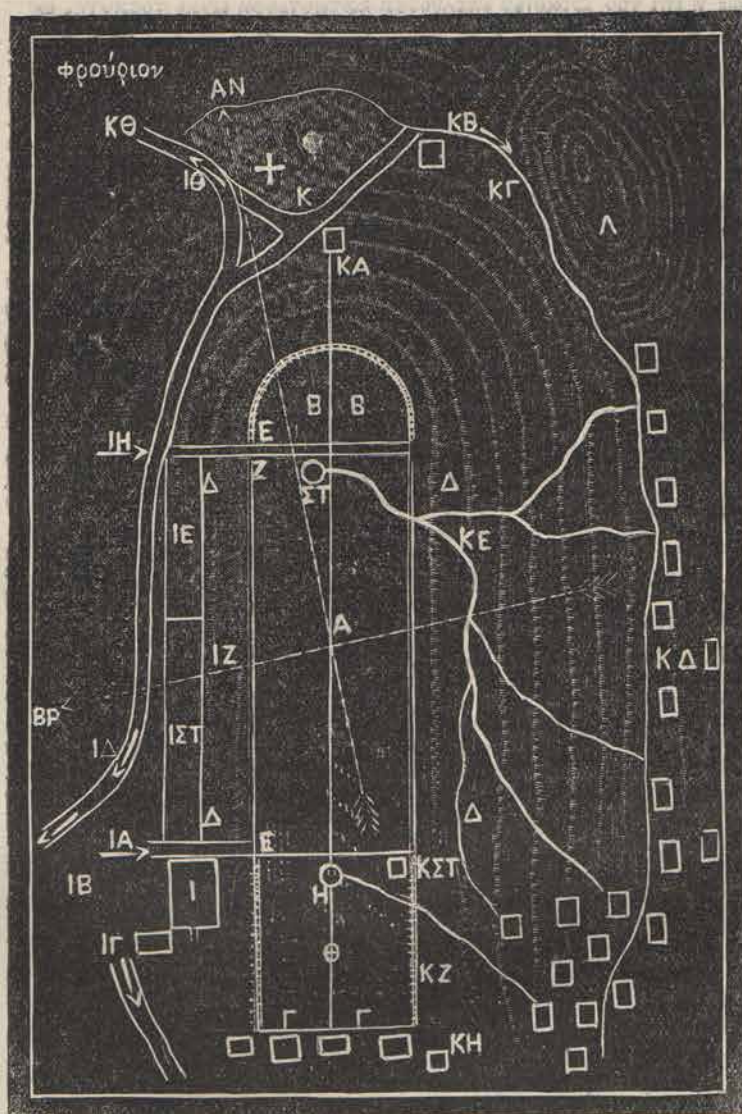

Εἰκ. 98. Τὸ Στάδιον τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ὡς τοῦτο ἐφωτογραφήσαμεν 3 Σεπτεμβρίου 1906.

Δυστυχῶς ἡ ἐπὶ τοῦ Σταδίου ἐπελθούσα καταστροφὴ εἶναι τοσαύτη, ὥστε οὔτε ἡ σφενδόνη, οὔτε ἡ εἴσοδος, οὔτε αἱ κερκίδες, οὔτε ὁ στίβος αὐτὸς καλῶς διακρίνονται, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ κοῖλον τῆς θέσεως, ὑπομνησκει πῶς τὸ ἀρχαῖον Στάδιον (Εἰκ. 98), καὶ διὰ νοητῶν γραμμῶν, συμπληροῦμεν τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχέδιον, ὡς ἐν τῷ τοπογραφικῷ τούτῳ πίνακι καταφαίνεται. (Εἰκ. 99)

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣ ΜΕΡΩΝ

- Α'.** Στάδιον (Στίβος).
- Β'.** Σφενδόνη.
- Γ'.** Εἴσοδος τοῦ Σταδίου (γραμμὴ, ἄφραξις, ὑσπληγξ, βαλβίς).
- Δ'.** Θέσις κερκίδων.
- Ε'.** Νεώτατοι τοῖχοι διαχωρίζοντες τὸ Στάδιον.
- ΣΤ'.** Φρέαρ.
- Ζ'.** Ἐκ τραχίτου ἔδρανον, ἐφ' οὗ διεσώθη τὸ στοιχεῖον Θ.
- Η'.** Ἐτερον φρέαρ.
- Θ'.** Νεκροταφεῖον Τουρκικόν.
- Ι'.** Ἐτερον Τουρκικὸν νεκροταφεῖον, ἐφ' οὗ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνιστορήτως δείκνυται ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.
- ΙΑ'.** Ὁδὸς ἄγουσα πρὸς τὸ Στάδιον.
- ΙΒ'.** Πυροβολεῖον.
- ΙΓ'.** Ὁδὸς ἄγουσα πρὸς τὴν Τουρκικὴν συνοικίαν.
- ΙΔ'.** Ὁδὸς ἄγουσα πρὸς τὴν συνοικίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.
- ΙΕ'.** Ὁθωμανικαὶ οἰκίαι.
- ΙΣΤ'.** Κῆπος.
- ΙΖ'.** Ἀγρὸς πεφραγμένος.
- ΙΗ'.** Ὁδὸς πρὸς τὸ Στάδιον.
- ΙΘ'.** Ὁδὸς πρὸς τὸ φρούριον.
- Κ'.** Ἀγροτικὴ οἰκία, ἐνθα εὗρηται τὰ εἰρηπία τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.
- ΚΑ'.** Οἰκίσκος.
- ΚΒ'.** Μονοπάτιον ἄγον πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους συνοικισμόν.
- ΚΓ'.** Ἐπὶ βράχου ἐπιγραφὴ : « ΤΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ† ».
- ΚΔ'.** Οἰκία Ὁθωμανικαί.
- ΚΕ'.** Μονοπάτια ἄγοντα πρὸς τὸ φρέαρ.
- ΚΣΤ'.** Οἰκία Ὁθωμανική.
- ΚΖ'.** Τοῖχος.
- ΚΗ'.** Οἰκία Ὁθωμανικαί.
- ΚΘ'.** Εἴσοδος πρὸς τὸ Φρούριον.
- Λ'.** Ἀπόκημνοι βράχοι ὑπεράνω τοῦ Σταδίου.

Εἰκ. 99. Τοπογραφία Σταδίου καὶ τῶν πέριξ (κατὰ προσέγγισιν).

Οὕτως, ὡς ἐν τῷ τοπογραφικῷ σχεδιογράμμῳ τούτῳ, βλέπομεν ὁ ἄξων τοῦ Σταδίου ἀποκλίνει 13° τῆς Ἀνατολῆς πρὸς Νότον.

Ἡ εἴσοδος τοῦ Σταδίου Γ. Γ. πρὸς Δυσμὰς, ἥτις ἦν ἀνοικτὴ πρὸς τὴν θάλασσαν, σήμερον εἶναι κεκλεισμένη ἐκ Τουρκικῶν οἰκιῶν.

Ἡ Μεσημβρινὴ πλευρὰ τοῦ Σταδίου ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἐπικλινούσας φυσικῆς κλιτύος τοῦ ὄρους, ἥ δὲ ἀρκτική ἐπὶ τεχνητῶν ἀψίδων, ὡς ἤδη ὁ Chandler σημειοῖ

(1764).¹ Ὁ Μ. Οἰκονόμος² καὶ ὁ κ. Τσακύρογλου³ ἀναφέρουσιν, ὅτι τοιαῦται ἀψίδες σώζονται ἐτι, ἡμεῖς ὅμως οὐδεμίαν τοιαύτην εἶδομεν. Εἰς τὰ ἔκρη τῆς σφενδόνης Β.Β. ὁ περιηγητής Thevenot (1656) ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐσώζοντο πέντε νύμφαι, ἐν αἷς ὑπῆρχον αἱ ἐδραι τῶν ἀρχόντων (σ. 174).

Κατὰ λέξιν οὕτως :

«Au dessous dudit chasteau, allant vers Sainte Venerande, qui est une Église des Grecs, se voit un grand amphithéâtre, ou S. Polycarpe, Disciple de S. Jean, et Evesque de Smyrne fut martyrisé. Il est fort élevé. Il y a encore tout au haut cinq niches, où estoient les sieges des Magistrats». σ. 174.

Ἐπὶ τῶν στοιχείων Ε. Ε. εὗρηνται σύγχρονοι τοῖχοι, οἵτινες διεχώρισαν εἰς ἰδιώτας Ὀθωμανοὺς τὸν στίβον καὶ τὰς κεκλιδὰς τοῦ Σταδίου.

Ἐπὶ τῶν ΣΤ. καὶ Η. εὗρηνται φρέατα, ἐξ ὧν ὑδρεύονται οἱ περίξ Ὀθωμανοί.⁴

Αἱ βαθμιδές, τὰ διαζώματα καὶ ἐν γένει τὰ ἐδωλία τῶν κεκλιδῶν τοῦ Σταδίου συνισταντο ἐξ ἡραιστειογένοῦς πετρώματος τραχιτοῦ λίθου, ἐξ ὧν σήμερον οὐδὲν κατὰ χώραν εἶδομεν, πλὴν εἰς τὸ σημεῖον Ζ, παρὰ τὸ φρέαρ ΣΤ, ἔδρανον, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν κεκαραγμένον τὸ στοιχεῖον Θ.

Τὸ κάτω μέρος τοῦ στίβου Θ, χρησιμεύει σήμερον ὡς Ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον. Ὡσαύτως καὶ ἡ θέσις Ι, χρησιμεύει ὡς νεκροταφεῖον, ἐφ' οὗ οἱ Ὀθωμανοὶ δεικνύουσι τάφον, ὃν ἐξ ἰδιοτελείας ἀναφέρουσιν εἰς τὸν ἱερὸν Πολύκρπον.

Τὸ πάντων σπουδαιότατον ἐστίν, ἡ ἐπαυλὶς Κ, ὡς καὶ ἡ ἐν τῇ θέσει ΚΓ ἐπιγραφή, περὶ ὧν κατωτέρω ἐροῦμεν τὰ δεόντα.

Ἀπὸ πολλοῦ τὸ ὑλικὸν τοῦ Σταδίου, ὡς καὶ τοῦ ἐγγύς Θεάτρου καὶ ἄλλων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἐχρησιμοποίηθη πρὸς οἰκοδομὴν Τουρκικῶν οἰκοδομημάτων.⁵ ὡς δὲ ὁ Tavernier λέγει, κυρίως τὸ ὑλικὸν τοῦ Σταδίου ἐχρησίμευσεν πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐπιθαλασίου φρουρίου Σαντζάκ-Μπουρνού.⁶ οὐχ ἥττον καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ περίξ τοῦ Σταδίου Ὀθωμανικαὶ οἰκογένεαι ἔχουσιν εἰς τοὺς οἶκους αὐτῶν διάφορα ἔδρανα καὶ βαθμιδὰς, εἰλημμένα ἀπὸ τοῦ Σταδίου τούτου.

Οὕτως ἡρειπωμένον εὖρε τοῦτο ὁ Tavernier⁷ κατὰ τὸ 1631.

1. Chandler I. σ. 137.

2. Οἶκον. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 337.

3. Τσακύρογλου. Σμύρνη, Β. 1879 σ. 70.

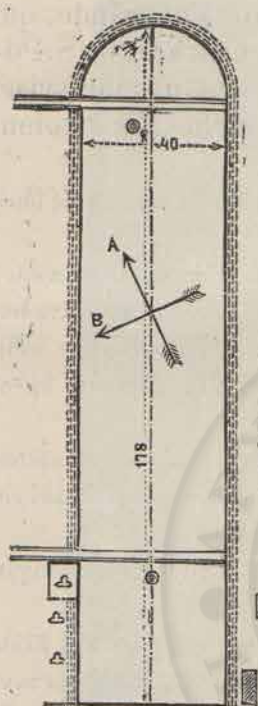
4. Τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν μ' ἐπληροφόρησέ τις, ὅτι καὶ τρίτον φρέαρ ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς σφενδόνης.

5. Μ. Οἶκ. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 339. Οὕτω γνωστὸν ὅτι τὸ Τσοχατζή Χάνι, τὸ Βεζεστένιον, τὸ Μαδαμὰς Χάνι, τὸ μικρὸ καὶ τὸ μέγαλο Βαζύρ Χάνι, εἰσὶν ἐκτισμένα ἐκ λίθων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων.

6. Tavernier I. σ. 74-75. Μ. Οἶκ. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 334.

7. Tavernier I. σ. 74.

Ὁ δὲ Spon (1678) ἀναφέρει, ὅτι τὸ μῆκος αὐτοῦ ἦτο 250 βημάτων, τὸ δὲ πλάτος 45· λέγει δ' ὅτι οἱ Ἕλληνες τότε ὠνόμαζον τὴν τοιοῦτον χώρον Σταδίον, ὅτε οὗτος ἦν 125 βημάτων· διακύλον δὲ ὠνόμαζον τοῦτον, ὅτε ὁ χώρος ἦτο διπλάσιος, ὥς τὸ Σταδίον τοῦτο.¹

Εἰκ. 100. Διάγραμμα τοῦ Σταδίου.

Ὁ Tournefort (1702) ἀναφέρει, αὐτὸ ἐντελῶς ὑφαισθημένον καὶ γεφυρωμένον παντὸς μαρμάρου, καὶ μόνον τὸ κοῖλον τοῦ σχήματος, ὡς καὶ σήμερον, ἔδιδε τὴν ἰδέαν τοῦ Σταδίου· λέγει ὅτι τὸ μῆκος αὐτοῦ ἦν 465 πιδῶν, τὸ δὲ πλάτος 120 καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν περὶ διακύλου θεωρίαν τοῦ Spon.²

Ὁ δὲ ἡμετέρος κ. Τσακίρα-Γιουσὶ ἀναφέρει, ὅτι τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι περὶ τὰ 160 βήματα.³

Ὁ Pococké (1739) λέγει, ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ δὲν ἐσάζοντο εἰμὴ ἡ βράσις, ἦτοι ὁ στίβος τοῦ Σταδίου.⁴

Ὡσαύτως ἐντελῶς γεφυρωμένον ἀπὸ παντὸς μαρμάρου καὶ πάσης διακοσμῆσεως ἀναφέρει αὐτὸ ὁ Chandler τῷ 1764,⁵ καὶ ὁ Μέγας Οἰκονόμος (1809).⁶

Ὁ Prokesch (1824) δίδωσι μικρὰν περιγραφὴν τοῦτου καὶ ἐπαναλαμβάνει, ὅτι ἀνωτέρω ὁ Chandler, ὅτι ἔχει 465 πιδ. μκ. καὶ 120 πλ. καὶ ὅτι εἰς τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἦν φρέαρ καὶ εἰς τὰφος Τουρκικός. (I. 521).

Δυστυχῶς δὲν θελεῖ παρῆλθαι πολὺς καιρὸς καὶ τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν θέλουσι ἐντελῶς καταχώσει καὶ αὐτὸν τὸν στίβον, καὶ ἱπομένως ἐντελῶς θέλουσι καταστρέφει τὸ μῦθις σήμερον διαφαινόμενον κοῖλον σχῆμα (Εἰκ. 99).

τῆς ἀρχαίας μορφῆς.

Ἰδοὺ δὲ κεκαθαρμένον πῶς ἔχει τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ ἀρχαίου σταδίου (Εἰκ. 100).

ΝΑΟΣ ΚΑΙ ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

Ἦδη ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τοῦ ἁγ. Πολυκάρπου ἀνέγνωμεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀνε-
λόμενοι μετὰ τὸ μαρτύριον, τὰ ὑπὲρ χρυσίων τιμιώτερα αὐτοῦ ἐστῶ, κατέθεντο «ὅπου

1. Spon. I. σ. 307.

2. Tournefort. III. σ. 551-552.

3. Σμυρν. Β. σ. 70.

4. Pococké III. σ. 53.

5. Chandler. I. σελ. 137.

6. Μεγ. Οἰκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 337.

καὶ ἀκόλουθον ἦν»,¹ τοῦτ' ἔστι, ὅπου ἔπρεπεν, ὅπου ἦτο ἐπόμενον, (ubi de-
cebat) καὶ οὐδὲν πλέον περὶ τοῦ τόπου, ἢ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἀναγινώσκωμεν.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι μετὰ τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων, οἱ Χριστιανοὶ ἐκ παντὸς τρό-
που ἐφρόντιζον νὰ θάπτωσι τὰ σώματα τῶν ἁγίων Μαρτύρων εἰς τόπον ἀπόκρυφον
καὶ μύνοις αὐτοῖς γνωστὸν, ἐνθα συναθροίζομενοι, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου
αὐτῶν, ἢ καὶ γενέθλιον ἐκάλουν (καθόσον ἐγεννήθησαν διὰ τὴν ἀληθῆ ζωὴν), ἐτέ-
λουν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν Μαρτύρων τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ ἀνεγίνωσκον τὰ τοῦ
Μαρτυρίου αὐτῶν, τὸ μὲν, εἰς μνήμην τῶν προκληκόντων, τὸ δέ, εἰς ἄσκησιν καὶ
ἐτοιμασίαν τῶν μελλόντων. (Μαρτ. τοῦ ἁγ. Πολυκ. κεφ. ιη'). Ἐν τοῖς ὑπομνήμασι
τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐν ἐκτάσει ἐκτίθενται τὰ τοῦ βίου, καὶ ἰδίᾳ τὰ τοῦ θανάτου
αὐτῶν· περὶ τοῦ τόπου ὅμως, ὅπου οὗτοι κατετίθεντο, διὰ τὴν φόβον τῶν διωγμῶν,
οὐδὲν ἀπολύτως ἐλέγετο, ἔμενε δὲ μόνον οὗτος γνωστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ συνεχεῖ
παράδοσει τῶν Χριστιανῶν. Μόνον δὲ διὰ γενικῶν ἐκφράσεων, ὥς ἡνόουν οἱ Χριστι-
ανοί, ὑπεσχημαίνετο ὁ τόπος, ἐνθα κατετίθη τὸ σῶμα τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ Μάρτυρος,
ὡς ἤδη ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου εἶδομεν.

Οὕτως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἁγίων Κάρπου, Παπύλου καὶ Ἀγαθονίκης ἀναγι-
νώσκωμεν, «ὧν τὰ λείψανα λαθραίως οἱ Χριστιανοὶ ἀνελόμενοι, διεφύλαξαν εἰς δόξαν
Χριστοῦ καὶ ἔπαινον τῶν μαρτύρων αὐτῶν»,² χωρὶς οὐδὲν ἀπολύτως περὶ τοῦ τόπου
νὰ ἀναφέρηται. Ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἁγίων Ἰουστίνου, Χαρίτωνος, Χαριτοῦς, Εὐελ-
πίστου, Ἰέρακος, Παΐωνος καὶ Λιβεριανοῦ, τῶν ἐν Ρώμῃ μαρτυρησάντων, ἀναγινώ-
σκωμεν «τινὲς δὲ τῶν πιστῶν λαθραίως αὐτῶν τὰ σώματα λαβόντες, κατέθεντο ἐν
τόπῳ ἐπιτηδείῳ» τ. ἔ. καταλλήλῳ, καὶ οὐδὲν πλέον.³ Περὶ δὲ τῶν λειψάνων τῶν
ἁγίων Μ'. τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων, καὶ ἐν ποταμῷ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ριφθέν-
των, ἀναγινώσκωμεν ἁπλῶς, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀνελόμενοι ταῦτα ἀπέθεντο ἐν γλωσ-
σοκόμοις τ. ἔ. ἐν θήκαις· καὶ οὕτως ὑπὸ κεκαλυμμέναις καὶ ἀορίστοις ἐκφράσεσι ἀνα-
φέρεται ὁ τόπος, ἐνθα κατετίθεντο τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, καὶ ἐνθα οἱ Χρι-
στιανοί, ὡς εἶδομεν, συνερχόμενοι ἐτέλουν τὰς Συναξεῖς αὐτῶν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, περὶ τοῦ τόπου, ἦτοι τοῦ τάφου, εἰς ὃν κατετίθησαν τὰ
λείψανα τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, οὐδὲν ὀρίσμενον ἀπὸ τῶν ἐπισήμων πρακτικῶν τοῦ
μαρτυρίου αὐτοῦ γινώσκωμεν, εἰ μὴ μόνον, ὅτι ταῦτα κατετίθησαν «ὅπου καὶ ἀκό-
λουθον ἦν», δηλ. ὅπου ἔπρεπεν, ὅπου ἤρμοζεν, ὅπου ἦν ἐπόμενον καὶ οὐδὲν πλέον.

Ὅτε ὅμως ἔπαυσαν οἱ διωγμοὶ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀνέλαβε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς
(312), εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐνθα ἐμαρτύρησαν ἢ ἐτάφησαν οἱ ἅγιοι
Μάρτυρες, οἱ Χριστιανοὶ ἀνήγειρον μεγαλοπρεπεῖς Ναοὺς, οὓς καὶ Μαρτύρια ἐκάλουν
(ὡς Ἀποστολεῖα καὶ Προφητεῖα, ἐὰν οὗτοι ἦσαν Προφῆται ἢ Ἀπόστολοι).

1. Acta Mart. Gebhardt. 1902. σελ. 9.

2. Acta Mart. Gebhardt. σ. 17.

3. Αὐτόν. σ. 21.

Διὰ τοῦτο, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθημεν τὸ Στάδιον, ἐν ἐπέζητήσαμεν, λειψάνα ἀρχαίου Χριστιανικοῦ Ναοῦ ἐκεῖ που περὶξ, ἀλλ' οὐδαμοῦ τοιαῦτα ἀνεύρομεν. Ὑπέδειξαν ἡμῖν εἰς τὸ ἐκεῖ μικρὸν Ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον (Γιουσούφ-τεπέ) Ὀθωμανικὸν τάφον, ὑπὲρ ὃν ὑψοῦται κυπαρίσσοι, ὡς τὸν τάφον τοῦ ἀγίου Πολυκάρπου, ἀλλ' οὐδέν, οὔτε συνηγέρει, οὔτε ὑπεδείκνυε τοιοῦτόν τινα Χριστιανικὸν τάφον.

Κυρίως δύο τόπους ζητοῦμεν, τὸ «ὄβου» κατετέθη, καὶ «ποῦ» εἶτα ἰδρῶθη ὁ ναός. Ἐπὶ τοῦ ἐγγύς τοῦ τοῦ Πύργου τῶν πυρκαϊῶν, εὑρομεν ἐντετοιχισμένον ὠραῖον ζ'. — γ'. ἐπὶ μακρῶν ἀναγεγλυμμένων Χριστιαν. τέχνης στρεπτόν κόσμημα. (Εἰκ. 101) Ἀνωθεν τοῦ Σταδίου ὑψηλὰ ἐπὶ τῶν Ὀθωμανικῶν οἰκίσκων εἰς τὴν θέσιν

Εἰκ. 101. Στρεπτόν κόσμημα.

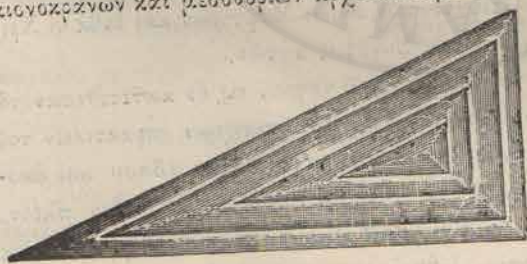
ΚΔ εὑρομεν τεμάχιο Χριστιανικοῦ διαστύλου (0,41×0,18) γγ'. — ιδ'. αἰῶνος, σύντριμμα μετὰ ῥόδακος ἀρχαίας τέχνης, ἐφ' οὗ περίπου τὰ γράμματα :

ΝΥΡΙΔΑ
ΟΥ ΥΙΟΥ ΚΥΡΙΑ . . .

ἀλλ' ὅλα ταῦτα τί ἔλεγον ; καὶ τίποτε, καὶ πολὺ.

Τίποτε, ἐὰν ταῦτα μετεφέρθησαν ἀλλοχθέν· τοῦναντίον πολὺ, ἐὰν ταῦτα προήρχοντο ἐκ τινος ἐκεῖ που περὶξ προὔπάρχοντος Χριστιανικοῦ ναοῦ, ἀλλὰ τοιοῦτός τις δὲν ἐφαίνετο.

Ὅτε δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος, 24' Ἀπριλίου 1907 μετέβημεν, τῇ ὑποδείξει ἀπλοῦ τινος Ὀθωμανοῦ, καὶ τῇ εὐγενεῖ συνοδείᾳ τῶν κ. κ. Α. Ξενοῦ καὶ Κ. Τσαγκαρίδου, ἐξητάσαμεν τὴν ἀνω τοῦ Σταδίου, πρὸς Β. ἐν ἀμπέλω οἰκίαν (Κοῦλα) (Εἰκ. 99.Κ.) τοῦ Ὀσμάν-Χαμῶν-Μπασί, παρατηρήσαμεν πολλὰ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης συντρίμματα (Ναός Διὸς Ἀκαίου), ὡς καὶ ἱκανὰ διαφόρων ἐποχῶν ἀπερριμμένα συντρίμματα κισνοκράνων καὶ μεσσηνίων ἀρχαίου Χριστιανικοῦ Ναοῦ.

Εἰκ. 102. Τεμάχιον θωρακίου μετὰ γραμμικοῦ κοσμήματος ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

ναός· πρὸς δὲ λαμπρὸν θωράκιον ἀξιολόγου Χριστιανικῆς τέχνης (0,74×0,52), ἐν

Οὗτω, τὸ πρῶτον εἶδομεν τεμάχιον θωρακίου, ἐφ' οὗ ἀρχαιοτάτον εὐθύγραμμον γραμμικὸν κόσμημα δ'. — ε'. αἰῶνος (Εἰκ. 102), ὑπενομοῖζον τὴν ἀρχαιοτάτην Χριστιανικὴν τέχνην, ὡς τὸ ἐν Ἐφέσῳ τοιοῦτον (σελ. 79 Εἰκ. 44).

Εἶτα τεμάχιον (0,50×0,17) διαστύλου ὠραίας πύλης, ἐξόχως λεπτεπιλέπτου τέχνης ε'. — ς'. αἰῶ-

ὅ ἐν τετραγώνοις ἐπαλάσσονται ποικίλα σχήματα ἀστέρων, ὧν προέχρει τὸ σχῆμα τοῦ μουσικοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως (Εἰκ. 103).

Εἶτα ἀνοίξαντες καταπικτήν τινα ἐν τῇ αὐλῇ, εἰς βάθος 3—4 μέτρων, εἶδομεν ἐν ἐκπλήξει ἐρείπια ἀρχαιοτάτου Χριστιανικοῦ ναοῦ, ἀκριβῶς οἷα ἐποχῆς αὐτὸν ἀνεμένομεν, τῶν πρώτων ὅλων ὅτι εἰρηνικῶν χρόνων τῆς Ἐκκλησίας (δ'—ε' αἰῶνος), ὅτε οὐδεμίαν πλέον ἀμφιβολίαν ἔσχομεν, ὅτι εὐρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ Μαρτυρίου, ἤτοι τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.

Εἶναι ὁμοῦς οὗτος καὶ ὁ τύπος, ἐν ᾧ κατέθεντο οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ τὰ περισωθέντα μετὰ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ τίμια λείψανα;

Τὸ περίοπτον τῆς θέσεως, οὐδόλως συνηγορεῖ ὑπὲρ τούτου· καὶ ὁμοῦς κυρίως δύο θέσεις πρέπει νὰ ζητήσωμεν, πρῶτον ποῦ κατετέθησαν μετὰ τὸ μαρτύριον τὰ ἱερὰ αὐτοῦ λείψανα, καὶ δευτέρον ποῦ εἶτα ἀνηγέρθη περιβλεπτός πρὸς τιμὴν τούτου Ναός.

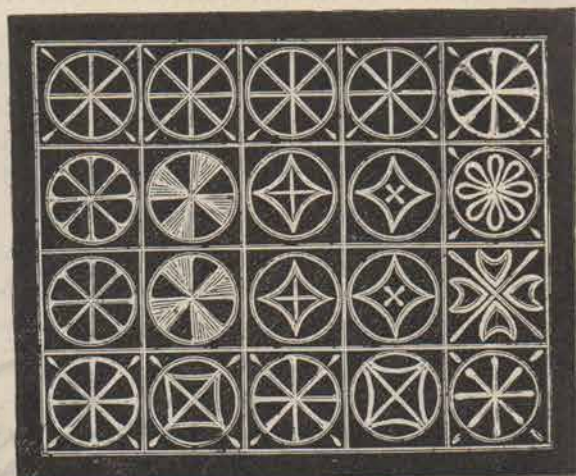
Ἀκούσωμεν ἤδη καὶ ὅ,τι οἱ περιηγηταὶ περὶ τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, μέχρι τοῦ νῦν διὰ τῶν αἰώνων ἡμῖν διεδίδασκαν.

Ἦδη ὁ Tavernier (1631) ἀναφέρει, ἐγγύτατα τοῦ ἀμφιθεάτρου ἐρείπια Ἐκκλησίας, ἧς αἱ δύο πλευραὶ φέρουσιν εἶδος παρεκκλησιῶν κεχωρισμένων διὰ μικρῶν τοίχων· οἱ δὲ κάτοικοι, λέγει, ἀμφιβάλλουσιν, ἐν τῇ ἐρείπια ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἢ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἰαννοῦ.

Καὶ κατὰ λέξιν :

«Assez proche de l'Amphitheatre, on voit aussi quelques restes d'une Église, dont les deux costez paroissent comme distinguez en chapelles par de petites murailles qui sont encore sur pied : mais ceux du pays doutent si ce sont les ruines de l'Église de S. Polycarpe Evêque de Smyrne, ou d'un ancien temple de Ianus.»

Ὁ Thevenot (1656) περὶ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ὁμιλῶν λέγει· «ὀλίγον μακρὸν (peu loin) τοῦ ἀμφιθεάτρου, εὗρονται πολλὰ ἑλῖπια τοῦ Μητροπολιτικοῦ

Εἰκ. 103. Θωράκιον μετὰ ποικίλων ἐπαλάσσόντων κοσμημάτων, ἀπὸ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου Ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.

ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις ἦν μέγας ναὸς, καὶ εἶχε πληθὺν παρεκκλησίαν (elle estoit fort grande et avoit quantité de chapelles)· εἰς ἐν δὲ τούτων ὑπῆρχε τάφος, ὃν οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἀλλ' ἄλλοι ὁρθότερον ὅτι ἦτο Τούρκου τινός». Καὶ κατὰ λέξιν :

«Peu loin de là (τοῦ Σταδίου) se voyent plusieurs restes de l'Église de S. Jean la Cathedrale, elle estoit fort grande et avoit quantité de chapelles. Dans une desquelles il y a un tombeau que les Grecs croyent estre celuy de S. Polycarpe, mais d' autres croyent avec plus de raison que c' est celuy de quelque Turc.¹⁾»

Ὁ Sp o n (1675) λέγει, ὅτι εἰς τὴν θύραν τοῦ φρουρίου ὑπῆρχε μεγάλη ἀγριο-κερασιά, ἣν οἱ Ἕλληνες πιστεύουσιν ὅτι ἦτο ἡ ῥάβδος τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἥτις μόλις πηχθεῖσα εἰς τὴν γῆν ἀνέδωκε κλάδους.²⁾ ὀλίγον δὲ κατωτέρω ἔξω τοῦ φρουρίου (ὅπου τὸ Σταδίον) ὑπάρχουσι τὰ εἰρηπια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, καὶ τὰ λείψανα τοῦ τάφου αὐτοῦ, χωρὶς νὰ παρουσιάζωσι τι θεῶς ἄξιον. Καὶ κατὰ λέξιν :

«Un peu plus bas on voit hors de ses murailles les ruines d' une Chapelle, dediée à S. Polycarpe, et les restes de son tombeau, ou il n' y a rien de considerable» (I. σ. 307.)

Ὁ Le Brun (1678), βαθύς παρατηρητὴς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἰδιῶν πραγμάτων, ἐν τῇ εἰκόνι τῆς Σμύρνης (Eiz. 104), σημειοῖ τὰ ἑξῆς :

N° 1. Τὸ Φρούριον.

N° 2. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου καὶ λείψανα τοῦ τάφου αὐτοῦ (de son sepulcre). Καὶ κατὰ λέξιν :

«En descendant plus bas, on voit la Chapelle de S. Polycarpe et les restes de son Sepulcre; voiez le au nombre 2». σ. 24.

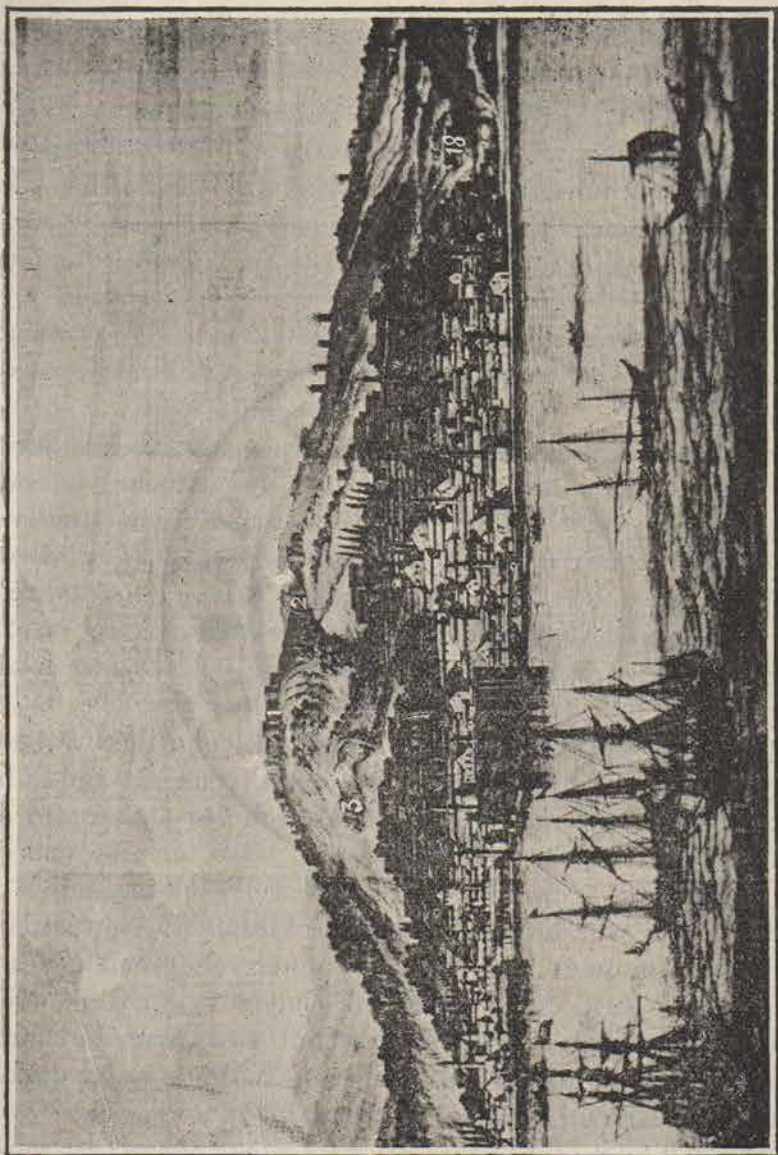
N° 3. Περιῖτον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ ὄρους, εὐορῆται εἰρηπια ἀμφιθεάτρον ἢ Κολοσσαίου, εἰς ὃ λέγεται, ὅτι ὁ Πολύκαρπος, μαθητὴς Ἰωάννου καὶ πρῶτος Σμύρνης ἐπίσκοπος, ἐγένετο βορὰ θηρίων, ἢ καὶ ἄλλους ἐκὰν· εὐορῆται ὡσαύτως λείψανα τοῦ τάφου αὐτοῦ (de son tombeau), πρὸς ᾧ οἱ ἐγχώριοι Χριστιανοὶ ἔχουσιν ἀκόμη πολλὴν σεβασμὸν. Καὶ κατὰ λέξιν :

«A peu pres au même endroit, vers le penchant de la montagne sont les restes d'un Amphitheatre ou Colisée, dans lequel on dit que Polycarpe, disciple de S. Jean l'Évangéliste et premier

1. Thevenot σ. 174.

2. Πόσον ἀπλῆ, ἀλλὰ καὶ πόσον λαμπρὰ εἰκὼν τῆς καρποφόρου διδασκαλίας τοῦ Πολυκάρπου. Βεβαίως θνήσκων ὁ ἱερεὺς Πολύκαρπος εἶχεν ἀρῆσει ἐν εἰδῇ δένδρου καὶ κλάδων ἐξηπλωμένην τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰς Εὐαγγελικὰς παρομοιώσεις. Τὸ πνευματικὸν τοῦτο δένδρον, ᾧ πίστις καὶ ἡ εὐλάβεια τοῦ λαοῦ βλέπει αἰσθητὸν, εἰς ὠρισμένον δένδρον, ὡς καὶ εἰς τὸν τάφον τοῦ ἱεροῦ Βουκόλου (σ. 137.) Τοιαύτας παρομοιώσεις ἔχομεν πολλάς. (Πρβλ. καὶ Chandler I. σ. 142. καὶ ἡμετ. σ. 184.) Λαμπάκη, Χρυστ. Κεχρηαί. Miscellanea Salinas σ. 78.

Evêque de Smyrne fut exposé aux bêtes, (d'autres disent qu'il fut brûlé) on y voit aussi quelques restes de son tombeau,

Elx. 104. 'Η Σμύρνη κατά τὸ 1678.

pour lesquels les Chrétiens du Pais ont encore beaucoup de Vénération, cela est marqué 3».¹

¹. Le Brun. σ. 24.

Ὁ Tournefort (1702) ἀναφέρει, ὅτι ὁ κατερχόμενος τῆς Ἀκροπόλεως, ἀριστερᾷ διέρχεται πρὸ ἡμικυκλικῆς Ἐκκλησίας (halb eingefallene Capelle) Εἰκ. 89 σελ. 132), εἰς ἣν δεικνύνται τὰ λείψανα τοῦ τάφου τοῦ Πολυκάρπου· ἀναφέρει τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οὗτος ἐκάθη εἰς τὸ Στάδιον, καὶ ὅτι αὐτὸς φρονεῖ, ὅτι τοῦτο συνέβη μᾶλλον εἰς τὸ Θέατρον.¹

Ὁ Pococké (1739) ἀναφέρει, ὅτι τὸ Στάδιον ἔκειτο οὐχὶ μακρὰν τῆς ΜΑ πλευρᾶς τοῦ φρουρίου, καὶ ὅτι ΜΑ τούτου εὗρηται ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, βράχ' ἐκτεταμένον τῶν ἀγρίων θηρίων· ἀναφέρει, ὅτι ὁ Τοῦρκος Καδῆς ἐμπόδισεν, ἐπὶ ποινῇ χρηματικῇ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, τοὺς Χριστιανούς νὰ συνέρχωνται κατὰ τὴν συνήθειάν των ἐν τούτῳ, ἐν κειρῷ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἔστω, καὶ ἐὰν εἰς μόνος Χριστιανὸς ἐφωράτο φοιτῶν.

Καὶ ἐτι πλέον, διέταξε καὶ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου μαρμαρινὸς κιονίσκος, ἵνα νομισθῇ ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀνήκει εἰς Τοῦρκον, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἅγιον Πολυκάρπον.

Ὁ αὐτὸς Pococké ἀναφέρει, ὅτι τὸ πρὸς Βορρᾶν τοῦ Σταδίου ἐλέγετο ὅτι ἔκειτό ποτε ἡ Ἐκκλησία τῆς Μητροπόλεως (Cathedral Kirche) τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σμύρνης, ὅπερ καὶ αὐτῷ ὡσαύτως ἐφαίνετο πιθανὸν ἕνεκα ἐρειπίων τινῶν, ἅτινα ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τοιοῦτου εἶδους οἰκοδόμημα ἀνήκον, καὶ ἕνεκα 3 δωματίων, ἅτινα ΜΑ τῶν ἐρειπίων τούτων ἴσταντο καὶ εἰς ἃ ἐθεώρει πιθανόν, ὅτι συνεζήτουντο αἱ κοινωτικαὶ ὑποθέσεις, καὶ μᾶλλον ὅτι ἦσαν τὰ δωμάτια τῆς Συνόδου τοῦ Ἐπισκόπου, οὗτινος πιθανὸν ὡσαύτως ἐθεώρει ὅτι ἡ οἰκία ἔκειτο μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τούτων καὶ τοῦ Ναοῦ. Ἴδου κατὰ λέξιν :

«Es gehet die Sage dass eine Cathedralkirche des Erzbischofs von Smyrna auf der nördlichen Seite des Circus gestanden habe ; und dieses kommt mir auch wahrscheinlich vor, indem es daselbst Trümmer giebet, welche aussehen, als wenn sie von einem solchen Gebäude wären. Gegen Südosten derselben stehen noch drei Zimmer, vor welchem ein dedeckter Gang gewesen ist, wovon die Pfeiler weggenommen sind. Diese Zimmer scheinen von demjenigen Gebäude zu sein, darin nach dem Berichte der Reisenden die Smyrniche Versammlung gehalten ist und sie waren vermuthlich die Synodalzimmer des Bischofs, dessen Wohnung zwischen denselben und der Kirche gewesen seyn mag.»²

Ὁ Chandler (1764) λέγει, ὅτι παρὰ πυκνὸν δένδρον ὑπὸ τὸ φρούριον δεικνύται ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, πρὸς ὃν μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ συνέρχονται οἱ Χριστιανοὶ τῇ 23ῃ Φεβρουαρίου, ἡμέρᾳ τῆς μνήμης αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο.

1. Ἐκ τῆς Γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ Tournefort τοῦ 1777. τόμ. III. 551.

2. Pococké σελ. III. σ. 53-54.

δὲν θεωρεῖ, ὡς λέγει, εἰμὴ ὡς γελοῖον μῦθον (fable ridicule), καθόσον κατ' αὐτὸν ὁ πόλεμος, ὁ λοιμός, τὸ πῦρ καὶ οἱ σεισμοὶ ἐξήλειψαν τὸν ἀληθῆ τόπον τούτου.¹

Ὁ Μάγας Οἰκονόμος (1809) ὁ λέων οὗτος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας, πάντων ἀξιοπιστότατος, λέγει : «ἐπάρωθεν δὲ (τοῦ Σταδίου) στέκει καὶ μέρος ἱκανὸν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, μεταμορφωμένης εἰς ἤδη ἔρημον Τζαμίον, ὅπου ἦτο καὶ ὁ τόπος τοῦ μαρτυρίου καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ».²

Ὁ δὲ Prokesch (1824), ἀναφέρει ὅτι πρὸς Δ. τοῦ φρουρίου καὶ ἄνω τοῦ Σταδίου εὔρε τὸ ἀρχαιότατον ἐν τῷ τόπῳ ναίδιον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, πρὸ 50 ἐτῶν καταστραφέν, εἰς τὸ ὁποῖον πολλοὶ τότε ἐνεθυμοῦντο ὅτι ἐγένετο λειτουργία.

Περιγράφει δὲ αὐτὸν λέγων, ὅτι συνίστατο ἀπὸ τριῶν κλίτη (drei Räumen), ὅτι ἦτο μακρὸν καὶ μικρὸν (länglich u. klein) σκοτεινὸν καὶ στενόν, πληθεὺς κογχῶν καὶ θόλων, ἐκτισμένον ἐκ λίθων γρανίτου τοῦ φρουρίου, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἀριστερὸν κλίτος ἔκειτο ὁ ἄμβων,³ πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ ἦν ὁ νάρθηξ ἐστεγασμένος διὰ θόλων, ὧν δὲν ὑπῆρχον οἱ κίονες.

Ἴδου ὡς ἔχει κατὰ λέξιν, ἢ ἐκ τοῦ περιηγητοῦ τούτου τῶν νεωτέρων χρόνων λεπτομερεστέρᾳ περιγραφῇ αὐτῇ :

«Ueber Trümmer wandelten wir nach dem Kirchlein des heil. Polykarpus, das hoch auf dem westlichen Abfall des Schlossberges gelegen ist.

Dieses Kirchlein, eines der ältesten in diesem Lande, ward erst vor einem halben Jahrhundert zerstört. Noch leben Viele, die sich des Gottesdienstes darin erinnern. Es bestand aus drei Räumen, länglich und klein, finster und enge, voll Nischen und Gewölben, und war aus Granithlöcken des Schlosses gebaut worden. In der linken Capelle soll der Predigtstuhl, in der mittleren ein Gnadenbild gestanden haben. Den Eingang ging durch einen von Säulen getragenen, bedeckten Vorhof.

Die Säulen sind verschwunden, aber die Bogen greifen noch aus den Mauern vor».⁴

Ἐκ τῶν ἐν πολλοῖς ἀντιφατικῶν τούτων εἰδήσεων, ἡμεῖς συνάγομεν τὰ ἑξῆς :

Α'.) Ὁ Le Brun (1678) σαφῶς δεικνύει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ δύο διαφόρους θέσεις εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου εἰς τὴν θέσιν n° 2, δεικνύει Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου καὶ λείψανα τοῦ τάφου αὐτοῦ (de son sepulcre), εἰς τὴν θέσιν n° 3, μόνον λείψανα τοῦ τάφου αὐτοῦ (de son tombeau), πρὸς ᾧ οἱ Συμβυαῖοι εἶχον μέγαν σεβασμὸν κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ.

1. Chandler. I. σ. 142.

2. Οἰκονόμου τὰ Σωζόμ. Φιλ. Α. σ. 337.

3. Denkwürdigkeiten. I. 1836. σ. 520.

4. Βεβαίως οὐχὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἥς ὁ ἄμβων ἦτο ἐν τῷ μέσῳ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω δ' αὐτοῦ περιγραφῆς: «à peu pres, au même endroit vers le penchant de la montagne» (σ. 182.) θὰ ἐλέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοῦ τοῦ Σταδίου, ἂν δι' ἰδιαιτέρου ἀριθμοῦ (3) δὲν προσδιώριζεν ἀκριβῶς ποῖαν θέσιν ἔννοεῖ, καὶ ἥτις ἐστὶ τὸ Θέατρον.

Ἐκ τούτων ἡμεῖς συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ θέσις ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 3 πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ θέσις «ὀπου» μετὰ τὸ μαρτύριον οἱ Χριστιανοί, ὡς ἀκόλουθον, ἀπέθεντο τὰ ὅσ' αὐτοῦ, καὶ ἔνθα συνήγοντο ἐπιτελοῦντες τὴν μνήμην αὐτοῦ (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 16. Μαρτ. ἀγ. Πολυκ. ιη'. σ. 9)· τὸ κοῖλον δὲ τοῦ χώρου ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ πρὸς τὸ βάθος χωροῦν, συνηγορεῖ λαμπρῶς ὑπὲρ τοῦ καταλλήλου τῆς θέσεως πρὸς τοιοῦτον σκοπόν. Ἡ δὲ θέσις n^ο 2, εἶναι ἡ περίοπτος θέσις, ἐν ἣ οἱ Χριστιανοί, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατὰ κανόνα, θριαμβευτικῶς ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ Μαρτυρίου, ἀνῆγειρον ἱερὸν Ναὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Μάρτυρος (Μαρτύριον), ὡς ἤδη ἐπὶ τῆς μᾶλλον περιόπτου, καὶ τοῦ ὅλου τοῦ Σταδίου δεσποζούσης θέσεως, οἱ Σύμωναί Χριστιανοί ἀνῆγειραν τὸν ἱερὸν τοῦτον Ναόν, πρὸς τιμὴν τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

Β'.) Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν ἀνωτέρω περιηγητῶν, τοῦ Spon, τοῦ Le Brun, τοῦ Tournefort, τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου καὶ τοῦ Prokesch, ἀναφέροντων παρὰ τὸ Σταδίον ἐρείπια ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, τοῦ Thevenot, ἀναφέροντος ἐρείπια ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ τάφον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἐν αὐτοῖς, τοῦ δὲ Tavernier, ἀναφέροντος ἐρείπια ναοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἢ Ἰαννοῦ¹ (ἐκ παρακοῆς, τοῦτ' ἐστὶ ἐκ παρανοήσεως, ἀντὶ Ἰωάννου), τοῦ δὲ Pococké, ἐρείπια Μητροπολιτικοῦ ναοῦ, καὶ ἐγγὺς αὐτῶν τάφον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, συμπεραίνομεν, ἡ ὅτι ὁ Ναὸς ἰδρύθη πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς Ἀσίας Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν ᾧ συνετιμῶντο καὶ οἱ ἅγιοι μαθηταὶ αὐτοῦ Βουκόλος, Πολύκαρπος κ.λ.π., (ἐξ ὧν ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου), ἡ ὅτι ὁ Ναὸς οὗτος ἦν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἐν ᾧ συνετιμῶντο καὶ οἱ ἐν τῷ Σταδίῳ πρὸ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συναθλήσαντες ἅγιοι Μάρτυρες, οἵοι ὁ Γερμανικός, οἱ ἐκ Φιλadelphείας II κ.λ.π.

Ἡμεῖς δεχόμεθα μᾶλλον ὅτι ὁ ναὸς ἦν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν ᾧ ἐτιμῶντο γενικῶς οἱ ἐν τῷ Σταδίῳ μαρτυρήσαντες, ὧν πρῶτανις ὁ θεοπρεπῆς πρεσβύτερος Πολύκαρπος. Ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου δὲ σεβασμοῦ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον, ὡς ἐκ τῆς συνταυτίσεως τοῦ χώρου, ἔνθα τὸ μαρτύριον καὶ ὁ ναὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν, πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις, ὅπερ καὶ σπουδαιότατον, ὡς ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ τάφου τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, πρὸς ὃν ἀθρόοι συνήρχοντο οἱ Χριστιανοί, διὰ πάντας τοὺς λόγους τούτους φαίνεται ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἡκούετο ὅμως καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Thevenot).

Γ'.) Τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Thevenot (1656), ὅτι οἱ Ἕλληνας, τὸν ἐν τοῖς

1. Ἀγνοοῦμέν ἐάν, καὶ ποῦ, τοιοῦτος ναὸς ὑπῆρχεν ἐν Σύμῳ. Ὁ Le Brun σ. 79 θεωρεῖ ὡς τοιοῦτον τὰ ἐν Χατζιλὰρ ἐρείπια, ἅτινα ἐπισκέφθην 23 Σεπτεμβρίου 1907.

ἐρειπίοις τοῦ παρὰ τὸ Στάδιον Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τάφον θεωροῦσιν ὡς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἄλλοι δὲ, ὡς καὶ αὐτός, ὀρθόπερον θεωροῦσι Τούρκου τινος, ἐξηγεῖται κάλλιστα μετὰ 83 ἔτη, ἐξ ὧων (ιδεῖ ἀνωτέρω σελ. 184.) λέγει ὁ Ροσοκέ (1739). Ἄλλως γνωστὸν τοῖς ἐν Τουρκίᾳ ζῶσιν, ὅτι διὰ τοῦ μακροῦ συγχρωτισμοῦ Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, ἕνεκα πολλῶν προλήψεων, καὶ ἄλλων λόγων, πολλὰς Χριστιανοί, προσεύχονται ἐπὶ Τουρκικῶν τάφων καὶ οἱ Τούρκοι ἐπὶ Χριστιανικῶν, ὡς εἰς τὰ Θυάτεια ἐπὶ Τουρκικοῦ τάφου οἱ Χριστιανοὶ σέβονται Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, εἰς δὲ τὴν Πέργαμον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀναφερομένου, ὡς τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, οἱ Τούρκοι σέβονται ἰδίον Τούρκον θεωρούμενον ἅγιον.

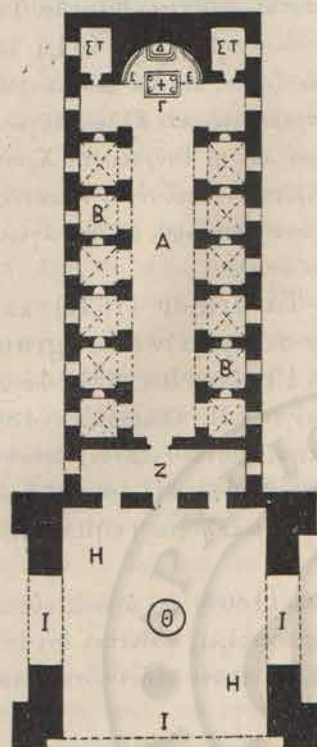
Δ'.) Ἡ ἀντίθεσις τῆς περιγραφῆς μετὰ τοῦ Tavernier (1631) καὶ τοῦ Thevenot (1656), ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἦτο πάρα πολὺ μεγάλη (fort grande), ἔχουσα ἐσωτερικῶς ἀριθμὸν παρεκκλησιῶν, καὶ τοῦ Prokesch (1824) λέγοντος, ὅτι ὁ ναὸς ἦτο μικρὸς (klein), ἐξηγεῖται ἐξ ὧων λέγει ὁ Μ. Οἰκονόμος (1809—1818) ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης (περὶ τὸ 1815) μέρος μόνον (ικανόν) ἴστατο τῆς Ἐκκλησίας· ὅτι δὲ ἀδύνατον ὁ ναὸς οὗτος νὰ ἦτο μικρὸς, δῆλον ἐξ ὧων οἱ ἀνωτέρω περιηγηταὶ λέγουσιν, ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχον ἀρκετὰ παρεκκλησία («quantité, de Chapelles»). (Thevenot).

Ὡς πρὸς τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Μ. Οἰκονόμου (1809) ὅτι ὁ ναὸς οὗτος μετεβλήθη εἰς Τζαμίον, καὶ ὅπερ ὡς ἔρμουν ὁ αὐτὸς ἀναφέρει, φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ Prokesch οὐδὲν σημεῖον Τζαμίου θὰ ἐσώζετο, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν οὗτος ἀναφέρει περὶ Τζαμίου.

Ε'.) Ἐκ πάντων τῶν πληροφοριῶν τῶν ἀνωτέρω Περιηγητῶν, οὔτινες πάντες λέγουσιν ὅτι εὗρον τὸν ναὸν τοῦτον ἡρειπωμένον, ἀξία σημειώσεως ἐστὶν ἡ πληροφορία τοῦ Prokesch (1824) λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὑπῆρχον Χριστιανοί, οὔτινες ἐνεθυμοῦντο ὅτι πρὸ 50ετίας (πρὸ τοῦ 1774) ἐτελείτο ἐν αὐτῷ ἡ θεία λειτουργία: «Noch leben Viele, die sich des Gottesdienstes darin erinnern». (I. 520).

ΣΤ'. Ὅπερ δὲ σπουδαιότατον, ἐξ ὧων ἀναφέρουσιν, ὁ Tavernier (1531), ὅτι αἱ δύο πλευραὶ τοῦ ναοῦ ἐσωτερικῶς ἔφερον εἶδος παρεκκλησιῶν κεχωρισμένων διὰ μικρῶν τοίχων, ὁ Thevenot (1655), ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔχουσα ἐσωτερικῶς πληθὺν παρεκκλησιῶν, ἦτο πάρα πολὺ μεγάλη (Celle estoit fort grande et avoit quantité de Chappelles), ὁ Prokesch (1824), ὅτι ὁ ναὸς ἦν ἐπιμήκης (länglich) ἔχων 3 κλίτη (drei Räumen), ὅτι ἐσωτερικῶς ἦτο πλήρης κογχῶν καὶ θόλων (voll Nischen und Gewölben) καὶ σκοτεινός (finster), ὅτι πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ὁ νάρθηξ ἦν ἐστεγασμένος (den Eingang ging durch einen von Säulen getragenen bedeckten Vorhof), ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ πάντων τούτων πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ναὸς εἶχε περίπου τοιοῦτον σχῆμα (Eik. 105).

Α'. Ναός ἁγίου Ἰωάννου ἢ ἁγίου Πολυκάρπου.

Εἰκ. 105. Ἀρχιτεκτονικὴ κἀ-
τοψὶς τοῦ ἐπὶ τοῦ Πάγου ναοῦ
(τοῦ ἁγ. Πολυκάρπου ἢ Ἰωάν-
νου Θεολόγου) (καθ' ὑπόθεσιν).

Β'. **Β'.** Παρεκκλήσια.

Γ'. Ἀγία Τράπεζα.

Δ'. Θρόνος Ἐπισκόπου.

Ε'. **Ε'.** Σύνθρονον.

ΣΤ'. Παστοφόρια.

Ζ'. Νάρθηξ.

Η'. Ἐστεγασμένη αὐλή.

Θ'. Φιάλη.

Ι'. Καμάραι, στοαί.

Εἰς τὸν νῶτον ἐδώκαμεν ἀρχιτεκτο-
νικὸν τύπον Ναοῦ τῶν πρώτων εἰρη-
νικῶν χρόνων τῆς Ἐκκλησίας (δ'.—ε'.
αἰῶνος), ὡς τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ ἡρειπωμένοι
ναοὶ τῆς Περγᾶμου, Λαοδικείας, Ἱερὰπό-
λεως κτλ.

Διὰ τὴν ἀποδύωμεν δὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ
Prokesh ὅτι ὁ νῶτος ἦν σκοτεινός (fin-
ster), θὰ ἡδυνάμεθα εἰς τὴν θέσιν τῶν θυ-
ριδων τῶν πλαγίων τοίχων νὰ τοποθετή-
σωμεν τὰς κόγχας τῆς Προθέσεως, τοῦτο
ὅμως ἀπᾶδει εἰς τὴν λειτουργικὴν χρῆσιν
τοῦ δ'.—ε'. αἰῶνος, εἰς ἣν, ὡς εἶπομεν
ἐποχὴν, ἀναπαριστῶμεν τὸν Νῶτον, ἐκτὸς ἐὰν
δεχθῶμεν ὅτι τοιαῦται προσετέθησαν βρα-

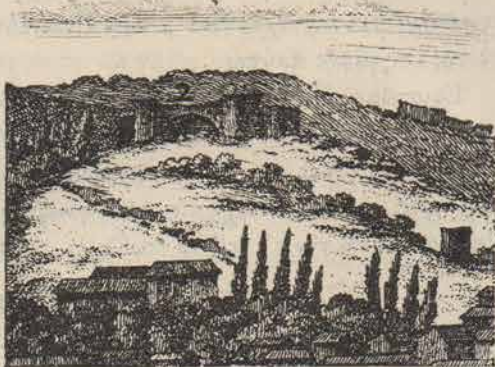
δύτερον, ὅτε προσετέθη καὶ ἡ χρῆσις τῆς Προθέσεως, καὶ τότε δικαιολογοῦνται πλή-
ρως καὶ αἱ ἐκφράσεις τοῦ Prokesh ὅτι ὁ Νῶτος ἦν σκοτεινός (finster) καὶ πλή-
ρης κογχῶν καὶ θόλων (voll Nischen und Gewölben).¹

Τὴν αὐλὴν τοῦ Ναοῦ βεβαίως ἠθέλομεν ἀπεικονίσει ὑπαίθριον (Αἶθριον. Atrium)
μετὰ περὶ στυλῶν, ἔχουσιν ἐν τῷ ἐν μέσῳ Αἰθρίῳ (sub divo) τὴν φιάλην τῶν ἀρ-
χαίων Χριστιανῶν, ἣν ὁ Le Brun ἐν τῷ τοπογραφικῷ αὐτοῦ χάρτῃ τῆς Σμύρνης
(ὑπ' ἀριθ. 2) δὲν ἐσημεῖον ταύτην ἀκριβῶς ἔχουσιν οὕτως (Εἰκ. 106), καὶ ἐὰν μὴ
ὁ Prokesh ζητῶς δὲν ὠνόμαζε ταύτην (bedeckt), ὡς ἡμεῖς (ἐν τῇ εἰκόνι 105)
παρεστήσαμεν, (πρὸς καὶ ἀνωτέρω Pococké σ. 184.) καὶ ἦτις οὐδόλως ἀπίθαν-
ον νὰ ἦτο μεταγενεστέρᾳ τις μεταβολή, ἀντικαταστήσασα τὸ ἀρχαῖον Αἶθριον.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Prokesh λέγει ὅτι τὴν στέγην ταύτην ὑπεβάσταζον κίονες (von
Säulen getragenen bedeckten Vorhof) ἴσως τοιούτους, (μὴ κυριολεκτῶν)
ἐννοεῖ τοὺς μεγάλους πενσοὺς (Pfeiler), ὡς ἤδη τοιούτους ἀναφέρει καὶ ὁ Pococké

1. Ἐννοητέον βεβαίως τοὺς θόλους ἰδίως τῶν παρεκκλησίων.

(1739) ἐφ' ὧν στηρίζεται αὕτη, (Eiz. 106) ἄλλως, ὅπερ σπουδαϊότατον, τοὺς κίονας ὁ Prokesch, δὲν εἶδεν, (καθὼς οὐδὲ ὁ Pococké τοὺς πενσούς ἰδὲ σ. 184) διότι εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχον, ἀλλὰ μόνον αἱ καμάραι ἐκρέμαντο ἀπὸ τοὺς τοίχους. (Die Säulen sind verschwunden, aber die Bogen greifen noch aus den Mauern vor. (I. σ. 520)

Εἰκ. 106. Σχεδιογράφημα τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου κατὰ τὸν Le Brun (1678).

Λυπούμεθα διότι οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω περιηγητῶν ἀπεικόνισε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κατόψιν ἢ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ ναοῦ τούτου πλὴν τοῦ Le Brun, σημειώσαντος ταύτην, ὡς ταύτην ἐν τῇ Εἰκ. 106 ἀκριβῶς ἀπεικονισαμέν.

Κατὰ πόσον δὲ τὸ ἡμέτερον τοῦτο ἐκ περιγραφῶν σχεδίων (εἰκ. 105) προσεγγίζει εἰς τὴν ἀλήθειαν, τοῦτο ἢ που, τέως ἡμῖν ἄγνωστον σχεδιογράφημα δηλώσει, ἢ ὅπερ ἀσφαλέστερον, ἡ σκαπάνη θὰ ἡδύνατο ποτε νὰ ὑποδείξῃ.

Ταῦτα περὶ τοῦ Ναοῦ, καὶ τοῦ τάφου τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου.

ΤΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Περὶ τὰ 100—150 βήματα μακρὰν τοῦ Σταδίου ΜΑ, ὀλίγον τι ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς θέσεως Κ, ἐπὶ φυσικοῦ βράχου εὐρεται ἐπιγραφή κεχραγμένη ἐπὶ ἐπιφανείᾳ 0,55 × 0,50, ἣν ὑπέδειξεν ἡμῖν ὁ σοφὸς ἐν τοῖς τοιούτοις Φονταῖο, καὶ ἣν ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν : ΤΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ † (Εἰκὼν 107).

Ἦδη ὁ Εἰρηναῖος (Εἰκ. 94) ἀναφέρει ὅτι ὡς παῖς τόσον καλὰ ἐνεθυμείτο τὰς διδασκαλίας καὶ ἐν γένει τὰ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ὥστε ἡδύνατο νὰ δεῖξῃ ἐν Σμύρνῃ καὶ τὸν ΤΟΠΟΝ, ἐν ᾧ καθέζομενος διελέγετο ὁ μακάριος Πολύκαρπος.¹ «Αἱ γὰρ ἐκ παιδῶν», λέγει, «μαθήσεις συναύξουσιν τῇ ψυχῇ, ἐνοῦνται αὐτῇ, ὥστε με δύνασθαι

Εἰκ. 107. ΤΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΠ †
(Τόπος Ἐπισκόπου)

εἰπεῖν καὶ τὸν ΤΟΠΟΝ, ἐν ᾧ καθημέρος διελέγετο ὁ μακάριος Πολύκαρπος καὶ τὰς παρόδους αὐτοῦ καὶ τὰς εἰσόδους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου καὶ τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν, καὶ τὰς διαλέξεις, ἃς ἐποιεῖτο εἰς τὸ πλῆθος, καὶ τὴν μετὰ Ἰωάννου συνανα-

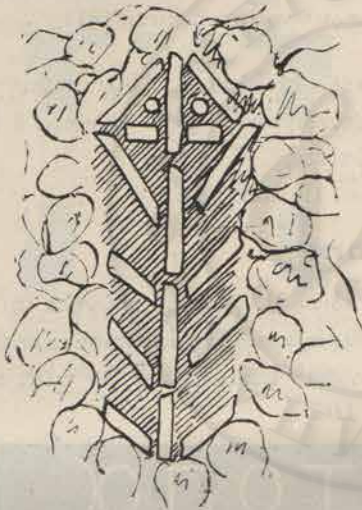
1) Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. Ε. 20.

στοροφήν, ὡς ἀπήγγειλε, καὶ τὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ἐωρακότων τὸν Κύριον, καὶ ὡς ἀπεμνημόνευε τοὺς λόγους αὐτῶν». Εἶναι ἄρα γε ὁ τόπος οὗτος ὁ ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου ὑποδεικνύμενος, ὃν ἐκ παραδόσεως διέσωζον οἱ χριστιανοί, μέχρις οὐ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐχάραξαν; Ἐὰν εἶναι οὗτος, αὐτόδηλον τίς ἡ ἀξία τοῦ βράχου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης.

Ἐριστῶμεν δὲ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ, ὡς ἐκ τοῦ ἀπλοῦ τίτλου τοῦ Ἐπισκόπου, «**ΤΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ**» δύναται ν' ἀνάγῃται εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθόσον ὁ τίτλος τοῦ Μητροπολίτου εἶναι βραδύτερος, ὁ δὲ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου γνωρίζομεν ὅτι τὸ πρῶτον ἀπεδόθη εἰς τὸν Αἰθέριχον κατὰ τὸν ε'. αἰῶνα (πρὸς. σ. 160).

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ

Ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ Πάγου ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ φρουρίῳ (ὑψ. 160), ὅπερ πολλὰς ὑπέστη καταστροφὰς καὶ μεταβολὰς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Δούκα¹ (1224),

Εἰκ. 108. Κεραμοπλαστικά κοσμήματα ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τειχῶν τοῦ Φρουρίου.

τῶν Γενουησιῶν, τῶν Ροδιῶν ἱπποτῶν, τῶν Μωαμεθανῶν κ.λ.π., σήμερον εὕρεται σωρεία πετρῶν, μεγάλη δεξαμενὴ² καὶ ἐπὶ τινος τοίχου εἶδομεν τὰ κακῆς τέχνης κεραμοπλαστικά κοσμήματα ταῦτα (Εἰκ. 108), ἐν οἷς προεξάρχει ἡ ἰδέα τοῦ τιμίου Σταυροῦ, οἷον κεκοσμημένου μετὰ φυλλωμάτων, βεβαίως ἔργα τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων.³

Ἦδη ὁ Spon ἀναφέρει, ὅτι ἐν αὐτῷ εἶδεν Ὁθωμανικὸν τέμενος, ὅπερ ἦν ποτε ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κεκοσμημένος διὰ λαμπρᾶς Ἑλλην. τέχνης Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ κιόνων.⁴

Ὁ Μ. Οἰκονόμος λέγει, ὅτι τὸ τέμενος τοῦτο κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.⁵ Ἐσώζετο δὲ ἐπὶ τούτου κε-

1. Tournefort. III. σ. 548. Chandler. I. σ. 137. Choiseul-Gouffier. I. σ. 201. Μ. Οἰκονόμου τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 336. Prokesch. I. 516.

2. Spon. I. σ. 306. Μ. Οἰκ. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 337. Chandler. I. σ. 136. Prokesch. I. 518.

3. Τὸ σχεδιάγραμμα τοῦτο ὁρεῖλομεν εἰς τὴν ἐκ προχείρου σχεδιογράφειν τοῦ τιμῶντος ἐν Σμύρνῃ τὰ Ἑλληνικά γράμματα, μεμουςμένου καὶ φιλομούσου καὶ λίαν μετρίφρονος διδασκάλου κ. Β. Α. Μυρσιλίου.

4. Spon. I. σ. 307.

5. Μ. Οἰκονόμου τὰ Σωζ. Α'. σ. 337.

φαλή ἀμαζόνος,¹ καὶ ἐπὶ τῆς Βορ. θύρας τοῦ φρουρίου δύο ἀετοὶ καὶ ἐπιγραφὴ, ἀναγερομένη εἰς Ἰωάννην τὸν Δούκαν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ.²

Τούτων οὐδὲν σήμερον σώζεται.

Ὁ Prokesch (I. σ. 517) ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παραστάδος τῆς θύρας τοῦ φρουρίου ἀνέγνω τὰ γράμματα ΑΛΨΚΘ, χωρὶς νὰ ἐννοῇ τι ἐκ τούτων, πιθανῶς τὰ 4 τελευταῖα εἰσὶν τὸ ἔτος ΑΨΚΘ (=1729).

ΘΕΑΤΡΟΝ

Σύντομον, ἀλλ' ὥραϊαν περιγραφὴν τοῦ Θεάτρου, ὀλίγον πρὸς Β. τοῦ Σταδίου κειμένου, δίδωσιν ἡμῖν ὁ Spon,³ ὅστις, ὅτε ἐπισκέφθη αὐτὸ (1675), εὗρεν ἐν τῇ σκηνῇ βᾶσιν ἀγάλματος, ἐφ' οὗ τὸ ὄνομα ΚΛΑΥΔΙΟΣ, ἐξ οὗ συμπεραίνει, ὅτι τοῦτο, ἢ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ἢ ἐπεσκευάσθη ἐπ' αὐτοῦ :

Τὸ Θεάτρον τοῦτο ἐχώρει περὶ τὰς 20 χιλ. Σήμερον ἐπ' αὐτοῦ ἔχουσι κτισθεῖς πολλαὶ οἰκίαι, ἐλάχιστον δὲ μέρος τούτου φαίνεται ⁴ (φωτ. 6440).

Τὸ Θεάτρον συνδέεται πρὸς τὰς μελέτας ἡμῶν, καθόσον κατὰ τὸν Le Brun ἐκεῖ που κατὰ τὴν θέσιν τούτου πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ὁ ὑπ' ἀριθ. 3 σημειούμενος τάφος τοῦ ἱεροῦ Πολυκάριπου, ὅπου τὸ πρῶτον τὰ ὅσθ' αὐτοῦ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν κατεκρύβησαν· πρὸς δὲ καὶ διότι ὁ λαὸς ἐκεῖ ἐζήτησεν, ὅπως ἀγορεύσῃ ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσας σοφὸς Πιόνιος.⁵

ΠΟΙΚΙΛΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

Πολλὰ τοῦ τῆς Σμύρνης, καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν Ἐκκλησιῶν, ποικίλα ἐκ μαρμαροῦ τεμάχια διεσώθησαν, λαμπρῶς μαρτυροῦντα τὴν ἐν Σμύρνῃ προὔπαρξιν ἀρχαίων χριστιανικῶν Ναῶν, τελείως νῦν κατεστραμμένων, καὶ ὧν τὴν θέσιν (τῶν μὴ μεταβληθέντων εἰς Ὀθωμανικὰ τεμένη) ὑποδεικνύουσιν ἢ τὰ περισωθέντα ἀγίασματα, ὡς τὸ ἀγίασμα τοῦ ἀγίου Νικολάου εἰς τὸ Ψαρόρχανον ἐν τῷ Φραγκομαχαλᾷ,⁶ τὸ ἀγίασμα τῆς Γαλατούσσης καὶ τοῦ Κύκκου εἰς τὴν ἐπάνω συνοικίαν, ἢ περισωθέντα μὲν, μὴ λειτουργοῦντα δέ, παρεκκλήσια, ὡς ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου (ἐπάνω συνοικία) κτλ. ἢ περισωθεῖσα που παραδόσις, ὡς φέρεται ἐν Miklosich καὶ Müller. (Acta et Dipl. Graeca τόμ. IX. σ. 51-52), ὅτι πρὸς Α τοῦ Φρουρίου ἔκειντο ἐρεῖπια τοῦ Ναοῦ τοῦ ἀγίου Δημητρίου)⁷ ἢ ἀλλαχοῦ που ἐρεῖπια, ὡς τὰ

1. Εἰκόνα ταύτης ἰδὲ Tournefort III. σ. 542. πρὸς Chandler I. σ. 136. Prokesch I. σ. 519. Περὶ ταύτης ὁ Le Brun (σ. 24) σημειοῖ ὅτι οἱ ἀμαθεῖς ἔλεγον ὅτι παριστᾷ τὴν κεφαλὴν τῆς Σεμιράμεις, καὶ ἄλλοι ὅτι παριστᾷ τὴν κεφαλὴν βασιλίσσης τινὸς, συγγένου τῷ Μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ. Πόσον μεγαλεῖον δὲν ἐνέχει ἡ φαντασία αὕτη τοῦ λαοῦ!

2. M. Oix. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 337. Ταύτην ἐξέδωκεν ὁ Chandler Inscript. Ant. σ. 5.

3. Spon. I. σ. 305.

4. Ἀξιόλογον περιγραφὴν τούτου ἰδὲ Τσακυρογλου. Σμύρ. Β. σ. 69.

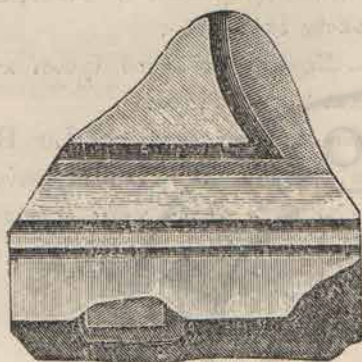
5. Acta. Mart. Gebhart. σ. 101.

6. Α. Φοντριέρ' ἢ Μονὴ τῶν Λέμβων Μετ. Α. Ζάχα σ. 15.

7. Revue d. Études Anciennes. Τόμ. IX. Α. Fontrier. Topographie de Smyrne. σ. 114.

εἰς θέσιν Νημαζγκιάπασι, ὧν τοὺς 10 κίονας ὁ Μ. Οἰκονόμος (σ. 337) ἀπέδιδεν ἕως ὥς ἔλεγεν εἰς τὸν Νεὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Τὰ συντριμματὰ ταῦτα ποικίλλουσιν ἀπὸ τοῦ δ'. — ἰδ' αἰῶνος· τὰ μᾶλλον δὲ σημειώσεως ἄξια, εἰσὶν, ἐξ ὧν εἶδομεν, τὰ ὀπίσω τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Βουκόλου ἐν τῷ ἁγιασματοῖ περὶσσωθέντα χριστιανικὰ κιονόκρανα καὶ σταυροὶ τὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθέντα χριστιανικὰ συντριμματὰ, κιονίσκου ἁγίας Τραπεζῆς τῶν πρώτων αἰώνων, διαστύλων κ.λ.π. τὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μικρὰ χριστιανικὰ τεμάχια, μικροὶ σταυροὶ ἀναγεγλυμμένοι ἐπὶ στρογγύλου λίθου ἐν τῷ ἁγιασματοῖ τῆς Γαλατούσσης, ὡς καὶ τεμάχιον σταυροφόρου θωρακίου (0,22×0,25) (Εἰκὼν 109), ὅπερ εἶδομεν ἐν τῷ ἁγιασματοῖ τοῦ Κύκκου.

Εἰκ. 109. Τεμάχιον Σταυροφόρου θωρακίου εὑρεθὲν ἐν τῷ ἁγιασματοῖ τοῦ Κύκκου.

Τὰ πάντων ὁμῶς τῶν συντριμμάτων μεζονος σπουδῆς ἄξια εἰσὶ τὰ ἐντετοιχισμένα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, ἀνάγλυφα χριστιανικὰ μάρμαρα (Εἰκ. 110), ἀπὸ αὐτῶν καὶ ὁ Ροσόεκέ, ὡς ἰδὼν τῷ 1759 (σ. 56), καὶ ὧν τὴν προέλευσιν ἀγνοῦμεν. Ταῦτα πιθανῶς εἶδε καὶ ὁ Frokesch. (II σ. 80).

Τούτων τὸ πρῶτον ἀνάγλυφον ἀναμφιβόλως παριστᾷ κηδεῖαν, ἣς προπορεύονται λαμπάδουχοι, ἔπονται δὲ Κοπιᾶται φέροντες κεκλεισμένον φορεῖον, ἐφ' οὗ θυρὶς φέρουσα πλαισίον ἐν σχήματι σταυροῦ.

Ἐντὶς τοῦ φορείου δύναται νὰ νοηθῇ ὁ ἅγιος Μάρτυς, ἡ ὁστᾷ ἁγίου Μάρτυρος φερόμενα πρὸς ταφάν.

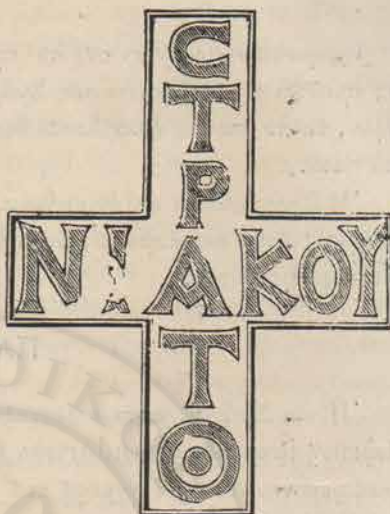
Εἰκ. 110. Ἀνάγλυφα μάρμαρα ἐντετοιχισμένα ἐν τῇ Ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι παριστᾷ τοὺς Χριστιανοὺς φέροντας τὰ ὁστᾷ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ὅπου ἀκόλουθον ἦν (ubi decebat); ἡμεῖς πολὺ κλίνομεν ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο θεωροῦμεν ὡς ἔργον 6' μ. Χ. αἰῶνος· ὑπεν-

Φυμίζει δὲ τὴν ἐν Γῶμῃ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου ἔξοχον, συγχρόνου ζωγράφου εἰκόνα, παριστῶσαν τὴν εἰς τὰς κατακόμβας κηδεῖαν τοῦ μάρτυρος Λαυρεντίου. Τὸ δεύτερον ἀνάγλυφον εἶναι τεμάχιον κοσμήτου, ἐφ' οὗ ἐπαλλάσσονται σταυροὶ πλεκτοὶ μετὰ ῥόθκος καὶ ἐτέρου, ἐν τετραγώνῳ στρεφομένου κοσμήματος. Εἰς τὰ συντρίμματα ταῦτα ταχτέον καὶ τεμάχιον ἀποκεκρουσμένου γύρωθεν κεραμίου, ἐφ' οὗ ἀποτυπῶνται Σταυροὶ μετὰ τῶν σταυροειδῶς ἀναγινωσκόμενων γραμμῶν **ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΥ**. (Εἰκ. 111).

Τὸ κεράμιον τοῦτο, κτῆμα τοῦ ἀειμνήστου Φοντριέρ, εὗρέθη, ὡς εἶπεν ἡμῖν ὁ ἴδιος, ἐν Σμύρνῃ ἐν τῷ κατὰ τὴν ἁγίαν Ἀννὴν εὐρεῖ κηπῷ Ὁμήρου (Καρύλου), παρὰ τὰ νῦν κεραμιδοπλαστεα, ζητηθέν δὲ μετὰ τὴν θάνατον αὐτοῦ δυστυχῶς δὲν εὗρέθη.

Ὅμοιον κεράμιον, ὡς ἤδη εἶπομεν, εὑρομέν ἐν Ἐφέσῳ (σελ. 98. Εἰκ. 71). Ὅτι ἀνήκον εἰς Νάον τοῦ ἁγίου Στρατονίκου οὐδεμία ἀμφιβολία· πῶς ὅμως ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ νῦν ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν.¹

Εἰκ. 111. Στρατονίκου.

ΑΠΟΛΕΣΘΕΙΣΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Οἱ κατὰ διαφόρους αἰῶνας Περιηγῆται πολλὰς κατὰ καιρὸν εἶχον ἀναγνώσει Χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς ἐν Σμύρνῃ καὶ τοῖς πέριξ, ἅς παλλαχῶς ἐζητήσαμεν, ἀλλ' οὐδαμῶς εὑρομέν· ὡς οὐδὲ ὁ πολύχλαυστος σοφὸς Φοντριέρ, παρ' οὗ ἐπανειλημμένως πληροφωρίας περὶ τοῦτου ἐζητήσαμεν.

Αἰτῶναι δὲ εἰσὶν αἱ ἐν τῷ C. I. G. σημειούμεναι, ὑπ' ἀριθ. 8852. 8853 καὶ 9276 — 9282· ἡ τοῦ Philippe Le Bas περὶ Αἰθερικου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐν τῷ C. I. G. ὑπ' ἀριθ. 8618, ὡς καὶ αἱ ὑπ' αὐτοῦ ὡσαύτως σημειούμεναι ἐπιγραφαὶ 31—32 καὶ ἄλλαι τινες.

1. Τελευταῖας ἐνεπιγράφους κεράμους ἴδε, Λαμπάκη· Κατάλ. Χριστ. Μουσείου σ. 17.